

Vergaderjaar 1998–1999

26 210

Minderhedenbeleid 1999

Nr. 2

JAAROVERZICHT

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1. INLEIDING	5	6.4.1. Minderhedenakkoord van de Stichting van de Arbeid	30
1.1. Jaaroverzicht	6	6.4.2. Departementen en sectoren	30
1.2. Multiculturele samenleving als uitdaging	6	6.4.3. Wet SAMEN	30
1.3. Ontwikkelingen in het beleid	7	6.4.4. Arbeidsvoorziening	31
1.4. Conclusie	9	6.4.5. Taskforce Minderheden en Arbeidsmarkt	32
HOOFDSTUK 2. INBURGERINGSBELEID	11	6.5. Sociaal Bestek	33
2.1. Inleiding	11	6.6. Gelijke behandeling	33
2.2. Implementatie Wet Inburgering Nieuwkomers	12	6.6.1. ILO-project	33
2.3. Monitoring en evaluatie	12	6.6.2. Werving en selectie	33
2.4. Financiële regelingen	13	6.6.3. Onderzoek naar discriminatie van leden van minderheden in de tuinbouw	34
2.5. Evaluatie Regeling Inburgering Nieuwkomers	13	6.7. Armoede	34
2.6. Ontwikkelingsactiviteiten	14	6.8. Etnisch Ondernemerschap	34
2.7. Aansluiting arbeidsmarkt	14	6.9. Projecten vanuit ontwikkelingssamenwerking	36
2.8. Dagstructurering in Asielzoekerscentra	15	6.10. Werkgelegenheid voor minderheden bij de overheid	37
HOOFDSTUK 3. CRIMINALITEIT IN RELATIE TOT DE INTEGRATIE VAN ETNISCHE MINDERHEDEN (CRIEM)	16	6.11. Werkgelegenheid in de zorgsector en andere VWS-sectoren	39
3.1. Inleiding	16	HOOFDSTUK 7. ONDERWIJS- EN CULTUURBELEID	41
3.2. CRIEM-pilots	16	7.1. Inleiding	41
HOOFDSTUK 4. BESTRIJDING VAN RACISME, VREEMDELINGENHAAT EN VOOROORDELEN	19	7.2. Primair Onderwijs en het Voortgezet Onderwijs	41
4.1. Follow-up Jaar tegen Racisme	19	7.3. Secundair beroepsonderwijs en educatie	51
4.2. Verantwoordelijkheden	19	7.3.1. Algemeen beleid	51
4.3. Instrumenten	19	7.3.2. Specifiek beleid	53
HOOFDSTUK 5. INTERNATIONALE ASPECTEN	20	7.3.3. Deelnamecijfers	53
5.1. Europese Unie	20	7.3.4. Staatsexamens NT2	54
5.2. Raad van Europa	20	7.4. Hoger Onderwijs	54
5.3. Verenigde Naties	21	7.5. Cultuur	56
HOOFDSTUK 6. WERKGELEGENHEIDSBELEID	22	HOOFDSTUK 8. HUISVESTINGSBELEID	64
6.1. Inleiding	22	8.1. Inleiding	64
6.2. Trends	22	8.2. Stedelijke vernieuwing	65
6.3. Activerend arbeidsmarktbeleid: algemeen beleid	24	8.3. Betaalbaar wonen	66
6.3.1. Wet inschakeling werkzoekenden	25	8.4. Beschikbaarheid	68
6.3.2. Specifieke projecten jongeren uit minderheden	27	8.5. Specifiek beleid	69
6.3.3. Experimenten ex artikel 144	28	8.5.1. Woonwagenbeleid	69
6.3.4. Wet sociale werkvoorziening	29	8.5.2. Huisvesting statushouders	69
6.3.5. De regeling Extra werkgelegenheid voor langdurig werklozen (EVLW-regeling)	29	HOOFDSTUK 9. BELEID INZAKE VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT	72
6.4. Arbeidsmarktimpuls etnische minderheden	30	9.1. Inleiding	72
		9.2. 0–18 jarige kinderen van etnische minderheden	73
		9.3. Landelijke infrastructuur	74
		9.4. Het programma multiculturele samenleving	75

9.5. Jeugdvoorlichting	75	11.2.2. Diversiteit in besluitvorming	95
9.6. Vrijwilligersbeleid	76	11.3. Emancipatieondersteuning	96
9.7. Minderheden en sport	76	11.3.1. «E-quality»	96
9.8. Ouderen uit minderheidsgroepen	77	11.4. Sekse en etniciteit in monitoring en mainstreaming	97
9.9. Gehandicaptenbeleid	78	11.4.1. Jaarboek emancipatie	97
9.10. Volksgezondheid	79	11.4.2. Emancipatietoetsing	97
		11.4.3. Onderzoek	97
HOOFDSTUK 10. ENKELE JUSTITIËLE ASPECTEN	81	11.5. Het Overlegkader Vrouwen uit minderheden	98
10.1. Inleiding	81		
10.2. Justitiële jeugdbescherming	84	HOOFDSTUK 12. OVERIGE RELEVANTE ONDERWERPEN	99
10.3. Aanpak jeugdcriminaliteit	86	12.1. Inleiding	99
10.4. Slachtofferzorg en etnische minderheden	86	12.2. Grotestedenbeleid	99
10.5. Rechtshulp en rechtspleging	87	12.3. Geestelijke bedienaren	100
10.6. HALT	89	12.4. Remigratiebeleid	101
10.7. Justitiële inrichtingen	89	12.5. Landelijk overleg minderheden	102
10.8. Reclasseering	91	12.6. Onderzoek	102
10.9. Nationaliteitsrecht	92		
10.10 Racismebestrijding en antidiscriminatiewetgeving	92	HOOFDSTUK 13. FINANCIËN	104
10.11. Personen- en familierecht	93		
		Bijlage 1 Stand van zaken uitvoering moties	105
HOOFDSTUK 11. ZWARTE, MIGRANTEN- EN VLUCHTELINGEN- VROUWEN IN HET EMANCIPATIEBELEID	94	Bijlage 2 Stand van zaken uitvoering toezeggingen	108
11.1. Inleiding	94	Bijlage 3 Specificaties van de ramingen per departement	113
11.2. Diversiteit als bron van kwaliteit	94	Bijlage 4 De gedurende de kabinetsperiode 1994–1998 bij de Staten-Generaal ingediende wetsvoorstellen, voorzover van belang voor het integratiebeleid minderheden	127
11.2.1. De «Denktank»	94		

HOOFDSTUK 1. INLEIDING

Een flinke stap vooruit in de totstandkoming van een samenleving met gelijke kansen en ontwikkelingsmogelijkheden voor alle ingezetenen, ook voor de leden van etnische minderheden: dat is de ambitie van het kabinet voor deze nieuwe kabinetsperiode. Dit hoort tot de grote opgaven waarvoor onze samenleving op de drempel van een nieuw millennium staat. Alleen door het benutten van alle talenten waarover onze samenleving beschikt, zal ons land opgewassen zijn tegen de eisen van de komende tijd. Met de aanwijzing van een minister voor het Grote Steden- en Integratiebeleid, speciaal voor de coördinatie van de regeringsinzet met het oog op integratie, zet het kabinet stevig in om deze maatschappelijke kerntaak aan te pakken.

In het regeerakkoord zijn op diverse terreinen nieuwe accenten gelegd; om er enkele te noemen:

In het bijzonder met betrekking tot de jeugdige leden van etnische minderheden wil het kabinet een extra inspanning leveren om hun de best mogelijke kansen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt te geven. Dat ligt in de lijn met de reeds door de Tweede Kamer besproken nota «Criminaliteit en Integratiebeleid etnische minderheden». Deze begint bij de ondersteuning van het jonge kind en zijn ouders of opvoeders, richt zich op een effectiever benutting van de mogelijkheden die ons onderwijs biedt, wil voortijdige schoolverlating voorkomen en een zo goed mogelijke startkwalificatie bevorderen voor elke leerling uit de etnische minderheden.

Voorts wordt er krachtig op ingezet de nog steeds te hoge werkloosheid onder etnische minderheidsgroepen flink terug te dringen. Tot nu toe werd de kloof, die in het begin van de jaren tachtig geslagen was tussen de algemene werkloosheidsquotes en die van de grote etnische minderheidsgroepen, ook bij een aantrekkende arbeidsmarkt, niet substantieel kleiner. We moeten een omslag in de ontwikkeling bewerkstelligen.

Ook vindt het kabinet dat de deskundige en ervaren leden van etnische minderheden zoveel als mogelijk is moeten worden ingezet om de doeleinden van het integratiebeleid te realiseren. Discriminatie wordt actief bestreden; een positieve beeldvorming krachtig bevorderd. Van de inzet van positieve rolmodellen zal er een stimulans tot positieversterking van de leden van etnische minderheidsgroepen uitgaan.

Deze nieuwe accenten doen niet af aan de noodzaak van continuïteit. Integratie is een proces van lange adem dat alleen door een consequent vasthouden aan de eenmaal ingeslagen koers tot een goed resultaat gebracht kan worden. Ook dit kabinet is van oordeel dat voor het huidige integratiebeleid op hoofdlijnen geen alternatief bestaat. Maar dat verplicht tegelijkertijd tot een voortdurende actualisering en toespitsing van het beleid aan de eisen van de nieuwe tijd.

Daartoe gaat de minister voor het Grote Steden- en Integratiebeleid eind november de Kamer berichten, waar de hoofdaccenten van het beleid in de komende vier jaren zullen worden gelegd en hoe de coördinerende functie zal worden ingericht. Daarin zullen de afspraken die gemaakt zijn bij de aanvang van deze kabinetsperiode worden uitgewerkt in concrete acties. Ook de raakvlakken tussen het integratiebeleid etnische minderheden en het grotestedenbeleid komen daarin aan de orde. Hij is voornemens, en vertrouwt erop dat de Kamer hiermee rekening zal willen houden, dat op zulk een tijdstip te doen, dat zijn bijdrage betrokken kan worden bij de bespreking van het hierbij aangeboden Jaaroverzicht.

1.1. Jaaroverzicht

Over de vorderingen en de stand van zaken brengt het kabinet jaarlijks rapport uit aan de Tweede Kamer. Het karakter ervan is vastgelegd in de nota «Coördinatie minderhedenbeleid» (Tweede Kamer 1990–1991, 21 472, nr. 15). Het primaire doel ervan is, in een samenhangend en integraal kader een algemeen overzicht te geven van de door de rijks-overheid ondernomen acties, gericht op de positieversterking en de ontwikkeling van minderheden in de Nederlandse samenleving. Het Jaaroverzicht bestaat derhalve uit bijdragen van de diverse bij het integratiebeleid betrokken bewindspersonen, onder wier directe verantwoordelijkheid beleid werd ontworpen en uitgevoerd.

Zoals in voorgaande jaren het geval was, zijn de basisgegevens in dit Jaaroverzicht mede gebaseerd op een aantal onderzoeken die in opdracht van de minister van Binnenlandse Zaken zijn verricht. Een uitzondering wordt dit jaar gemaakt voor de rapportage van het Sociaal Cultureel Planbureau die de positie van de eerste generatie migranten heeft onderzocht. Het kabinet zal op dit rapport separaat reageren. Dat zal ook het geval zijn met het advies «Etnisch ondernemerschap», op 19 juni 1998 door de Sociaal-Economische Raad uitgebracht. Wel is beschikbaar de jaarlijkse rapportage van «Allochtonen in Nederland 1998» die het Centraal Bureau voor de Statistiek in augustus jl. aan mij heeft aangeboden. Tenslotte wordt hier gerefereerd aan de tweede monitor Racisme en Extreem-rechts die voor de tweede keer is verschenen en waarvan de conclusies in dit Jaaroverzicht zijn opgenomen.

Met het uitbrengen van zo'n jaarlijks overzicht wordt een kader geboden voor overleg tussen Kamer en kabinet over de bereikte resultaten van het integratiebeleid. Leden van de Kamer hebben reeds verschillende malen vragen gesteld met betrekking tot de opzet ervan. Het kabinet heeft daar begrip voor en wil in alle openheid met de Kamer debatteren over een rapporteringswijze die meer aansluit bij de behoefte aan inzicht in de meetbare effecten van het gevoerde beleid.

Het kabinet neemt zich voor in de Jaaroverzichten van de volgende jaren systematischer dan tot dusver informatie vanuit andere meer algemene beleidsterreinen te betrekken bij de evaluatie. Het spreekt vanzelf dat het grotestedenbeleid hierbij een belangrijke plaats zal innemen. Voorts valt ook te denken aan het veiligheidsbeleid, de jeugdzorg, justitie en politie, de volksgezondheid, de kunst, sport en recreatie, de participatie in de politiek en adviesraden. Ook het onderzoeksbeleid zal hierbij worden betrokken, waarbij gezocht zal worden naar onderzoeksvormen die de nodige kerninformatie over de vorderingen inzake integratie op adequate wijze, maar ook met een hoge graad van actualiteit kunnen aanleveren. Van belang is de vaststelling dat de integratie van etnische minderheden – naast uiteraard hun eigen bijdrage en die vanuit de gehele samenleving – afhankelijk is van een groot aantal andere actoren dan de rijksoverheid. Zo is de rol van lokale overheden cruciaal; evenzeer overigens als de medewerking van sociale partners, ondernemingen en andere organisaties en instituties. Nagegaan zal worden op welke wijze inzicht kan worden gegeven in ontwikkelingen waar het rijk niet primair verantwoordelijk voor is, maar die niettemin wezenlijk zijn voor de integratie van etnische groepen in de samenleving.

1.2. Multiculturele samenleving als uitdaging

De Nederlandse samenleving verandert in hoog tempo, als gevolg van internationale monetaire en technologische ontwikkelingen, maar ook als gevolg van snelle veranderingen in de samenstelling van de bevolking. Nederland kenmerkt zich -in demografisch opzicht- steeds meer door een toegenomen diversiteit van etnische, religieuze en culturele achter-

gronden. Onze kleurrijke samenleving, aldus het regeerakkoord, is gebaseerd op respect voor een ieders culturele identiteit. De ruimte voor het beleven van de eigen culturele identiteit wordt gewaarborgd en begrensd door de Grondwet en andere wet- en regelgeving. Veranderingen als gevolg van de diversiteit in culturen brengen voor alle betrokken partijen onzekerheden met zich mee. Dit slaat met name neer in de grotere steden, maar ook in veel kleinere gemeenten waar sinds een aantal jaren verhoudingsgewijs veel nieuwe burgers, vooral asielmigranten, zijn komen wonen.

Dat vraagt in het bijzonder van degenen die reeds van generatie op generatie deel uitmaken van onze samenleving, een nieuwe plaatsbepaling en een open houding van acceptatie. Dat geldt voor de buurt- en klasgenoten en voor de collega's van leden van etnische minderheden, maar evenzeer voor ieder ander die lid is van onze samenleving. Ook het autochtone deel van onze bevolking is doelgroep van het integratiebeleid. Men kan zich in gemoede afvragen of het bewustzijn, te leven in een veelkleurige samenleving, en of het besef dat dat verplicht tot nieuwe vormen van samenleven, algemeen zijn doorgedrongen. De doelstellingen van het integratiebeleid kunnen alleen dan gerealiseerd worden, wanneer die breed in de samenleving gedeeld worden. Het kabinet zal de positieve elementen van de multiculturaliteit meer dan tot dusver het geval is geweest over het voetlicht brengen. Een multiculturele samenleving is immers geen intrinsieke bedreiging. De nadruk moet integendeel liggen op het benutten van de kracht van de pluriformiteit. Voor wat de steden betreft, ligt hier een gemeenschappelijke taakstelling van het grotestedenbeleid en van het integratiebeleid etnische groepen.

De ontwikkeling dat steeds meer staten in de wereld multicultureel worden of zijn geworden en tegelijkertijd de vrije beslissingsruimte van afzonderlijke staten, met name binnen de Europese Unie, afneemt ten gunste van meer gemeenschappelijk bepaalde keuzen, verlangt meer aandacht voor de internationale aspecten van het integratiebeleid minderheden. Overigens is migratie een internationaal fenomeen dat zich niet laat leiden door nationale grenzen en onderhouden leden en groepen van etnische minderheden, zeker niet minder dan andere leden van de samenleving, veelvuldige, grensoverschrijdende contacten. Het kabinet let daarbij primair op spanningen in het kader van de Europese Unie.

1.3. Ontwikkelingen in het beleid

Het gaat in het integratiebeleid om een actief burgerschap en volwaardige participatie ook voor leden van etnische minderheidsgroepen. In algemene zin is er sprake van positieve ontwikkelingen en is ook het multiculturele Nederland een overwegend harmonieus en tolerant land gebleven. Zeker in vergelijking met een aantal van de ons omliggende landen die in de afgelopen jaren zijn geconfronteerd met tendensen van etnisch geïnspireerde rellen en een groei van partijen die mede met een op onverdraagzaamheid en vreemdelingenhaat gericht programma een groter electoraat wisten aan te spreken. Hoewel er geen aanleiding is voor welke vorm ook van zelfgenoegzaamheid is het van belang vast te stellen dat bij de jongste verkiezingen voor gemeenteraden en de Tweede Kamer gebleken is dat de Nederlandse kiezers redelijk massaal hun steun hebben onthouden aan partijen die de realiteit van de huidige samenleving, die bestaat uit een diversiteit aan etnische groepen, ontkennen en die mede daardoor een klimaat van vreemdelingenhaat bevorderen. Hier is sprake van een belangwekkende verworvenheid die het waard is gesignaleerd te worden en waaraan velen in de afgelopen periode hebben bijgedragen. Waakzaamheid blijft evenwel geboden. Racisme, discriminatie en vreemdelingenhaat dreigen het integratieproces in de kiem te smoren. Het

kabinet zet dan ook in op een intensivering van het beleid dat gericht is op het tegengaan van dit soort verschijnselen.

In ons land is de maatschappelijke participatie van leden van etnische groepen op verschillende terreinen van de samenleving meer zichtbaar aan het worden. Tekenend is, sinds de verkiezingen dit jaar, hun presentie in de Tweede Kamer en de verschillende gemeenteraden. In de gemeenteraden is het aantal leden afkomstig uit de doelgroepen van het beleid zelfs verdubbeld. Het vorenstaande is uit een oogpunt van burgerschap en participatie een democratische evidentie, maar is niettemin, vergeleken met andere Europese landen, uniek en ten voorbeeld strekkend. Het illustreert de wil van Nederland te investeren in al zijn burgers en omgekeerd de wil van veel nieuwe medeburgers om in de Nederlandse samenleving te investeren. Het markeert een winstpunt van het gevoerde beleid van de afgelopen jaren. Wel bestaat de indruk dat de opkomstpercentages van minderheden, waarover nochtans alleen partieel informatie voorhanden is, vanuit een aantal minderheidsgroepen nogal laag waren. Het kabinet wil daarover contact hebben met de gemeentebesturen. Daarbij zal het ook een volwaardige deelname van minderheden, als gebruikers, maar ook als bestuurders en beroepsuitoefenaren, op scholen, in bedrijven, in adviesraden, in de media, in de kunst en het openbaar bestuur betrekken.

Het gaat immers om ook kwantitatief inmiddels omvangrijke groepen. In de steden met meer dan 100 000 inwoners woont zo'n zestig procent van de personen van Turkse en Marokkaanse herkomst; het aantal inwoners met een Surinaamse achtergrond is nog ruim tien procent hoger. De Turkse en Marokkaanse bevolking is sinds 1990 in die steden met respectievelijk 42 en 46 procent toegenomen. De tweede generatie van de vier grote doelgroepen is in de periode 1990–1997 met 57% toegenomen. Vanaf 1993 zijn ruim 100 000 nieuwkomers, die via de asielprocedure tot ons land zijn toegelaten, met behulp van huisvestingstaakstellingen naar woonruimten in gemeenten uitgeplaatst. Van hen heeft 30% in deze steden hun eerste woning gevonden.

De periode 1990–1997 geeft een sterke groei te zien van de aantallen etnische minderheden in vergelijking tot de groei van de autochtone bevolking. Dit is een realiteit in elk van onze Nederlandse gemeenten. Dat is helemaal geen slecht nieuws. Velen leveren een waardevolle bijdrage aan onze samenleving in economisch, sociaal en cultureel opzicht. Nieuwe medeburgers betekenen nieuwe mogelijkheden. We moeten er alleen wel rekening mee houden dat we die mogelijkheden kunnen benutten en mensen zo nodig de hand reiken.

Deelname aan het onderwijs en in het arbeidsproces is om verschillende redenen cruciaal voor de integratie. Er is nog steeds sprake van een urgente achterstandspositie van veel leden van etnische groepen op deze belangrijke terreinen.

Wel wordt bij het onderwijs vooruitgang geboekt, met name de tweede generatie presteert beter dan de eerste generatie. Op onze universiteiten en hogescholen is de etnische en culturele diversiteit steeds meer zichtbaar. Van een echte inhaalslag ten opzichte van autochtone Nederlanders kan evenwel niet worden gesproken. Met name de positie van jongeren van Turkse en Marokkaanse afkomst baart de situatie zorgen; een te groot aantal van deze leerlingen behaalt geen diploma boven vbo-/mavoniveau. Antillianen en Surinamers hebben vergeleken bij Nederlanders een minder grote achterstand.

Het opleidingsniveau is bepalend voor de positie die men inneemt in de samenleving. Het kabinet zal de verdere ontwikkelingen op dit terrein dan ook met grote aandacht blijven volgen. Het zal de gemeentebesturen

blijven aanspreken op hun verantwoordelijkheid, nu hun zo'n belangrijke regierol is toebedeeld met betrekking tot onze scholen. Het aantal werkenden onder de doelgroep etnische minderheden is in de periode 1994–1997 met 15% gestegen, bijna twee maal zo snel als onder autochtonen. De werkloosheid onder de doelgroep etnische minderheden nam in deze periode sterk af (– 17%). Omdat de werkloosheid onder autochtonen echter nog iets meer daalde is de werkloosheid onder de doelgroep minderheden nog steeds 4 keer zo hoog als onder autochtonen. De ontwikkeling van de geregistreerde werkloosheid was voor minderheden minder gunstig en is in 1997 voor deze doelgroep volgens deze gegevens ruim 5 keer zo hoog als onder autochtonen. In de samenleving blijft duidelijk een aantal talenten onbenut. Het kabinet zal zich er voor inspannen om deze wanverhouding in de arbeidsmarkt-participatie weg te werken. Het is zijn ambitie, in vier jaar een keer ten goede te bewerkstelligen.

1.4. Conclusie

Het komende jaar is de laatste kans om klaar te zijn voor de eeuwwisseling. Onze samenleving verandert door een groeiende diversiteit van etnische, religieuze en culturele achtergronden. Die verandering vraagt onderlinge verdraagzaamheid, respect en een gelijkgerichte inzet. Voorspoedige integratie vraagt ieders inspanning. Daarvoor is een breed draagvlak aanwezig, maar zo'n draagvlak is geen rustig bezit. Dat vergt de blijvende inzet van overheid, organisaties en burgers. Niet altijd blijkt het gevoel van urgentie aanwezig, maar een vrijblijvende opstelling is niet zonder risico's.

Het kabinet wil sterker dan tot dusver accenten leggen op beleids-effectiviteit en een integrale benadering van de vraagstukken. Het is immers van belang dat de uitkomsten van de inspanningen die velen zich getroosten, zichtbaar worden. Het is evenzeer van belang dat het ingezette beleid en de beleidsmaatregelen die in het verlengde van het regeerakkoord zullen worden getroffen, op hun effecten worden beoordeeld. De minister voor het Grote Steden- en Integratiebeleid zal de Tweede Kamer binnenkort informeren over de wijze waarop het kabinet in de komende jaren zijn beleidsvoornemens vorm zal gaan geven.

Bij de uitwerking daarvan zijn tal van instellingen en organisaties betrokken. Daarbij is vooral de rol van gemeenten van grote betekenis. De bestuurlijke uitdaging is hoe op een doeltreffende wijze kan worden ingespeeld op maatschappelijke vraagstukken die zich vaak ruimtelijk, in wijken en buurten, manifesteren. In de praktijk wordt hier met veel creativiteit op ingespeeld. Niettemin vraagt een heldere verantwoordelijkheidsverdeling en betrokkenheid van bewoners aandacht. Daarbij valt vooral te denken aan de participatie van bewoners uit etnische minderheidsgroepen. «Meedoen is winnen» kan hierbij het leidend thema zijn.

In het Grotestedenbeleid zal in de komende periode expliciet in de af te sluiten convenanten verzekerd moeten worden dat mensen in achterstandssituaties, waaronder groepen van minderheden, profijt hebben en prikkels ondervinden van de beleidsmaatregelen die worden getroffen. De potenties van leden van minderheidsgroepen moeten ten volle worden benut. Teneinde te verzekeren dat de participatie zichtbaar verbetert, zullen resultaatgerichte afspraken worden gemaakt.

Het regeerakkoord is de uitdrukking van het feit dat de regering de uitdagingen serieus neemt. De integratie van minderheden in onze samenleving is een wederkerig proces van acceptatie en inzet. Daarvoor moeten door velen inspanningen worden geleverd. Goede communicatie met alle betrokkenen is daarbij wezenlijk. Zichtbaar maken van resultaten, activering van kansrijke sectoren en een open samenspraak zijn hierbij

bepalende elementen. Graag bespreek ik met de Kamer in dit licht en in een open sfeer de status en opzet van het Jaaroverzicht Integratiebeleid minderheden voor de komende jaren.

HOOFDSTUK 2. INBURGERINGSBELEID

2.1. Inleiding

Nieuwkomers moeten zich op den duur staande weten te houden in de competitieve Nederlandse samenleving. Voor nieuwkomers en samenleving is het daarom van het grootste belang dat zij zich zo snel mogelijk zelfstandig in de samenleving kunnen redden. Eén van de speerpunten van het kabinetsbeleid in de afgelopen periode was dan ook de inburgering van nieuwkomers. Inburgering moet worden gezien als het verwerven van het vermogen om zelfstandig aan het maatschappelijke verkeer deel te nemen. Het is een eerste stap in het integratieproces. Door inburgering worden nieuwkomers in de gelegenheid gesteld aansluiting te vinden op het terrein van educatie en onderwijs en op de arbeidsmarkt. Bij inburgering gaat het allereerst om het leren van de Nederlandse taal en om het verwerven van een eerste inzicht in de maatschappelijke en staatkundige verhoudingen van onze samenleving. Inburgering behelst daarnaast ook een oriëntatie op de Nederlandse arbeidsmarkt.

In het afgelopen jaar heeft de parlementaire behandeling plaatsgevonden van de Wet inburgering nieuwkomers (WIN). Op 11 november 1997 is de wet, met enkele amendementen, aangenomen in de Tweede Kamer. Eén van de amendementen betreft de positie van personen die een voorlopige vergunning tot verblijf (de zogeheten vvtv'ers) hebben gekregen. Het amendement bepaalt dat, nadat vvtv'ers een andere status hebben gekregen, de gemeente van huisvesting beziet of zij alsnog in aanmerking komen voor een inburgeringsprogramma. Een ander amendement bepaalt dat 16- en 17-jarigen, voorzover zij partieel of niet meer leerplichtig zijn, onder de WIN vallen.

Een andere belangrijke wijziging ten opzichte van de regelingen van de afgelopen jaren is de verhoging van het aantal uren voor het educatieprogramma van 500 uur maximaal tot 600 uur gemiddeld per nieuwkomer.

De WIN is op 7 april 1998 door de Eerste Kamer aangenomen en op 12 mei van dit jaar gepubliceerd in het Staatsblad. De wet treedt op 30 september 1998 in werking.

Het afgelopen half jaar is de onderliggende regelgeving ontwikkeld, na overleg met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en enkele gemeenten (waaronder de «grote vier»). In Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB) worden onder andere de financiële systematiek, de inburgeringscriteria, de verhuizing, de registratie, de ontheffing van de meldingsplicht voor Nederlanders (die zich voor het eerst in Nederland vestigen) met een hogere opleiding en het boetensysteem geregeld. De laatste AMvB is aan de Kamer aangeboden voor een zogeheten voorhangprocedure. Daarnaast zijn ministeriële regelingen opgesteld. Alle onderliggende regelingen zijn voor of omstreeks 30 juni 1998 gepubliceerd, dit om de uitvoerders van het inburgeringsbeleid in staat te stellen zich ruim voor de invoering van de wet op een en nader voor te bereiden. Het afgelopen jaar heeft in het kader gestaan van de ontwikkeling en afhandeling van de formele regelgeving. Het komende jaar zal de nadruk komen te liggen op een aantal beleidsmatige accenten op onder meer het terrein van de registratie, de kwaliteitsverbetering van de inburgeringsprogramma's en de aansluiting op vervolgonderwijs of arbeidsbemiddeling.

In het najaar van 1998 wordt een opzet gemaakt voor de evaluatie van de WIN waarvan de eindoplevering drie jaar na invoering van de wet is

voorzien. Elk jaar zullen tussenrapportages worden gemaakt waardoor het mogelijk is de ontwikkeling van de uitvoering van het beleid te volgen. Zoals toegezegd tijdens de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer zullen deze rapportages ook aan de Kamer worden aangeboden.

2.2. Implementatie Wet inburgering nieuwkomers

Implementatie van de WIN vereist zowel op landelijk als op lokaal niveau een goede samenwerking tussen betrokkenen. Om de uitvoerders van het inburgeringsbeleid ondersteuning te bieden bij de uitvoering van de wet hebben de bij het inburgeringsbeleid betrokken departementen, te weten BZK, OCW, VWS en SZW, besloten een zogenaamd implementatietraject op te zetten. Met de Stichting Vrijbaan is een contract gesloten om zorg te dragen voor de uitvoering van een aantal activiteiten en producten. Deze betreffen onder andere een Handboek voor uitvoerders (gemeenten, educatie-instellingen, Arbeidsvoorziening en VluchtelingenWerk), regionale werkconferenties, een brochure voor nieuwkomers, die het doel van de wet en de rechten en plichten vanuit hun standpunt toelicht, en een factsheet, speciaal bedoeld voor verspreiding in het buitenland. In de loop van het implementatietraject, dat in eerste instantie loopt tot november 1999, zullen naar behoefte verdere werkconferenties en andere activiteiten worden ontwikkeld.

Voor deze implementatie-activiteiten is ook een klankbordgroep gevormd met alle bij inburgering betrokken actoren. Op deze wijze kunnen signalen uit de praktijk en het beleid bij elkaar komen.

Het Transferpunt Opvang Nieuwkomers heeft een handreiking opgesteld voor gemeenten voor het in de WIN voorgeschreven inburgeringsonderzoek. Deze handreiking bestrijkt het hele traject van de inschrijving bij de gemeente of de uitreiking van het verblijfsdocument tot het vaststellen van het inburgeringsprogramma. De tekst is opgenomen in het Handboek Inburgering dat in september 1998 beschikbaar komt.

2.3. Monitoring en evaluatie

In de afspraken die door het vorige kabinet met de VNG zijn gemaakt, is onder meer vastgelegd dat de ontwikkeling van de uitvoering van het inburgeringsbeleid onder de Regeling Inburgering nieuwkomers nauwgezet zou worden gevolgd.

In opdracht van de ministeries van Binnenlandse Zaken, Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en Volksgezondheid, Welzijn en Sport is daarom in 1996 ieder kwartaal (en in 1997 halfjaarlijks) een monitor uitgevoerd. Daarbij zijn bij de gemeenten gegevens verzameld over onder andere de aantallen nieuwkomers, het aantal afgesloten inburgeringscontracten en het aantal doorlopen inburgeringsprogramma's.

De resultaten van de laatste monitor zijn in februari 1998 opgeleverd. De monitor had een response van rond de 80% (waaronder de grote steden).

De belangrijkste bevindingen zijn:

- Het aantal personen dat zich in 1997 in Nederland vestigde en in beginsel in aanmerking kwam voor het volgen van een inburgeringsprogramma was 24 722. Hieronder zijn 11 289 personen die via de asielprocedure zijn binnengekomen en 13 433 gezinsvormers en -herenigers;
- Het aantal personen waarmee een schriftelijke afspraak werd gemaakt voor het volgen van een inburgeringsprogramma was 15 225, waaronder 8 307 personen die via de asielprocedure zijn binnengekomen en 6 918 gezinsvormers en -herenigers;
- Het aantal personen dat daadwerkelijk met een inburgeringsprogramma is gestart, bedraagt 13 973, te onderscheiden in 7 029

- personen die via de asielprocedure zijn binnengekomen en 5 673 gezinsvormers en -herenigers en een restcategorie van 1271 personen bestaande uit zogeheten «oudkomers»;
- Het aantal personen dat in 1997 een inburgeringsprogramma beëindigde, was in totaal 6 157 waaronder 4 263 personen die via de asielprocedure zijn binnengekomen en 1 605 gezinsvormers en -herenigers en een restcategorie van 1 110 personen bestaande uit «oudkomers».

De gemeenten hebben in de monitor aangegeven dat zij verwachten over 1997 uiteindelijk ruim 18 000 inburgeringsprogramma's te kunnen verantwoorden.

2.4. Financiële regelingen

In 1998 is f 184 miljoen beschikbaar voor de educatieve component en f 100 miljoen voor de welzijnscomponent. Deze middelen worden als vergoeding verstrekt aan gemeenten die hiervoor aan circa 22 561 nieuwkomers een inburgeringsprogramma kunnen aanbieden. Met de bekostigingssystematiek in de Onderwijsregeling 1998 is al vooruit gelopen op de invoering van de WIN. Immers onder de WIN zal voor wat betreft de bekostiging een t-2 systematiek worden gehanteerd. Deze systematiek houdt in dat er geen sprake meer is van bevoorschotting van middelen en afrekening achteraf. Daarvoor is in de plaats gekomen een toedeling van middelen aan gemeenten in het jaar t op basis van prestatie van de gemeente in jaar t-2. Deze prestatie wordt gemeten in twee grootheden, te weten het aantal inburgeringsovereenkomsten dat de gemeente heeft afgesloten en het aantal toetsen dat ter afsluiting van het educatief programma door nieuwkomers is afgelegd. Een gemeente die meer nieuwkomers inburgert dan waarvoor middelen beschikbaar zijn, zal dus twee jaar later naar aanleiding van de hogere prestatie een groter aandeel ontvangen in het voor dat jaar beschikbaar landelijk budget. Deze systematiek doet meer recht aan de prestaties van gemeenten en instellingen en verschaft meer vrijheid aan gemeenten in de planning van het inburgerings- en educatie beleid.

2.5. Evaluatie Regeling inburgering nieuwkomers

De uitvoering van het eerste jaar inburgering onder de Regeling die op 1 Januari 1996 inging, is geëvalueerd. Deze evaluatie is de Tweede Kamer eind 1997 aangeboden.

Uit het onderzoek komt onder andere naar voren dat het inburgeringsbeleid organisatorisch goed van de grond is gekomen, maar dat de inhoudelijke uitwerking nog meer aandacht behoeft. In sommige gemeenten is sprake van verdringing van andere deelnemers door nieuwkomers. Onder de nieuwe bekostigingswijze die bij de invoering van de WIN van kracht zal worden krijgen gemeenten meer mogelijkheden om ook mensen die al langer in Nederland verblijven een educatief traject te laten volgen. In de toekomst zal aan dit aspect bij de evaluatie van het inburgeringsbeleid ook aandacht worden geschonken.

Ook een groep al langer in Nederland verblijvende leden van minderheidsgroepen heeft te kampen met een gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal en achterblijvende kennis van de Nederlandse samenleving met alle risico's voor achterstanden van dien. In het regeerakkoord is daarom in het kader van de extra impuls sociale infrastructuur een bedrag uitgetrokken oplopend tot f 50 miljoen in het jaar 2002 voor de inburgering van oudkomers waarbij de prioriteit ligt bij langdurig werklozen en de opvoeders van jonge kinderen. Interdeparte-

mentaal wordt thans gezien hoe deze middelen het beste kunnen worden ingezet.

2.6. Ontwikkelingsactiviteiten

Registratie

Een goede registratie is van groot belang. De nieuwkomer moet traceerbaar zijn voor de gemeente en bovendien moet deze kunnen beoordelen of de nieuwkomer in kwestie de plicht heeft zich te melden voor het inburgeringsonderzoek. De gemeente moet ook intern een goede registratie opzetten en bijhouden, zowel voor de verantwoording naar het eigen management als naar de rijksoverheid. Het evaluatieonderzoek heeft uitgewezen dat de registratie bij gemeenten om allerlei redenen niet goed functioneert.

In het Uitvoeringsbesluit Nieuwkomers wordt aangegeven welke gegevens de gemeenten moeten registreren.

Momenteel wordt een onderzoek naar de aansluiting tussen GBA/VAS uitgevoerd dat moet duidelijk maken welke problemen zich kunnen voordoen.

Ook wordt de komende tijd gewerkt aan een functioneel model waardoor de gemeenten en andere betrokken instanties een beter overzicht hebben van de gegevens die moeten worden geregistreerd.

Deskundigheidsbevordering trajectbegeleider

Het in het vorige Jaaroverzicht aangekondigde onderzoek naar de inhoud van trajectbegeleiding en naar een mogelijk functieprofiel en opleidingswensen is in 1998 uitgevoerd. Thans wordt gezien welke beleidsmatige conclusies aan het onderzoek moeten worden verbonden.

Nieuwsbrief Inburgering Nieuwkomers

Ook in 1998 zal de Nieuwsbrief Inburgering Nieuwkomers zes maal verschijnen. De in het vorige Jaaroverzicht aangekondigde verbreding van de inhoud en de doelgroep heeft plaatsgevonden. Dit betekent dat naast VWS nu ook BZK, OCW en SZW alsmede het Landelijk Bureau Arbeidsvoorziening in de kosten bijdragen en het redactionele beleid mee bepalen. In het kader van de invoering van de WIN is aan de Nieuwsbrief een uitneembaar katern toegevoegd met op de Win toegespitste informatie. Ook de informatievoorziening via internet wordt voortgezet via de pagina's van Inburgernet (www.inburgernet.nl).

2.7. Aansluiting arbeidsmarkt

Het ministerie van SZW zal voorafgaand aan de invoering van de WIN een nulmeting doen, op basis waarvan gegevens beschikbaar zullen komen over de behoefte aan activiteiten gericht op toeleiding van nieuwkomers naar arbeid. De resultaten daarvan zijn van belang bij de implementatie van de WIN en van overige afspraken omtrent nieuwkomers en de aansluiting met arbeid.

De betrokkenheid van Arbeidsvoorziening bij de uitvoering van het inburgeringsbeleid is in de WIN vastgelegd. Daarbij gaat het met name om de bepaling van de afstand van de nieuwkomer tot de arbeidsmarkt. Voor nieuwkomers in fase 2 en 3 (administratieve aanduiding die de afstand tot de arbeidsmarkt aangeeft) gaat het bovendien om een globale indicatie van het traject dat moet worden gevolgd om reële kansen te krijgen op de arbeidsmarkt.

Betrokkenheid van Arbeidsvoorziening bij de invoering van het inburgeringsbeleid is er in ieder geval op twee momenten, te weten bij het inburgeringsonderzoek (ten einde te kunnen anticiperen op arbeids-

toeleiding bij de invulling van het inburgeringsprogramma) en bij het opstellen van het advies aan het college van B&W over een vervolgtraject richting arbeidsmarkt. De activiteiten van Arbeidsvoorziening in het kader van inburgering zullen vallen onder de basisdienstverlening van deze organisatie.

In het regeerakkoord is aangegeven dat in aansluiting op het inburgeringsprogramma van nieuwkomers extra aandacht nodig is voor vervolgactiviteiten om te bereiken dat nieuwkomers een reële, volwaardige kans op de arbeidsmarkt krijgen. Daartoe zullen taal-werkstages en arbeidsmarktgerichte opleidingen gelijktijdig of aansluitend beschikbaar moeten komen. Ook voor reeds langer in Nederland verblijvende werkloze leden van minderheden zal een taal-/inburgeringsprogramma verplicht worden.

Het is de bedoeling dat – zoals ook in het regeerakkoord is aangegeven – na afronding van het inburgeringsprogramma nieuwkomers in de gelegenheid zullen zijn het geadviseerde traject richting arbeidsmarkt ook werkelijk te doorlopen. Het kabinet heeft daartoe met Arbeidsvoorziening en de VNG afgesproken dat het de RBA's respectievelijk de gemeenten zal oproepen zich in te spannen voor zoveel mogelijk nieuwkomers. De trajecten voor nieuwkomers kunnen worden gefinancierd uit reguliere budgetten, te weten het prestatiebudget van Arbeidsvoorziening, de inkoopregeling en de WIW (de Wet Inschakeling werkzoekenden). Het kabinet zal met Arbeidsvoorziening en de VNG nog technische afspraken maken over de wijze waarop de feitelijke deelname van nieuwkomers via de diverse financieringsbronnen landelijk in beeld kan worden gebracht.

2.8. Dagstructurering in Asielzoekerscentra

Op 27 april 1998 is het Project Dagstructurering officieel afgesloten. Dit project, dat uitgevoerd werd door het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) had als doel het ontwikkelen van een landelijk uniform aanbod van activiteiten aan de bewoners van de Asielzoekerscentra (AZC's). Het project had een looptijd van twee jaar en kende een ontwikkelfase (1996) en een implementatiefase (1997).

Nu het project is gerealiseerd kan van het aanbod gebruik worden gemaakt door alle bewoners. Daarom is het geschikt gemaakt voor zowel diegenen die uiteindelijk in Nederland zullen mogen blijven en door zullen gaan naar een inburgeringsprogramma, als voor degenen die uiteindelijk Nederland zullen moeten verlaten.

De dagstructureringsprogramma's in de centra hebben tot doel de bewoners mogelijkheden te bieden om op een zinvolle manier de dikwijls lange tijd dat men wacht op een beslissing door te brengen. Het aanbod bestaat uit een basisprogramma NT2 en maatschappij-oriëntatie gedurende de eerste zes maanden van verblijf in het AZC en een aanvullend keuzeprogramma waarin men verder kan gaan met NT2, maar waarin bijvoorbeeld ook aandacht wordt besteed aan beroepsoriëntatie. Het COA zal het onderdeel beroepsoriëntatie nog uitbreiden naar een aanbod van beroepsgerichte cursussen en vaardigheidstrainingen. Daardoor wordt het mogelijk om al in de AZC-fase kennis op te doen die men later zowel in Nederland als in het land van herkomst kan gebruiken. Daarnaast is er aandacht voor vrijetijdsbesteding. Het aanbod van sportactiviteiten is professioneler opgezet en het aanbod aan creatieve activiteiten en kunstzinnige vorming neemt toe.

Indien er een positieve beslissing wordt genomen op het asielverzoek en de betrokken persoon wordt gehuisvest in een gemeente dan zal deze gemeente door het AZC worden geïnformeerd omtrent de programma-onderdelen waaraan betrokkene gedurende zijn verblijf in het AZC heeft deelgenomen. Op die manier kan de gemeente deze informatie betrekken bij het inburgeringsonderzoek voor het inburgeringsprogramma.

HOOFDSTUK 3. CRIMINALITEIT IN RELATIE TOT DE INTEGRATIE VAN ETNISCHE MINDERHEDEN (CRIEM)

3.1. Inleiding

De toenmalige ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken hebben op 15 april 1998 de nota «Criminaliteit in relatie tot de integratie van etnische minderheden» (TK 1997–1998, 25 726) besproken met de Tweede Kamer. In deze nota zijn een drietal beleidssporen uitgezet waarlangs het preventief integratiebeleid tot stand moet komen.

1. Intensieve begeleiding van jongeren waarmee het dreigt mis te gaan of al mee is misgegaan.
2. Het voorkomen en tegengaan van spijbelen en voortijdig schoolverlaten middels het bieden van individuele trajectbegeleiding.
3. Het voorkomen en tegengaan van ontwikkelingsachterstanden om zo te voorkomen dat een nieuwe generatie opgroeit die met dezelfde problemen te kampen krijgt.

Trefwoorden bij deze aanpak zijn: een heldere regie, een structurele, integrale en sluitende aanpak gericht op de specifieke problematiek van deze groepen jongeren, met ruimte voor maatwerk en een individuele aanpak.

In het al eerder genoemde overleg heeft de Kamer ingestemd met de in de CRIEM-nota gemaakte analyse en de aangegeven beleidssporen. Ook heeft zij ingestemd met de in de nota aangekondigde pilots. Hiervoor is 6,5 mln. voor 1998 en 5,5 mln. voor 1999 gereserveerd op de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken. De toenmalige minister van Binnenlandse Zaken heeft in het overleg aangegeven dat een landelijke en structurele invoering van het in de notitie aangekondigde beleid, mede vanwege de financiële consequenties ervan, een zaak zou vormen voor het volgende kabinet.

Regeerakkoord

Dit Kabinet zal de uitwerking van de CRIEM-nota verder vorm geven. In het Regeerakkoord is opgenomen dat de in de CRIEM-nota ontwikkelde integrale aanpak van preventie, behandeling en repressie van criminaliteit onder jongeren uit etnische minderheidsgroepen in relatie met werk en scholing zal worden uitgevoerd.

3.2. CRIEM-pilots

Intussen wordt gewerkt aan de opzet van de pilots. Deze dienen als proeftuin om te bezien hoe samen met een groot aantal andere actoren de beoogde resultaten kunnen worden behaald.

In het al eerder genoemde overleg met de Kamer is toegezegd om in het Jaaroverzicht Minderheden 1999 verslag te doen van de stand van zaken hieromtrent.

Uitgangspunt bij de opzet van de pilots is, dat er zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van bestaande, succesvolle initiatieven en aansluiting wordt gezocht bij gemeenten die hierin al actief zijn. Gemeenten, die naar aanleiding van de nota te kennen gaven in aanmerking te willen komen voor een pilot, is verzocht om voorstellen daartoe in te dienen.

Een vijftiental gemeenten heeft inmiddels gereageerd en hun voorstel ingediend. Deze plannen zijn in overleg met de andere betrokken departementen bekeken en hieruit kwam naar voren dat er nog te weinig informatie beschikbaar is. De gemeenten is om een nadere aanvulling van de plannen gevraagd, waarna een definitieve selectie van de pilot-gemeenten wordt gemaakt. De selectiecriteria die middels een brief ook aan de betrokken gemeenten kenbaar zijn gemaakt, bevatten onder meer de volgende criteria:

- wordt in het plan van aanpak gebruik gemaakt van initiatieven binnen de gemeenten?
- er is sprake van een sluitende en integrale aanpak;
- de gemeenten moet de intentie hebben om na de pilotperiode de initiatieven structureel in het bestaande beleid in te bedden;
- bij de uitvoering van het plan dienen de betreffende doelgroepen betrokken te worden.

Naast deze selectiecriteria wordt bij de toedeling van de pilots tevens rekening gehouden met de verdeling van de pilots over alle drie de sporen en een zekere spreiding van de pilotgemeenten over Nederland. Tevens vindt voor wat betreft spoor 2, het voorkomen en tegengaan van spijbelen en voortijdig schoolverlaten, nauwe afstemming plaats met de pilots trajectbegeleiders voor risicojongeren van 16 en 17 jaar in het licht van opvang voor risicogroepen, die het ministerie van OCenW dit najaar gaat opzetten.

Zoals het zich nu laat aanzien gaan de pilots per 1 oktober 1998 van start.

Om op rijksniveau dit proces te begeleiden en onderling af te stemmen is via de Interdepartementale Coördinatie Commissie (ICM) een interdepartementale werkgroep in het leven geroepen waaraan de ministeries van Justitie, Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en Financiën deelnemen.

Vanwege het politiek belang van de pilots waarmee wordt beoogd om een integrale, sluitende aanpak ook na de pilotperiode structureel in bestaand beleid in te bedden en hobbels in dit proces wellicht te slechten, zal er een externe commissie in het leven worden geroepen. Deze commissie zal tot taak hebben de pilots op afstand te volgen. Tevens zal haar gevraagd worden om een advies uit te brengen over de bestuurlijke inbedding van de drie beleidssporen.

HOOFDSTUK 4. BESTRIJDING VAN RACISME, VREEMDELINGENHAAT EN VOOROOEDELEN

4.1. Follow-up Jaar tegen Racisme

In 1997, het Europees Jaar tegen Racisme, zijn er veel initiatieven ter bestrijding van racisme ontplooid. Eén van de kernthema's was de bestrijding van racisme en discriminatie op de arbeidsmarkt. Sociale partners hebben een belangrijke taak bij het bestrijden van racisme en (on)bewuste discriminatie op de werkplek zelf en bij het aannemen van personeel.

Daarnaast blijft veel inzet nodig om op Europees vlak de nodige aanvulling te verkrijgen op het Nederlandse beleid, zodat er ook op dit terrein een harmonieus geheel van rechten en verantwoordelijkheden ontstaat voor alle ingezetenen van ons land, die immers ook bewoners van het Europese huis zijn.

De binnen de Europese Unie breed gedragen conclusie dat met het Europees Jaar tegen Racisme in feite slechts het startschot is gegeven om de strijd tegen racisme, vreemdelingenhaat en vooroordelen te intensiveren, is in het nieuwe regeerakkoord opgepakt. Daar wordt tot uitdrukking gebracht dat discriminatie moreel verwerpelijk is, de stabiliteit van de samenleving bedreigt en in strijd is met de Grondwet. Racisme dient direct en duidelijk te worden veroordeeld en bestreden. Daartoe worden in samenwerking met andere ministeries verschillende initiatieven ontwikkeld, in aansluiting op het kabinetsstandpunt over het rapport «Bestrijding van vooroordelen, discriminatie en racisme» van de Tijdelijke Wetenschappelijk Commissie voor het Minderhedenbeleid (Kamerstukken II, 1996/1997, 25 001, nr. 10).

4.2. Verantwoordelijkheden

Binnen een beleid gericht op integratie en participatie is bestrijding van discriminatie een belangrijk middel om te komen tot het volwaardig burgerschap voor leden van etnische minderheden. Discriminatie kan namelijk een succesvolle integratie verhinderen, omdat de gediscrimineerde zich niet welkom voelt in zijn omgeving. En wie zich niet thuis voelt in de Nederlandse samenleving, zal waarschijnlijk minder snel participeren in deze samenleving.

Discriminatiebestrijding is dus de andere kant van dezelfde medaille. Een overheid die streeft naar integratie van – en burgerschap voor minderheden, moet derhalve ook een actieve rol spelen bij het tegengaan van vooroordelen en discriminatie.

Die actieve rol beperkt zich niet tot de rijksoverheid. Met name voor de lokale overheden, die gelet op hun taakstelling in een veel directere relatie tot de burger staan, ligt hier een belangrijke taak. In samenspraak met de lokale overheden organiseert het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) een conferentie over de bestrijding van racisme en discriminatie op lokaal niveau, waarbij maatschappelijke organisaties worden betrokken.

De bestrijding van racisme, discriminatie en vooroordelen is echter niet alleen een taak van de overheid. Ook het onderwijs en de media dragen op dit vlak een eigen verantwoordelijkheid waaraan zij invulling moeten geven.

Op scholen en in opleidingen moet op praktische wijze aandacht worden gegeven aan het herkennen, voorkomen en bestrijden van vooroordelen, discriminatie en racisme. Vooroordelen kunnen – ook onbewust – tot uitsluiting leiden. Positieve beeldvorming en het tegengaan van negatieve beeldvorming zijn van belang. In het regeerakkoord worden de media,

inclusief de publieke en commerciële omroep, uitgenodigd de culturele diversiteit van de samenleving beter te weerspiegelen.

4.3. Instrumenten

In 1998 viert Nederland het 150-jarig bestaan van zijn Grondwet. In het kader hiervan wordt er het hele jaar extra aandacht besteed aan de Grondwet en natuurlijk aan artikel 1, waarin het principe van gelijke behandeling is vastgelegd.

De Algemene Wet Gelijke Behandeling, die een uitvloeisel is van artikel 1 van de Grondwet, bestaat sinds 1994 en zal in 1999 worden geëvalueerd. Een ander belangrijk juridisch instrument om racisme te bestrijden is het op 25 juni 1998 in de Tweede Kamer aanvaarde wetsvoorstel subsidiëring politieke partijen. Hierin wordt de mogelijkheid geschapen om subsidie te ontnemen aan politieke partijen die wegens racisme strafrechtelijk zijn veroordeeld.

De wens om de strijd tegen racisme en discriminatie te intensiveren komt ook tot uiting in de opdracht in het regeerakkoord om de strafmaat bij structurele vormen van discriminatie te verhogen. Voor een aantal justitiële aspecten van de bestrijding van racisme wordt hier verwezen naar paragraaf 10.10.

Een ander belangrijk instrument om racisme, discriminatie en vooroordelen te voorkomen en te bestrijden vormen gedragscodes. Om die reden wordt via het interdepartementaal Antidiscriminatie Overleg Rijksoverheid (ADOR) de invulling en toepassing van interne gedragscodes tegen (rassen)discriminatie gestimuleerd. Het ADOR biedt als subcommissie van de Interdepartementale Coördinatiecommissie Minderheden (ICM) een goed platform om binnen de rijksoverheid informatie uit te wisselen over de bestrijding van racisme, discriminatie en vooroordelen en ter zake initiatieven uit te werken.

Voor het feitelijk bestrijden van discriminatie en racisme is in de eerste plaats een goed inzicht in (de omvang van) de problematiek van belang. Een belangrijk instrument om dit te bereiken is de Monitor Racisme en Extreem Rechts, die in oktober 1997 voor het eerst aan de Tweede Kamer is aangeboden. De Monitor heeft een periodiek karakter en is gericht op de registratie van diverse uitingen van racisme en rechts-extremisme.

HOOFDSTUK 5. INTERNATIONALE ASPECTEN

5.1. Europese Unie

De samenlevingen van de verschillende lidstaten van de Europese Unie worden in toenemende mate multicultureel. Ook hebben problemen die met integratie van minderheden samenhangen, zoals de toename van nationalisme, georganiseerd racisme en vreemdelingenhaat, meer en meer een grensoverschrijdend karakter. Op het terrein van de bestrijding van racisme is er in de Europese Unie de laatste jaren veel vooruitgang geboekt. Verreweg het belangrijkste is de opnemng van een algemene non-discriminatie-bepaling in het Verdrag van Amsterdam. De gedachtevorming over de feitelijke implementatie van dat artikel is onlangs gestart. Dit biedt mogelijkheden om actief in te zetten op de bestrijding van racisme op Europees niveau.

Daarnaast bieden bepalingen in het Verdrag van Amsterdam betreffende de rechtspositie en het vrije verkeer van legaal in de EU gevestigde derdelanders de mogelijkheid om op Europees niveau aandacht te vragen voor de integratie van etnische minderheden.

De Europese Commissie heeft reeds, voortbouwend op het Europees Jaar tegen Racisme (1997) en vooruitlopend op de ratificatie van het Verdrag van Amsterdam, een actieplan voor de bestrijding van racisme voorgesteld. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties steunt dit initiatief en heeft het voornemen de instelling van een permanente ambtelijke werkgroep of commissie voor anti-racisme voor te stellen, waarin Lidstaten en Commissie vertegenwoordigd zijn. Deze werkgroep zal, naast het uitwisselen van informatie en het doen van voorstellen, suggesties kunnen aandragen voor een politieke en beleidsmatige reactie op de rapportages van het Europees Waarnemingscentrum voor Racisme en Vreemdelingenhaat.

Het is voor het functioneren van het in juni 1997 opgerichte Europees Waarnemingscentrum voor Racisme en Vreemdelingenhaat van belang dat gegevens worden aangeleverd. Dit centrum kan immers op Europees niveau een belangrijke bijdrage leveren aan de bestrijding van racisme en xenofobie. De rapportages van de periodieke Nederlandse Monitor Racisme en Extreem Rechts kunnen hier derhalve van dienst zijn.

5.2. Raad van Europa

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is van oudsher betrokken bij de werkzaamheden van de Raad van Europa op het gebied van bevordering van de grondrechten en de democratische beginselen op het Europese continent. De Raad van Europa speelt een belangrijke rol op het gebied van racismebestrijding. Nederland zal een nadere afstemming tussen de verschillende activiteiten van de Raad van Europa op dit gebied en de werkzaamheden van het Europees Waarnemingscentrum voor Racisme en Vreemdelingenhaat van de Europese Unie ondersteunen.

Het Kaderverdrag voor de Bescherming van Nationale Minderheden geeft een richtlijn aan voor de nationale wetgeving van de verdragspartijen over rechten en vrijheden van leden van nationale minderheden. Dit verdrag bevat onder andere de rechten op vereniging en vergadering, vrijheid van meningsuiting, het onderhouden van contacten met groepsgenoten in andere staten, het stichten van eigen scholen en het leren van de eigen taal. De verdragsstaten dienen de voorwaarden te scheppen voor een effectieve deelname aan het culturele, sociale,

economische en openbare leven. Het advies van de Raad van State bij de Goedkeuringswet bij het Kaderverdrag is inmiddels ontvangen. Zodra het nader rapport naar aanleiding van het advies gereed is, kan de Goedkeuringswet naar de Staten Generaal worden gezonden.

Vanuit de aandachtspunten van het Nederlandse integratiebeleid etnische minderheden is verder de activiteit van de European Committee on Migration (CDMG) van de Raad van Europa inzake de rechtspositie van langdurig in Europa verblijvende derdelanders van belang. In ditzelfde gremium beziet een andere groep deskundigen de rol van arbeidsbureaus nader op hun functie inzake de bevordering van gelijke kansen van achterstandsgroepen met een etnische herkomst.

5.3. Verenigde Naties

Op 5 en 6 maart 1998 vond in Genève voor de UN-Committee on the Elimination of Racial Discrimination een bespreking plaats van de geconsolideerde 10e, 11e en 12e Koninkrijksrapportage ter uitvoering van artikel 9 van de International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD).

Een 13e rapportage wordt eind 1998 ingediend. Daarin wordt tevens ingegaan op de conclusies en aanbevelingen van het VN-comité naar aanleiding van de voorgaande rapportages.

Tenslotte heeft de algemene vergadering van de Verenigde Naties besloten om naar aanleiding van een voorstel van de VN-mensenrechtencommissie uiterlijk in het jaar 2001 een wereldconferentie over racisme en rassendiscriminatie, xenofobie en aanverwante intolerantie te beleggen. Doel van deze conferentie is, de tot nu toe geboekte vooruitgang in de strijd tegen discriminatie te evalueren en om concrete aanbevelingen te formuleren ter implementatie van bestaande en nog in te stellen instrumenten in de strijd tegen rassendiscriminatie en vreemdelingenhaat. Daaraan voorafgaand wil de Raad van Europa in het jaar 2000 een Europese conferentie over ditzelfde onderwerp organiseren ter voorbereiding op de VN-conferentie. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zal de voorbereiding en realisatie van beide conferenties actief volgen en er aan deelnemen.

HOOFDSTUK 6. WERKGELEGENHEIDSBELEID

6.1. Inleiding

De werkloosheid onder etnische minderheden is nog verontrustend hoog. Dit geldt ook voor de jongeren, hoewel de meesten van hen in Nederland zijn opgegroeid en Nederlands onderwijs hebben gevolgd. Hoewel de sterk aantrekkende arbeidsmarkt op zich een zeer gunstige factor is en de diverse maatregelen voor gesubsidieerde werkgelegenheid onder minderheden een substantieel bereik hebben, blijken de ontwikkelingen niet voldoende om een feitelijke omslag te realiseren in de arbeidsmarktpositie van etnische minderheden.

De afgelopen kabinetsperiode is de basis gelegd voor deze investeringen. Die bestaat uit het minderhedenakkoord van de Stichting van de Arbeid, de ondersteunende Wet stimulering arbeidsdeelname minderheden (SAMEN) en het vernieuwde minderhedenbeleid van Arbeidsvoorziening. Het kabinet en de sociale partners zullen derhalve de komende vier jaar moeten investeren in de verbetering van het kwalificatieniveau van minderheden. Het bedrijfsleven en de overheidswerkgevers zullen op hun beurt moeten investeren in aanpassingen van het personeelsbeleid om onnodige belemmeringen voor het bezetten van arbeidsplaatsen door etnische minderheden, ook op gezichtsbepalende plaatsen in hun organisatie, weg te nemen. Hiertoe zullen publieke en private intermediairs moeten investeren in betere arbeidstoeleiding en -bemiddeling.

In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens ingegaan op de ontwikkelingen in de arbeidsmarktpositie van minderheden; op algemene maatregelen in het kader van het activerend arbeidsmarktbeleid, op de Wet inschakeling werkzoekenden (WIW) en op gesubsidieerde arbeid. Daarnaast is er aandacht voor het specifieke arbeidsmarktbeleid voor etnische minderheden zoals het minderhedenakkoord van de Stichting van de Arbeid, de Wet SAMEN en de minderhedenimpuls van Arbeidsvoorziening. Als laatste komt een aantal specifieke ontwikkelingen in het antidiscriminatiebeleid op het terrein van de arbeidsmarkt en het beleid ten aanzien van het stimuleren van etnisch ondernemerschap aan de orde.

6.2. Trends

Werkenden

Het aantal werkenden onder de doelgroep etnische minderheden is in de periode 1994–1997 met 15% gestegen, bijna twee maal zo snel als onder autochtonen. De werkloosheid onder de doelgroep etnische minderheden nam in deze periode sterk af (– 17%). Omdat de werkloosheid onder autochtonen echter nog iets meer daalde is de werkloosheid onder de doelgroep minderheden nog steeds 4 keer zo hoog als onder autochtonen (zie ook de tabel aan het eind van dit hoofdstuk). De ontwikkeling van de geregistreerde werkloosheid was voor minderheden minder gunstig en is in 1997 voor deze doelgroep volgens deze gegevens ruim 5 keer zo hoog als onder autochtonen.¹

¹ Het verschil in werkloosheidsomvang tussen etnische minderheden en autochtonen is op basis van cijfers voor de geregistreerde werkloosheid (GWL) groter doordat enerzijds voor autochtonen de GWL een stuk lager is dan de werkloze beroepsbevolking (WB) en anderzijds voor etnische minderheden de GWL nauwelijks lager, en in 1997 zelfs hoger, is dan de WB. Dit verschil wordt vooral veroorzaakt doordat de GWL alleen werklozen betreft die staan ingeschreven bij de arbeidsbureaus. Met name voor autochtone jongeren en autochtone vrouwen is hierdoor de GWL een stuk lager dan de WB.

Tabel. Ontwikkeling werkgelegenheid en werkloosheid naar etniciteit^a, 1994–1997

	werkenden x 1 000			werklozen x 1 000			netto-participatie		werkloosh. percentage	
	1994	1997	% mut	1994	1997	% mut	1994	1997	1994	1997
Etnische minderheden ^b	263	303	15	93	77	– 17	37%	43%	26%	20%
vv. Turken	20	48	– 3	22	13	– 41	29%	36%	31%	21%
Marokkanen	32	37	17	14	10	– 26	28%	34%	31%	22%
Surinamers	92	99	7	24	16	– 34	48%	56%	21%	14%
Antillianen/ Arubanen	19	21	10	5	5	1	44%	45%	21%	20%
Overige etn. minderh.	70	98	39	28	32	17	37%	40%	28%	25%
Overige allochtonen ^c	221	240	9	30	26	– 15	52%	57%	12%	10%
Autochtonen ^d	5 435	5 857	8	423	335	– 21	58%	62%	7%	5%
Totaal	5 920	6 400	8	547	438	– 20	57%	61%	8%	6%

werkenden = alle mensen van 15–64 jaar die tenminste 12 uur per week werken.

werklozen = alle mensen van 15–64 jaar zonder werk (of met werk van minder dan 12 uur per week) die minstens 12 uur per week willen werken, daarvoor direct beschikbaar zijn en daar actief naar op zoek zijn.

netto-participatie = aantal werkenden in % van de bevolking 15–64 jaar.

werkloosheidspercentage = aantal werklozen in % van de beroepsbevolking (= werkenden + werklozen) 15–64 jaar.

^a Bepaling van etniciteit op basis van nationaliteit en geboorteland van de respondent zelf, en niet ook van de ouders waardoor m.n. de tweede generatie niet wordt gemeten.

^b Personen met de nationaliteit van, of geboren in: Turkije, Marokko, Suriname, de Nederlandse Antillen, Aruba, voormalig Joegoslavië of in overige niet-europese landen met uitzondering van voormalig Nederlands-Indië/ Indonesië en de Verenigde Staten van Amerika. Deze afbakening is een benadering van de afbakening die voor de Wet Samen wordt gehanteerd.

^c Personen met de nationaliteit van, of geboren in: één van de Europese landen (met uitzondering van Nederland, Turkije en voormalig Joegoslavië), Nederlands Indië/Indonesië of de Verenigde Staten van Amerika.

^d Personen met de Nederlandse nationaliteit die in Nederland zijn geboren.

Bron: SZW, op basis van Enquête beroepsbevolking (CBS).

Doelgroepen

Per groep bezien valt op dat voor de meeste groepen, met uitzondering van Turken en Surinamers, het aantal werkenden relatief sterk is toegenomen, vooral onder de groep «overige etnische minderheden» (met bijna 40%). Hier is een toelichting op zijn plaats. De beschikbare arbeidsmarktcijfers zijn gebaseerd op de Enquête beroepsbevolking. Deze levert tot op heden nog steeds geen cijfers over de tweede generatie allochtonen met een Nederlandse nationaliteit. Hierdoor is, mede door een sterke toename van het aantal naturalisaties bij met name Turken (en, in mindere mate, Marokkanen), sprake van een toenemende onderschatting over de afgelopen jaren van het aandeel etnische minderheden in de bevolking, werkgelegenheid en werkloosheid, vooral van de vier grootste groepen minderheden. Zo zijn er per 1 januari 1997, inclusief tweede generatie allochtonen, circa 170 duizend jongeren van 15–24 jaar uit de vier grootste groepen minderheden, waarvan de Enquête beroepsbevolking er nog geen 100 duizend meet. Met het CBS wordt naar een oplossing voor dit knelpunt gezocht.

De netto-participatie (= het aantal werkenden in % van de bevolking 15–64 jaar) van alle groepen is gestegen, vooral van de drie grootste groepen minderheden (Surinamers, Turken en Marokkanen). De netto-participatie van Surinamers is het hoogst en scheelt in 1997 nog maar 6% met die onder autochtonen. De werkloosheid is het sterkst gedaald onder respectievelijk Turken, Surinamers en Marokkanen. De werkloosheid onder Surinamers is in 1997 (14%) aanzienlijk lager dan onder andere groepen, maar nog steeds bijna drie maal zo hoog als onder autochtonen. Het aantal werklozen onder de groep «overige etnische minderheden» is toegenomen, in procenten van de sterk gestegen beroepsbevolking is echter ook voor deze groep sprake van een daling.

Duur werkloosheid

Tussen 1994 en 1997 is het aandeel langdurig werklozen (één jaar of langer ingeschreven) in de geregistreeerde werkloosheid voor autochtonen toegenomen en voor minderheden gedaald. Het negatieve verschil in het aandeel langdurig werklozen tussen autochtonen en etnische minderheden halveerde daarmee in deze periode.

Jongeren

De netto-participatie van jongeren is bij minderheden sterker toegenomen dan bij autochtonen. In 1997 is 28% van de jongeren uit de doelgroep minderheden werkzaam, bij autochtone jongeren is dit 43%. De werkloosheid onder jongeren is tussen 1994 en 1997 sterk afgenomen, het sterkst voor jongeren uit de doelgroep minderheden (– 32%). De geregistreeerde werkloosheid is harder gedaald dan de werkloze beroepsbevolking, onder autochtone jongeren met bijna 50%. De daling onder jongeren uit de doelgroep minderheden bleef hier iets bij achter.

Vrouwen

De werkgelegenheid onder de doelgroep minderheden is sterk toegenomen, vooral het aantal werkende vrouwen uit de overige doelgroepen nam sterk toe (met meer dan 60%). Het aantal werkende Turkse en Marokkaanse vrouwen bleef gelijk. Hun netto-participatie nam echter wel toe, doordat hun bevolkingsaantal daalde (inclusief tweede generatie allochtonen met Nederlandse nationaliteit is overigens waarschijnlijk ook voor hen sprake van een bevolkingstoename). De netto-participatie van Surinaamse en Antilliaanse vrouwen nam tussen 1994 en 1997 het sterkst toe, namelijk van 40% naar 48%, en is nu gelijk aan die van autochtone vrouwen.

De werkloosheid onder vrouwen is relatief sterk afgenomen voor Turkse, Marokkaanse en Surinaamse vrouwen. Door een toename van de werkloosheid onder vrouwen uit de overige doelgroepen daalde de werkloosheid van vrouwen uit de totale doelgroep minderheden echter minder hard dan onder autochtone vrouwen. Ook de ontwikkeling van de geregistreeerde werkloosheid was voor vrouwen uit de groep minderheden minder gunstig dan voor autochtone vrouwen. De geregistreeerde werkloosheid onder vrouwen uit de doelgroep minderheden steeg met 2 000, ofwel 8% (met name door een toename onder vrouwen uit de overige doelgroepen), terwijl de geregistreeerde werkloosheid onder autochtone vrouwen is gedaald met 18%. In procenten van de beroepsbevolking is voor beide groepen sprake van een daling met 1 procentpunt.

Ouderen

De ontwikkeling van de werkgelegenheid van ouderen (50–64 jarigen) uit de doelgroep minderheden bleef iets achter bij die van autochtone ouderen. De netto-participatie van autochtone ouderen is in 1997 42% en van ouderen uit de doelgroep minderheden 25%. De ontwikkeling van de geregistreeerde werkloosheid was voor ouderen uit de doelgroep minderheden iets gunstiger: hun geregistreeerde werkloosheid bleef gelijk waar die onder autochtone ouderen toenam met 13%.

6.3. Activerend arbeidsmarktbeleid: algemeen beleid

Op 1 januari 1998 is de Wet inschakeling werkzoekenden (WIW) in werking getreden. Dankzij deze wet heeft een gemeente allerlei instrumenten tot haar beschikking om werklozen te activeren richting arbeidsmarkt. Deze instrumenten bestaan onder andere uit het organiseren van activiteiten, het aanbieden van scholing of het plaatsen op een detacheringsplaats of op een werkervaringsplaats. De gemeente wordt zo in staat gesteld een samenhangend beleid te voeren. Andere algemene arbeidsmarkt-

maatregelen van dit kabinet behelzen onder meer het scheppen van gesubsidieerde arbeid, waaronder de Regeling extra werkgelegenheid voor langdurig werklozen (het 40 000-banenplan) en de Wet sociale werkvoorziening (WSW).

Vanaf 1999 zal gewerkt worden aan een zoveel mogelijk sluitende aanpak om langdurig werkloosheid te voorkomen. Dit ingevolge afspraken in het kader van de Europese Unie, waarvoor in het regeerakkoord extra middelen zijn uitgetrokken. De arbeidstoeleiding van ondermeer werklozen uit de etnische minderheden wordt hiermee de komende jaren geïntensiveerd.

6.3.1. Wet inschakeling werkzoekenden

In de WIW zijn onder andere de Rijksbijdrage regeling banenpools en de Jeugdwerkgarantiewet (JWG) opgegaan. Ook het activeringsbeleid zoals dat onder andere in het kader van het Activerend Arbeidsmarktbeleid voor Jongeren (AAJ) vorm was gegeven, de activeringsmiddelen verbonden aan de Algemene Bijstandswet en het instrument werkervaringsplaatsen, waarmee door een aantal gemeenten (en andere uitvoeringsorganisaties) in het kader van de Tijdelijke subsidieregeling Experimenten activering uitkeringsgelden ervaring is opgedaan, zijn onderdeel geworden van de WIW. Hierdoor beschikken de gemeenten vanaf 1 januari 1998 over een breed scala van instrumenten om uitkeringsgerechtigden (ook personen met een andere dan een gemeentelijke uitkering), langdurig werklozen en werkloze jongeren te activeren en waar mogelijk toe te leiden naar de arbeidsmarkt.

De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van de WIW, maar kan deze geheel of gedeeltelijk uitbesteden aan één of meerdere organisaties. Wel blijft de gemeente te allen tijde aanspreekbaar op de uitvoering van de wet.

Onder activeringsvoorzieningen kunnen worden verstaan voorzieningen gericht op scholing, educatie en vorming, zoals bijvoorbeeld taalcurssussen, sociale vaardigheidstrainingen en trainingen gericht op het opdoen van arbeidsritme, maar bijvoorbeeld ook kortdurende cursussen om (deel)kwalificaties te halen die kunnen leiden tot een betere startpositie op de arbeidsmarkt. Ook voorzieningen als kinderopvang kunnen uit de WIW-middelen worden gefinancierd. Dat geldt ook voor bijvoorbeeld het verstrekken van incentives aan personen om deze te prikkelen tot het deelnemen aan en afronden van activiteiten.

Daarnaast heeft de gemeente de mogelijkheid om werkloze jongeren en langdurig werklozen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, die administratief zijn ingedeeld in fase 4 (een vooralsnog onoverbrugbare afstand) of fase 3 (overbrugbaar met een langdurig traject), een WIW-dienstbetrekking aan te bieden. Dit kan, nadat in een kwalificerende intake is vastgesteld dat deze langdurig werkloze is aangewezen op arbeid ingevolge de WIW (de WIW-verklaring). De WIW-dienstbetrekking kan worden gezien als de voortzetting of opvolger van de JWG- en banenpool-dienstbetrekkingen. In het geval van de WIW-dienstbetrekking wordt de langdurig werkloze of de jongere in dienst genomen door de gemeente en vervolgens gedetacheerd bij een onderneming in de collectieve- of marktsector.

Tot slot heeft de gemeente de mogelijkheid om een loonkostensubsidie te verstrekken aan een werkgever die een langdurig werkloze met een WIW-verklaring of een jongere een arbeidsovereenkomst aanbiedt voor minimaal 6 maanden.

Om deze activiteiten te kunnen financieren hebben de gemeenten de beschikking gekregen over een gemeentelijk werkfonds. Op 1 juli 1998 zijn aan het gemeentelijk werkfonds nog middelen toegevoegd in verband met de inwerkingtreding van de Wet op de (re)integratie arbeidsgehandicapten.

Etnische minderheden in de WIW

Op grond van de omstandigheid dat de WIW pas op 1 januari 1998 is ingevoerd zijn er nu nog geen gegevens bekend over de participatie van leden van minderheden in de WIW. Gelet evenwel op de doelgroepomschrijving, alsmede de oververtegenwoordiging van minderheden in deze doelgroepen, kan worden verwacht dat er sprake zal zijn van een grote participatie van minderheden. Dit betreft dan zowel jongeren als langdurig werklozen van 23 jaar en ouder.

Verwacht mag worden dat het bereik onder minderheden minimaal gelijk zal blijven aan het aandeel werknemers uit etnische minderheidsgroepen dat voorheen in de JWG-dienstbetrekkingen en in de banenpoolregeling was opgenomen (eind 1996 respectievelijk 24% en 26%).

Uit het tussenverslag Experimenten Activering Uitkeringsgelden (deze experimenten zijn thans opgenomen in WIW) van oktober 1997 blijkt dat het aandeel van minderheden bij de experimenten, gemeten per 30 juni 1997, hoger ligt dan bij de banenpool, de JWG en het gehele RWW-bestand eind 1995. Daarbij moet rekening gehouden worden met het feit dat binnen de Experimenten twee grootschalige projecten (Samen Werken en Emplooi/Vluchtelingenwerk) minderheden specifiek als doelgroep heeft.

Het aandeel van minderheden in de grote steden is groot, in Amsterdam en Rotterdam gaat het om respectievelijk 53 en 42% van de deelnemers. Ook in de regio Deventer is de deelname van minderheden aan deze projecten hoog, te weten 39%.

Op 1 juli 1998 is de informatieregeling WIW in werking getreden. Op grond van deze regeling zijn gemeenten gehouden een registratie bij te houden omtrent de realisatie van dienstbetrekkingen en werkervaringsplaatsen. In het kader van deze registratie wordt ook gekeken naar het aandeel etnische minderheden dat wordt geplaatst.

Sluitende benadering voor jongeren in de WIW

Net als in de JWG geldt in de WIW voor jongeren een sluitende aanpak. In de WIW wordt dit de sluitende benadering genoemd. Aan deze sluitende benadering is op een andere wijze invulling gegeven dan in de JWG. In de WIW is daarom bepaald dat voor alle jongeren onder de 23 jaar, die zich als werkloos werkzoekende laten inschrijven bij het arbeidsbureau, of die een uitkering aanvragen bij de gemeente of bij een Uitvoeringsinstantie sociale verzekeringen (Uvi), een traject wordt opgesteld voor de toeleiding naar de arbeidsmarkt.

Dit traject moet door uitkeringsinstantie (gemeente en/of Uvi) en het arbeidsbureau gezamenlijk worden opgesteld. De inhoud van het traject is uiteraard afhankelijk van de individuele omstandigheden van de jongere. Elk traject is maatwerk. In de wet zijn dan ook geen bindende voorschriften gegeven voor de inhoud van dit traject. Bepaald is slechts dat een traject na één jaar werkloosheid moet bestaan uit een dienstbetrekking, tenzij de gemeente beargumenteerd kan aangeven dat een andere activiteit voor de betreffende jongere op dat moment meer perspectief biedt op uitstroom naar arbeid.

Een traject maakt inzichtelijk welke activiteiten worden ontplooid om de jongere toe te leiden naar de arbeidsmarkt. Hierdoor wordt bereikt dat ook jongeren die in het verleden ten onrechte gedurende enige tijd niet waren opgenomen in de JWG, nu niet buiten het bereik van de WIW vallen. Ook

indien een jongere eerst is aangewezen op een hulpverleningstraject moet dit blijken uit het opgestelde traject.

Voor wat betreft het ontslag van jongeren uit minderheidsgroepen uit een WIW-dienstbetrekking mag worden verwacht dat dit verder kan worden verlaagd. In de JWG was dit in 1996 reeds afgenomen tot 28% van de uitstroom. Voor autochtone jongeren gold een percentage van vijftien. De daling zet zich voort over de eerste helft van 1997: bij jongeren uit minderheidsgroepen 22% van de uitstroom tegen 14% voor autochtone jongeren.

De WIW biedt de gemeente ruime mogelijkheden om de individuele problematiek van deze jongeren (de reden voor het hoge uitvalpercentage) samenhangend aan te pakken. De gemeente kan hierbij zowel gebruik maken van hulpverlening, onderwijsmiddelen, als WIW-middelen. Zo kan een netwerk worden opgezet dat de jongere een adequaat traject kan aanbieden.

6.3.2 Specifieke projecten jongeren uit minderheden

Sinds 1994 bestaan er stimuleringsprojecten voor jongeren uit minderheidsgroepen. Deze stimuleringsprojecten zijn bestemd voor jongeren uit minderheidsgroepen die kampen met specifieke aansluitingsproblemen. Ze zijn gericht op een beter bereik van de reguliere voorzieningen onder deze jongeren. Daarnaast richten de projecten zich op die jongeren voor wie een voortraject of een intensieve individuele begeleiding noodzakelijk is. Voor de jaren 1998–2000 is per jaar 8 miljoen gulden voor de projecten uitgetrokken.

In 1998 zijn naast de zeven bestaande experimenten voor Antilliaanse en Arubaanse jongeren, die tot 1999 worden voortgezet, in nog eens 11 steden nieuwe projecten van start gegaan voor Antilliaanse en Arubaanse jongeren¹. Aan 20 gemeenten is subsidie toegekend voor projecten gericht op Marokkaanse en Turkse jongeren². De nieuwe projecten lopen tot 1 mei 2001.

Hoofddoelstelling van de projecten is het bevorderen van de aansluiting van de jongeren uit de vier genoemde minderheidsgroepen op reguliere (arbeidsmarktgerichte) scholings- en arbeidsvoorzieningsmaatregelen. Voorts willen de projecten de uit- en doorstroom van deze jongeren naar regulier en gesubsidieerd werk bevorderen alsmede het vergroten van het bereik van het gemeentelijke instrumentarium (WIW) ten behoeve van deze jongeren.

De projecten dienen zich te richten op jongeren in de leeftijd tot 30 jaar met een uitkering³.

Subdoelen van de projecten zijn:

- te bewerkstelligen dat reguliere instellingen als de JWG-organisatie, de GSD en Arbeidsvoorziening specifieke aandacht aan de doelgroep besteden (overleg op lokaal niveau, voorlichting, deskundigheidsbevordering) en tot een goede onderlinge afstemming van hun dienstenpakket met betrekking tot de doelgroep komen;
- het waar nodig opzetten van specifieke trajecten ten behoeve van de doelgroep, al dan niet in aansluiting op lopende reguliere trajecten;
- de projecten dienen zich vanaf de start te gaan richten op implementatie van de toe te passen projectsgewijze aanpak, zodat ook na de tijdelijke subsidie structureel aandacht voor de doelgroep blijft bestaan in het reguliere, lokale activeringsbeleid. Een stimulans om bijvoorbeeld de projectaanpak niet verloren te laten gaan is het in dienst nemen van personen afkomstig uit minderheidsgroepen bij de reguliere instellingen.

¹ Het betreft de gemeenten Almere, Alkmaar, Arnhem, Breda, Capelle aan de IJssel, Hoorn, Nijmegen, Lelystad, Rotterdam (Delfshaven en Charlois) Vlissingen en Zwolle.

² Het betreft de gemeenten Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam (meervoudige projecten); Arnhem (T), Haarlem (M), Breda (M), Enschede (T), Leerdam (T), Leiden (M), Zaltbommel (M), Eindhoven (T), Culemborg (M), Deventer (T), Doesburg (T), Gouda (M), Schoonhoven (M), Almelo (T) en Halderberge (M), Zaanstad (T).

³ Het kan ook om jongeren gaan die geen uitkering hebben maar over onvoldoende financiële middelen beschikken om in het eigen levensonderhoud te voorzien.

6.3.3. Experimenten ex artikel 144

In de Algemene bijstandswet (Abw) is met het experimenteerartikel 144 de mogelijkheid opgenomen voor gemeenten om te experimenteren met nieuwe vormen van inschakeling en sociale activering. Ondanks de intensieve inzet van de verschillende arbeidsmarkt-instrumenten blijkt namelijk dat een groot gedeelte van de bijstandsgerechtigden niet op korte termijn uitstroomt naar een betaalde baan. Voor deze mensen bestaat het risico dat ze in een sociaal isolement terecht komen. Met de bijstandsexperimenten hebben de aangewezen gemeenten een nieuw instrument in handen gekregen om bijstandsgerechtigden met een zeer grote afstand tot de arbeidsmarkt op een andere wijze in te schakelen, namelijk door hen activiteiten met behoud van uitkering aan te bieden. Voor de duur van de deelname kan de gemeente de betrokken bijstandsgerechtigde bijvoorbeeld ontheffen van de sollicitatieverplichting en zijn inspanningen belonen met een premie die niet op de uitkering gekort hoeft te worden.

Er is op dit moment nog geen volledig overzicht van het aantal deelnemers aan de experimenten ex artikel 144 Abw maar op project-niveau is inmiddels wel een en ander bekend. Van de 187 experimenten hebben 19 gemeenten bijstandsccliënten (geboekstaafd als fase 4) behorende uit minderheidsgroepen als een specifieke doelgroep genoemd. Dat wil overigens niet zeggen dat uitsluitend in die 19 gemeenten minderheden deelnemers zijn van de experimenten. Ook in andere gemeenten worden minderheden via de experimenten geactiveerd, maar deze gemeenten hebben hun fase 4-doelgroep niet nader gespecificeerd of werken niet met specifieke projecten voor minderheden. De invulling van de specifiek op minderheden gerichte projecten is heel divers. Zo gaat het in de gemeenten Zoetermeer, Tegelen, Belfeld en Beesel om zogenaamde taalstages. Minderheden, vaak gaat het om «inburgeraars», krijgen de mogelijkheid om op de werkvloer de taal van de werkvloer te leren. Naast de stages krijgen deze deelnemers ook les in sociale vaardigheden, beroepenoriëntatie en veel praktijkgericht taalonderwijs. De stages vinden bij een breed scala aan bedrijven en instellingen plaats.

In een project in de gemeente Bergen op Zoom worden bijstandsccliënten uit minderheidsgroepen opgeleid tot intermediairs. Gedurende een aantal weken krijgen zij hiervoor een opleiding. Doel is dat zij de communicatie verbeteren tussen maatschappelijke instellingen en de eigen etnische groep.

Een project van heel andere aard is het Hoogeveense project «Domestic Economy». Dit richt zich op de bevordering van een snelle en volledige integratie en een spoedige economische zelfstandigheid van met name uitkeringsgerechtigden uit minderheidsgroepen. Aansluitend op het taaltraject wordt aan minderheden de mogelijkheid geboden om in een werkplaats uitheemse producten te maken. Men krijgt de gelegenheid kennis te maken met diverse facetten van bedrijfsvoering, waaronder productie, afzet, marketing, logistiek, verkoop en catering. Het experiment biedt uitkeringsgerechtigden uit een totaal andere werkcultuur de gelegenheid kennis te maken met de Nederlandse werkcultuur.

Één van de experimenten in Heerlen richt zich op vluchtelingen, die ter voorkoming van sociaal isolement in de gelegenheid worden gesteld vrijwilligersactiviteiten te gaan verrichten. De activiteiten bestaan onder andere uit het bezoeken van (andere) vluchtelingen/asielzoekers, het verzorgen van een leeshoek en het organiseren van activiteiten. Ook wordt de gelegenheid geboden scholing te volgen.

6.3.4. Wet sociale werkvoorziening (1998)

Vanaf 1 januari 1998 is een nieuwe Wet sociale werkvoorziening (WSW) in werking getreden. De nauwkeuriger omschrijving van de doelgroep en de nieuwe wijze van indicering die met ingang van 1998 in de regelgeving zijn opgenomen moeten er voor zorgen dat de sociale werkvoorziening optimaal toegankelijk is voor nieuwe aanmelders met een handicap die echt op arbeid onder aangepaste omstandigheden zijn aangewezen. Met de nieuwe voorschriften wordt tegengegaan dat op lokaal niveau eigen criteria voor de toelating tot de sociale werkvoorziening worden gehanteerd die mede zijn ingegeven door het bedrijfsbelang. Uitgangspunt van dit beleid is dat hantering van de nieuwe criteria en procedures zal leiden tot kortere wachtlijsten en meer aanvaardbare wachttijden.

De nieuwe wet bevat voor werknemers die vóór de inwerkingtreding van de wet al in de sociale werkvoorziening werkzaam waren aanvullende zekerheden.

Wanneer het gemeentebestuur meent een WSW-werknemer te moeten ontslaan, bijvoorbeeld omdat deze niet meer tot regelmatige arbeid in staat lijkt, dan dient nu eerst het advies gevraagd te worden van een commissie van onafhankelijke deskundigen. Deze commissie gaat van geval tot geval na of de werknemer inderdaad niet langer in staat is tot arbeid in de sociale werkvoorziening, c.q. niet langer is aangewezen op arbeid onder aangepaste omstandigheden. Ook wordt gekeken of er een verband bestaat tussen de handicap en de reden voor het voorgenomen ontslag. Een ontslag kan pas worden geëffectueerd als er òf heel concreet een alternatieve dagopvang beschikbaar is òf er een passende gewone baan is aangeboden.

Begin 1998 is het project «Sterk voor werk» van start gegaan. Doel van dit project is de positie van minderheden en vrouwen in SW-bedrijven te verbeteren. In het kader van dit project is een landelijke helpdesk voor SW-bedrijven ingesteld.

6.3.5 De regeling Extra werkgelegenheid voor langdurig werklozen (EWLW-regeling)

De EWLW-regeling ofwel het 40 000-banenplan, biedt werkgelegenheid voor langdurig werklozen en kent een beloningsgrens van 100 tot 120% van het wettelijk minimumloon. De beloningsgrens wordt vanaf 1 januari 1999 verhoogd naar 130% van het wettelijk minimumloon. Daarom gaat het om functies waaraan weinig tot geen scholingseisen worden gesteld. De regeling kent geen specifieke doelstelling voor minderheden, maar is desalniettemin voor deze doelgroep van groot belang. Het grootste deel van de arbeidsplaatsen (in 1997 bijna 55% en in 1998 60%) is toegewezen aan de vier grootste steden. Daarmee komen de arbeidsplaatsen in het kader van deze regeling voor het grootste deel ter beschikking van gemeenten met de grootste groepen langdurig werkloze minderheden. Dit zal naar verwachting ook het geval zijn bij de uitbreiding van de instroom/doorstroom banen ingevolge het regeerakkoord. Bij gemeenten wordt met ingang van 1997 per kwartaal de instroom naar afkomst geregistreerd. Het percentage in 1997 ingestroomde minderheden in de vier grootste steden en in 15 andere grotere steden bedroeg respectievelijk 47% en 18%. Opvallend is dat bij de overige 60 in 1997 deelnemende gemeenten ook een aanzienlijk deel van de instroom (23%) uit minderheden bestond. De gemiddelde instroom van minderheden voor alle 79 gemeenten komt hiermee uit op 34%.

In de zorgsector bedroeg het percentage minderheden eind 1997 19% van het aantal werkzame personen.

6.4. Arbeidsmarkimpuls etnische minderheden

Sociale partners en kabinet streven ernaar dat etnische minderheden evenredig vertegenwoordigd zijn onder het personeel van bedrijven en instellingen. Dit streven naar meer evenredige vertegenwoordiging behoort primair tot de verantwoordelijkheid van het personeelsbeleid van de betreffende arbeidsorganisaties. Sociale partners stimuleren op centraal niveau opdat sectoren cao-afspraken maken en voor de uitvoering daarvan een ondersteuningsstructuur inrichten. Departementen zullen initiatieven van verwante sectoren ondersteunen. De Wet SAMEN voorziet in ondersteunende en stimulerende instrumenten gericht op werkgevers met 35 of meer werknemers. Arbeidsvoorziening, maar ook private intermediairs, dragen zorg voor een goede aansluiting tussen het arbeidsaanbod en de vraag van werkgevers.

6.4.1. Minderhedenakkoord van de Stichting van de Arbeid (STAR-akkoord)

Sociale partners bevelen in hun minderhedenakkoord «Met Minderheden Meer Mogelijkheden» sectoren aan om in cao's afspraken te maken over de instroom van minderheden en om voor de uitvoering daarvan een infrastructuur in te richten (onder andere door sector-bedrijfsadviseurs minderheden aan te stellen).

De Arbeidsinspectie meet gedurende de looptijd van dit akkoord van de Stichting van de Arbeid jaarlijks de doorwerking van de aanbevelingen naar de cao's. De volgende meting zal najaar 1998 gereed zijn. De resultaten van de cao-meting worden verwerkt in de interimevaluatie van het «minderhedenakkoord» door de Stichting van de Arbeid. De interim-evaluatie wordt in het najaar 1998 uitgevoerd. Doel van de interim-evaluatie is om zicht te krijgen op de ontwikkelingen zowel bij ondernemingen/instellingen op microniveau als op het mesoniveau van de cao-partijen.

De Stichting van de Arbeid zal eind 1998 samen met de Taskforce Minderheden en Arbeidsmarkt een conferentie minderhedenbeleid organiseren. Bedoeling van de sociale partners is om de uitkomsten van de interimevaluatie daar te presenteren en te bespreken in het perspectief van de laatste twee jaren van de looptijd van het minderhedenakkoord.

6.4.2. Departementen en sectoren

Als gevolg van afspraken van het kabinet met de sociale partners (najaarsoverleg 1996), ondersteunen departementen in een aantal «verwante» sectoren het inrichten van een infrastructuur¹. Het gaat om de politie, deelsectoren van defensie, de zorg, de sociale werkvoorziening, de jeugdzorg & het welzijnswerk. Er is bereidheid van ministeries als OCW, BZK en VROM, om nieuwe helpdesks minderheden te ondersteunen in de respectievelijke sectoren onderwijs, gemeenten en bouw. SZW richt zich in het bijzonder op de sectoren publieke en private arbeidsvoorziening (meer arbeidsbemiddelaars en intercedenten uit de doelgroepen van het integratiebeleid minderheden) en sociale werkvoorziening. De ondersteunende acties van departementen bij initiatieven minderhedenbeleid in «verwante» sectoren kunnen een stimulans zijn voor de implementatie van het minderhedenakkoord in verschillende sectoren.

6.4.3. Wet SAMEN

Aan individuele ondernemingen adviseert de Stichting van de Arbeid om voor eigen gebruik streefcijfers op te stellen, maatregelen te nemen en op basis van de registratie van het personeelsbestand van jaar tot jaar de vorderingen bij te houden.

¹ Zie de brief van de minister SZW mede namens minister BiZa aan TK d.d. 18 december 1997 en de eerste voortgangsrapportage d.d. 19 mei 1998.

De Wet SAMEN¹ vormt de wettelijke ondersteuning van het minderheden-akkoord op het niveau van bedrijven en instellingen met meer dan 35 werknemers. De maatregelen en prestaties leggen werkgevers jaarlijks voor 1 juni vast² in een jaarverslag dat voor belangstellenden ter inzage ligt bij het RBA. De Arbeidsinspectie houdt toezicht op naleving van de Wet SAMEN.

Medio mei 1998 zijn door SZW aan ruim 20 000 zogeheten «Wet SAMEN-plichtige werkgevers» handleidingen uitgereikt met praktische aanwijzingen voor de uitvoering.

SZW heeft in april 1998 opdracht verstrekt aan Arbeidsvoorziening voor het inrichten van een landelijke helpdesk Wet SAMEN voor werkgevers en medezeggenschapsorganen bij het Facilitair Bedrijf Arbeidsvoorziening. 1 september 1998 is de uiterlijke deponeringsdatum voor jaarverslagen, zoals bedoeld in de Wet SAMEN, over 1997. In november 1998 zal de minister van SZW verslag doen aan de Tweede Kamer over de uitvoering van de Wet SAMEN. Twee jaar na inwerkingtreding van deze wet – dus begin 2000 – zal de minister van SZW een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de wet in de praktijk aanbieden aan de Staten-Generaal.

6.4.4. Arbeidsvoorziening

In de afgelopen jaren zijn de resultaten ten aanzien van de plaatsing van minderheden door de Arbeidsvoorzieningsorganisatie telkens verbeterd, met uitzondering van 1996. De resultaten over 1997 geven weer blijk van een opwaartse trend. In totaal zijn in 1997 160 000 niet-werkende werkzoekenden geplaatst waarvan bijna 25 000 (15%) behoren tot etnische minderheidsgroepen. Daarmee heeft Arbeidsvoorziening de taakstelling voor 1997 (22 000 plaatsingen) ruimschoots behaald en zijn er, ten opzicht van 1996, 12% méér niet-werkende werkzoekenden uit de minderheidsgroepen geplaatst. Ondanks deze positieve trend is er nog geen sprake van een evenredige vertegenwoordiging van minderheden in het aantal plaatsingen. Het aandeel minderheden in het niet-werkende werkzoekenden-bestand bedroeg in 1997 namelijk 23%. Arbeidsvoorziening streeft ernaar om deze evenredigheid alsnog te bereiken in het jaar 2000. Hiertoe is het Project Initiatief Minderheden in 1997 van start gegaan. Ook zal Arbeidsvoorziening in 1999 7 700 extra toeleidings-trajecten uit het prestatiebudget aanbieden aan werkzoekende etnische minderheden die in fase 3 ingedeeld zijn. Arbeidsvoorziening zal bij het maken van afspraken met gemeenten over de verplichte inkoop bij Arbeidsvoorziening door gemeenten bevorderen dat uit deze inkoop-middelen nog eens 2 300 trajecten extra bekostigd kunnen worden, zodat in 1999 in totaal aan 10 000 extra werkzoekende minderheden in fase 3 een traject aangeboden kan worden. Arbeidsvoorziening verwacht dat met deze intensivering van beleid, mede ingezet naar aanleiding van het nieuwe minderhedenakkoord van de Stichting van de Arbeid, de resultaten vanaf 1998 verder verbeteren.

Arbeidsvoorziening beschikt over instrumentarium van aanbodversterking en bemiddeling van werkzoekenden behorende tot minderheden uit prestatiebudget. Arbeidsvoorziening streeft naar een evenredig bereik van minderheden bij het aanbieden van trajecten aanbodversterking voor ingeschreven werkzoekenden in fasen 2 en 3. Minderheden zitten ten opzichte van autochtone werkzoekenden relatief minder in fase 1 en meer in fase 4. Ook zitten er meer minderheden in fase 3 dan in fase 2. Bij de plaatsingen zonder aanbodversterking blijven minderheden achter, daarentegen zijn zij ruim vertegenwoordigd in de plaatsingen met aanbodversterking.

De kwaliteit van de dienstverlening aan minderheden wordt onder meer verbeterd door middel van productaanpassing en productontwikkeling en

¹ Looptijd van 1 januari 1998 tot en met eind 2001.

² In 1998 is de sluitingsdatum 1 september.

door deskundigheidsbevordering van consultants en middenkader. Dankzij het nieuwe registratiesysteem van Arbeidsvoorziening, AGORA, is de registratie van minderheden verbeterd.

Arbeidsvoorziening heeft voorbereidingen getroffen om, in het geval van cao-afspraken over scholing en werkgelegenheid van etnische minderheden (inclusief een sectorale infrastructuur voor de uitvoering) daar in haar sectorbeleid adequaat op in te kunnen spelen met een regionale uitvoering. Instrumenten in dit beleid zijn een landelijke CBA-subsidie-regeling voor bedrijfstakgewijze scholing (de BBSW) en convenanten tussen Arbeidsvoorziening en sectorale partijen. In dergelijke convenanten kunnen cao-afspraken over werkgelegenheid (van minderheden) nader worden ingevuld.

Arbeidsvoorziening is ook het adres waar individuele werkgevers hun jaarverslagen in het kader van de Wet SAMEN moeten deponeren. Arbeidsvoorziening zal aan derden inzage in deze stukken bieden. Met ingang van 1998 zal Arbeidsvoorziening ook beleidsmatig kunnen profiteren van de informatie uit de gedeponeerde jaarverslagen.

De 50 bedrijfsadviseurs minderheden (Bam-ers) – inclusief een interne landelijke facilitator – bij Arbeidsvoorziening vervullen een belangrijke rol bij het geven van ondersteuning aan werkgevers bij het vorm geven en uitvoeren van een op minderheden gericht personeelsbeleid.

6.4.5. Taskforce Minderheden en Arbeidsmarkt

Met de Wet SAMEN, het minderhedenakkoord van de Stichting van de Arbeid en de bijdrage van Arbeidsvoorziening is de nieuwe arbeidsmarkt-impuls etnische minderheden compleet. In de Taskforce Minderheden en Arbeidsmarkt geeft de top van sociale partners, bedrijfsleven, overheids-werkgevers, publieke en private intermediairs en minderheidsgroepen, onder voorzitterschap van de heer E. Nijpels, tot eind 1999 gezamenlijk een extra impuls aan de implementatie van dit nieuwe offensief.

De Taskforce is in het voorjaar van 1998 geïnstalleerd door de ministers van SZW en BiZa. Om bij alle betrokken partijen in de uitvoeringspraktijk zodanige voorwaarden te scheppen, dat een soepeler aansluiting wordt gerealiseerd tussen het aanbod van werkzoekende etnische minderheden en de vraag naar arbeidskrachten van werkgevers, gaat de Taskforce Minderheden en Arbeidsmarkt de verantwoordelijke partijen activeren. Daarbij zullen onder meer «best practices» worden gepromoot bij bedrijfstakken en bedrijven.

Beleid om de werkgelegenheid van minderheden te bevorderen is niet nieuw. Wél baanbrekend is een zakelijke benadering van de problematiek, met de economische invalshoek als basis en de concrete aansluiting van vraag en aanbod op bedrijfsniveau als uitgangspunt. In oktober 1998 houdt de Taskforce zes regionale activeringsbijeenkomsten met werkgevers, personeelsfunctionarissen en ondernemingsraadleden. In december 1998 organiseren de Stichting van de Arbeid en de Taskforce Minderheden en Arbeidsmarkt gezamenlijk een conferentie voor cao-onderhandelaars en bedrijfstakorganisaties.

De Taskforce heeft de ambitie om eind 1999 een heldere analyse na te laten met aanbevelingen over de follow up. Elementen waarop de Taskforce zich bezint zijn:

- een betere publieke en private arbeidsbemiddeling van minderheden;
- een benadering die werkt voor het Midden- en Kleinbedrijf;
- de voorbeeldfunctie van etnische minderheden op sleutelposities: arbeidsbemiddelaars bij publieke en private intermediairs, personeelsfunctionarissen, voorbeeldfuncties in bedrijven; en
- een sectorale/regionale infrastructuur

Najaar 1998 brengt de Stichting van de Arbeid de tussenevaluatie uit met betrekking tot het minderhedenakkoord. In dezelfde periode zal de minister van SZW aan de Tweede Kamer rapporteren over de naleving van de Wet SAMEN. De Taskforce Minderheden en Arbeidsmarkt zal reageren op deze rapportages.

6.5. Sociaal Bestek

In het kader van het beleid Sociaal Bestek wordt getracht door middel van overeenkomsten met bedrijven langdurig werklozen (waaronder leden van minderheden) in te schakelen bij overheidsprojecten. De bouwsector is proefsector. In deze sector is een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van werkgevers, werknemers, Arbeidsvoorziening en overheid ingesteld. De taak van deze werkgroep bestaat uit het inventariseren van potentiële knelpunten en het vervolgens opstellen van een modelovereenkomst bij overheidsopdrachten. In oktober 1998 brengt de werkgroep een eindrapport uit ten behoeve van het Breed Bestuurlijk Overleg Bouw (BBOB). Dit overleg wordt voorgezeten door de staatssecretaris van VROM.

6.6. Gelijke behandeling

6.6.1. ILO-project

Zoals gemeld in het vorige Jaaroverzicht loopt momenteel nog het ILO-project «*Discrimination against migrant workers and ethnic minorities in the world of work*». In de derde fase van dit project is in september 1997 een rapport uitgebracht waarin trainingen in non-discriminair gedrag voor personeelsfunctionarissen, bestuurders en kaderleden van vakbonden en werknemers van RBA's zijn geïnventariseerd en geëvalueerd.¹

Naar aanleiding van dit rapport is op 25 maart 1998 een besloten, nationaal seminar voor experts georganiseerd, waarin werd gediscussieerd over uitgangspunten en voorwaarden waaraan trainingen, gericht op het verbeteren van de toegang van werknemers uit de doelgroepen van het integratiebeleid minderheden tot de werkvloer, zouden moeten voldoen. Van dit seminar wordt aan de Tweede Kamer in de tweede helft van 1998 een verslag uitgebracht. De internationale slotconferentie over de resultaten van het totale project vindt in oktober 1998 plaats. Aan de Tweede Kamer zal een verkennende notitie worden gezonden, waarin zowel de resultaten van de slotconferentie alsook de vertaling daarvan in beleidsvoornemens worden gemeld. De bedoeling is deze beleidsvoornemens te plaatsen in het bredere kader van nationale en internationale ontwikkelingen op het terrein van discriminatie op de werkvloer.

6.6.2. Werving en selectie

Inzake het wervings- en selectiebeleid is op 1 oktober 1997 een brief aan de Tweede Kamer (TK 1997–1998, 25 600 XV, nr. 5) gezonden, waarin de uitkomsten worden gemeld van een besloten rondetafelconferentie naar aanleiding van de resultaten van het Meldpunt Sollicitatieklachten en het onderzoek van de Arbeidsinspectie naar de doorwerking van de aanbevelingen van de Stichting van de Arbeid inzake Werving en Selectie uit 1991 in cao's en bedrijven. In deze brief staat dat de Stichting van de Arbeid heeft besloten een interne werkgroep in te stellen als uitvloeisel van het op 7 juli 1997 gevoerde overleg tussen de minister van SZW en de voorzitters van de werkgevers- en werknemersorganisaties met als doel om te komen tot een concrete follow-up op de rapportages en de uitkomsten van die rondetafelconferentie.

¹ J. P. Abell e.a., The documentation and evaluation of anti-discrimination training activities in the Netherlands, Geneva, September 1997 (ILO, International Migration Papers 16).

Deze werkgroep beziet in hoeverre de aanbevelingen inzake werving en selectie uit 1991 moeten worden aangepast om te kunnen komen tot goede bedrijfsregelingen, tot een verbetering van de doorwerking van cao's en tot een goede klachtenregeling.

6.6.3. Onderzoek naar discriminatie van leden van minderheden in de tuinbouw

Naar aanleiding van klachten vanuit de FNV en de Tweede Kamer¹ over misstanden in de glastuinbouw in het Westland, waarbij vaker leden van minderheden dan autochtonen zijn betrokken, is door SZW een onderzoek ingesteld. In eerste aanleg kon discriminatie van leden van minderheden niet voldoende worden vastgesteld. Draagvlak voor nader onderzoek wordt momenteel gepeild bij sociale partners.

6.7. Armoede

Sinds het uitbrengen van de nota «De andere kant van Nederland, preventie en bestrijding van armoede en sociale uitsluiting», wordt er elk jaar een sociale conferentie gehouden.

De sociale conferenties zijn bedoeld om het proces van armoede-bestrijding te ondersteunen door betrokken mensen en instellingen bij elkaar te brengen. Eén van de thema's die op de sociale conferentie 1997 in een workshop aan bod is geweest, betreft «Allochtonen en Armoede». Ter voorbereiding van deze workshop is op 25 september 1997 in Rotterdam een voorconferentie georganiseerd door Forum, Stimulans en het Platform Buitenlanders Rijnmond onder de naam «Armoede onder allochtonen».

Op beide conferenties is gesproken over de wijze waarop de bestaande, algemene instellingen voor arbeidsbemiddeling, sociale zekerheid en sociale verzekeringen zo goed mogelijk kunnen worden toegerust om ook in hun relatie met cliënten uit minderheidsgroepen rekening te houden met ieders mogelijkheden en achtergronden. De vraag naar de verhouding tussen algemene instellingen en specifieke, doelgroepgerichte organisaties en projecten is daarbij aan de orde geweest. Bijvoorbeeld de aanwezigheid en inbreng van mannen en vrouwen uit minderheidsgroepen in de cliëntenraden van sociale diensten. Gesproken is verder over de positie van vrouwen uit minderheidsgroepen en armoede en over de relatie tussen oudere leden van minderheidsgroepen en armoede. Geconstateerd werd onder andere dat de inkomenspositie van huishoudens uit minderheidsgroepen beduidend slechter is dan die van autochtone. Op de sociale conferentie 1998 komt dit onderwerp wederom op de agenda.

6.8. Etnisch ondernemerschap

In het rapport «Werk door ondernemen» dat in 1995 is aangeboden aan de Tweede Kamer, zijn drie pilotprojecten aangekondigd waarin zou worden nagegaan op welke manier uitkeringsgerechtigden optimaal kunnen worden begeleid in de richting van het zelfstandig ondernemerschap. Binnen deze pilots wordt afzonderlijk aandacht besteed aan de positie van starters uit minderheidsgroepen. Ook wordt in deze projecten de samenwerking bevorderd tussen alle organisaties die op de een of andere manier bij het starten vanuit een uitkeringssituatie zijn betrokken. De pilotprojecten zijn medio 1997 van start gegaan en hebben een looptijd van twee jaar.

In 1997 is het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) geëvalueerd. Op basis van de uitkomsten van deze evaluatie is in maart 1998 een zogeheten Hoofdlijnennotitie aan de Tweede Kamer aangeboden (TK

¹ Door de leden Apostolou en Van der Stoel, 28 mei 1996 (nr. 2 959 611 670).

1997–1998, 25 963). In deze notitie zijn voorstellen uitgewerkt om met name ten aanzien van de starters de mogelijkheden van het Bbz te vergroten. Daarnaast wordt voorgesteld om in samenwerking met de gemeenten na te gaan op welke manier de uitvoering van het Bbz kan worden verbeterd. Na de behandeling in de Tweede Kamer zullen de (mogelijk aangepaste) voorstellen worden omgezet in wet- en regelgeving. Verwacht mag worden dat hiermee voor uitkeringsgerechtigden uit minderheidsgroepen meer mogelijkheden zullen ontstaan om zelfstandig ondernemerschap te worden.

Stimuleren van nieuw en vernieuwend ondernemerschap is één van de kerntaken van het ministerie van Economische Zaken (EZ). Beleidsmaatregelen voor ondernemers uit etnische minderheden hebben een aanvullend, specifiek en tijdelijk karakter, gericht op specifieke kansen en mogelijkheden van deze ondernemers. Met het oog op de mogelijkheden die het ondernemerschap aan etnische minderheden biedt is eind 1997 aan de SER advies gevraagd over de bevordering van succesvol ondernemerschap onder deze groepen. Op 19 juni 1998 heeft de SER aan de staatssecretaris van Economische Zaken het advies Etnisch Ondernemerschap uitgebracht. Het kabinet zal voor het einde van 1998 een standpunt over dit advies aan de Tweede Kamer zenden.

Tegelijkertijd met deze adviesaanvraag aan de SER is een onderzoek uitgevoerd naar de stand van zaken omtrent het ondernemerschap onder etnische minderheden. De belangrijkste resultaten zijn in het advies Etnisch Ondernemerschap van de SER meegenomen.

Uit dit onderzoek blijkt dat er onder etnische minderheden veel belangstelling is voor het ondernemerschap. In de afgelopen tien jaar is het aantal ondernemers uit etnische minderheden verdriedubbeld. In 1986 telde Nederland – op basis van gegevens uit het handelsregister – 8 321 ondernemers uit etnische minderheden. In 1997 waren dit er 27 280. Ook de relatieve deelname aan het ondernemerschap onder deze etnische bevolkingsgroepen in Nederland is beduidend gestegen. In de periode 1986–1997 is dit aandeel meer dan verdubbeld van 3,3% van de beroepsbevolking in 1986 via 6% in 1992 naar 7,4% in 1997. In dezelfde periode is de participatiegraad in het ondernemerschap in Nederland (inclusief die van etnische minderheden) gestegen van 8% in 1986 naar 10,1% in 1997. De etnische minderheden vertonen weliswaar nog steeds een lagere deelname in het ondernemerschap, maar zij hebben de afgelopen tien jaar een belangrijk deel van die achterstand ingelopen. Het gaat om jonge bedrijven met over het algemeen jonge ondernemers. Daarbij zijn er grote verschillen te constateren tussen de verschillende etnische groepen. Zo heeft het ondernemerschap onder Turken een zeer sterke ontwikkeling doorgemaakt, terwijl dat onder Marokkanen in veel mindere mate het geval is geweest. Ondanks een lichte tendens naar branchespreiding kiezen etnische ondernemers gemiddeld nog steeds in relatief grote mate voor de horeca en de groot- en detailhandel. Het uitvalpercentage van etnische ondernemers blijkt in het eerste jaar van het ondernemerschap gemiddeld relatief hoog te zijn. Wel verschilt het uitvalpercentage per branche en per groep aanzienlijk.

Met het oog op de verbetering en het stimuleren van het ondernemerschap onder immigranten is in 1997 het project Migranten Ondernemers Opleiding en Resultaat (MOTOR) van start gegaan. In dit project werken de Stichting Syntens, het Nederlands Centrum Buitenlanders (NCB) en de Contractraad Handelsonderwijs samen met enkele lokale startersinitiatieven aan proefprojecten die zijn gericht op de verbetering van de activiteiten ter bevordering van het ondernemerschap onder etnische minderheden.

Een (tijdelijk) landelijk expertisecentrum coördineert deze proefprojecten en verzorgt de inbedding daarvan in bestaande structuren ter onder-

steuning van het ondernemerschap. Ook neemt het project initiatieven om bestaande samenwerkingsverbanden te verbeteren en wordt een plan gemaakt voor een versterking van het cursorisch ondernemersonderwijs ten behoeve van etnische minderheden.

Tenslotte is EZ mede subsidiegever van het derde en laatste jaar van het project Franchising met Allochtonen, uitgevoerd door Atlas te Rotterdam. Dit project is gericht op het samenbrengen van franchisegevers en ondernemers uit de etnische minderheidsgroepen. Enkele ondernemers uit de etnische minderheden zijn via dit project een franchise-onderneming begonnen. Daarnaast heeft het project er toe geleid dat franchising en de potenties daarvan onder etnische minderheden meer bekendheid heeft gekregen.

6.9. Projecten vanuit ontwikkelingssamenwerking

In het Jaaroverzicht Integratiebeleid Etnische Groepen 1998 is reeds gemeld dat uit middelen in het kader van de ontwikkelingssamenwerking een bijdrage wordt geleverd om migrantenondernemers in Nederland te ondersteunen bij het opzetten van joint ventures tussen Nederland en landen van herkomst. Daarnaast gaat het ook om hulp bij het starten van een eigen bedrijf in het land van herkomst.

Hoofddoelstellingen van deze projecten zijn in de eerste plaats het benutten van contacten en expertise van succesvolle ondernemers uit minderheden in Nederland teneinde nieuwe bedrijfsmogelijkheden te identificeren en te verwezenlijken en in de tweede plaats het ondersteunen van potentieel succesvolle, startende ondernemers uit minderheden bij het opzetten van een bedrijf in het land van herkomst. Hiermee worden onder meer directe investeringen in het land van herkomst bevorderd.

In het kader van de ontwikkelingssamenwerking met Suriname wordt verder kaderversterking door arbeidsbemiddeling en tewerkstelling aldaar van in Nederland verblijvende migranten nagestreefd. Hoewel geen doel op zich kunnen deze projecten leiden tot definitieve terugkeer van betrokkenen naar het land van herkomst.

De projecten staan open voor zowel statushouders als voor leden van minderheden die in het bezit zijn van de Nederlandse nationaliteit.

Meer specifiek geeft de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking steun aan de volgende projecten:

- Er is een initiatief ondersteund voor een fonds waaruit gezamenlijk op te zetten bedrijven van enerzijds in Nederland gevestigde ondernemers uit Ghana, Marokko, Suriname en Turkije en anderzijds lokale ondernemers in de respectievelijke landen van herkomst mede gefinancierd kunnen worden. Eveneens is er voor in Nederland gevestigde ondernemers, die behoren tot de minderheden uit bovengenoemde landen en die een eigen bedrijf willen opzetten in hun land van herkomst, geld ter medefinanciering beschikbaar. Mogelijk dat in de toekomst ook leden van minderheden uit andere landen van herkomst in aanmerking kunnen komen. Potentieel kansrijke ondernemers uit minderheidsgroepen, kunnen ondersteuning ontvangen op het gebied van ondernemersschapsbevordering en op het gebied van medefinanciering middels een garantie en kredietfonds. Stichting IntEnt is belast met de uitvoering en is sinds november 1997 operationeel. Er zijn inmiddels meer dan 180 aanmeldingen in behandeling genomen en meer dan 30 ondernemers doorlopen momenteel het IntEnt-programma.

- Sinds 1996 worden uit niet-verdragsmiddelen twee werkgelegenheidsprojecten in Suriname te weten «Terugkeer kader Surinaams bedrijfsleven» en «Arbeidsplaatsen voor Suriname» ondersteund. Het doel van deze projecten is de versterking van het hoger kader in Suriname. Op de arbeidsmarkt in Suriname is immers een tekort aan hoger opgeleiden. Deze projecten richten zich primair op personen van Surinaamse origine, maar in uitzonderingsgevallen kunnen ook niet-Surinamers deelnemen. Beide projecten verkeren nog in de pilotfase. Het project «Terugkeer kader Surinaams bedrijfsleven» houdt in dat bedrijven in Suriname werkgelegenheid aanbieden aan belangstellenden in Nederland, die via een vacaturebank van de stichting Surinamika worden aangezocht. In de eerste fase is bemiddeld bij de terugkeer van tien personen. De tweede fase van de «pilot» betreft 30 deelnemers. Het project «Arbeidsplaatsen voor Suriname» betreft de inzet van in Nederland verblijvende hoger opgeleide werklozen, die in aanmerking komen voor deelname aan de Subsidieregeling experimenten activering van uitkeringsgelden (ook wel Melkert II genoemd), bij (semi-)overheid en welzijnsinstellingen in Suriname. Gegadigden worden in dienst genomen door de stichting SPM in Amsterdam en vervolgens in Suriname gedetacheerd voor een periode van ongeveer anderhalf jaar. Indien mogelijk wordt het arbeidscontract na afloop van deze periode onder lokale voorwaarden gecontinueerd. De gemeente Amsterdam draagt bij aan de financiering van dit project via de eerder genoemde Subsidieregeling experimenten activering van uitkeringsgelden van SZW. De eerste fase van het project had ruimte voor 20 personen. In de tweede fase is de «pilot» uitgebreid met 40 deelnemers.

6.10. Werkgelegenheid voor minderheden bij de overheid

De onderstaande tabellen zijn gebaseerd op rapportages van de ministeries en van de Hoge Colleges van Staat in het kader van de Wet SAMEN. De gegevens hebben betrekking op 1997 en zijn daarmee nog gebaseerd op de doelgroepdefinitie volgens de Wet Bevordering Evenredige Arbeidsdeelname Allochtonen (WBEAA).

Van het totale personeelsbestand was per eind 1997 85,8% geregistreerd voor de uitvoering van de WBEAA.

Onderstaand een weergave van het aandeel van allochtonen in het personeelsbestand van de rijksdienst per ultimo 1997, alsmede een vergelijking met de stand per 1996.

	aandeel allochtonen	evenredig zou zijn	stand 1996	verschil 1996– 1997
AZ	4,3%	9,8%	4,7%	– 0,4%
BZK	9,1%	6,9%	9,6%	– 0,5%
BuiZa	12,7%	3,0%	13,2%	– 0,5%
LNV	2,7%	2,7%	2,0%	0,7%
EZ	3,0%	2,9%	2,6%	0,3%
VROM	8,1%	5,1%	7,4%	0,8%
VWS	5,5%	3,3%	5,9%	– 0,4%
V en W	5,8%	3,6%	5,3%	0,5%
Fin	7,2%	3,5%	6,7%	0,5%
Jus	7,1%	5,2%	6,7%	0,4%
OCW	4,9%	5,5%	12,2%	– 7,3%
SZW	7,7%	3,4%	7,8%	– 0,1%
Eerste Kamer	7,5%	13,4%	5,1%	2,4%
Tweede Kamer	11,9%	17,3%	11,3%	0,6%
R van State	6,6%	6,4%	6,3%	0,3%
AR	–	–	9,3%	–
Nat. Ombudsman	9,1%	3,1%	6,4%	2,7%
totaal	6,6%	4,1%	6,3%	0,4%

N.B. De opgaven van de ministeries van LNV en OCW zijn exclusief personen afkomstig uit Indonesië.

Het aandeel van allochtonen in het personeelsbestand van de rijksdienst is ten opzichte van 1996 iets gestegen. Voor de rapportage over 1998 zal de nieuwe doelgroepdefinitie volgens de Wet SAMEN worden gehanteerd. Ook Molukkers zullen dan tot de doelgroep behoren. De ministeries van LNV en OCW zullen per 1998 een volledige rapportage hebben.

De volgende tabel geeft een overzicht van het aandeel van allochtonen naar functieniveau.

	aandeel allochtonen	evenredig zou zijn	stand per 1996
niveau 1 (schaal 1–2)	13,7%	36,5%	12,4%
niveau 2 (schaal 3–5)	12,4%	9,1%	11,5%
niveau 3 (schaal 6–8)	6,6%	2,8%	6,0%
niveau 4 (schaal 9 en hoger)	3,7%	2,3%	3,7%
totaal	6,6%	4,1%	6,3%

Het aandeel van allochtonen op de niveaus 2 en 3 is licht gestegen. Het aandeel op niveau 4 is stabiel gebleven.

De sectoren Rijk, Defensie en Rechterlijke Macht voldeden voor 1994, 1995 en 1996 aan de wettelijke plicht een jaarverslag op te stellen. Ook een meerderheid van de provincies stelde in die drie jaren een jaarverslag op. Binnen de sectoren Onderwijs, Gemeenten, Politie en Waterschappen heeft slechts een kwart van de organisaties een verslag ingediend. Het ontbreken van jaarverslagen maakt het lastig om op representatieve wijze het aantal allochtonen te vergelijken met de norm zoals vastgelegd in de wet SAMEN.

De recent geïntroduceerde Wet SAMEN biedt werkgevers extra kansen om een evenredige arbeidsdeelname van leden van minderheden te realiseren. Voor de komende periode hebben enkele overheidssectoren een beleidsplan ontwikkeld of zijn daarmee doende om het aantal leden van minderheden in het personeelsbestand te verhogen. Politie heeft de beleidsplannen «Politie en diversiteit 1996–2000» en «Een kleurrijk korps». De sector Rijk ontwikkelt een project om het bereik onder hoger opgeleide leden van minderheden te verhogen. Binnen het Onderwijs is onlangs ook

een project gestart met als doel meer leden van minderheden in het onderwijs aan het werk te krijgen. Tot slot hecht ook Defensie aan het beleidsmatig vergroten van de instroom van leden van minderheden.

6.11. Werkgelegenheid in de zorgsector en andere VWS-sectoren

In de gezondheidszorg zijn positieve resultaten geboekt op het punt van het integratiebeleid minderheden. Die groei van de werkgelegenheid van leden uit minderheidsgroepen is mede mogelijk gemaakt door het gezamenlijk optreden van sectorfondsen van sociale partners, VWS en Arbeidsvoorziening. Werkgevers en werknemers in de intramurale sector en verzorgingshuizen hebben in 1993 kwantitatieve taakstellingen afgesproken voor de instroom van minderheden: 3 800 in vier jaar. Deze taakstelling is dubbel gehaald. Uit de eindmeting van het Nederlands Zorg instituut (Nzi) «Allochtonenbeleid zorginstellingen» van december 1997 blijkt dat in vier jaar tijd ruim 8 000 leden van minderheden een baan hebben gevonden in de zorg.

Met dit resultaat is het voor de periode van vier jaar opgerichte Tijdelijk OndersteuningsPunt Allochtonen in de Zorgsector (TOPAZ) begin 1998 officieel afgesloten. Naast dit kwantitatieve resultaat is ook het denken op gang gebracht over de noodzaak van samenhang tussen kwaliteit van zorg en diversiteit in het personeelsbeleid. Er zijn methodieken ontwikkeld om de instroom, het behoud en de doorstroom te bevorderen. Het integratiebeleid staat nu op de agenda van de instellingen. Om te voorkomen dat deskundigheid verloren gaat is besloten om een tweejarig vervolgtraject te starten: Project Implementatie TOPAZ in Nederland (PIT.NL). Het gaat hierbij in de eerste plaats om de overdracht van expertise en instrumenten, zodat er een structurele inbedding in de zorgsector tot stand komt. Centraal in het project staat de ondersteuning van de regionale netwerken. Deze zijn cruciaal gebleken voor de ondersteuning van instellingen bij het ontwikkelen van intercultureel beleid.

Het succes van de «TOPAZ-aanpak» heeft de aandacht getrokken en tot navolging geleid in andere sectoren in en buiten de zorg. Inmiddels is ook in de sector Jeugdhulpverlening en Welzijn op initiatief van sociale partners, VWS en Arbeidsvoorziening een project genaamd «JEWEL» van start gegaan. Doel van het vierjarige project is een situatie tot stand te brengen waarbij de instroom en het behoud van personeel uit minderheidsgroepen in de sector integraal onderdeel uitmaken van het personeelsbeleid en direct zijn gerelateerd aan de kwaliteit van de hulp/dienstverlening.

Bevolking van 15–64 jaar naar arbeidspositie en etniciteit, jaargemiddelden 1987–1997 Bevolking van 15–64 jaar naar arbeidspositie en etniciteit, jaargemiddelden 1987–1997

	niveau 1987*	1990	1994	1997	niveau (%) 1987*	1990	1994	1997	mutaties 87*/90	90/94	94/97	% mutaties 87*/90	90/94	94/97
	x 1 000				%				x 1 000				%	
Bevolking														
Autochtonen	9 186	9 290	9 340	9 433					104	50	93	1	1	1
Allochtonen	838	938	1 133	1 130					100	195	3	12	21	0
Doelgroep minderheden	470	550	710	711					79	161	1	17	29	0
vv: Turken/Marokkanen	165	221	285	244					56	64	- 41	34	29	- 14
Surin./Antill./Arub.	188	196	237	221					9	41	- 15	5	21	- 6
Overigen doelgroep	118	133	189	245					14	56	56	12	42	30
Overige allochtonen	368	389	423	419					20	34	3	6	9	- 1
Totaal	10 024	10 228	10 473	10 563					204	245	90	2	2	1
Werkzame personen					netto-participatie									
Autochtonen	4 898	5 233	5 435	5 857	53	56	58	62	335	202	422	7	4	8

	niveau 1987*	1990	1994	1997	niveau (%)		1994	1997	mutaties		94/97	% mutaties		94/97
	1987*	1990	1994	1997	1987*	1990	1994	1997	87*/90	90/94	94/97	87*/90	90/94	94/97
Allochtonen	359	411	484	543	43	44	43	48	52	74	59	14	18	12
Doelgroep minderhe-														
den	169	207	263	303	36	38	37	43	38	56	40	23	27	15
wv: Turken/Marokkanen	50	66	82	86	30	30	29	35	16	15	4	33	23	5
Surin./Antill./Arub. 69	82	111	120	37	42	47	54	13	29	9	20	35	8	
Overigen doelgroep	50	58	70	98	42	44	37	40	8	12	27	17	21	39
Overige allochtonen	190	204	221	240	52	52	52	57	13	17	19	7	9	9
Totaal	5 257	5 644	5 920	6 400	52	55	57	61	387	276	481	7	5	8
Werklozen					wlh.percentage									
Autochtonen	399	330	423	335	8	6	7	5	-69	94	-88	-17	28	-21
Allochtonen	87	89	123	103	19	18	20	16	2	35	-21	2	39	-17
Doelgroep minderhe-														
den	63	68	93	77	27	25	26	20	5	25	-16	7	37	-17
wv: Turken/Marokkanen	19	29	36	23	27	31	31	21	10	7	-13	55	23	-36
Surin./Antill./Arub. 30	24	29	21	30	22	21	15	-6	6	-8	-21	25	-28	
Overigen doelgroep	15	15	28	32	23	21	28	25	1	12	5	3	81	17
Overige allochtonen	24	21	30	26	11	9	12	10	-3	10	-4	-11	46	-15
Totaal	486	419	547	438	8	7	8	6	-67	128	-109	-14	31	-20
Geregistreerd werklo-					GWL%									
zen (GWL)														
Autochtonen	363	276	372	271	7	5	6	4	-87	96	-102	-24	35	-27
Allochtonen	90	82	114	104	19	16	19	16	-8	32	-10	-9	39	-9
Doelgroep minderhe-														
den	68	66	91	85	28	24	26	22	-2	26	-6	-3	39	-7
wv: Turken/Marokkanen	26	33	40	30	34	34	34	28	6	7	-10	25	22	-24
Surin./Antill./Arub. 26	20	28	21	28	19	20	15	-6	9	-7	-25	44	-24	
Overigen doelgroep	16	13	23	33	23	18	24	26	-2	10	10	-14	73	44
Overige allochtonen	22	16	22	19	10	7	9	7	-6	6	-4	-28	39	-16
Totaal	453	358	486	375	8	6	8	5	-96	128	-112	-21	36	-23
Geregistreerd werklo-					in % totaal GWL									
zen «1 jaar ingeschre-														
ven														
Autochtonen	192	151	176	135	53	55	47	50	-42	25	-41	-22	17	-23
Allochtonen	56	47	69	60	62	58	60	58	-8	21	-8	-15	45	-12
Doelgroep minderhe-														
den	42	38	57	49	63	58	62	58	-4	19	-7	-10	49	-13
wv: Turken/Marokkanen	17	20	28	19	64	62	69	61	3	7	-9	20	37	-33
Surin./Antill./Arub. 16	11	17	12	62	54	60	57	-5	6	-5	-33	59	-28	
Overigen doelgroep	10	7	12	19	62	54	52	56	-2	5	6	-25	69	52
Overige allochtonen	13	9	12	11	58	57	53	57	-4	3	-1	-29	28	-9
Totaal	248	198	244	195	55	55	50	52	-50	47	-49	-20	24	-20

* Voor geregistreerde werkloosheid niveau 1988 en mutatie 1988/1990.

Doelgroep minderheden = personen met de nationaliteit van, of geboren in: Turkije, Marokko, Suriname, de Nederlandse Antillen/ Aruba, voormalig Joegoslavië of in overige niet-europese landen met uitzondering van voormalig Nederlands Indië/Indonesië en de Verenigde Staten van Amerika.

Beroepsbevolking = personen die tenminste 12 uur per week werken (werkenden) of actief zoeken naar werk van tenminste 12 uur per week en daarvoor direct beschikbaar zijn (werklozen).

Bruto-participatie = beroepsbevolking in % van de bevolking 15-64 jaar.

Netto-participatie = werkenden in % van de bevolking 15-64 jaar.

Wlh.percentage = werklozen in % van de beroepsbevolking 15-64 jaar.

Geregistreerd werklozen = personen zonder werk van tenminste 12 uur per week die staan ingeschreven bij een arbeidsbureau en direct beschikbaar zijn voor een baan van tenminste 12 uur per week.

GWL% = geregistreerd werklozen in % van de beroepsbevolking 15-64 jaar.

Bron: SZW, op basis van Enquête beroepsbevolking (CBS).

HOOFDSTUK 7. ONDERWIJS- EN CULTUURBELEID

7.1. Inleiding

In hoofdstuk 1 van dit Jaaroverzicht zijn op het terrein van het onderwijs- en cultuurbeleid in hoofdlijnen enkele belangrijke resultaten weergegeven met betrekking tot het integratiebeleid minderheden in de afgelopen kabinetsperiode. Er zijn positieve ontwikkelingen zichtbaar. Zo presteert met name de tweede generatie beter dan de eerste generatie. Toch is met name de situatie van leerlingen van Turkse en Marokkaanse afkomst nog zorgelijk.

In dit hoofdstuk volgt een meer gedetailleerde beschrijving van de ontwikkelingen die zich in het afgelopen jaar hebben voorgedaan. Basis- en het voortgezet onderwijs zullen in één paragraaf (7.2) worden behandeld, gezien de overeenkomsten in de geldende regelingen. Vervolgens komen het beroepsonderwijs (7.3), de volwasseneneducatie (7.4), het hoger onderwijs (7.5) en cultuur (7.6) aan de orde.

7.2. Primair Onderwijs en het Voortgezet Onderwijs

A. Algemeen beleid

Kleinere groepen in de basisschool

In 1997 is begonnen met de verkleining van de groepsgrootte in de basisschool. Er kwam op jaarbasis 270 miljoen gulden beschikbaar om de groepen in de onderbouw van de basisschool kleiner te maken. In de nota «Groepsgrootte en kwaliteit» van september 1997 zijn scenario's geschetst voor een verdere verkleining van de groepsgrootte.

In het nieuwe regeerakkoord wordt voor wat betreft de verkleining van de klassen opnieuw de prioriteit bij de groepen 1 tot en met 4 gelegd. De gemiddelde groepsgrootte zal gefaseerd worden verkleind.

De extra investeringen in de verkleining van de groepsgrootte maken een gerichtere inzet mogelijk van de gewichtengelden, die scholen ontvangen voor de bestrijding van onderwijsachterstanden. Tot nu toe worden de gewichtengelden nog vooral ingezet om de groepen kleiner te maken. Dat hoeft nu niet meer. De inzet van de gewichtengelden kan nu meer worden toegespitst op een doelgerichte aanpak van achterstanden. Het gemeentelijk onderwijsachterstandenplan vormt het kader voor de inzet van deze middelen.

Herijking van de gewichtenregeling

In januari 1998 is een notitie naar de Tweede Kamer gestuurd waarin onderzoek werd aangekondigd met het oog op de herijking van de gewichtenregeling voor het basisonderwijs. De gewichtenregeling vormt de basis voor de toewijzing van middelen aan scholen voor de bestrijding van onderwijsachterstanden.

In de notitie zijn drie onderzoekstrajecten beschreven:

- Er wordt gekeken of de hoogte en de criteria van de gewichten, zoals deze in 1985 zijn vastgesteld, nog wel overeenstemmen met de werkelijke achterstanden in het onderwijs. Indien van discrepanties sprake is tussen de feitelijke onderwijsprestaties en de toegekende gewichten, zal de gewichtenregeling hierop aangepast worden.
- Er wordt onderzoek gedaan naar de verschillen tussen mono- en multi-etnische scholen met een naar leerlinggewicht vergelijkbare leerlingpopulatie. Achtergrond hiervan is het vermoeden dat de problematiek van onderwijsachterstanden lastiger is op een school met veel verschillende etnische groepen dan op een school met leerlingen uit één minderheidsgroep. In de gewichtenregeling wordt hier op het moment geen rekening mee gehouden.

- Afhankelijk van de omvang van de vervolginvesteringen in de groepsgrootte zal verkend worden of de drempel in de toekenning van de gewichtenformatie verlaagd kan worden. Ook zal bezien worden of het instellen van «een plafond» nuttig is. Zo kan worden voorkomen dat sommige scholen «teveel» formatie krijgen.

Najaar 1998 wordt aan de Tweede Kamer een beleidsreactie op dit onderzoek voorgelegd.

Per 1 augustus 1998 verandert er met betrekking tot de gewichtenregeling nog iets. Vanaf die datum zal, conform de Wet Gemeentelijk Onderwijs Achterstandenbeleid (GOA), de gewichtenformatie worden aangemerkt als formatie voor speciale doeleinden. Daarbij is het van belang dat deze middelen in overeenstemming met de doelen uit het gemeentelijk onderwijsachterstandenplan worden ingezet.

Voorschoolse opvang

Het advies van de Commissie Allochtone Leerlingen in het Onderwijs pleitte voor een versterking van de aandacht vanuit het onderwijs voor de voorschoolse periode ter voorkoming van achterstanden bij kinderen. In vervolg op dit advies zijn in 1995, samen met het ministerie van VWS, experimenten op het gebied van voorschoolse vorming/aansluiting basisonderwijs gestart. Op elf locaties in negen gemeenten wordt door peuterspeelzalen en basisscholen gewerkt met twee programma's. Het gaat om enerzijds het programma «Kaleidoscoop», ontwikkeld door de Averroës Stichting en anderzijds het programma «Piramide» van het Cito. De negen gemeenten die deelnemen aan het experiment zijn Amsterdam, Ede, Haarlem, Rotterdam, Zwolle, Breda, Emmen, Vroomshoop en Eindhoven. De experimenten lopen tot en met 1999. Gedurende het traject wordt een evaluatie-onderzoek uitgevoerd, om te bezien wat de effecten zijn van deelname van kinderen aan een dergelijk programma. De onderzoeksresultaten worden verwacht in 1999. In het nieuwe regeerakkoord is te lezen dat risico's voor achterstand bij de jongste kinderen reeds kunnen worden signaleerd op de consultatiebureaus, in de kinderopvang en op peuterspeelzalen. Deze instellingen kunnen ouders zo nodig doorverwijzen. De financiële drempel voor de consultatiebureaus wordt daarom weggenomen door de toegangsbijdrage af te schaffen. Al voor jonge kinderen worden didactische programma's ontwikkeld om hun kansen te verbeteren. Het is van belang dat alle daarvoor in aanmerking komende kinderen ook daadwerkelijk bereikt worden. Bij de start van het onderwijs wordt met behulp van gestructureerde intensieve onderwijsprogramma's gewerkt aan het inhalen van de taalachterstand van kinderen die thuis niet met de Nederlandse taal opgroeien.

Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid

Per 1 augustus 1998 wordt de Wet GOA volledig van kracht. Hiermee krijgen gemeenten nieuwe bevoegdheden voor de bestrijding van onderwijsachterstanden. De wet vormt de basis voor een specifieke doeluitkering aan gemeenten, die samen met de schoolgebonden achterstandsmiddelen (die bestaat uit de gewichtengelden en een deel van de gelden voor culturele minderheden) ingezet moet worden. Dit dan overeenkomstig een gemeentelijk onderwijsachterstandenplan.

De gemeente wordt de regisseur die de samenhang tussen verschillende beleidsterreinen goed kan overzien en waar nodig de samenhang kan en moet aanbrengen. Zij krijgt met de Wet GOA zodanige bevoegdheden dat zij in staat is de coördinatie van het lokale onderwijsachterstandenbeleid op een goede wijze inhoud te geven. De gemeente kan zorgen voor maatwerk om de effectiviteit te bevorderen zodat bijgedragen wordt aan

het realiseren van de doelen van het Landelijk Beleidskader (LBK). Dit bevat de landelijke doelstellingen voor het achterstandenbeleid voor de komende vier jaren. Het gaat om het verbeteren van startcondities voor leerlingen, een betere beheersing van de Nederlandse taal, het verminderen van verwijzingen naar speciale onderwijsvoorzieningen, het voorkomen van voortijdig schoolverlaten, het bewerkstelligen van een meer evenredige deelname aan onderwijs en het verbeteren van de registratie van lokale ontwikkelingen.

Decentralisatie schoolbegeleidingsdiensten

Vanaf 1 januari 1998 zijn de verantwoordelijkheid en de middelen voor de schoolbegeleiding overgedragen aan de gemeenten. Gedurende de periode 1 januari 1998 tot 1 januari 2001 ontvangen de gemeenten een specifieke uitkering van het Rijk voor schoolbegeleiding. Vóór 1 januari 2001 zendt de minister een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van deze decentralisatie naar de Staten-Generaal.

Als de gemeenten de eigen bijdragen voor schoolbegeleiding, macro gezien, tenminste gelijk houden aan de specifieke uitkering, kan de minister besluiten om vanaf 2002, na overleg met de Tweede Kamer, het rijksbudget voor schoolbegeleiding in het Gemeentefonds te storten. De scholen in het Primair Onderwijs houden het primaat bij de concrete programmering van schoolbegeleidingsdiensten. Gemeenten kunnen lokale prioriteiten vaststellen na op overeenstemming gericht overleg met de schoolbesturen.

De schoolbegeleiding kan daardoor meer dan voorheen een functie vervullen voor het bestrijden van achterstand en meer gericht zijn op integratie van leerlingen uit etnische minderheidsgroepen. Ook op de terreinen van het Onderwijs in Allochtone Levende Talen (OALT), NT2 en de interculturalisatie van het onderwijs kunnen de schoolbegeleidingsdiensten scholen begeleiden, informeren en adviseren.

Door de onderwijsondersteunende instellingen zullen brochures worden ontwikkeld waarmee de schoolbegeleidingsdiensten scholen en gemeenten kunnen informeren over het achterstandenbeleid. Ook zal daarin worden beschreven hoe lokale afstemming tussen het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid en andere beleidsterreinen kan worden bereikt.

Intercultureel onderwijs

De oriëntatie op maatschappelijke ontwikkelingen leert dat er nog veel kansen onbenut zijn als het gaat om de versterking van de interculturele kwaliteit van het onderwijs. Zo heeft de relatie tussen school en omgeving tot nu toe nog weinig aandacht gekregen. Toch zal die relatie de onderwijsontwikkeling in de naaste toekomst mede sterk zal bepalen.

In het laatste werkplan van de Projectgroep Intercultureel Onderwijs (ICO) (1998 is het laatste jaar van het bestaan van deze projectgroep) is een aanzienlijk aantal nieuwe activiteiten voorgesteld op het terrein van de relatie tussen school en omgeving. Dit vormt een van de drie onderwerpen van het drieluik waarop de projectgroep zich heeft gericht: methoden en materialen, intercultureel leren in de klas en school en omgeving.

De decentralisatie van het onderwijsbeleid, het welzijnsbeleid en het jeugdbeleid geeft een duidelijke impuls aan al deze ontwikkelingen. De regiefunctie van de lokale overheden, de beschikbare plaatselijke infrastructuur en de noodzakelijke landelijke ondersteuning zijn daarbij cruciaal.

De projectgroep streeft er dit laatste jaar naar om een directe samenwerking tot stand te brengen met intermediaire instellingen, die zich willen inzetten voor intercultureel onderwijs. Daarbij komt het vooral aan

op goede overdracht en verspreiding van ideeën en materialen. Het is daarom van het grootste belang om met de relevante intermediaire instellingen tot werkbare afspraken te komen over de wijze waarop zij de inhoudelijke verantwoordelijkheid van de projectgroep overnemen. In de loop van 1998 worden overdrachtsplannen tot stand gebracht. Tijdens een slotconferentie in november 1998 vindt de formele overdracht plaats en wordt de projectgroep opgeheven.

Het is dus zaak om na de overdracht de fakkel brandend te houden. Om dat te bereiken wordt ook een *standing-conference* voorbereidt, zodat – ook na de opheffing van de Projectgroep ICO – de aandacht binnen de reguliere activiteiten gericht blijft op het interculturele karakter van het onderwijs.

Vermindering voortijdig schoolverlaten

De problematiek rond het voortijdig schoolverlaten heeft het afgelopen jaar veel aandacht gekregen. Tijdens de begrotingsbehandeling van OCW in de Tweede Kamer (september 1997) heeft het kamerlid Rabbae gepleit voor hoorzittingen door de Kamer over dit onderwerp. Deze problematiek speelt voor een groot deel onder leerlingen uit minderheidsgroepen. In diverse nota's en actieplannen wordt er aandacht besteed aan het fenomeen voortijdig schoolverlaten. Het belang van de bestrijding van voortijdig schoolverlaten wordt dan ook algemeen erkend. Dit moge blijken uit het Gemeentelijk Onderwijsachterstandenbeleid, het Nationaal Actieprogramma «Een Leven Lang Leren», het Nationaal Actieprogramma Werkgelegenheid, het Grote-stedenbeleid met onder meer de zogeheten Van Montfransgelden en de nota Criminaliteit in relatie tot de Integratie van Etnische Minderheden (CRIEM).

De Tijdelijke regeling Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten (RMC-functie; ingesteld op basis van de notitie «Een goed voorbereide start» uit 1994) is met één jaar verlengd tot 31 december 1998. In eerder genoemde nota's en notities wordt gepleit voor het structureel maken van deze RMC-functie, aangezien zij in de loop van de jaren haar nut heeft bewezen. Steeds meer voortijdig schoolverlaters worden gemeld en geregistreerd en worden vervolgens teruggeleid naar school of naar een combinatie van werken en leren. De netwerken van instanties rond voortijdig schoolverlaters worden completer, waardoor steeds meer jongeren kunnen worden opgevangen. Uit de evaluatie van de RMC-functie over het jaar 1996–1997 blijkt dat bijna 40% van de geregistreerde voortijdig schoolverlaters wordt teruggeleid naar school. In het plan «Een Leven Lang Leren» wordt gepleit voor het structureel maken én het uitbreiden van de RMC-functie.

Eveneens op basis van de notitie «Een goed voorbereide start» is Sardes ingeschakeld als expertisebundelaar op het terrein van het voortijdig schoolverlaten. In 1996 is de eerste Almanak verschenen, waarin gegevens zijn opgenomen omtrent verzuim en voortijdig schoolverlaten en mogelijkheden voor scholen en andere instellingen om dit te voorkomen. In augustus 1998 zal de tweede Almanak verschijnen waarin ruim aandacht zal worden besteed aan diverse goede voorbeelden op het gebied van het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar de doelgroep minderheden.

De in 1996 gestarte voorlichtingscampagne rond voortijdig schoolverlaten «Er is altijd een leraar die aan jouw kant staat» is eind 1997 afgerond. De doelgroep minderheden bleek een moeilijk te bereiken groep. Toch hebben de drie deelcampagnes, gericht op gemeenten, minderheden («Leren doe je samen») en leerlingbegeleiding («U spreekt met mijn vader») tot veel activiteiten geleid. De gemeenten zijn in opdracht van OCW voorgelicht door Sardes over voortijdig schoolverlaten. De

deelcampagne gericht op minderheden heeft geleid tot het uitbrengen van een magazine en de productie van de video «De Brief», die onder andere gebruikt kan worden in de voorlichting aan ouders. Daarnaast is het opzetten van promotieteams in Beroeps en Volwassen Educatie (BVE)-instellingen een product van deze deelcampagne. De derde deelcampagne heeft tot gevolg gehad dat steeds meer scholen de noodzaak van een intern zorgsysteem inzien. Momenteel wordt onderzocht of, en zo ja, op welke wijze de campagne zal worden voortgezet. De onderwijstelefoon heeft een gratis nummer gekregen, zodat nog meer leerlingen met problemen of vragen over school hier terecht kunnen.

In het Jaaroverzicht Minderhedenbeleid 1998 werd al aangegeven dat de onderwijsvernieuwingen in het mavo/vbo tot doel hebben leerlingen nog meer kansen te bieden op een diploma. Deze kansen zijn nog eens vergroot door het geven van de mogelijkheid om 10% extra praktijken aan te bieden. Door middel van het leerwegondersteunend onderwijs wordt met leerlingen die extra zorg nodig hebben meer rekening gehouden.

In het regeerakkoord wordt aangekondigd dat er een plan zal worden opgesteld ter bestrijding van het schoolverlaten zonder diploma. Overheid en onderwijsinstellingen gaan daarbij in samenwerking met het afnemende beroepenveld een maximale inspanning aan om schoolverlaten zonder diploma terug te dringen. Daartoe worden in het plan streefcijfers geformuleerd. Belangrijke elementen in deze inspanningen zullen zijn een strenger toezicht op de leerplicht, versterking van beroepsgerichte trajecten en samenwerking tussen het Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs (VMBO) en het Regionaal Opleidingen Centrum (ROC). De inspanningen zullen gemonitord worden en jaarlijks zal door de inspectie in het onderwijsverslag over de resultaten worden gerapporteerd. Afgeronde opleidingen in het kader van havo/vwo, de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) en het praktijkonderwijs zijn kwalificerend.

Elders in het regeerakkoord wordt gemeld dat spijbelen en dreigende schooluitval consequent en adequaat moeten worden aangepakt. Ook schoolonderbreking voor een langer verblijf in het land van herkomst heeft negatieve gevolgen voor de toekomstkansen van betrokken kinderen. De Leerplichtwet dient dan ook strikt te worden nageleefd.

Onderzoek naar Leerplichtwet

In verband met de wijzigingen van de Leerplichtwet 1969, die in 1994 van kracht zijn geworden, is onderzoek gestart naar het functioneren van het toezicht op de leerplicht.

Dit onderzoek is in 1997 afgerond en omvatte onder meer een survey onder gemeentelijke leerplichtambtenaren.¹ De resultaten wijzen erop dat de wetswijziging een gunstig effect heeft gehad. Met name kleine gemeenten, die gehoor gegeven hebben aan de nieuwe verplichtingen om een ambtsinstructie vast te stellen voor de leerplichtambtenaar en die jaarlijks aan de gemeenteraad verslag uitbrengen over het gevoerde leerplichtbeleid, besteden meer aandacht aan de leerplicht dan kleine gemeenten, die de wetswijziging op dit punt niet hebben overgenomen. De verbeteringen betreffen met name het voeren van een leerplichtadministratie, de beschikking over kwantitatieve gegevens over de leerplicht en het daadwerkelijk aanspreken van verzuimende jongeren. Verder geven de leerplichtambtenaren in meerderheid te kennen dat de situatie met betrekking tot het toezicht op de leerplicht sinds 1994 is verbeterd. Dat schrijven zij overigens niet alleen toe aan de wijziging van de Leerplichtwet, maar ook aan de Tijdelijke regeling Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC-regeling) en in mindere mate ook aan de Sociale Vernieuwing en aan het gemeentelijke onderwijs achterstandenbeleid.

¹ Y. Weever: «De leerplicht na 1 augustus 1994. Evaluatie van het functioneren van de Leerplichtwet als gevolg van de wetswijziging van 1-8-1994.» Den Haag, SGBO, 1998.

Naar de mening van de leerplichtambtenaren is vooral het contact met de scholen verbeterd en in mindere mate ook hun eigen positie in het gemeentelijke bestuursapparaat.

Dat het toezicht op de leerplicht toch nog niet in alle gemeenten optimaal is, wordt geïllustreerd door het feit dat 12 % van de gemeenten geen leerplichtadministratie bijhoudt. Het gaat dan steeds om gemeenten met minder dan 20 000 inwoners.

Lokaal jeugdbeleid

Jeugdbeleid mag zich verheugen in een toenemende belangstelling. Deze belangstelling is echter niet altijd van positieve aard. Veelal wordt jeugdbeleid opgezet om negatieve ontwikkelingen (drugsgebruik, criminaliteit, vandalisme, geweld, etc.) tegen te gaan. De conclusie dat het jeugdbeleid zich alleen zou richten op symptoombestrijding, gaat evenwel te ver.

De projectgroep Ontwikkeling Lokaal Preventief Jeugdbeleid heeft zich drie doelstellingen gesteld: «jeugd» moet op de agenda komen van gemeenten en het Rijk, het aanbod voor de jeugd in gemeenten moet worden gecoördineerd en de jeugd moet worden betrokken bij het beleid. In februari 1998 bracht de projectgroep het advies «Jeugdbeleid, jong beleid» uit. Naast dit advies heeft de projectgroep nog diverse instructieve publicaties vervaardigd, die de totstandkoming van een positief jeugd-beleid voor gemeenten zouden moeten vergemakkelijken.

Een en ander neemt niet weg dat aan de jeugd (en daarmee ook aan de jeugdproblematiek) grenzen worden gesteld. Over het onderdeel Jeugd en Veiligheid, een thema van het Grote-stedenbeleid, is in april 1998 gerapporteerd aan de Tweede Kamer. In dit kader worden diverse projecten uitgevoerd die tot doel hebben de jeugd op het rechte spoor te houden (onder andere via voorschoolse projecten, via preventie op het gebied van veiligheid en via alternatieve straffen).

Op het terrein van (preventie van) criminaliteit en agressie zijn verschillende notities en nota's verschenen, die meer aandacht voor preventieve maatregelen op de genoemde terreinen vragen: «Criminaliteit in relatie tot integratie van etnische minderheden» (CRIEM, 1997) en «Maatregelen ter voorkoming en bestrijding van geweld op straat» (1998). Tenslotte zijn ook de twee adviezen van prof. Junger-Tas, «Jeugd en Gezin» I en II (Justitie, 1996 en 1997) van belang.

De uitwerkingen van de nota's Lokaal Onderwijsbeleid (OCW, 1995) en Lokaal Preventief Jeugdbeleid (VWS, 1995) vormen samen de opmaat voor de vorming van een integraal lokaal preventief jeugd en onderwijs-beleid. Daarbij hoort ook de aandacht voor de jeugdzorg via onder meer de nota Regie in de Jeugdzorg (1994). Functionele samenwerking tussen verschillende sectoren (lokaal en landelijk) lijkt zo steeds dichterbij te komen.

In het regeerakkoord wordt aangegeven dat het steeds meer zichtbaar is dat vele leden van minderheidsgroepen die tot de tweede en derde generatie gerekend worden, succesvol hun weg vinden in de samenleving. Dit heeft een belangrijke positieve invloed op het beeld van onze kleurrijke samenleving. Een kleinere groep jongeren uit minderheidsgroepen loopt echter een verhoogd risico dat zij voor problemen op school en op straat zorgen en dat er voor hen in de toekomst werkloosheid dreigt. Twee van de oorzaken zijn de geringe taalbeheersing van de ouders en het grote sociaal culturele verschil tussen het land van herkomst en de Nederlandse samenleving. Dat probleem kan met taalles, maatschappelijke oriëntatie en opvoedingsondersteuning bestreden worden. Daartoe zal een verband worden gelegd tussen de volwasseneneducatie en het beleid gericht op de kinderen.

Ter ondersteuning van de kinderen en de ouders zullen leerlingbegeleiders/ sociale mentoren worden ingezet. Ook bij de analyse van problemen zal meer gebruik worden gemaakt van de kennis van de eigen groep.

B. Specifiek beleid

Culturele Minderheden in het basisonderwijs

In het primair onderwijs worden op basis van het formatiebesluit WBO en het formatiebesluit ISOVSO (Interimwet op het Speciaal en Voortgezet Speciaal Onderwijs) leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond naar herkomstgroep geregistreerd. Het gaat om een beperkt aantal specifieke herkomstlanden, om kinderen van toegelaten vluchtelingen en om een groep overigen waaronder wordt verstaan kinderen waarvan tenminste een van de ouders afkomstig is uit een niet-Engelstalig land buiten Europa met uitzondering van Indonesië.

De aldus geregistreerde leerlingen worden ook wel aangeduid als leerlingen van een culturele minderheid (CuMi). Het aantal leerlingen in het basisonderwijs behorend tot een culturele minderheid is de afgelopen jaren met bijna 50 000 gestegen van 161 000 naar bijna 211 000; een stijging van ruim 30%. De grootste groep in het basisonderwijs zijn de leerlingen van Turkse afkomst. Deze groep vertoonde met een stijging van 12 000 tussen 1991 en 1997 ook de grootste groei. De relatief sterkste toename deed zich voor bij leerlingen uit (ex-)Joegoslavië en bij de vluchtelingen.

Tabel 7.1 Minderheden in het basisonderwijs (x1000)

teldatum	1-10-1991	1-10-1992	1-10-1993	1-10-1994	1-10-1995	1-10-1996	1-10-1997
Antillen	6.7	6.8	7.5	8.0	8.6	8.7	9.0
Aruba	1.2	1.2	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5
Griekenland	0.8	0.8	0.8	0.8	0.9	1.0	1.0
Italië	2.2	2.2	2.2	2.1	2.4	2.3	2.3
ex-Joegoslavië	2.7	3.2	4.3	4.7	6.4	6.8	7.0
Kaapverdië	2.2	2.2	2.1	2.1	2.4	2.5	2.5
Marokko	38.7	39.6	40.7	41.0	42.5	43.5	44.7
Molukken	4.5	4.1	3.9	3.8	3.6	3.2	3.3
Portugal	1.5	1.6	1.9	1.9	1.8	1.8	1.8
Spanje	2.4	2.2	2.2	2.2	2.4	2.5	2.5
Suriname	32.1	33.1	34.6	35.3	37.0	37.1	37.2
Tunesië	0.9	0.8	1.0	0.8	0.9	1.0	1.0
Turkije	38.8	40.2	42.1	43.4	46.3	48.6	50.7
Vluchtelingen	5.3	6.0	8.4	12.5	14.4	14.5	16.5
Overigen	21.4	22.3	24.6	27.1	26.3	25.7	29.9
Totaal	161.3	166.3	177.4	187.0	197.1	200.7	211.0

Bron: Ministerie van OCW

Culturele Minderheden in het (voortgezet) speciaal onderwijs

Op basis van dezelfde definities als in het basisonderwijs worden ook in het (voortgezet) speciaal onderwijs (vso en so) leerlingen uit culturele minderheden geregistreerd. In het so is het aantal CuMi-leerlingen sinds 1991 met bijna 2800 toegenomen (30%). Zie tabel 7.2. De groei in het so groep-2/3 was met circa 43% relatief overigens veel groter dan de groei in het so groep-1 (circa 20%). De grootste groep in het so is het aantal leerlingen van Marokkaanse afkomst (ca. 2800) en de relatief grootste groei doet zich voor bij de categorie vluchtelingen. De omvang van deze groep is van 1991 tot 1997 verviervoudigd. In het vso is het aantal CuMi-leerlingen zowel op de groep-1 als de groep-2/3 scholen met bijna 70% gegroeid. Ook in het vso zijn de Marokkaanse leerlingen met circa 1800 de grootste groep. Het aantal vluchtelingen is sinds 1991 zes maal zo groot geworden.

In tabel 7.2 verwijst (v)so groep-1 naar het (v)so-lom en -mlk en iobk¹. (V)so groep 2/3 verwijst naar het overige speciaal onderwijs, te weten het onderwijs aan visueel, auditief, lichamelijk en meervoudig gehandicapten, zmlk, zmok, lzk en de pi².

Met de inwerkingtreding van de Wet op het Primair Onderwijs (WPO) per 1 augustus 1998 vervallen de so-scholen van groep 1. Lom-en mlk-scholen worden speciale scholen voor basisonderwijs en vallen onder WSNS (Weer Samen Naar School). Het is de bedoeling dat het vso-lom en -mlk op den duur ook zullen verdwijnen en worden opgenomen in nieuwe vormen van leerwegondersteunend onderwijs en praktijkonderwijs. Die overgang zal overigens niet voor 2002 zijn voltooid. De Tweede Kamer zal hier in het jaar 2000 nog nader over beslissen.

Voor wat betreft het groep-2/3-onderwijs geldt dat deze scholen per 1 augustus 1998 onder de Wet op de Expertise Centra (WEC) vallen, dit is de oude ISOVSO.

De onderwijsvoorzieningen in groep-2/3 zullen zich vanaf dit tijdstip om gaan vormen tot regionale expertise centra, verdeeld in 4 clusters. Om ouders van gehandicapte kinderen in de toekomst meer keuzevrijheid te geven tussen regulier of speciaal onderwijs is een wet in voorbereiding, bekend onder de naam ALGF (leerlinggebonden financiering) of «de rugzak». Het is de bedoeling dat deze wet met ingang van 1 augustus 1999 in werking treedt.

Tabel 7.2 Culturele Minderheden in het (voortgezet) speciaal onderwijs (x1000)

teldatum	1-10-1991	1-10-1992	1-10-1993	1-10-1994	1-10-1995	1-10-1996	1-10-1997
SO-groep 1	6.4	6.8	7.2	7.4	7.7	7.8	7.8
SO-groep 2/3	3.1	3.3	3.5	3.6	3.9	4.2	4.5
Totaal SO	9.5	10.1	10.6	11.1	11.6	12.0	12.3
VSO-groep 1	2.9	3.3	3.8	4.2	4.5	4.8	5.0
VSO-groep 2/3	1.6	1.8	1.9	2.1	2.4	2.6	2.7
Totaal VSO	4.5	5.1	5.7	6.4	6.8	7.4	7.7
Grootste groepen SO							
Turkije	1.9	2.1	2.2	2.2	2.4	2.6	2.7
Marokko	2.4	2.6	2.7	2.7	2.8	2.9	2.9
Suriname	2.3	2.3	2.4	2.4	2.5	2.4	2.4
Antillen	0.7	0.8	0.9	0.9	0.9	0.9	1.0
Vluchtelingen	0.1	0.2	0.2	0.3	0.3	0.4	0.5
Grootste groepen VSO							
Turkije	0.8	1.0	1.1	1.3	1.4	1.4	1.5
Marokko	1.4	1.5	1.6	1.8	1.8	1.8	1.8
Suriname	1.0	1.1	1.2	1.3	1.3	1.4	1.4
Antillen	0.4	0.4	0.5	0.5	0.5	0.6	0.6
Vluchtelingen	0.1	0.1	0.1	0.2	0.3	0.4	0.5

Bron: Ministerie van OCW

Deelname leerlingen uit minderheidsgroepen aan het voortgezet (speciaal) onderwijs

De ontwikkeling van het deelnamepercentage van leerlingen uit minderheidsgroepen aan de onderscheiden vormen van voortgezet onderwijs lijkt sinds het schooljaar 1996-1997 een wat grilliger patroon te gaan aannemen.

¹ lom: leer- en opvoedingsmoeilijkheden; mlk: moeilijk lerende kinderen; iobk: in hun ontwikkeling bedreigde kleuters.

² zmlk: zeer moeilijk lerende kinderen; lzk: langdurig zieke kinderen; pi: pedologische instituten.

Tabel 7.3 illustreert dat.

Tabel 7.3. Percentage CuMi leerlingen per schoolsoort

	1992–1993	1993–1994	1994–1995	1995–1996	1996–1997	1997–1998
VSO	14,7	16,0	17,4	17,5	18,8	19,0
IVBO	19,0	19,3	19,6	20,3	20,0	22,1
VBO*	8,5	8,8	8,9	8,8	9,0	9,3
AVO	3,8	4,0	4,3	4,6	4,9	5,0

* inclusief avo/vbo

bron: CuMi-tellingen OCenW

Het aandeel CuMi-leerlingen in het ivbo blijft verhoudingsgewijs flink stijgen. Het aandeel in het vso en het vbo blijft langzaam maar gestaag stijgen, maar de vergelijkbare stijging in het avo vertoont in 1997–1998 een hapering. Vooral de stijging van het aandeel van de CuMi-leerlingen in het ivbo is opmerkelijk. Dit is mogelijk te verklaren uit het feit dat het totale aantal leerlingen in het (eerste jaar) van het ivbo in 1997–1998 sterk is toegenomen.

Tabel 7.4 geeft de verdeling van CuMi-leerlingen van de eerste en tweede generatie en die van autochtone leerlingen over de reguliere onderwijssoorten.

Tabel 7.4 Onderwijsdeelname per generatie in het 4e leerjaar (schooljaar 1997–1998)

	1e generatie	2e generatie	Ned. leerlingen
ivbo	29,8%	14,4%	6,2%
vbo	32,5%	35,8%	27,0%
avo	37,7%	49,8%	66,8%
	100,0%	100,0%	100,0%

bron: ILT en CuMi-tellingen OCW

Uit de tabel kan worden afgelezen dat de tweede generatie ten opzichte van de eerste generatie flinke vooruitgang heeft geboekt, maar dat de achterstand op de autochtone Nederlandse leerlingen niet is ingehaald. Dit beeld bevestigt inzichten uit wetenschappelijk onderzoek. De percentages leerlingen van de tweede generatie die respectievelijk ivbo en avo volgen, liggen tussen die van de eerste generatie en die van de Nederlandse leerlingen in.

Onderwijs in allochtone levende talen in het primair onderwijs

Niet alleen bij het onderwijsachterstandenbeleid, maar ook bij het beleid met betrekking tot het Onderwijs in allochtone levende talen (OALT) heeft de gemeente een belangrijke rol gekregen. Ook hier geldt dat de gemeente als «regisseur» lokaal maatwerk kan leveren. Dat betekent in dit geval dat het OALT-aanbod beter op de lokale behoeften afgestemd kan worden.

Op 1 augustus 1998 is de Wet OALT inwerking getreden. De Wet OALT legt niet alleen de nieuwe bevoegdheden en verplichtingen van de gemeenten vast, maar plaatst het OALT-onderwijs tevens in het kader van het cultuurbeleid. Hiermee wordt het intrinsieke belang van het leren van de moedertaal erkend en staat dit onderwijs niet langer louter ten dienste van het bestrijden van onderwijsachterstanden. Hoofddoelen van OALT zijn het leren van de moedertaal en daardoor het contact houden met de eigen cultuur. Belangrijk uitgangspunt daarbij is dat een individu door

kennis van zijn eigen culturele achtergrond zelfbewuster kan integreren en participeren in de Nederlandse samenleving. Tegelijkertijd draagt OALT ertoe bij dat de culturele verscheidenheid in Nederland behouden en bevorderd wordt.

Vanuit dit cultuurperspectief beperkt OALT zich niet tot bepaalde doelgroepen zoals bij de voorloper van OALT, het onderwijs in eigen taal en cultuur (OETC), wel het geval was. In principe komen alle taalgroepen voor OALT in aanmerking.

OALT is, als onderdeel van cultuurbeleid, een extra onderwijsvoorziening naast het reguliere onderwijsprogramma. Dat betekent dat OALT voortaan buiten de reguliere lessen gegeven wordt. Op deze wijze wordt ook voorkomen dat leerlingen delen van het reguliere onderwijsprogramma moeten missen.

Voor gemeenten staat de mogelijkheid open om, als de lokale situatie daartoe aanleiding geeft, de OALT-middelen geheel of gedeeltelijk in te zetten voor taalondersteuning in de eerste vier groepen van de basisschool.

Gedurende de periode 1998–2002 ontvangen gemeenten op jaarbasis in totaal 126 miljoen voor het OALT. Dit bedrag is inclusief de extra 10 miljoen voor uitbreiding van het taalaanbod.

Nederlands als tweede taal

Zoals in het voorgaande Jaaroverzicht reeds werd aangekondigd is de Projectgroep NT2 (Nederlands als Tweede Taal) per 1 juli 1997 opgeheven. Vanuit het NT2-beleid is, mede dank zij de inspanningen van de projectgroep, het inzicht gegroeid dat NT2 niet op zichzelf staat, maar dat het gebruik van de Nederlandse taal een onmisbaar vehikel is voor het onderwijs in alle vakken en voor alle leerlingen, zowel autochtoon als allochtoon.

Ook na opheffing van de projectgroep blijft dus aandacht voor NT2 nodig. De activiteiten zijn echter wel verlegd van het ontwikkelen van NT2-materiaal naar de implementatie ervan in de dagelijkse schoolpraktijk.

In de afgelopen jaren (1989–1997) heeft de Projectgroep NT2 het fundament gelegd voor het NT2-beleid in de verschillende onderwijssectoren. Er zijn door de projectgroep methoden en materialen (Instrumentaal, BV Taal, Schoolslag) ontwikkeld, er zijn netwerken gevormd en er is veel kennis opgedaan en uitgewisseld over het onderwijs in het Nederlands als tweede taal. Met een overdrachtsconferentie in september 1997 zijn de implementatietaken van de Projectgroep NT2 overgedragen aan het procesmanagement primair onderwijs (PMPO) en het procesmanagement voortgezet onderwijs (PMVO). De eventuele ontwikkeling van nieuw NT2-materiaal is voor het primair onderwijs ondergebracht bij het Expertisecentrum Nederlands. Bij de overdracht is een brochure gepresenteerd, «Van struikelblok naar springplank», die aan alle scholen is gezonden. Aan de Procesmanagements nu de taak om zich de komende tijd bezig te houden met de implementatie van de reeds ontwikkelde materialen en methodes.

Het taalbeleid NT2 maakt vanaf 1 augustus 1998 deel uit van het gemeentelijk onderwijs achterstandenbeleid. Eén van de doelstellingen van het Landelijk Beleidskader GOA is verbetering van de beheersing van de Nederlandse taal. Gemeenten zullen in dat kader een eigen lokaal beleid gaan voeren en de effectiviteit en het resultaat van dat beleid ook zelf gaan volgen. Daarnaast is een landelijke monitor in ontwikkeling en zal de evaluatie van het taalbeleid onderdeel blijven vormen van het reguliere inspectieonderzoek.

De beide procesmanagements (PMPO en PMVO) hebben elk een plan van aanpak taalbeleid opgesteld voor de periode 1998–2001. De centrale boodschap hierbij is om de deskundigheid en de leermiddelen nu de klas in te brengen. De landelijke ondersteuning taalbeleid is met name gericht op stimulering van lokale ontwikkelingen.

Mede gelet op de ervaringen van de projectgroep NT2 hebben de voorgestelde maatregelen als doel om het gebruik van NT2-methoden te vergroten, de deelname aan nascholing te bevorderen, de persoonlijke ondersteuning van nu reeds actieve gemeenten te continueren en om nog zoekende gemeenten voor te lichten en te stimuleren via «good practices».

In aansluiting op het plan van aanpak zullen jaarlijks uitvoeringsplannen bij OCW worden ingediend, waarin concrete uitwerking wordt gegeven aan de voorgestelde maatregelen. Van jaar tot jaar zal beoordeeld worden of de met het uitvoeringsplan beoogde doelen zijn bereikt. Dit kan leiden tot tussentijdse aanpassing van de maatregelen binnen het 4-jarige tijdvak van het plan van aanpak.

In 1997 heeft de Inspectie het onderzoek «Zicht op resultaat» gepubliceerd. De Inspectie heeft voor dit rapport gebruik gemaakt van onderzoek van de voorgaande vijf jaar in het kader van de evaluatie van het onderwijsvoorrangsbeleid (OVb) en eigen bevindingen. Onderwerp was de kwaliteit van het onderwijs aan achterstandsl leerlingen. Voor wat betreft het vo ging het onderzoek onder andere over het aanbod van NT2. Geconcludeerd werd dat bijna tweederde van de scholen met leerlingen uit minderheidsgroepen aparte lessen Nederlands verzorgen maar dat het voortgezet onderwijs nog weinig bekend is met NT2-methoden en materialen. Leraren NT2 beschikken over weinig kennis van de specifieke problematiek NT2. Slechts een gering aantal scholen voert specifiek taalbeleid uit.

Het PMVO heeft daarom in zijn plan van aanpak voor de komende 4 jaar de nadruk gelegd op de implementatie van materialen, methodes en deskundigheid. Zo is de methode Zebra ontwikkeld om ervoor te zorgen dat de overgang van leerlingen uit de eerste opvang naar het reguliere onderwijs soepeler verloopt. Deze methode is speciaal gericht op de opvang van nieuwkomers in het voortgezet onderwijs.

Er wordt in dit plan van aanpak aandacht geschonken aan twee processen: het leren van het Nederlands (vakgericht taalonderwijs) en het leren *in* het Nederlands (taalgericht vakonderwijs). Uitgangspunt is opnieuw dat de Nederlandse taal een onmisbaar vehikel is voor het onderwijs in alle vakken, voor alle leerlingen. Het is zaak om Nederlands als tweede taal, als onderdeel van het taalbeleid, niet als incidentele aangelegenheid te benaderen, maar als een centraal element van het schoolbeleid.

Het plan van aanpak is, na behandeling in het Onderwijsoverleg Primair en Voortgezet Onderwijs, inmiddels goedgekeurd.

7.3. Secundair beroepsonderwijs en educatie

7.3.1. Algemeen beleid

Een belangrijk uitgangspunt van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) is dat deelnemers gekwalificeerd worden voor de arbeidsmarkt. Daarbij is het streven gericht op het realiseren van een minimum startkwalificatie voor alle jongeren, tenminste op het niveau van een basisberoepsopleiding. Voor deelnemers die niet in staat zijn het niveau van een minimum startkwalificatie te halen is er op niveau 1 een assistentenopleiding ontwikkeld.

Dit nieuwe niveau wordt van groot belang geacht voor het beleid tot arbeidsinpassing van categorieën jongeren met geringe scholingsmogelijkheden.

Voorkomen moet worden dat bepaalde groepen deelnemers ongekwalificeerd de school verlaten. Het terugdringen van voortijdige schooluitval en het bevorderen van inpassing in het arbeidsproces zijn stappen die gericht zijn op risicoleerlingen in het algemeen. Zowel de assistentenopleiding als de basisberoepsopleiding kunnen een rol spelen bij het zoeken van oplossingen om voortijdig schoolverlaten te beperken. Bekend is echter dat de problematiek van het voortijdig schoolverlaten onevenredig groot is onder jongeren van etnische minderheden. Zij zouden dus specifiek kunnen profiteren van maatregelen die nu ontwikkeld worden.

Kerndoel van beroepsonderwijs en educatie is het ontwikkelen van onderwijs dat zoveel mogelijk op maat is gesneden van de deelnemer. Daarbij moet wel in het oog gehouden worden dat het onderwijs blijft voldoen aan de vraag van de arbeidsmarkt naar zowel breed opgeleide als naar gespecialiseerde en innovatieve werklieden.

De komende jaren zal in het bijzonder meer aandacht besteed worden aan de versterking van het concept van werkend leren (de beroepsbegeleidende weg, het voormalige leerlingwezen). Het Kabinet en de sociale partners hebben over een aantal hoofdlijnen overeenstemming bereikt en deze afspraken vastgelegd in een concept-hoofdlijnenakkoord. Inmiddels zijn ook met de Bve-raad afspraken gemaakt over de aanpak van risicodeelnemers.

De eerste lijn is het starten met een pilot trajectbegeleiders die worden ingezet voor de persoonlijke begeleiding van deelnemers die dreigen zonder startkwalificatie het onderwijs te verlaten. De trajectbegeleiders stellen voor individuele deelnemers een traject op maat samen, gebruik makend van de in de regio aanwezige onderwijsinstellingen, arbeidsvoorziening en hulpverlening. De trajectbegeleiders worden gekoppeld aan de Regionale Meld-en Coördinatie-functie voortijdig schoolverlaters (RMC-functie).

De tweede lijn is de mogelijkheid die aan ROC's zal worden gegeven om voor bepaalde deelnemers bijzondere trajecten samen te stellen. Het gaat daarbij om trajecten die bestaan uit voorbereidende en ondersteunende activiteiten en uit een of enkele deelkwalificaties. Om de instellingen een overzicht van de mogelijkheden voor de verbetering van het onderwijsaanbod aan risicoleerlingen te verschaffen zal een brochure worden opgesteld. In die brochure komen zowel het omgevings- als het onderwijskundigen het wettelijk kader aan de orde.

Het nieuwe bekostigingsstelsel

In het nieuwe bekostigingsmodel voor het secundair beroepsonderwijs, dat in werking treedt vanaf het jaar 2000, zullen voorzieningen worden getroffen waarmee de toegankelijkheid en de effectiviteit verder vergroot worden. In de notitie «Bekostigingsmodel beroepsonderwijs na 2000» (Kamerstuk nr. 24 400, hoofdstuk VIII nr. 81) is aangegeven hoe de toegevoegde waarde systematiek een handvat biedt voor de bekostiging van doelgroepen met een educatieve achterstand. Via de bekostiging van de toegevoegde waarde leidt dit tot een opslag op het bedrag per leerling. Hierbij wordt de inputvergoeding verhoogd met een opslag voor voorbereidende en ondersteunende activiteiten ten behoeve van de deelnemers in de assistent- en basisberoepsopleiding die zich niet kwalificeren voor hogere niveaus.

Beleidsagenda 1998–1999

In de Beleidsagenda 1995–1999 heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen het flankerend beleid voor het veranderingsproces van de WEB neergelegd. De Beleidsagenda is eind 1996 – na twee jaar

uitvoering – met het Bve-veld in het ORION geëvalueerd. De evaluatie heeft geleid tot een nieuwe opzet, zowel qua inhoud als qua vormgeving. Met de nieuwe Beleidsagenda 1998–1999 is er voor gekozen om vernieuwingsprojecten nauw te laten aansluiten op de instellings-specifieke vernieuwingsbehoeften. De inhoud van de Beleidsagenda is sterker gericht op vernieuwing van het primaire proces en op de samenhang van het vernieuwingsbeleid binnen de instellingen; de deelnemer en het onderwijs staan centraal. Instellingen krijgen voor deze vernieuwing een budget uitgekeerd en stellen een vernieuwingsplan samen. Instellingen kiezen vernieuwingsprojecten uit de landelijk vastgestelde doelstellingen en geven die zelf vorm, aansluitend op de eigen specifieke situatie, behoeften en prioriteiten.

Inhoud, grootte en vorm zijn dus «vrij», de prestatie niet. Instellingen moeten in hun plan per doelstelling door middel van kwantitatieve en kwalitatieve meetbare streefdoelen aangeven welke Ausgangssituatie er bestaat (nulsituatie) en welke eindsituatie zij willen bereiken. Bij de zo omschreven prestaties moet sprake zijn van substantiële verbeteringen met een doelmatige en doelgerichte inzet van middelen. De prestaties worden getoetst en naar het oordeel van de minister van voldoende of onvoldoende kwaliteit/realiteit beoordeeld.

De activiteiten worden per jaar financieel en inhoudelijk in respectievelijk de Jaarrekening en een apart document verantwoord. Na realisatie van de plannen van aanpak (na 31 december 1999) wordt getoetst of de meetbare substantiële realisatie van doelstellingen is bereikt. Is dit niet het geval, dan wordt nagegaan of de instelling wel in redelijkheid en behoorlijk uitvoering heeft gegeven aan het door de instelling zelf opgestelde plan van aanpak. Is aan beide voorwaarden niet voldaan dan zal de aanvullende vergoeding worden verminderd.

Informatie

Het Informatiestatuut Deelnemers Instellingen is sinds 1 augustus 1998 van kracht. In 1999 zullen voor het eerst tellingen worden gehouden van deelnemers uit minderheidsgroepen waarmee informatie wordt verkregen over aantallen per soort onderwijs, over diploma's en over doorstroming van educatie naar beroepsonderwijs. Ten behoeve van de registratie van nieuwkomers is een interdepartementale werkgroep opgericht die zich bezig houdt met de inventarisatie van de op te vragen gegevens. Ook de gemeenten zijn bij dit onderwerp betrokken.

7.3.2. Specifiek beleid

Naast het integrale beleid dat in de WEB is vastgelegd is er ook de mogelijkheid voor beleid gericht op specifieke doelgroepen zoals leerlingen uit minderheidsgroepen en gehandicapten. Van 1995 tot 1997 is ter ondersteuning van deze mogelijkheid de Regeling specifieke doelgroepen van kracht geweest. Deze beleidsmaatregel was gericht op leerlingen uit minderheidsgroepen, leerlingen met een beperkte vooropleiding en meisjes. Het doel van de regeling is geweest om, voor wat betreft de doelgroep minderheden, de evenredige deelname in instroom en gediplomeerde uitstroom te bevorderen. Vanaf 1998 hebben instellingen de vrijheid gekregen om te kiezen uit verschillende thema's van de Beleidsagenda. Inmiddels zijn plannen voor vernieuwingsactiviteiten door de instellingen ingediend.

7.3.3. Deelnamecijfers

De voortgang van het vernieuwingsproces BVE wordt jaarlijks gemeten. Inmiddels is de derde meting van de Vernieuwingsmonitor BVE 1995/1996 gepubliceerd. Doelgroepenbeleid is een van de vernieuwingsdomeinen waarop de ontwikkeling wordt gevolgd.

In 1995/1996 is het percentage deelnemers uit minderheidsgroepen iets toegenomen, van 21,3 naar 21,9%, zo blijkt uit het onderzoek. In de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) is in 1995/1996 sprake van een groei van het aantal leerlingen uit minderheidsgroepen van 3 704 naar 5 781. Tegelijkertijd wordt een afname in de beroepsopleidende leerweg geconstateerd van 12 767 naar 10 829. Deze afname doet zich vooral voor in de sectoren zorg en economie.

In de educatie is sprake van een geringe afname ten opzichte van 1994/1995.

Voor wat betreft de gediplomeerde uitstroom blijkt dat, in vergelijking met 1994/1995, in 1995/1996 een sterke toename is gerealiseerd (van 2 356 naar 3 181). De instellingen streven voor het schooljaar 1996/1997 naar een taakstelling met een groei van ongeveer 18%.

In de educatie neemt het aantal deelnemers uit minderheidsgroepen in de basiseducatie af. Van 83 032 in 1994/1995 naar 66 370 in 1995/1996. Bij het vavo is sprake van een groei van 23 415 naar 38 809 deelnemers.

7.3.4. Staatsexamens NT2

Met het invoeren in 1992 van staatsexamens Nederlands als tweede taal is aan anderstaligen de mogelijkheid geboden een landelijk erkende kwalificatie te verwerven, die moet bijdragen aan de verbetering van hun positie in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Het staatsexamen NT2 kent twee programma's en bestaat uit de onderdelen lezen, schrijven, spreken en luisteren.

Het aantal kandidaten dat sinds 1992 aan de staatsexamens deelneemt, laat een stijgende lijn zien. Terwijl er in 1995 11 517 kandidaten deelnamen aan de staatsexamens, waren dat er in 1996 13 892 en in 1997 zijn dat er inmiddels 14 111.

Deze stijgende lijn kan voor een deel worden toegeschreven aan de grotere bekendheid die de staatsexamens NT2 genieten.

Verwacht wordt dat deze stijgende lijn zich, mede in verband met de aanvaarding van de Wet Inburgering Nieuwkomers, zal voortzetten.

Tot en met het jaar 1997 hebben 3 210 deelnemers uit minderheidsgroepen het staatsexamendiploma I behaald. 12 540 personen slaagden voor het diploma II.

7.4. Hoger Onderwijs

Recente beleidsontwikkelingen

Op 16 september 1997 is het Ontwerp Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan (HOOP 1998) aangeboden aan de voorzitter van de Tweede Kamer. Het HOOP bevat de beleidsvoornemens voor de komende twee jaar op het terrein van het hoger onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek. In het HOOP wordt ruime aandacht besteed aan de positie van de studenten uit minderheidsgroepen in het hoger onderwijs. Het HOOP is op 30 januari 1998 vastgesteld.

Het aandeel studenten uit minderheidsgroepen in het hoger onderwijs ligt momenteel voor het Hoger Beroepsonderwijs en het Wetenschappelijk Onderwijs in de buurt van respectievelijk 4% en 2%. Exacte gegevens zijn niet beschikbaar vanwege het ontbreken van een landelijke uniforme registratie. Uit onderzoek blijkt dat er een groot verschil bestaat in deelname percentages tussen verschillende groepen. Zo neemt een relatief grote groep Antilliaanse- en Surinaamse studenten deel aan het hoger onderwijs in tegenstelling tot de groep Turkse en Marokkaanse studenten.

De geringe omvang van de deelname van leerlingen uit minderheidsgroepen aan het hoger onderwijs wordt voornamelijk verklaard uit de relatief geringe deelname van deze groep leerlingen aan havo en vwo. De deelname van deze groep leerlingen aan deze vormen van het voortgezet onderwijs is de afgelopen jaren weliswaar enigszins toegenomen, maar blijft nog sterk achter in vergelijking met de deelname van autochtonen. Zo is in het Onderwijsverslag over 1997 van de inspectie voor het onderwijs aangegeven dat de groep leerlingen uit minderheidsgroepen is ondervertegenwoordigd in havo en vwo (3,4%) en oververtegenwoordigd in mavo/vbo (8,5%). Daarnaast blijkt uit het onderzoek «Allochtonen in het hoger onderwijs: een geval apart?» dat bij de doorstroom van het voortgezet onderwijs naar het hoger onderwijs studenten uit minderheidsgroepen met een vwo-diploma wat vaker dan autochtone studenten kiezen voor een hbo-opleiding dan voor een universitaire studie. Bij havo-leerlingen valt een omgekeerd beeld waar te nemen. Havo-leerlingen uit minderheidsgroepen kiezen vaker voor de hoogst mogelijke opleiding (een HBO-opleiding) dan havo-leerlingen in het algemeen.

In het HOOP is een aantal maatregelen voorgesteld om de positie van studenten uit minderheidsgroepen te verbeteren en uitval zoveel mogelijk te voorkomen. Zowel met de VSNU als met de HBO-Raad is afgesproken de positie van studenten uit minderheidsgroepen in het hoger onderwijs een vast onderdeel te laten zijn van de externe kwaliteitszorg door integratiebeleid op te nemen in het protocol van de visitaties. In het overleg over het HOOP is afgesproken dat instellingen maatregelen nemen om de uitval van minderheden in het hoger onderwijs te verminderen. Daarbij kunnen streefcijfers een rol spelen.

Het Expertise Centrum Allochtonen Hoger Onderwijs (ECHO)

Na twee jaar functioneren van het ECHO kan geconstateerd worden dat ten aanzien van de diversiteit van de studentenpopulatie er een grotere bewustwording op gang is gebracht. Aan een groot aantal hogescholen (waaronder bijna alle multisectorale hogescholen) en aan een groot aantal universiteiten zijn projecten gestart. Geconstateerd kan worden dat door de projecttaak van ECHO er meer inzicht is in de aandachtsgebieden binnen het integratiebeleid. De komende periode zal vooral gewerkt moeten aan de implementatie en overdracht van kennis uit projecten. Bijzondere aandacht werd in 1997 door het ECHO besteed aan een tweede projectronde. Daarin zijn 11 projecten in het wetenschappelijk onderwijs uitgezet die een gemeenschappelijk belang dienen voor zowel de groep onderals zij-instromers. Aanleiding hiertoe vormde een motie van Mw. Jorritsma- van Oosten bij de behandeling van de Rijksbegroting 1996 in de Tweede Kamer¹.

De thema's van de projecten met een gemeenschappelijk belang zijn:

- Intensieve begeleiding gedurende de eerste vier maanden van de propedeuse;
- Inpassen van introductieprogramma's voor Antilliaanse- Surinaamse- en Arubaanse studenten (ASA) in de reguliere introductie;
- Toeleiding naar de arbeidsmarkt; en
- Regionale samenwerkingsverbanden tussen het vo, mbo, hbo en wo.

Naar aanleiding van het HOOP1998 is het ECHO gevraagd instellingen desgewenst te adviseren over het opstellen van streefcijfers. Met ECHO is eveneens in het kader van het HOOP 1998 afgesproken door middel van het enquêteren van cohorten studenten meer en preciezere informatie beschikbaar te krijgen over de deelname en uitval van studenten en met welke specifieke problemen deze groep studenten in het hoger onderwijs kampt. Daarmee wordt voorzien in een verbetering van zowel de kwantitatieve- als de kwalitatieve informatievoorziening.

¹ Tussen de doelgroepen van allochtone studenten in het hoger onderwijs valt een beleidsmatig onderscheid te maken in onderinstromers en zij-instromers. Onder de eerste categorie worden de allochtone studenten verstaan die op basis van een in Nederland behaald VWO/HAVO/MBO-diploma het Nederlands hoger onderwijs instromen. Zij-instromers zijn allochtone studenten die op basis van een in het buitenland behaald diploma in het Nederlands hoger onderwijs instromen. Hieronder worden verstaan vluchteling studenten en gezinsherenigers. Studenten die uitsluitend voor studietoelagen naar Nederland komen en/of uitwisselingsstudenten behoren niet tot de groep zij-instromers.

In het overleg met de Vaste Kamer Commissie voor Onderwijs Cultuur en Wetenschappen over het Ontwerp HOOP heeft de minister van OCW brede steun gekregen voor zijn plannen op het gebied van het integratiebeleid in het hoger onderwijs. Er is vanuit alle fracties gepleit voor continuering van ECHO. De minister heeft hierop positief gereageerd.

Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF

De activiteiten van het UAF zijn er op gericht om vluchtelingen voorlichting en begeleiding te geven voor- en tijdens de studie. Daarnaast biedt het UAF aan vluchtelingen ook financiële ondersteuning. Het UAF is een particuliere instelling die voor een groot deel afhankelijk is van donaties. Het UAF voert sinds 1991 op verzoek van de minister van OCW een aantal taken uit.

In 1991 is voor vluchteling-studenten de zogenaamde SUS-regeling tot stand gekomen. Deze regeling houdt in dat analoog aan de WSF, beurzen worden verschaft aan vluchteling-studenten, die bij aanvang van de studie ouder zijn dan 27 jaar en jonger zijn dan 30 jaar en een dagstudie volgen.

Vanaf 1997 is er financiële ondersteuning mogelijk voor vluchteling-studenten met reguliere studiefinanciering die in het eerste jaar van hun studie vanwege hun specifieke problematiek niet aan de prestatienorm kunnen voldoen. Dit naar analogie van de regeling die in het kader van het afstudeerfonds is getroffen voor studenten die als gevolg van andere bijzondere omstandigheden niet aan de prestatienorm in het eerste jaar hebben kunnen voldoen. Deze regeling zal in 1998 worden geëvalueerd.

Het UAF is in 1997 gevraagd een makelaarsfunctie te vervullen tussen hoger opgeleide nieuwkomers en gemeenten. Het UAF heeft hierbij als taak deze gemeenten te adviseren over maatwerktrajecten voor hoger opgeleiden in het kader van de inburgering.

7.5. Cultuur

Via muziek, theater, beeldende kunst, literatuur, monumenten, film en radio- en televisie-programma's vormen we ons een beeld van de wereld om ons heen. Alleen al daarom is het van belang dat kunst- en media-uitingen de culturele diversiteit in de Nederlandse samenleving weerspiegelen. Dat betekent aandacht voor bubbling en ballet, voor steelbands en vioolkwartetten, voor rap en cabaret.

De eigen culturele achtergrond is niet zelden het meest karakteristieke dat een lid van een culturele minderheidsgroep nog over heeft uit het land van herkomst. Hij of zij kan daar op verschillende manieren gebruik van maken: als pantser of als ruggengraat¹. Cultuur als pantser benadrukt de identiteit van de eigen groep. Cultuur kan dan verworden tot een onderscheidingsteken waarmee men zich afschermt van andere groepen in de als vijandig ervaren samenleving. Maar cultuur kan ook innerlijke zekerheid bieden, een steun in de rug zijn, waardoor de omgang met anderen gemakkelijker wordt en er juist bruggen geslagen kunnen worden naar de ander. In dat geval werkt de eigen cultuur als ruggengraat.

Voor zover er binnen het cultuurbeleid sprake was van categoriaal beleid voor leden van culturele minderheidsgroepen, was de aandacht tot enkele jaren geleden vooral gericht op cultuuruitingen van – en specifieke culturele voorzieningen voor etnische minderheden.

Ook nu blijft het essentieel dat minderheden de ruimte krijgen voor een eigen culturele expressie. Verbondenheid met de cultuur uit het land van herkomst vormt eerder een wezenlijk deel van het integratieproces van etnische minderheden dan dat het dit proces belemmert. Tegelijkertijd betekent integratie openstaan voor kenmerken van de andere cultuur.

¹ «Pantser of ruggengraat» is de titel van de cultuurnota 1997–2000.

In de Cultuurnota 1997–2000 is het belang onderstreept van onderlinge wisselwerking tussen de verschillende culturen waaruit de Nederlandse samenleving is opgebouwd. Een open proces van confrontatie van verschillende culturele tradities vraagt van mensen om telkens weer hun houding te bepalen tegenover nieuwe en andere ideeën of gebruiken. Meer aandacht voor culturele ontmoeting en confrontatie sluit ook aan bij het gegeven dat veel leden van minderheidsgroepen inmiddels tot de tweede of derde generatie behoren. Juist interculturele activiteiten en programma's kunnen deze jonge mensen bij cultuur betrekken; als publiek (receptieve cultuurparticipatie), maar ook als makers (actieve cultuurparticipatie).

Deze wisselwerking is verrijkend voor de verschillende culturele disciplines zelf. Juist door een samenspel van verschillende culturele tradities kunnen nieuwe, interessante vormen ontstaan. Illustratief is in dit verband de ontwikkeling van de hedendaagse popmuziek, waarin westerse en niet-westerse, traditionele en moderne elementen steeds vaker gecombineerd worden.

Educatie en participatie

Het project Cultuur en School geeft een impuls om de relatie tussen scholen en culturele instellingen te versterken. Dat Nederland een multiculturele samenleving is geworden, tekent zich misschien nog het duidelijkst af op de scholen. De verschillen in culturele achtergrond van leerlingen bieden een uitstekend aanknopingspunt voor cultuureducatie. Maar ook omgekeerd is cultuureducatie bij uitstek geschikt om aan het besef dat we in een multiculturele samenleving leven, inhoud te geven. Een van de concrete doelen van het project is om meer aandacht te geven aan projecten die bijdragen aan dat besef.

Hierna volgt een aantal voorbeelden.

Het Wereld Kinder Festival, dat onder meer in Friesland plaatsvindt, laat kinderen kennismaken met andere culturele gebruiken en laat ze vertrouwd raken met de multiculturele samenleving waarin ze wonen. Het festival wordt georganiseerd door onder meer de landelijke organisatie Wereld Kinderfestival, de Stichting Activiteiten Prinsentuin, Theater Romein, het LOKV en de NOVIB.

Het Cultureel Festival Jongeren Haarlemmermeer is bedoeld voor jongeren tussen de twaalf en twintig jaar. Het festival geeft ruimte aan alle cultuuruitingen: van gevestigde cultuur tot jongerencultuur en van oer-Hollandse uitingen tot internationaal georiënteerde optredens. Een groot cultureel aanbod is te zien en te horen en jongeren kunnen ook zelf tonen wat ze op cultureel gebied in hun mars hebben. Door een groot aantal workshops die plaatsvinden op scholen, in culturele instellingen en in jongerencentra worden jongeren nadrukkelijk betrokken bij de samenstelling van het aanbod en van een festivalkrant. «Het nachtkastje van opa» is een multicultureel kunsteducatieproject waarbij kinderen kennis maken met levensgeschiedenissen van opa's en oma's die een migratieproces hebben doorgemaakt. Het project is met name bedoeld voor basisscholen in Noord-Holland met een cultureel diverse populatie. Kinderen kunnen hun eigen diverse familiegeschiedenissen uitwisselen. Het Johan de Witt College uit de Haagse Schilderswijk, het Haags Gemeentemuseum en het Volksbuurtmuseum werken samen aan een project. Leerlingen uit de zogeheten neveninstroom stellen zelf een tentoonstelling samen uit de depots van het Haags Gemeentemuseum in het Volksbuurtmuseum. Jongeren afkomstig uit Marokko, Turkije, Irak, China en Afghanistan, geven met hun keuze inzicht in hun culturele achtergrond.

De basis voor goede cultuureducatie wordt gevormd door de deskundigheid en motivatie van de leerkrachten. In een periode van vier jaar

ontwikkelt het Conservatorium van Amsterdam een curriculum AMV/Schoolmuziek, waarin wereldmuziek en het achterliggende gedachtengoed een substantiële plaats krijgen.

In de kunsteducatiesector is een aantal mensen getraind als consultants die de grote instellingen voor kunsteducatie ondersteunen bij het vormgeven van het intercultureel beleid. In de vier grote steden gaan de instellingen voor kunsteducatie zich met de hulp van de rijksoverheid richten op een cultureel divers publiek in het onderwijs en daarbuiten.

Culturele instellingen

Musea hebben de taak cultuur in brede zin te conserveren, te bestuderen, te presenteren en het publiek te informeren. Het maatschappelijk draagvlak van de musea wordt in hoge mate bepaald door de bezoekersaantallen. De sociale en culturele diversiteit van onze samenleving laat zich echter nauwelijks aflezen aan de samenstelling van het huidige museumpubliek, terwijl toch in de vier grote steden inmiddels meer dan 60% van de jongeren van niet-Nederlandse afkomst is. Om deze categorieën bezoekers te bereiken, zullen ook hen ankerpunten voor identificatie geboden moeten worden. Musea zullen dan ook «het wat en hoe» van hun aanbod opnieuw moeten bezien.

In een langzaam maar gestaag proces proberen steeds meer culturele instellingen in te spelen op de culturele diversiteit van onze multiculturele samenleving. Opmerkelijk is dat dit minder dan voorheen gebeurt door middel van presentaties die doelgroepen van het integratiebeleid zélf tot thema hebben. Het is veeleer een geïntegreerde benadering die tot projecten leidt, waarmee deelnemers uit een doelgroep, zoals bijvoorbeeld jongeren, ongeacht hun culturele herkomst kunnen worden aangesproken. De Mondriaan Stichting signaleert deze geïntegreerde benadering in de subsidieaanvragen die door de musea worden gedaan. Dit gebeurt in het kader van de subsidieregeling waarbij projecten met een interculturele invalshoek of aandacht voor het bereik van nieuwe Nederlanders prioriteit genieten. Ook is het verheugend dat er een verfijning in het kijken naar de doelgroepen van het integratiebeleid begint op te treden. Hierdoor krijgen deze «doelgroepen» steeds meer profiel. Een aantal tentoonstellingen in het Haags Historisch Museum, het Museon, het Gemeentearchief en het Volksbuurtmuseum hebben daar zeker aan bijgedragen. Dit interdisciplinair samenwerkingsproject geeft inzicht in de aanwezigheid van verschillende minderheidsgroepen in de stad Den Haag en hun invloeden op het culturele leven.

Bij de Nederlandse Museumvereniging loopt vanaf 1 oktober 1997 het project Interculturele Museale Programma's onder leiding van een door het ministerie van OCW daartoe speciaal aangestelde projectleider. Doel van het project is musea (en aanverwante instellingen) meer bewust te maken van het belang en de mogelijkheden van intercultureel beleid op het gebied van het verzamelen, tentoonstellen, publiekswerving en educatie.

Daartoe fungeert het project onder meer als intermediair tussen musea, onderwijs, wetenschap, migrantenorganisaties en sociaal-culturele verenigingen. Ook bevordert het deskundigheid bij museummedewerkers en draagt het bij aan de ontwikkeling van (samenwerkings)projecten. Voorbeelden van activiteiten zijn onder andere het tot stand brengen van een samenwerking tussen regionale opleidingscentra en musea om museumbezoek een vaste plaats te geven in inburgeringstrajecten, volwasseneneducatie en opstapcursussen. Andere voorbeelden zijn: Het ontwikkelen van interculturele leermethoden in musea bedoeld voor lerarenopleidingen; het organiseren van bijeenkomsten over het – grotendeels ontbrekende – verzamelbeleid bij de musea en archieven van

objecten en documenten die de cultuur van nieuwe Nederlanders weerspiegelen.

De inbreng van andere culturen maakt, zowel vroeger als nu, onlosmakelijk onderdeel uit van onze samenleving en daarmee van onze collectieve geschiedenis en van het gezamenlijk cultureel erfgoed. In de volkenkundige musea kunnen nieuwe Nederlanders ook dat deel van hun verleden vinden dat zich elders afspeelde, zodat zij hun eigen geschiedenis kunnen leren kennen, niet uit behoudzucht, maar om de oude waarden en de nieuwe omstandigheden bij elkaar te brengen. Het zijn dan ook vooral de volkenkundige musea die proberen een intercultureel beleid gestalte te geven.

In het kader van de Cultuurnota 1997–2000 is het Rijksmuseum van Volkenkunde in Leiden bezig met een verbouwing waardoor de permanente opstelling van de collecties in 2000 geheel vernieuwd zal zijn.

«Cultuurontmoetingen» is daarbij de leidraad, waardoor de bezoeker inzicht wordt geboden in de rijkdom aan invloeden die verschillende culturen onderling hebben ondergaan.

Ook in het Tropenmuseum is er een nieuwe opstelling van de vaste collectie over het Islamitisch Cultuurgebied. Daar zijn verbindingen met de multiculturele samenleving gelegd. In het Kindermuseum van het Tropenmuseum loopt een tentoonstelling over de «Indianen van het Hoge Land» in Bolivia. Net als bij de voorgaande tentoonstelling over de Aborigines in Australië, worden kinderen in de basisschoolleeftijd meegevoerd in een voor hen allen «vreemde» cultuur, door middel van authentieke objecten, dans, muziek, theatrale elementen, audiovisuele technieken, uitgevoerd door professionele dansers en musici. Om de wachtlijst voor de basisscholen die elk jaar in grotere getale toestromen te bekorten, gebruikt het Kindermuseum zijn subsidie om zeven dagen per week gedurende het gehele jaar open te zijn.

Het Museum voor Volkenkunde in Rotterdam is bezig het plan voor de semi-permanente tentoonstelling «Rotterdam, knooppunt van migratiestromen» uit te werken. De al sinds jaar en dag bestaande culturele diversiteit van de stad zal op verschillende manieren worden belicht; van objecten tot interactieve audio-visuele presentaties, waarin nieuwe Rotterdammers hun verhalen vertellen. Ook jongeren (via het voortgezet onderwijs en buurthuiswerk) zullen bij deze tentoonstelling worden betrokken.

Ook andere dan volkenkundige musea geven inhoud en uitwerking aan intercultureel beleid. Het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem zal de komende jaren in nauwe samenwerking met migrantenorganisaties uit de omgeving educatieve projecten opzetten die aansluiten bij hun wensen en behoeften. Bovendien heeft het museum de ambitie om migrantencultuur, als onderdeel van de Nederlandse (volks)cultuur, te verwerken in het buitenmuseum.

In museum Heilige Land Stichting zal de vaste opstelling worden vernieuwd met als doel om juist de autochtone Nederlanders gevoeliger te maken voor invloeden die zijn uitgegaan van de islam en het jodendom.

Het Rijksmuseum Amsterdam zet zijn collectie in voor een programma dat via het volwassenenonderwijs en inburgeringstrajecten nieuwe Nederlanders wil bereiken.

Het Frans Halsmuseum in Haarlem heeft al ervaringen op dit terrein opgedaan. Het museum organiseert vanaf 1997 «wandelingen door de collectie» voor het volwassenenonderwijs, waarbij verschillende museale thema's zijn geïntegreerd in het (taal)onderwijs.

Bij de adviesraden en fondsen is de aanwezigheid van terzake deskundigen een voortdurend punt van aandacht. Het Fonds Podiumkunsten besteedt bij de subsidiëring van initiatieven specifieke aandacht aan initiatieven met een multicultureel karakter.

De Gate Foundation geeft een goed voorbeeld van de wijze waarop omgegaan kan worden met hedendaagse niet-westerse kunstvormen, zonder dat de wortels in de traditie ontkend worden. De Foundation benadert de kunst vooral vanuit het internationale perspectief en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan de artistieke dialoog. Eenzelfde benadering kenmerkt het jaarlijks terugkerende Internationale Filmfestival in Rotterdam.

De populariteit van wereldmuziek is in ons land groot. Er zijn in Nederland inmiddels talloze wereldmuziek festivals en naast de speciale podia voor wereldmuziek programmeren ook steeds meer grote zalen, zoals de Doelen in Rotterdam en het Concertgebouw in Amsterdam, wereldmuziek concerten. De Vereniging Nederlandse Poppodia is met een aantal projecten gestart, gericht op de programmering van interculturele popmuziek. Op het «Racism Beat It»-Festival worden mainstream popmuziek en niet-westerse popmuziek in een programma verenigd, waarmee het een gemengd jongerenpubliek bijeen weet te brengen. De wereldmuziekscholen zijn in een toenemend aantal steden in ons land succesvol. Ook voor de werelddans zijn inmiddels lesprogramma's ontwikkeld. Het Nederlands Instituut voor Kunsteducatie LOKV ondersteunt de muziekscholen daarbij.

Het Netwerk Niet-westerse Muziek, de stichting India Muziek en de stichting Kulsan programmeren een groot aantal concerten van niet-westerse klassieke muziek. Onder meer door de samenwerking met het festival «Oude muziek» bereikt het Netwerk Niet-westerse Muziek een breed publiek.

Geslaagde praktijkvoorbeelden kunnen een bron van inspiratie zijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor de interculturele theaterproducties van de stichting Artisjok Nultwintig, die daarmee in het gehele land jongeren bereikt. Op het gebied van de beeldende kunst moeten ook de werkzaamheden van het Centrum Beeldende Kunst in Rotterdam en van de artotheek in Amsterdam Zuid-Oost vermeld worden. Beide bereiken met hun gerichte activiteiten een jong en cultureel divers publiek. Made in Da Shade is een toneelgezelschap dat voor een jong en gemengd publiek aansprekende voorstellingen maakt. De theatergroepen Delta en Kalebas brengen «interculturele» voorstellingen op de planken. En de Stichting Theaterprojecten Utrecht studeert met buurtbewoners van diverse afkomst op eigen ervaringen gebaseerde producties in waarin de multiculturele werkelijkheid als het ware spontaan aan bod komt. Het Vormgevingsinstituut heeft een project onder handen waarbij de vaardigheden van Marokkaanse ambachtslieden samengaan met moderne design. Bestaande theatergezelschappen als DNA en Cosmic Illusion noemen hun producten en ambities liever universeel dan multi- of intercultureel. Een mooi voorbeeld hiervan is het stuk «O.J. Othello» waarmee Cosmic Illusion succes behaalde op het Fringe Festival in Edinburgh. In dit stuk worden Shakespeare's klassieke verhaal over de moor Othello verbonden met het actuele verhaal van O.J. Simpson. Zowel Cosmic Illusion als DNA bieden in het bijzonder jonge theatermakers uit van oorsprong niet-Nederlandse culturen kansen. DNA verzorgt naast voorstellingen een gedegen vooropleiding op theatergebied.

Tenslotte verdient zeker ook het Dunya festival vermelding. Dit is een jaarlijks terugkerend evenement in Rotterdam, waar literatuur, storytelling, toneel en muziek grote groepen mensen weten te trekken.

Lezen, schrijven en literatuur

Openbare bibliotheken herbergen breed samengestelde collecties van nationale en wereldliteratuur die voor iedereen toegankelijk zijn. Zij bieden mensen toegang tot uiteenlopende denk- en leefwerelden, tot boeken en andere media die interesse in het onbekende bevredigen, of juist de band met de eigen cultuur versterken.

De openbare bibliotheken zijn direct betrokken bij de integratie van etnische minderheden in onderwijsachterstandenbeleid, bij de inburgering van nieuwkomers, kortom bij de deelname aan de Nederlandse samenleving in algemene zin. Voor zeer jonge kinderen uit minderheidsgroepen en hun ouders hebben de openbare bibliotheken specifieke programma's ontwikkeld om het lezen te bevorderen.

Minderheden aanmoedigen om meer te gaan lezen vraagt soms een specifieke benadering. Bijvoorbeeld voorleesprojecten die aansluiten bij orale tradities. Bij de werving van deelnemers kunnen gezaghebbende personen uit de eigen culturele omgeving worden ingeschakeld. De Stichting Lezen heeft sinds 1997 een speciaal budget beschikbaar voor leesbevorderingsactiviteiten gericht op etnische minderheden. Schrijvers in spe kunnen zich wenden tot het Fonds voor de Letteren. Eerste generatie migranten en nieuwkomers die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen zijn vaak aangewezen op een vertaler om hun in de moedertaal geschreven manuscript geschikt te maken voor publicatie in Nederland. Bijzonder is dat zij voor dit in een vreemde taal geschreven werk bij het Fonds werkbeurzen en honoraria kunnen aanvragen.

Culturele uitwisseling neemt op het terrein van de letteren een belangrijke plaats in. Elk jaar groeit het aantal interculturele literaire manifestaties waar Nederlandse schrijvers en dichters met een uiteenlopende etnische achtergrond voor een breed geschakeerd publiek voordragen uit eigen werk. Voorbeelden zijn het «Multi Etnisch Podium» (het MEP-festival) van de Stichting Migrant Activiteiten in Utrecht, het «Crossing Border Festival» in Den Haag, en het festival «Hollandse Nieuwe» van de Stichting Cosmic in Amsterdam.

Bij de uitvoering van de motie-Wolffensperger is in 1998 een bedrag van 250 000 gulden bestemd om de dialoog te versterken tussen de Nederlands literatuur en schrijvers die van elders komen. Aan een aantal instellingen zijn subsidies verstrekt om activiteiten in dit kader te organiseren. Het gaat daarbij om interculturele literaire festivals en om aanvullende opleidingen voor auteurs uit minderheidsgroepen die hun beheersing van het Nederlands willen verbeteren. Voor 1999 is een continuering en daar waar mogelijk verdieping van deze activiteiten voorzien.

Omroep en pers

Niet alleen kunnen de media de integratie van etnische minderheden bevorderen, zij kunnen ook voor iedereen ontwikkelingen binnen de multiculturele samenleving zichtbaar en bespreekbaar maken. Zo bezien vormen zij een uitgelezen ontmoetingsplaats voor culturen.

In het regeerakkoord worden de media uitgenodigd de culturele diversiteit van de samenleving beter te weerspiegelen. Aangegeven is dat hier een belangrijke taak voor de publieke en commerciële omroep ligt. Mede tegen deze achtergrond zal de regering nog dit jaar dan wel begin volgend jaar een beleidsnotitie over het onderwerp media- en minderhedenbeleid aan de Tweede Kamer zenden.

Binnen de landelijke publieke omroep heeft de Nederlandse Programma Stichting (NPS) sinds 1995 de wettelijke taak om tenminste 15% van haar televisiezendtijd en 20% van haar radiozendtijd te besteden aan minderhedenprogrammering. Op de televisie ligt de nadruk op programma's die allerlei aspecten van de multiculturele samenleving belichten voor het brede publiek. Op de radio zendt de NPS verschillende doelgroepprogramma's uit. Het merendeel in de eigen taal. Programma's die zich op specifieke minderhedengroepen richten, worden verder gemaakt door de Evangelische Omroep (EO) en door twee kleine zendgemachtigden, de Organisatie Hindoe Media (OHM) en de Nederlandse Moslim Omroep (NMO). De inspanningen van bovengenoemde omroepen laten onverlet dat etnische minderheden zich ook in programma's van andere landelijke publieke omroeporganisaties moeten kunnen herkennen. Bij de voorbereiding van de concessiewetgeving voor het jaar 2000 zal hieraan aandacht worden besteed.

Veel aandacht is de afgelopen jaren uitgegaan naar de groeiende populariteit van satellietzenders uit de landen van herkomst bij Turken en in mindere mate bij Marokkanen. In de beleidsbrief van 31 oktober 1997 aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II, 1997/98, 25 601, nr. 8) is nog eens uitgebreid stilgestaan bij deze ontwikkeling. Op grond van onderzoek werd daarin geconcludeerd dat de populariteit van satellietzenders geen sta-in-de-weg vormt voor integratie. Wel lijkt het een signaal dat etnische minderheden behoefte houden aan identificatie met de «eigen cultuur». Overigens zijn er gelijktijdig tekenen van voortschrijdende integratie. Zo komt het kijk- en luistergedrag van met name de tweede en derde generaties van leden van minderheidsgroepen steeds meer overeen met dat van autochtone Nederlanders.

In bovengenoemde brief is ook de samenhang tussen het aanbod van minderhedenprogrammering op de verschillende omroepniveaus aan de orde geweest. De landelijke publieke omroep zal vooral kunnen bijdragen aan culturele uitwisseling en wederzijds begrip binnen de Nederlandse samenleving als geheel. Lokale en regionale omroep lijken bij uitstek geschikt om te voorzien in de behoefte van minderheden aan identificatie met de eigen groep. In 1998 is in dit kader een onderzoek afgerond naar (ontwikkelingen in) de omvang, de aard en het bereik van de minderhedenprogrammering op de verschillende omroepniveaus. De uitkomsten van dit onderzoek worden in ieder geval betrokken bij het bestuurlijk overleg met de andere overheden over de herziening van de cultuurconvenanten. Mogelijk kan dit een impuls vormen voor een grotere verspreiding van minderhedenprogramma's, ook buiten de grote steden.

Bij de versterking van de lokale minderhedenprogrammering op televisie speelt de Service Organisatie Migrant Media (SOM-Media) een belangrijke rol. Deze organisatie produceert raamprogrammering voor migrantentelevisie in de vier grote steden en heeft in 1998 een subsidie ontvangen van f.1,5 miljoen. Bezien zal worden of de taakstelling van SOM-media nog effectief is in het licht van de ontwikkeling die de lokale migrantenomroep de afgelopen jaren heeft doorgemaakt.

Waar het gaat om het stimuleren van inhoudelijke aandacht voor een gevarieerde beeldvorming van minderheden is een taak weggelegd voor de Stichting Omroep Allochtonen (STOA). De STOA richt zich niet alleen op de publieke omroepen, maar ook op de commerciële omroepen, onafhankelijke producenten en media-opleidingen. Voor de «Cultuurnota-periode» 1997–2000 is de incidentele subsidie aan de STOA omgezet in een meerjarige structurele subsidie van 1 miljoen gulden. Tevens is in 1999 weer een half miljoen gulden miljoen gereserveerd voor projecten op het

gebied van media en minderheden. Uit dit budget zijn eerder projecten gefinancierd als een gids met deskundigen uit minderheidsgroepen voor programmamakers en journalisten (van de NVJ/Werkgroep Media en Minderheden en de STOA), een Multicultureel Plein op Internet (van de STOA en de Digitale Stad Amsterdam), en de ASN-ADO-Mediaprijs (van het Anti Discriminatie Overleg).

Al enige tijd is het media- en minderhedenbeleid van de overheid mede gericht op een hogere arbeidsdeelname van etnische minderheden in de mediasector. Naarmate meer leden van minderheidsgroepen werkzaam zijn in de media (als journalist, programmamaker, scenarioschrijver, presentator, acteur, etc.) zal het aanbod een betere afspiegeling vormen van de multiculturele samenleving en zal het bovendien herkenbaarder zijn voor publieksgroepen uit minderheidsgroepen. De landelijke en regionale omroep en de Wereldomroep streven naar een evenredige arbeidsdeelname van leden van minderheden. De verschillende projecten in dit verband worden onder de noemer «Meer Kleur in de Media» uitgevoerd door de STOA, de Media Academie en het Regionaal Bureau Arbeidsvoorziening Midden Nederland. Ook voor een derde projecttermijn van «Meer Kleur in de Media» in 1998 en 1999 is subsidie beschikbaar gesteld.

In combinatie met andere voorzieningen kunnen radio en televisie worden ingezet bij inburgeringsprogramma's voor nieuwkomers. In 1998 zijn de ervaringen geëvalueerd met taalonderwijs via radio en televisie, verzorgd door Teleac/NOT. Over de resultaten van de evaluatie wordt bericht in de voortgangsnotitie Media en Minderhedenbeleid die eind 1998 of begin 1999 aan de Tweede Kamer wordt aangeboden.

HOOFDSTUK 8. HUISVESTINGSBELEID

8.1. Inleiding

Een goed huis; schone, mooie en veilige openbare ruimten; een herkenbare en stabiele sociale omgeving; allemaal tegen een prijs die redelijk is gezien het inkomen. Dit zijn de kwaliteiten die burgers op prijs stellen bij het kiezen van hun woonomgeving. Het zijn ook de dimensies van de leefomgeving waarop de volkshuisvesting haar aandacht richt.

De beleidsopgave voor de nabije toekomst is verkend in het rapport Woonverkenningen MMXXX, Wonen in 2030, dat op 1 juli 1997 is gepubliceerd. De volkshuisvesting staat aan de vooravond van een «kwaliteitssprong» waarbij de woonwensen en keuzemogelijkheden van burgers centraal staan. De eisen die individuele bewoners aan de kwaliteit van de woning en aan het woonmilieu stellen, worden steeds hoger en meer divers. Daarnaast leiden demografische ontwikkelingen zoals vooral de vergrijzing tot andere woonwensen. Dankzij het toenemende evenwicht op de woningmarkt is in het algemeen niet langer het aanbod, maar de vraag bepalend.

De kwaliteitssprong heeft ook zijn keerzijden. Niet iedereen profiteert in gelijke mate van de economische voorspoed. Overheidssturing blijft nodig om ook minder kansrijke groepen te laten delen in de kwaliteitsverbetering. Voorzover de gewenste hogere kwaliteit gevonden wordt buiten of in bepaalde delen van de stad, dreigt bovendien een sociale tweedeling tussen stad en landelijke omgeving, respectievelijk tussen diverse wijken binnen de stad: wie het betalen kan, vertrekt; wie daartoe niet in staat is, blijft achter. Door investeringen in stedelijke vernieuwing, gericht op een grotere diversiteit aan woningen en woonmilieus, kan het volkshuisvestingsbeleid ertoe bijdragen dat de stad voor alle inkomensgroepen toegankelijk blijft.

Daarnaast is het zaak om wanneer die hogere kwaliteit daadwerkelijk wordt gerealiseerd, ecologische sleutelvoorraden als ruimte, biodiversiteit en energie zo min mogelijk te belasten. Ook deze maatschappelijke kwaliteiten vragen om een nadrukkelijk regisserende rol en verantwoordelijkheid van de overheid. Dat gebeurt nu al op het gebied van ruimtelijke ordening en milieu (bijvoorbeeld door middel van het programma voor duurzaam bouwen).

De volkshuisvesting heeft dankzij dit alles te maken met enerzijds het sociale vraagstuk en anderzijds de problematiek van de inrichting van de fysieke leefomgeving. Goed wonen vraagt om een zorgvuldige afweging van functionele, ecologische en sociale kwaliteiten, steeds op het juiste bestuurlijke niveau. Het volkshuisvestingsbeleid ontwikkelt zich daarom steeds meer tot onderdeel van een brede, gebiedsgerichte benadering waarin deze afweging gemaakt kan worden. Het volkshuisvestingsbeleid zoekt afstemming met maatregelen op het gebied van milieu, verkeer, economische ontwikkeling, zorg en veiligheid. De voorstellen voor een Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing geven hieraan, uiteraard in samenhang met het nieuwe Fonds Leefbaarheid grote steden, een praktische uitwerking.

In dit hoofdstuk komen, conform de Memorie van Toelichting op de begroting 1999 van VROM, de belangrijkste aandachtsgebieden van het volkshuisvestingsbeleid aan de orde: stedelijke vernieuwing (8.2), betaalbaarheid (8.3) en de beschikbaarheid van voldoende passende woningen (8.4). In 8.5 wordt kort ingegaan op twee specifieke onderwerpen: de Woonwagenvet en de huisvesting van statushouders.

8.2. Stedelijke vernieuwing

De kwaliteit en vitaliteit van steden, maar ook van het landelijk gebied, zijn van grote invloed op de beleving van de woon- en leefomgeving. De positie van de steden staat onder druk. Het gevaar bestaat dat de economische ontwikkeling van de Nederlandse steden achterblijft. Daarnaast kampt menige stad met het probleem dat hogere inkomens de stad de rug toe keren en dat sociale- en veiligheidsproblemen zich in de stad concentreren. Het keren van die ontwikkeling is overigens ook van belang voor de inwoners van het omliggende gebied.

De stedelijke ontwikkeling vraagt om een forse impuls, zowel fysiek, sociaal als economisch. De woonfunctie vervult hierbij een belangrijke rol. In het debat over de Woonverkenningen zijn de kwaliteiten die in de stad moeten worden aangeboden, duidelijk naar voren gekomen: goede woningen, woonmilieus met identiteit, een groene en veilige openbare ruimte en een goede bereikbaarheid. Deze kwaliteiten kunnen in veel opzichten compensatie bieden voor de hoge dichtheden in de stad. Kleinschalige economische activiteiten in en nabij woonwijken (motie-Hofstra van 17 december 1997), vergroten de werkgelegenheid en de levendigheid.

Ook wordt in toenemende mate duidelijk dat nieuwbouw in uitlegebieden en de herstructurering van bestaande woonmilieus in samenhang moeten worden gezien. De toevoeging van gewilde woonkwaliteiten buiten of aan de rand van de steden kan er immers toe leiden dat buurten of wijken in de stad te kampen krijgen met leegstand of een concentratie van kansarme groepen. Afstemming door samenwerkende gemeenten respectievelijk provincies is daarom geboden.

Er is brede overeenstemming over de idee dat de stedelijke ontwikkeling een integrale aanpak vergt. Op rijksniveau vraagt dat om het verwijderen van schotten tussen beleidssectoren. Gemeenten vervullen bij de stedelijke vernieuwing een spilfunctie: zij zijn in staat om een samenhangende visie op hun stad te ontwikkelen. Stedelijke vernieuwing vraagt bovendien een grote inspanning van particuliere partijen en investeerders: woningcorporaties, beleggers, projectontwikkelaars, middenstanders en bewoners(organisaties). Corporaties die in de voor- en (vroeg)naoorlogse stadswijken veel woningen bezitten, zijn actief bezig met herstructurering. Ook initiatieven van beleggers en het bedrijfsleven worden door VROM aangemoedigd. Herstructurering kan niet zonder betrokkenheid van bewoners; veranderingen in de woonkwaliteit grijpen immers diep in het dagelijks leven van mensen in.

Investeringsbudget stedelijke vernieuwing

In december 1997 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de nota Stedelijke Vernieuwing (TK 1996–1997, 25 427). In deze nota heeft de Staatssecretaris van VROM naar aanleiding van de motie-Hofstra (TK 1996–1997, 25 000, nr. 29) aangekondigd een voorstel tot bundeling van de investeringssubsidies voor volkshuisvesting en stedelijke vernieuwing te zullen uitwerken. De hoofdlijnen van dit voorstel voor een Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV) zijn in de contourenbrief van 28 november 1997 (TK 1997–1998, 25 427, nr. 3) aan de Tweede Kamer uiteengezet.

In het ISV zullen in ieder geval de gelden uit het Stadsvernieuwingsfonds (WSDV), de Tijdelijke stimuleringsregeling herstructurering goedkope woningvoorraad, het Besluit woninggebonden subsidies en het Besluit locatiegebonden subsidies worden samengevoegd. In totaal is voor het ISV in de periode 2000–2010 7,3 miljard gulden beschikbaar. Bovendien

stelt de regering conform het regeerakkoord nog f 2,25 miljard gulden extra beschikbaar voor stedelijke vernieuwing voor de periode 1999–2010. Bezien wordt nog of ook andere subsidies, bijvoorbeeld voor bodem-sanering en geluidsisolatie, in het ISV kunnen worden geïntegreerd.

Om voor ISV-budget in aanmerking te komen, moeten gemeenten een samenhangende investeringsvisie opstellen, gericht op de fysieke leefomgeving. Door een dergelijke investeringsvisie te vragen beoogt VROM te bevorderen dat in het lokale proces van stedelijke vernieuwing – waar nodig – meer aandacht zal worden besteed aan samenhang tussen beleidsvelden, het ontwikkelen van een meerjarenperspectief, het draagvlak bij particuliere partijen en investeerders en aan afstemming met andere gemeenten. VROM zal daarom voor de totstandkoming van de visie een aantal procesvereisten stellen. De investeringsvisie zal bovendien moeten passen in de rijksdoelstellingen ten aanzien van de fysieke leefomgeving. Te denken valt aan het huisvesten van de doelgroep, samenstelling en kwaliteit van de woningvoorraad, kwaliteit van de openbare ruimte, ruimte voor economische activiteiten, leefbaarheid en duurzaamheid van bouwen en beheer. De provincie krijgt – vanuit haar bestaande verantwoordelijkheden op onder meer het gebied van de ruimtelijke ordening – een adviserende taak. VROM zal het ISV-budget zelf rechtstreeks aan een nog nader te bepalen aantal grote steden toekennen. De toekenning aan de overige steden (de zogeheten niet-rechtstreekse gemeenten) gebeurt door de desbetreffende provincies. VROM stelt daartoe een budget aan de 12 provincies beschikbaar.

De uitwerking van het ISV wordt afgestemd met de instelling van het nieuwe Fonds Leefbaarheid grote steden. Tevens vindt over de uitwerking intensief overleg plaats met onder meer de VNG en het IPO. Het streven is erop gericht het wetsvoorstel inzake het ISV najaar 1998 in procedure te brengen. Parallel aan het wetstraject zal de implementatie van het ISV worden voorbereid. Dat betekent onder meer dat gemeenten zullen worden gestimuleerd om in een vroegtijdig stadium – dat wil zeggen in de loop van 1999 – te beginnen met het ontwikkelen van ISV-investeringsvisies. Het streven is er voorts op gericht uiterlijk medio 1999 *een indicatief meerjarige verdeling* voor het ISV-budget bekend te maken. VROM streeft er naar om uiterlijk medio 1999 de indicatieve verdeling voor vijf jaar van het ISV-budget bekend te maken. Die verdeling zal zoveel mogelijk gebaseerd zijn op objectieve indicatoren. Daarnaast zullen eventuele specifieke afspraken over projecten, die vanwege hun bijzondere aard of omvang feitelijk niet goed kunnen worden versleuteld, in de indicatieve verdeling worden meegenomen. De lopende subsidie-verplichtingen zullen uiteraard worden gerespecteerd.

De Tijdelijke stimuleringsregeling herstructurering goedkope woningvoorraad, bedoeld voor de kwaliteitsverbetering van naoorlogse stadswijken, wordt verlengd tot 1 januari 2000, waarna de regeling opgaat in het ISV. De opgedane ervaringen worden geëvalueerd en betrokken bij de vormgeving van het ISV.

8.3. Betaalbaar wonen

Ook de komende jaren zal de betaalbaarheid van het wonen voortdurende de aandacht vergen. De uiterst belangrijke investeringen in stadsvernieuwing en stedelijke vernieuwing, de aanpassing van de woningvoorraad aan de behoeften van ouderen en maatregelen ten behoeve van energiebesparing en veiligheid komen tot uitdrukking in een hogere prijs. Door de economische groei zal de meerderheid van de huishoudens in staat zijn deze kwaliteitssprong te betalen. Extra zorg is echter nodig voor de groep die het aan voldoende financiële middelen hiervoor ontbreekt.

Niet alleen huurders maar ook eigenaar-bewoners met een lager inkomen behoren tot de doelgroep van het volkshuisvestingsbeleid. De bereikbaarheid van koopwoningen voor de doelgroep is de afgelopen jaren afgenomen. De regering acht het daarom noodzakelijk de financiële mogelijkheden voor huishoudens met een smalle beurs te vergroten, zodat zij beter in staat zijn te kiezen voor het wonen in een huur- dan wel een koopwoning.

Voor huurders met een lager inkomen zal de huursubsidie op peil blijven. Met de nieuwe Huursubsidiewet is een sterk verruimde regeling ingevoerd die essentieel is voor betaalbaarheid, adequate huisvesting en leefbaarheid (tegengaan van segregatie). Bijzondere aandacht vraagt de betaalbaarheid van de huisvesting van ouderen en gehandicapten. De Huursubsidiewet houdt al rekening met de omstandigheid dat ouderen en gehandicapten in bepaalde gevallen zijn aangewezen op aangepaste en daardoor duurdere woonruimte. Ook kent de wet de mogelijkheid van subsidiëring van onzelfstandige woonruimte.

Mede naar aanleiding van het debat over de Woonverkenningen zal in het kader van de nota Wonen in de 21e eeuw worden gezien in hoeverre de definitie van de doelgroep van volkshuisvestingsbeleid – nu uitsluitend in financiële termen – nog passend is.

De zorg voor betaalbaarheid krijgt langs twee lijnen gestalte: enerzijds door de matiging van woonlasten voor huishoudens met een laag inkomen, anderzijds door het scheppen van waarborgen voor een sterke positie van de woonconsument.

Matiging van woonlasten

De ontwikkeling van de woonlasten in de huur- en koopsector wordt nauwlettend gevolgd. De matiging van de woonlasten is en wordt bevorderd door beperking van huurstijgingen, afschaffing van de minimale huursomstijging, een sterk verbeterd huursubsidie-instrument en een specifieke compensatie voor hogere woonlasten van ouderen mede als gevolg van de verhoging van de ecotax. De regering zal zo spoedig mogelijk een wetsvoorstel bij de Kamer indienen om het eigenwoningbezit onder mensen met lage inkomens te bevorderen, rekening houdend met het initiatiefwetsvoorstel Individuele Koop Bijdrage (IKB). Tegelijk met de inwerkingtreding van dit wetsvoorstel zal de Gewenningssubsidieregeling Eigen Woningbezit worden ingetrokken.

In het najaar van 1998 zal de Tweede Kamer een «uitgebreide» huurbrief ontvangen. De huurbrief zal zoals gebruikelijk inzicht geven in de per juli jl. gerealiseerde huurontwikkeling. Verder is vorig jaar – naar aanleiding van het onderzoek naar de mate waarin de hoogte van de OZB-aanslagen in 1997 van invloed zijn geweest op de huurontwikkeling – toegezegd dit te blijven «monitoren». De huurbrief zal hier ook op ingaan.

De individuele huursubsidie levert een belangrijke bijdrage aan de bestrijding van armoede en sociale problematiek. De terugdringing van het niet-gebruik van de huursubsidie, waarop de Tweede Kamer heeft aangedrongen, is voortvarend ter hand genomen. Het aantal gehonoreerde aanvragen in het tijdvak 1997/1998 blijkt ruim 100 000 hoger dan in de begroting voor 1998 was verondersteld. Ook in het nieuwe tijdvak 1998/1999 zal de verdere afname van het niet-gebruik worden bevorderd. Daarnaast voeren de ministeries van VROM en SZW een aantal pilot-projecten uit om te bezien of via koppeling van bestanden het niet-gebruik van inkomensafhankelijke regelingen, waaronder de huursubsidie, kan worden verminderd.

Waarborgen voor de positie van de woonconsument

Naast matiging van de woonlasten is het beleid gericht op het creëren van waarborgen voor de positie van de woonconsument. Als het wetsvoorstel inzake onderhoud, leges en toezicht Huurcommissies (TK 1997–1998, 25 445) kracht van wet krijgt, verbetert de positie van huurders die geconfronteerd worden met achterstallig onderhoud. Vanaf voorjaar 1999 kunnen zij dan via de Huurcommissie gemakkelijker een huurverlaging afdwingen, zodat de huur meer overeenkomt met de geboden kwaliteit. Tevens wordt met dit wetsvoorstel het toezicht op de Huurcommissies overgeheveld van de provincie naar het Rijk. Ook is onlangs het wetsvoorstel tot hercodificatie van de huurregelgeving bij de Tweede Kamer ingediend. Dit wetsvoorstel brengt vooral verbetering op het punt van de zeggenschap van de huurder over het gebruik van de woonruimte.

Op 30 juni 1998 heeft de Eerste Kamer het initiatief-wetsvoorstel huurders-verhuurders (EK 1997–1998, 24 080, nr. 289 en 26 048, nr. 4) aanvaard. Op grond van dit wetsvoorstel dient een verhuurder over een aantal zaken overleg te plegen met een representatieve huurdersorganisatie en deze organisatie tevens financieel te ondersteunen. Omdat er voor de sociale verhuurders op een aantal punten sprake is van overlapping met het Besluit Beheer Sociale Huursector (BBSH), zal dit besluit aan de wet worden aangepast.

In het afgelopen jaar werd het punt bereikt waarop Nederland evenveel koop- als huurwoningen telde. De komende jaren zal het eigenwoningbezit verder toenemen, mede door een actieve bevordering van de koop van de eigen huurwoning. In zijn brief van 22 mei 1997 over de stimulering van het eigenwoningbezit onder de midden- en lagere inkomens (TK 1996–1997, 23 449, nr. 4) heeft de staatssecretaris van VROM aangekondigd de consequenties van een groter eigenwoningbezit voor de positie van de consument en de kwaliteit van de woningvoorraad te zullen verkennen. In dit kader is onderzoek gaande naar de ervaringen in het buitenland met institutionele waarborgen ter beperking van de risico's die verbonden zijn aan het eigen woningbezit. De Tweede Kamer zal eind 1998 een rapportage ontvangen.

8.4. Beschikbaarheid

De beschikbaarheid van voldoende woningen naar soort, tijd en plaats blijft een centraal doel van het volkshuisvestingsbeleid. Naast het kwantitatieve woningtekort gaat het steeds meer ook om het terugdringen van kwalitatieve tekorten. De woonconsument van de toekomst stelt hogere kwaliteitseisen en zorgt zo voor dynamiek op de woningmarkt. Voor woningen in woonmilieus die niet aan deze eisen voldoen, dreigt leegstand. Ook demografische ontwikkelingen, zoals vergrijzing, leiden tot kwalitatieve tekorten. De huisvesting van ouderen verdient daarom bijzondere aandacht.

In het voorjaar van 1999 zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd over de actuele voortgang van de woningbouw en de geraamde benutting van de bouwlocatiecapaciteit; daarbij wordt eveneens ingegaan op de ontwikkeling van het woningtekort respectievelijk het woningoverschot (leegstand), met aandacht voor de regionale verschillen. Ook de huurbrief 1999 zal nader ingaan op de leegstand. Op dit moment kan geconstateerd worden, dat de structurele leegstand landelijk gezien een beperkt probleem blijft. Per 1 januari 1998 stond 0,33% van de sociale woningvoorraad langer dan 3 maanden leeg. Een jaar eerder was dit percentage 0,30%. De leegstand van langer dan 12 maanden bij sociale verhuurders nam in deze periode toe van 0,09% naar 0,11%.

Woonruimteverdeling

Op 14 april 1998 heeft de Tweede Kamer het wetsvoorstel tot wijziging van de Huisvestingswet (doorwerking ruimtelijk beleid) aangenomen (TK 1997–1998, 25 334). Het wetsontwerp beoogt enige hiaten in het wettelijk stelsel van woonruimteverdeling te repareren. In de afgelopen jaren blijken gemeenten en woningcorporaties op grote schaal een te ruime interpretatie te hebben gegeven aan de wettelijke mogelijkheden om woningzoekenden van buiten de gemeente of regio te weren. Naar de mening van het kabinet frustreert een dergelijk lokaal woonruimte-verdelingsbeleid een goed functioneren van de woningmarkt. Na aanvaarding door de Eerste Kamer zal de nieuwe wet naar verwachting in de eerste helft van 1999 in werking treden met een overgangstermijn van een jaar. In het najaar van 1998 zal de AMvB in het kader van de toegezegde voorhangprocedure aan beide kamers der Staten-Generaal worden toegezonden. De AMvB strekt ertoe nadere bepalingen in het Huisvestingsbesluit op te nemen inzake enerzijds de te hanteren maximale distributiegrenzen voor huur- en koopwoningen en anderzijds de mogelijkheden voor alternatieve invulling van het restrictief ruimtelijk beleid.

8.5. Specifiek beleid

8.5.1. Woonwagenwet

Op 14 april 1998 heeft de Tweede Kamer en eind juni 1998 de Eerste Kamer ingestemd met het voorstel tot intrekking van de Woonwagenwet (TK 1997–1998, 25 333). De intrekking van deze wet vloeit voort uit het besluit de woonwagenregelgeving te integreren in de reguliere volkshuisvestingsregelingen. Het wonen in woonwagencentra is niet langer beperkt tot een bepaalde categorie van bewoners; het afstammingsbeginsel is verlaten. De Tweede Kamer steunt breed dat de laatste 17 woonwagencentra worden gedeconcentreerd. De Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) zal een experimentenprogramma opzetten gericht op het verkennen van woonvormen die als alternatief kunnen dienen voor de woonwagen. Voorts is besloten tot afkoop van de rijksbijdragen voor woonwagens en standplaatsen en zal de overdracht van bestaande woonwagencentra van gemeenten aan de corporaties worden gestimuleerd.

De Tweede Kamer heeft in een motie-Van den Burg (TK 1997–1998, 25 601, nr. 25) gevraagd om de oprichting van een signalerings-, ondersteunings- en stimuleringsfunctie woonwagenbewoners. Zoals de Tweede Kamer per brief van 20 mei 1998 is medegedeeld, zal de regering er bij departementen en vooral gemeenten op blijven toezien dat een consistente en zo mogelijk meer intensieve beleidsaandacht ter verbetering van de sociaal-economische positie van woonwagenbewoners wordt bevorderd. Naar het oordeel van Kamer en regering ligt de eerste verantwoordelijkheid voor integraal beleid met betrekking tot woonwagenbewoners op gemeentelijk niveau.

8.5.2. Huisvesting statushouders

De uitplaatsing van (A-, vtv-humanitair en vvtv-)statushouders uit de centrale opvangvoorzieningen naar woonruimte in gemeenten betekent voor betrokkenen een eerste belangrijke stap in het integratieproces in Nederland. Deze uitplaatsing vindt plaats onder de coördinerende verantwoordelijkheid van de minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid. In de Huisvestingswet en de Zorgwet-VVTV zijn de toezichthoudende bevoegdheden voor de provincies, respectievelijk de ROL-besturen vastgelegd. Het COA voert de feitelijke uitplaatsing uit. De gemeenten zijn

op grond van deze wetten verplicht de statushouders te huisvesten. Dit vindt plaats op basis van halfjaarlijkse huisvestingstaakstellingen.

Najaar 1997 hebben de minister van Binnenlandse Zaken en de staatssecretaris van VROM een evaluatierapport over de huisvesting van statushouders aan de Eerste en Tweede Kamer gezonden. Deze evaluatie heeft betrekking op de periode 1 juli 1995 tot 1 juli 1997. Algehele conclusie van de evaluatie is dat het systeem van wettelijke taakstellingen naar behoren functioneert en dat de prestaties van de gemeenten bij het vervullen van de taakstellingen bevredigend zijn. Het beeld over de periode 1 juli 1997 tot 1 januari 1998 is positief te noemen. Landelijk gezien waren per 1 januari 1998 de taakstellingen voor 98% gerealiseerd. Van het totaal aantal te leveren plaatsen (37 000) zijn er tussen 1 juli 1995 en 1 januari 1998 36 400 gerealiseerd. Het gerealiseerde aantal huisvestingen tot de periode 1 juli 1995 bedroeg 54 500 plaatsen.

Voor het eerste halfjaar van 1998 is sprake geweest van een forse taakstelling, te weten 12 400 te huisvesten statushouders. Bij de uitplaatsing is de minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid afhankelijk van het tempo van statusverleningen door de staatssecretaris van Justitie. Dit tempo is aanzienlijk achtergebleven bij de prognose waarop deze taakstelling was gebaseerd. Hierdoor waren er onvoldoende statushouders voorhanden om naar door de gemeenten aangeboden woonruimte te worden uitgeplaatst. De gemeenten hebben zo goed als mogelijk was bijgedragen aan de realisatie van de huisvesting van statushouders. Het aantal gehuisveste statushouders gedurende het eerste halfjaar van 1998 bedroeg 8 350 personen. Het niet gerealiseerde aandeel van de taakstelling van de eerste helft van 1998 zal bij de vaststelling van de taakstelling over 1999 rekening worden gehouden. Voor het tweede halfjaar van 1998 geldt een taakstelling van 8 300 te huisvesten statushouders. Gerekend vanaf de sinds 1993 van kracht zijnde taakstellingen is in juli 1998 de 100 000ste statushouder gehuisvest.

Op provinciaal en gemeentelijk niveau doen zich bij de realisatie van de taakstellingen in negatieve en positieve zin afwijkingen voor ten opzichte van de taakstellingen. De toenmalige minister van Binnenlandse Zaken heeft vooral in de eerste maanden van 1998 met name bij de provincies en gemeenten die achterlopen aandacht gevraagd voor het inlopen van de ontstane achterstand. De provincies en ROL-besturen hebben hun toezichthoudende taak geïntensiveerd.

De uitplaatsing van statushouders uit de centrale opvang kan vertraging ondervinden door het weigeren van aangeboden, passende woonruimte door statushouders. De negatieve gevolgen hiervan, zoals afbrokkelend draagvlak bij gemeenten en burgers, leegstand van woonruimte en de daaruit voortvloeiende huurderving, oplopende uitplaatsingstermijnen, administratieve lasten, etc. zijn duidelijk. Het belang van de bestrijding van woning-weigering wordt alom erkend. Er zijn maatregelen getroffen, die met ingang van medio februari 1998 in werking zijn getreden om woningweigering zoveel mogelijk te minimaliseren. Allereerst is de voorlichting richting statushouder geïntensiveerd. Tegelijkertijd wordt geweigerde woonruimte door het COA direct aan een andere kandidaat aangeboden. Hierdoor wordt leegstand in de gemeenten voorkomen. Bij onterechte weigering van woonruimte zal de statushouder zelf de gevolgen moeten dragen. De statushouder verliest dan zijn aanspraak op voorzieningen in de centrale opvang en zal dan zelf in zijn huisvesting moeten voorzien.

Het doel is om de termijn die nodig is om statushouders uit te plaatsen zo kort mogelijk te houden. Het bemiddelen van statushouders naar door de

gemeenten aangeboden woonruimte is een proces, waarbij het COA met vele factoren rekening moet houden. Niet alleen de beschikbaarheid en «passendheid» van de woonruimte in relatie tot de samenstelling van de diverse categorieën uit te plaatsen statushouders speelt een rol, ook wordt rekening gehouden met uitplaatsingscriteria als medische indicatie, eventuele nabijheid van familie en het al hebben van werk respectievelijk het volgen van een opleiding. Dit kan ertoe leiden dat de bemiddeling meer tijd vergt. De uitplaatsingstermijn van statushouders bevindt zich nog op een te hoog niveau. Een extern bureau heeft onderzocht welke mogelijkheden er zijn om deze termijn substantieel te verkorten. In overleg met de meest betrokkenen, Justitie, COA en de VNG worden concrete voorstellen uitgewerkt waarmee een aanzienlijke tijdswinst kan worden geboekt. De invoering daarvan zal naar verwachting in het najaar van 1998 ter hand worden genomen.

Op 20 november 1997 en 23 maart 1998 heeft onder leiding van de minister van Binnenlandse Zaken bestuurlijk overleg met de VNG en het IPO plaatsgevonden. Gesproken is over de ontoereikende capaciteit van de centrale opvangvoorzieningen en de huisvesting van statushouders. Wat betreft de uitplaatsing van de nog in deze voorzieningen verblijvende statushouders is door de VNG en het IPO geconstateerd dat het proces van huisvesting naar tevredenheid verloopt. De staatssecretaris van Justitie heeft samen met de staatssecretaris van VROM en de minister van Binnenlandse Zaken een aantal maatregelen genomen om de druk op de centrale opvang zoveel mogelijk te verlichten. Zo is de gemeenten begin april 1998 verzocht via de taakstellingssystematiek versneld woonruimte voor statushouders beschikbaar te stellen. Het ministerie van VROM heeft als noodmaatregel medewerking verleend aan de verwerving van structureel leegstaande corporatie-woningen t.b.v. tijdelijke huisvesting van asielzoekers. Gezien de nijpende problematiek in de opvang is er vervolgens -als noodmaatregel- voor gekozen om asielzoekers op vrijwillige basis zelf onderdak te laten zoeken bij familie en kennissen in de gemeenten. Hiervoor is een tijdelijke regeling opgesteld en van kracht geworden, het zg. zelfzorgarrangement (ZZA). Deze maatregel is inmiddels tot 1 januari 1999 verlengd.

HOOFDSTUK 9. BELEID INZAKE VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT

9.1. Inleiding

Sociaal beleid is de resultante van beleidsinspanningen op het gebied van zorg, welzijn, onderwijs, inkomen, arbeid en wonen. Welzijn vervult binnen sociaal beleid de volgende functies:

- preventief: het bieden van opvang, ontmoeting, ontspanning en ontplooiing zodanig dat er een leefomgeving is die burgers kansen biedt, stimuleert tot participatie en verantwoordelijk burgerschap en zo nodig een (tijdelijk) vangnet biedt;
- curatief: het bieden van trajecten gericht op aansluiting met onderwijs, arbeid en/of sociale steunstructuren aan personen in een achterstands-situatie.

Welzijnsbeleid vormt een belangrijke component van sociaal beleid omdat het te maken heeft met alle domeinen van sociaal beleid.

Sociaal beleid krijgt vooral vorm op het lokale niveau. Waar het gaat om achterstandsbestrijding en/of integratie is meestal een samenhangend aanbod van uit verschillende sectoren nodig. Daarom heeft VWS het Beleidskader ter ondersteuning van lokaal sociaal beleid uitgebracht onder de titel «Sturen op doelen, faciliteren op instrumenten». Daarin wordt de noodzaak van samenhang op landelijk en lokaal niveau benadrukt en is aangegeven langs welke weg hierin kan worden voorzien. Het beleidskader bevat een aantal handreikingen aan gemeenten, en in het najaar van 1998 zal dit gevolgd worden door een implementatietraject. Op deze wijze worden gemeenten nog beter in staat gesteld om integraal lokaal sociaal beleid te voeren.

In opdracht van VWS, BiZa en de G25 heeft de commissie «Onderzoek lokale sociale infrastructuur» onder leiding van de heer W. Etty het rapport «Deuren openen: investeren in sociale integratie en participatie» opgesteld. Het rapport beschrijft de problemen zoals die zich de afgelopen tien jaar in de grote(re) steden hebben ontwikkeld. Er wordt een beeld gegeven van wijken met veel problemen en er wordt een aantal risico-groepen onderscheiden, waar een specifieke aanpak voor nodig is. De commissie constateert ook dat er extra geld nodig is om de wegen waarlangs mensen weer volledig(er) aan de samenleving kunnen deelnemen, te versterken. Ook de commissie constateert dat alleen een integrale benadering werkelijk zoden aan de dijk zal zetten.

In het regeerakkoord dat ten grondslag ligt aan het tweede paarse kabinet, wordt op verschillende plaatsen de noodzaak tot versterking van de sociale infrastructuur en een integrale benadering benadrukt. Te denken valt dan aan de impuls sociale infrastructuur voor de inburgering van oudkomers en de jeugdzorg, de extra investering in de kinderopvang, het fonds leefbaarheid etc.

Bovendien is het kabinet van plan om in een bestuursakkoord nieuwe stijl afspraken te maken met de VNG en het IPO over de inzet van het accrès Gemeentefonds en Provinciefonds voor de versterking van de sociale infrastructuur. Een goede afstemming tussen de verschillende overheden is noodzakelijk voor een optimaal resultaat.

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op een aantal ontwikkelingen op de beleidsterreinen van VWS waar die betrekking hebben op of raken aan het integratiebeleid minderheden.

9.2. 0–18 jarige kinderen van etnische minderheden

Het doel van het beleid gericht op deze categorie jongeren is om kinderen en hun ouders beter voor te bereiden op een succesvolle deelname aan – en afronding van het onderwijs. Beoogd wordt dit te bereiken door een samenhangende aanpak te realiseren rond het gezin, de school en de buurt. VWS richt zich in het bijzonder op het initiëren en implementeren van projecten in de voor- en buitenschoolse sfeer. Het realiseren van actieve betrokkenheid van ouders is daarbij een belangrijk punt. Dit impliceert samenwerking tussen onderwijs- en welzijnsorganisaties en wellicht andere organisaties in de buurt. Voor de realisering van deze doelen laat VWS programma's ontwikkelen of aanpassen en stimuleert VWS de implementatie op lokaal niveau. Daarnaast wordt in opdracht van VWS onderzoek uitgevoerd. Door de verschuiving van de categorale invalshoek naar een meer algemene benadering is het op minderheden gerichte karakter van de programma's vooral voor de wat oudere leeftijdsgroepen minder uitgesproken geworden.

De Wet op het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (GOA) heeft ook betrekking op de rol van het welzijnswerk. In het Beleidskader lokaal sociaal beleid wordt onderwijs als één van de 4 pijlers voor lokaal sociaal beleid beschouwd. De raakvlakken met het welzijn zijn evident.

Door de Averroës Stichting wordt een aantal programma's begeleid die op lokaal niveau worden uitgevoerd. Dit zijn de programma's Instapje, Klimrek, Opstapje, Opstap Opnieuw, Spel aan Huis, Overstap, Stap Door en Kaleidoscoop. Stap Door, het tutorprogramma waarbij leerlingen uit groep 7 samen lezen met leerlingen uit groep 4 en Kaleidoscoop, een programma dat uitgevoerd wordt in een voorschoolse voorziening en doorloopt in de onderbouw van de basisschool, zijn nog in een experimenteel stadium. Dit geldt ook voor het programma Piramide dat door het CITO wordt begeleid. Deze programma's worden met wetenschappelijk onderzoek begeleid. Naar Opstap Opnieuw wordt een effectevaluatie uitgevoerd.

De Averroës Stichting bereikt met haar programma's ongeveer 25 000 kinderen (en ouders). Door deze stichting wordt, op verzoek van gemeenten, steeds meer maatwerk geleverd, voor een optimale aansluiting van het programma-aanbod op de lokale situatie. In dit kader is de methodiek van Stap-In een veelbelovend instrument, waar veel belangstelling voor is. Contactmoeders gaan op huisbezoek voorzien van documentatiemateriaal over het lokale aanbod. Het doel is gezinnen op de hoogte te brengen van het aanbod en te activeren deel te nemen aan activiteiten. Gemeenten krijgen zo ook zicht op de vraag van de inwoners. Onlangs is de aanvraag voor een banenplan voor 600 contactmoeders door het Europees Sociaal Fonds gehonoreerd.

Behalve de Averroës Stichting zijn vooral ook het NIZW, Sardes en het CITO als landelijke instellingen in opdracht van VWS betrokken bij het 0–18 jarigen beleid. Door het NIZW worden onder meer het SPEEL-programma uitgevoerd; een kwaliteitsinstrument voor peuterspeelzalen en het experiment Verlengde Schooldag in het voortgezet onderwijs, dat in 1997 van start gegaan is. Het NIZW heeft tevens het voortouw bij het landelijke debat over de vormgeving van de brede school. Ook Sardes werkt aan diverse onderdelen binnen de programmalijn voor 0–18 jaar. Zo ontwikkelt Sardes een viertal mentor(maatjes)-programma's voor het voortgezet onderwijs. Sardes heeft verder de mediatie-theorie, één van de pijlers van de methodieken van Feuerstein omgezet in een trainingsprogramma voor ouders, buurtmoeders, leerkrachten en jongerenwerkers onder de naam SMILE (Stimuleren van Mediërende

Interacties en LeerErvaringen). Het SMILE-programma is gericht op het verbeteren van de interactie-kwaliteit tussen volwassenen en kinderen. Opvoeders en leerkrachten leren de denkvaardigheden bij kinderen te vergroten. Hiermee is op kleine schaal vooral met ouders uit minderheids-groepen positieve ervaring opgedaan.

In november 1997 heeft de algemene vergadering van de UNESCO een resolutie aangenomen over sociale integratie en voor- en vroegschoolse educatie. Als één van de uitwerkingen hiervan is door de ministeries van VWS en OCW op 23 en 24 april 1998 een internationale conferentie georganiseerd met als titel «Early childhood development as a structural approach to integrating children and families at risk: a challenge for policy makers». Deze conferentie ging vooral over kwaliteit, toegankelijkheid en grootschalige implementatie van programma's. In 1999 zal een vervolg-conferentie door Ierland georganiseerd worden. Ook de OECD besteedt aandacht aan voor- en vroegschoolse educatie (juni 1998).

In 1998 werd de wetswijziging Jeugdhulpverlening inzake klachtrecht en medezeggenschap operationeel. Door een incidentele projectsubsidie krijgt de inzet van bestaande voorlichtingsactiviteiten door en voor jongeren in de (residentiële) hulpverlening een extra stimulans. Daarbij krijgen de belangen van jongeren binnen instellingen en de participatie van jongeren in jongeren- en cliëntenraden bijzondere aandacht. Nadrukkelijk is hierbij aandacht voor jongeren uit minderheidsgroepen. Tevens wordt incidentele steun gegeven aan het samenbrengen van jongeren die aan de medezeggenschap deelnemen.

9.3. Landelijke Infrastructuur

Op grond van de overgangsbepaling in de subsidieregeling voor zelforganisaties van minderheden, vluchtelingen en Chinezen is 1997 voor een aantal organisaties het laatste jaar geweest waarin zij in aanmerking konden komen voor een instellingssubsidie. Het gaat om 17 organisaties die reeds vóór 1996 als zelforganisatie werden gesubsidieerd. Om voor deze organisaties de omslag van een gesubsidieerde status naar een ongesubsidieerd voortbestaan iets te vergemakkelijken is voor 1998 de mogelijkheid gegeven om nog eenmaal in aanmerking te komen voor een subsidie in het kader van een «noodverband».

Met ingang van het jaar 1998 is de genoemde subsidieregeling gewijzigd voor wat betreft de eis dat een zelforganisatie de verenigingsvorm moet hebben om in aanmerking te komen voor een instellingssubsidie. Vanaf dit jaar kunnen ook stichtingen met een bepaald aantal donateurs een beroep doen op de subsidieregeling. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan het probleem dat een «vereniging» niet voor alle etnische minderheidsgroepen een even bekende organisatievorm is.

Zoals het vorige Jaaroverzicht reeds vermeldde, wordt de subsidie-regeling voor zelforganisaties in 1998 geëvalueerd. In dat kader heeft reeds een onderzoek plaatsgevonden naar de subjectieve beleving van zelforganisaties omtrent het gevoerde subsidiebeleid en de uitwerking van de subsidieregeling. Dit onderzoek geeft een beeld van de wensen en verlangens van zelforganisaties met betrekking tot de subsidiëring door het Rijk. Voorts wordt er in het kader van de evaluatie een inventariserend onderzoek uitgevoerd naar de aard van de contacten en activiteiten van zelforganisaties op landelijk, regionaal en lokaal niveau. De kern van de evaluatie zal bestaan uit een onderzoek naar de validiteit van de uitgangspunten van het subsidiebeleid en de uitwerking daarvan in de praktijk. Naar verwachting zullen de resultaten van evaluatie in het najaar van 1998 bekend gemaakt kunnen worden.

In het veld van de anti-discriminatie en anti-racisme organisaties hebben het ADO (Anti-Discriminatie Overleg), ARiC (Anti Racisme Informatie Centrum) en het LBR (Landelijk Bureau Racismebestrijding) te kennen gegeven te willen fuseren. De besprekingen hieromtrent zijn reeds gaande.

9.4. Het programma multiculturele samenleving

In vorige Jaaroverzichten is melding gemaakt van het programma «multiculturele samenleving». Zoals in «De Terugblik, Welzijnsnota 1999–2002 deel A, Het verslag over de periode 1995–1998» is gemeld is het programma inmiddels afgesloten. Waardevolle elementen uit het programma zijn behouden gebleven, hebben een vaste inbedding gekregen en/of zijn verder ontwikkeld. Zo wordt samen met OCW een plek gezocht binnen de landelijke infrastructuur voor «School zonder racisme». Bijvoorbeeld aanhaking bij ARiC. «De wijk is van ons allemaal» is geëindigd. Hoewel het om een veelbelovende aanpak ging, die zeker ook zijn uitstraling heeft gehad, bleken de resultaten onvoldoende te bekijken. FORUM, NIZW en LCO zijn mede in het verlengde van dit project gekomen met het ontwikkelingsproject «Heel de buurt». Dit is gericht op het verzamelen en vergroten van de kennis over wijkgericht werken. In acht naoorlogse wijken zijn proefprojecten gestart. Bewoners, bestuurders en beroepskrachten proberen daar samen een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving te creëren, waarbij de wensen van de bewoners centraal staan. Het gaat niet zozeer om nieuwe projecten als wel om nieuwe vormen van samenwerking tussen betrokkenen en een betere afstemming van de activiteiten.

In dit project worden vier typen buurten onderscheiden. De leefbare buurt is een goede buurt om te wonen voor alle generaties. Het is veilig op straat, er is groen, er zijn speelplaatsen en ontmoetingsplekken. De lerende buurt biedt verschillende soorten educatie aan iedereen via kinderdagverblijven, naschoolse opvang, muzikles, cursussen voor werkzoekenden en taalles. De gezonde buurt zorgt voor het geestelijk en lichamelijk welzijn van buurtbewoners. Er zijn medische centra, thuiszorg, een maaltijdservice, gezondheidsvoorlichting en sportactiviteiten. De werkende buurt biedt sociaal-economische perspectieven via werkgelegenheidsprojecten, vrijwilligerswerk en sociale activering. De proeflocaties leveren bruikbare kennis, instrumenten en methodieken op voor wijkgericht werken. Door middel van publicaties, conferenties, expertmeetings en deskundigheidsbevordering van lokale beroepskrachten wordt deze kennis verspreid. «Heel de buurt» sluit goed aan bij het advies «Kwaliteit in de buurt» van de Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling.

9.5. Jeugdvoorlichting

Op 18 december 1997 (TK 1997–1998, 20 454, nr. 43) is de Tweede Kamer geïnformeerd over een tussentijdse wijziging van de hoofdlijnen van het welzijnsbeleid.

Met de inwerkingtreding van de Aanpassingswet derde tranche op 1 januari 1998 wordt de Welzijnswet 1994 van toepassing op het terrein van de dienstverlening aan oorlogsgetroffenen en de viering van de bevrijding alsmede op de herdenking van de gebeurtenissen gedurende de Tweede Wereldoorlog en de voorlichting daarover. In de brief aan de Tweede Kamer wordt bovendien een toelichting gegeven op het programma jeugdvoorlichting WO II tot heden.

In het beleid jeugdvoorlichting over de Tweede Wereldoorlog in relatie tot het heden (WO II tot heden) fungeert het tijdperk van de Tweede Wereldoorlog als educatieve achtergrond voor de vorming van jongeren. Hierbinnen wordt aandacht besteed aan de betekenis van grondrechten

en vrijheidsrechten en wordt gewezen op de gevaren van racistische en discriminerende uitingen. In dit verband kunnen als centrale doelstellingen van de jeugdvoorlichting WO II tot heden worden genoemd:

- De jeugd wijzen op gevaren van hedendaagse ontwikkelingen in hun leefomgeving die herinneren aan bepaalde gebeurtenissen in WO II;
- Onder jongeren het motief schetsen van de jaarlijkse herdenking van 4 mei en de viering van 5 mei en hun betrokkenheid hierbij activeren;
- Bij jongeren begrip kweken voor slachtoffers van geweld tijdens WO II, en voor actuele geweldsslachtoffers (vluchtelingen en asielzoekers).

9.6. Vrijwilligersbeleid

In 1998 is een herhalingsonderzoek gereedgekomen naar de participatie van leden van minderheden in besturen in de VWS-sectoren. Het is een vervolg op het onderzoek dat gepubliceerd is onder de naam «Besturen, dat moet je breed zien» uit 1993 en borduurt wat de sport betreft ten dele voort op het onderzoek naar discriminatie in de amateursport «Er wordt wel eens wat geroepen». Uit het herhalingsonderzoek blijkt dat er in de afgelopen jaren niet veel veranderingen zijn opgetreden in het deelnemen van minderheden aan besturen. De participatie is onverminderd laag. Thans wordt gezien of gerichte maatregelen van de rijksoverheid hierin verbetering kunnen brengen.

9.7. Minderheden en sport

De belangrijkste beleidsinstrumenten van de rijksoverheid voor het beleid dat zich richt op sport en minderheden zijn landelijke ondersteuning, voorbeeldprojecten en onderzoek.

Het onderwerp sport en minderheden heeft verder ook een plaats binnen bredere noemers zoals de grootschalige meerjaren-projecten «Jeugd in Beweging» en «Sport, Tolerantie en Fair Play». Dit onderwerp vormt ook een aspect van decentraal beleid dat zich richt op grootstedelijke problematiek.

Er wordt naast de doelgroep minderheden (inclusief vluchtelingen) meer aandacht besteed aan de doelgroep asielzoekers. Bij de eerste doelgroep staat integratie voorop, terwijl voor de tweede doelgroep zinnvolle dagbesteding het belangrijkste doel is.

Het afgelopen jaar stond voortgang van bestaand beleid centraal. In de kabinetsnota «Wat sport beweegt» (over het totale sportbeleid van het Rijk) wordt onder de kop «maatschappelijke participatie» aandacht besteed aan specifieke bevolkingsgroepen, waaronder minderheden. Speerpunt hierbij is kadervorming. Het beleidsdoel is integratie bevorderen door sportbeoefening en/of vervulling van kaderfuncties in de sport. Daarom wordt gestimuleerd dat minderheden participeren in reguliere verenigingen en buurtsport. Subsidiëring van lokale categorale initiatieven staat op de tweede plaats.

Recente projecten

Aanscherping van de «Sport=Gaaf» -aanpak, van NOC*NSF, onder de naam «Nieuwe leden, Nieuw kader» en implementatie ervan in diverse gemeenten. Er is verder een video-productie gerealiseerd onder diezelfde naam en uitgezonden op TV in diverse talen.

Voorts zijn er pilots met discussie-panelen over sport georganiseerd. Deelnemers waren jongeren uit minderheidsgroepen in de gemeenten Hengelo, Almere en Amsterdam (centrum en zuidoost).

Recent onderzoek

Onderzoek in het kader van het programma Waarden en Normen in de

Sport naar de sociaal integratieve functie van sport, voor onder meer minderheden (Universiteit van Utrecht, vakgroep pedagogiek). Onderzoek naar de integratieve rol van sport in opbouwwerk in vier grote steden (Erasmus Universiteit Rotterdam). In dit verband is tevens een ander onderzoek naar etnische tweedeling in de verenigingssport relevant. Opdrachtgever is NOC*NSF.

Diverse signalen uit het beleidsveld geven aan dat bijstelling van het beleid zinvol kan zijn. Zo is er discussie over de noodzaak van zwaardere ondersteuning van «sporten en besturen in eigen kring» omdat emancipatie van etnische bevolkingsgroepen op het terrein van sportactiviteiten nog steeds nodig lijkt. Er bestaat zorg over wat genoemd wordt etnische *separatie* in de sport. Hiermee wordt bedoeld op het feit dat minderheden relatief vaker sporten in ongeorganiseerd verband. Zij sporten meer op straat dan in een vereniging. Daarenboven is geconstateerd dat als minderheden in een club sporten, dat veelal in aparte teams gebeurt. Er is verder een discussie gestart over hoe diversiteitsbeleid een vervanging of aanvulling kan zijn op de huidige beleidsmatige indeling in doelgroepen. Aanleiding hiervoor is de steeds verdergaande dubbeling en daardoor tegelijkertijd versnippering van doelgroepen, bijvoorbeeld oudere minderheden, of meisjes uit minderheidsgroepen.

Er zal worden bezien op welke wijze het beleid bijgesteld kan worden met inschakeling van een extern onderzoeks/adviesbureau met kennis van het sportbeleidsveld. Relevante uitgangspunten uit het komende regeerakkoord inzake beleid voor etnische minderheden zullen daarbij uiteraard kaderstellend zijn. Hierbij is het wenselijk zoveel mogelijk interactief, dat wil zeggen samen met het beleidsveld, te werk te gaan. Er is een goede overlegstructuur tussen landelijke sportorganisaties en grotere gemeenten die zich bezighouden met sport en minderheden. Ook voor het onderwerp sport door asielzoekers en vluchtelingen bestaat een landelijk overlegplatform.

9.8. Ouderen uit minderheidsgroepen

Het algemene beleidskader waarbinnen de aandacht voor ouderen uit minderheidsgroepen gestalte krijgt, is ongewijzigd. Dat betekent dat het beleid gericht blijft op het stimuleren van het waardig oud kunnen worden van ouderen uit minderheidsgroepen binnen de Nederlandse samenleving. Op het gebied van de voorzieningen blijft de aandacht gericht op het zoveel mogelijk bevorderen van de toegankelijkheid. Specifiek met betrekking tot de intramurale ouderenzorg worden de mogelijkheden verkend van identiteitsgebonden voorzieningen. Deze verkenning vindt mede plaats naar aanleiding van de motie Dankers (TK 1996–1997, 25 001, nr.16), waarin de regering gevraagd wordt te onderzoeken of er behoefte is aan identiteitsgebonden instellingen voor ouderen uit minderheidsgroepen.

Er is overleg gevoerd met de Nederlandse Islamitische Bond van Ouderen (NISBO), omdat moslim-ouderen veruit de grootste groep ouderen uit minderheidsgroepen zijn. De NISBO heeft hierover in het voorjaar van 1998 een rapport uitgebracht¹, waarop vervolgens door de Woon Zorg Federatie, alsmede de Nederlandse Vereniging voor Verpleeghuiszorg is gereageerd. De algemene lijn die uit het rapport en de reacties naar voren komt, is dat er geen behoefte is aan landelijke, categorale verzorgingshuizen voor ouderen uit minderheidsgroepen. Wel is er overeenstemming over de behoefte aan kleinschalige voorzieningen, waarin de eigenheid gezamenlijk beleefd kan worden. Daarbij zijn vele opties denkbaar, zoals bijvoorbeeld clustering of inrichting van leefstijlvormen. Een en ander wordt in de komende kabinetsperiode nader uitgewerkt.

¹ «Residentiële zorg op maat voor moslim-ouderen 1997–2015; een visie op de ontwikkeling van een adequaat aanbod van wonen en zorg», B. Yilmaz, D. Kloosterboer, K. Canatan, Rotterdam, 1998.

Hieronder volgt een korte impressie van een aantal andere ontwikkelingen.

De geïntegreerde lokale projecten voor ouderen uit minderheidsgroepen in Amsterdam, Arnhem, Breda en Den Haag naderen het einde van de projectperiode (zomer 1998). Uit de tussenevaluatie kan geconcludeerd worden dat de vier voorbeeldprojecten een eigen, zelfstandige, waarde hebben. Een model voor een integrale aanpak lijkt moeilijk te propageren. Het NIZW zal een slotconferentie organiseren over de geïntegreerde lokale projecten. Tijdens deze conferentie, die naar verwachting in oktober 1998 gehouden wordt, komt de kennis en ervaring voor een breed publiek beschikbaar.

Het project «Chinese ouderen thuis», dat via het NIZW gestart werd, is afgerond. Meest kenmerkend voor het project was de intergenerationele aanpak: Chinese jongeren werden ingeschakeld voor voorlichting, Chinese vrouwen traden in dienst bij de thuiszorginstellingen in Rotterdam en Amsterdam en Chinese ouderen konden via deze weg nadrukkelijker en beter bereikt worden. Op deze manier kon interculturalisatie van de zorg daadwerkelijk vorm krijgen. Er is een populaire brochure in de maak om de uitkomsten van deze succesvolle aanpak breder toegankelijk te maken.

Verder worden projecten van de NISBO ondersteund met betrekking tot voorlichting, ouderenadviseurs en mantelzorg.

In het vorige Jaaroverzicht is gemeld dat er op basis van een VeM-haalbaarheidsstudie het voornemen was geuit om op een aantal plaatsen ervaring op te doen met intermediairs voor oudere vrouwen uit minderheidsgroepen. Najaar 1997 zijn de eerste projecten «Intermediairs voor allochtone oudere vrouwen» (kortweg «Pendula») gestart. In Eindhoven, Heusden, Leiden, Rotterdam en Zaandam wordt via intermediairs gewerkt aan het verbeteren van de communicatie tussen oudere vrouwen uit minderheidsgroepen en zorgen welzijnsinstellingen. Op 16 april 1998 werd het officiële startsein voor de projecten gegeven door de staatssecretaris van VWS. De projecten lopen tot eind 1999.

9.9. Gehandicaptenbeleid

De multiculturele karakter van de samenleving heeft mede tot gevolg dat de zorg voor gehandicapten ook steeds meer betrekking heeft op leden van etnische minderheden.

In het kader van de «Welzijnsnota 1995–1998; Naar eigen vermogen» wordt in verband hiermee het programma Allochtonen en Gehandicaptenzorg uitgevoerd.

Vanuit de centrale doelstelling van het gehandicaptenbeleid hebben uiteraard ook leden van minderheden met een handicap recht op een zo zelfstandig en volwaardig mogelijke leefsituatie. Het programma is gericht op het bevorderen van een bereikbare, toegankelijke en cliëntgerichte zorgverlening aan leden van minderheden met een handicap.

In de «Actualisatie 1996 en 1997» (TK 1996–1997; 24 170, nr. 16 en TK 1997–1998; 24 170, nr. 28) van het Meerjarenprogramma intersectoraal gehandicaptenbeleid 1995–1998 (TK 1994–1995; 24 170, nrs 1–2) wordt ook op de problematiek van leden van minderheden met (ernstige) langdurende functiebeperkingen (handicaps) ingegaan. Gesignaleerd wordt dat leden van minderheden doorgaans slecht op de hoogte zijn van de bestaande voorzieningen en van hetgeen deze te bieden hebben. Minderheden participeren nauwelijks in de belangenbehartiging-organisaties van en voor mensen met een handicap en/of chronische ziekte. Dat geldt ook voor de participatie in besturen van zorginstellingen. De voorzieningen blijken op hun beurt nauwelijks banden met minderhedenorganisaties te hebben. De uitkomsten van – onder meer – projecten die door het ministerie van VWS worden gesubsidieerd in het

kader van de welzijnsprogramma's Allochtonen en gehandicaptenzorg, alsmede Vernieuwing en Implementatie Gehandicaptenbeleid (VIG) hebben inmiddels enig inzicht in de oorzaken en achtergronden van deze knelpunten opgeleverd en brengen oplossingsmogelijkheden in beeld. Het programma Allochtonen en gehandicaptenzorg wordt in 1998 afgerond en geëvalueerd. Het evaluatierapport zal in de tweede helft van 1998 beschikbaar komen.

In het kader van de voorbereiding van het welzijnsplan voor de periode 1999 – 2002 zal – mede op basis van de conclusies en aanbeveling van deze evaluatie – in overleg met de betrokken landelijke organisaties nagegaan worden op welke wijze VWS de inmiddels in gang gezette ontwikkelingen in het veld verder kan faciliteren.

De activiteiten in de komende periode zullen zich toespitsen op de thema's participatie, multiculturele zorg en informatie ten behoeve van minderheden met een handicap.

Bij de uitvoering van deze activiteiten zal, gezien de ervaringen in de afgelopen jaren, een geïntegreerde en gezamenlijke aanpak door de betrokken uitvoerende (autochtone en minderheden-) organisaties van het particulier initiatief voorop dienen te staan.

9.10. Volksgezondheid

De toegankelijkheid van de zorg voor leden van minderheden blijft een bijzonder complex probleem. Hierbij spelen sociaal-economische gezondheidsverschillen en etnische gezondheidsverschillen vaak door elkaar heen. Gelet op de complexiteit van dit probleem is het waarborgen van de toegang tot de zorg voor minderheden een belangrijke doelstelling van VWS beleid.

Het verder toegankelijk maken van onze reguliere gezondheidszorg voor leden van minderheden is het uitgangspunt van verschillende thans lopende projecten.

Raamwerk Kwaliteitszorg voor leden van minderheden in de Gezondheidszorg

Op dit moment is men bezig met het implementeren van het reeds ingezette traject kwaliteitszorg voor minderheden in de gezondheidszorg. De kwaliteitswet zorginstellingen dient hier als uitgangspunt. In het kader van dit project zullen de komende tijd pilots worden georganiseerd in de diverse zorgsectoren. Tevens wordt een help-desk ingericht, waar zorginstellingen en individuele beroepsbeoefenaren terecht kunnen voor ondersteuning en toelevering van kennis en ervaringen op deelterreinen van kwaliteitszorg aan minderheden.

Zorgvernieuwing leden van minderheden

Begin 1998 is het project Zorgvernieuwing Migranten afgerond. Het algemene doel van dit project was om zorgvernieuwingprocessen voor leden van minderheden te ontwikkelen, gericht op het verbeteren van de gezondheidssituatie, het vergroten van de toegankelijkheid, het verbeteren van de kwaliteit van de zorg en het bevorderen c.q. het versterken van de positie van deze zorggebruikers.

Overlegorgaan Gezondheidszorg en Multiculturele samenleving (OGM)

Het OGM kan een kader bieden om bovengenoemde en andere ontwikkelingen te volgen en te stimuleren. Het OGM is ingericht als adviesorgaan voor de zorgverbetering aan leden van minderheden en heeft zicht op – en relaties met de (beleids)praktijk van de zorgverbetering aan deze groep.

Registratie van etniciteit in de gezondheidszorg

Er is onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van registratie van objectieve indicatoren van etniciteit in de eerstelijnszorg, ziekenhuiszorg,

verslavingszorg en de geestelijke gezondheidszorg. Een van de belangrijkste conclusies van dit onderzoek is dat met deze registratie nogal wat technische belemmeringen overbrugd moeten worden en dat hulpverleners van het nut van hun medewerking overtuigd moeten worden. VWS heeft het OGM om nader advies gevraagd.

Programmering zorg voor leden van minderheden bij ZON

Zorg Onderzoek Nederland (ZON) is een intermediair voor onderzoek en ontwikkeling op het terrein van gezondheid, preventie en zorg en functioneert gedurende de oprichtingsfase binnen de bestuurlijke verantwoordelijkheid van het Preventiefonds. De missie van ZON luidt: het programmeren en stimuleren van onderzoek en ontwikkeling op het terrein van gezondheid, preventie en zorg ten dienste van de praktijk alsmede het implementeren van de resultaten.

Diverse onderwerpen van zorgvernieuwing minderheden zijn geïntegreerd in de verscheidene programma's van de ZON. Verder heeft ZON geconstateerd dat er op het gebied van onderzoek en ontwikkeling op het terrein van de zorg voor leden van minderheden nog ernstige tekorten zijn in de infrastructuur voor kennis en kennisoverdracht.

Migranten en verslavingszorg

In oktober 1997 heeft de Minister van VWS de beleidsbrief Verslavingszorg en Allochtonen aangeboden aan de Tweede Kamer (TK 1997–1998, nr. 25 664). Deze beleidsbrief beoogt niet zozeer een uitputtend overzicht te geven van de problematiek of een strategie voor de lange termijn te ontplooiën. De brief biedt wel een analyse van de huidige stand van zaken en geeft een aanzet tot een doelmatige en gecoördineerde aanpak van het probleem, zodat het integratiebeleid minderheden op dit punt weer een nieuwe impuls krijgt. In de brief wordt ook een aantal voornemens beschreven zoals bijvoorbeeld het instellen van een Gestructureerd Overleg Multiculturele Verslavingszorg (GOMV). Hierin hebben zitting de ministeries van VWS, Justitie, BZK, GGZ-Nederland en de VNG. Het GOMV heeft opdracht de uitvoering van de voornemens te bewaken en daarover te rapporteren in de jaarlijkse voortgangsrapportage drugsbeleid. Het GOMV heeft mede de taak de samenhang tussen de verschillende projecten te bevorderen. Het zal zich door terzake deskundige organisaties als de Stichting Tjandu en Forum laten adviseren.

HOOFDSTUK 10. ENKELE JUSTITIËLE ASPECTEN

10.1. Inleiding

De ontwikkeling die Nederland doormaakt naar een multiculturele samenleving laat het ministerie van Justitie niet onberoerd. Enerzijds heeft Justitie immers tot taak de eenheid van het recht en de continuïteit van de rechtsorde te garanderen in een samenleving die in een toenemende mate cultureel heterogener wordt. Anderzijds neemt in vrijwel alle organisaties van Justitie het aantal cliënten dat tot een minderheidsgroep behoort, toe. Dit vraagt van deze organisaties dat zij zich daarop inrichten. In het integratiebeleid minderheden zoals dat vanaf 1983 is gevoerd, hebben de bestrijding van achterstand en achterstelling, de vergroting van een evenredige toegankelijkheid van voorzieningen en de bevordering van emancipatie vooral en nadrukkelijk aandacht gekregen. Dit betekende ook grote aandacht voor de sociaal-economische voorwaarden voor integratie. In deze prioriteitstelling was er voor Justitie een betrekkelijk geringe rol weggelegd.

Mede dankzij de nota Criminaliteit in relatie tot de Integratie van Etnische Minderheden (CRIEM) krijgen thans de *sociaal-culturele* aspecten meer accentuering in het beleid en liggen er voor Justitie duidelijkere aangrijpingspunten om het beleid een kwalitatieve impuls te geven. Voortgaand op basis van de advisering van de Commissie Van Montfrans en in lijn met de uitkomsten van de discussie over de CRIEM-nota zal Justitie weliswaar veel aandacht besteden aan de jeugdige leden van minderheidsgroepen, maar de beleidsinspanningen zullen zich daar zeker niet toe beperken.

De CRIEM-nota constateert dat het beleid *effectiever* moet worden en dat beleid voor jongeren uit etnische minderheden een veel *specifieker*, meer samenhang vertonende en *systematischer* benadering vraagt dan tot nog toe het geval was. Ook is er meer aandacht nodig voor de omringende (autochtone) omgeving. Nieuw is ook de constatering dat er een toenemende behoefte is aan een *gedifferentieerde aanpak*. De verschillen tussen (en binnen!) etnische groepen die met Justitie te maken hebben, kunnen immers groot zijn.

Voor Justitie is dit aanleiding om voortvarend verder te gaan op het al voorzichtig ingeslagen pad. De consequentie van dit alles is dat de weg van incidenteel beleid en kortdurende projecten is verlaten en dat er gerichte en structurele inspanningen in het kader van het integratiebeleid worden geleverd.

De kernproblemen liggen voor Justitie op de terreinen van criminaliteit, onveiligheid en slachtofferschap, culturele afstand en gebrek aan sociale cohesie. Het gaat bijna altijd om problemen die mensen in hun dagelijks leven raken. Veel achterstandswijken worden geconfronteerd met crimineel gedrag en daarmee samenhangende gevoelens van onveiligheid en slachtofferschap.

Een kleine harde kern van jeugddelinquenten, veelal behorende tot minderheidsgroepen, is in die wijken verantwoordelijk voor een naar verhouding groot deel van de criminaliteit en het overlastgevend gedrag. De wijkbewoners, onder wie ook relatief veel mensen uit etnische minderheden, lijden hieronder. Om het vertrouwen in het Justitie-apparaat niet verloren te laten gaan moet Justitie zich in de wijk profileren. Dit pleit voor een Justitiebeleid op wijkniveau. Het hiervoor ontwikkelde concept van Justitie in de Buurt (JIB) is in de experimentele fase reeds veelbelovend gebleken.

Een en ander pleit ook voor meer *communicatie en overleg* tussen de Nederlandse overheid en vertegenwoordigers van de minderheden-

gemeenschappen. Dit is noodzakelijk om de ontstane culturele verwijdering tot staan te brengen. Het aangaan van een dialoog met als doel mensen meer bij de samenleving te betrekken zodat zij zich ook verantwoordelijk gaan voelen voor die samenleving en zich er veilig en thuis voelen is vanuit het oogpunt van het ministerie van Justitie van groot belang. Voorkomen moet worden dat men zich verder terugtrekt binnen de eigen groep of «peer-group» en eigen overlevingsstrategieën creëert en de rest van de samenleving de rug toe keert.

Er is grote behoefte aan het vergroten van de *expertise* van Justitiële organisaties over de problemen waarmee minderheidsgroepen kampen en over de wijze waarop die problemen adequaat kunnen worden aangepakt. *Maatwerk* lijkt de enige garantie dat mensen niet blijvend uit de boot vallen. Het investeren in een systematische kennisopbouw en het inzetten van «professionals», zowel uit kringen van minderheden als uit kringen van autochtonen, lijkt een begaanbare weg voor verbeteringen in de nabije toekomst.

Het onderstaande overzicht vormt een afspiegeling van de ontwikkeling van het justitiële minderhedenbeleid.

Criminaliteitspreventie

Criminaliteitspreventie beoogt om langs een andere weg dan het strafrecht via de ontwikkeling en stimulering van nieuwe methodieken een bijdrage te leveren aan het voorkomen van criminaliteit. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt naar dadergerichte preventie, slachtofferpreventie en situationele preventie. Vooral binnen de twee eerstgenoemde aandachtsgebieden kan geconstateerd worden dat, binnen de projecten gericht op algemeen achterstandsbeleid, tevens aandacht nodig is voor de effecten die dit op specifieke groepen zoals (jongeren uit) etnische minderheidsgroepen kan hebben.

** Buurtbemiddelingsprojecten*

In het afgelopen jaar is een aantal driejarige Buurtbemiddelingsprojecten gestart. Justitie ondersteunt deze initiatieven financieel. Doel daarvan is een methode te ontwikkelen voor beslechting van burenruzies en andere niet al te ernstige conflicten door daartoe getrainde vrijwilligers. Dit initiatief is genomen vanuit de veronderstelling dat geslaagde bemiddelingen een eventuele escalatie, eventueel leidend tot wetsovertredend gedrag, kunnen voorkomen. In één van de projecten wordt binnen de algemene doelstelling tevens aandacht besteed aan de vraag of de methode nuancering behoeft wanneer bij het conflict leden van etnische minderheidsgroepen zijn betrokken. De Erasmus Universiteit te Rotterdam verzorgt over alle projecten de effect- en procesevaluatie.

** Slachtofferpreventie*

Het onderzoek naar de toegankelijkheid van slachtofferhulp voor etnische minderheden is inmiddels afgerond. Een goede slachtofferopvang kan immers naast emotionele ondersteuning ook effect hebben op het gedrag van betrokkenen ten aanzien van het voorkomen van herhaald slachtofferchap. Het onderzoek naar gedwongen prostitutie onder meisjes uit minderheidsgroepen wordt verricht door het Nederlands Instituut voor Sociaal Seksuologisch Onderzoek (NISSO). De resultaten worden binnenkort verwacht. Omdat seksualiteit binnen sommige minderheidsgroepen als gespreksonderwerp vaak in de taboesfeer ligt, is gebleken dat het ondernemen van preventieve acties moeilijk is. Er worden ook maar sporadisch vragen om hulp in de richting van de professionele hulpverlening geuit.

Tevens wordt onderzoek gedaan naar het voorkomen van huiselijk geweld. Naar aanleiding van de resultaten van het Rapport Huiselijk Geweld (november 1997), zal, voorafgegaan door een haalbaarheids-onderzoek, nader onderzoek worden verricht naar het opvangen van signalen van huiselijk geweld bij minderheden. Voor een effectieve preventie en signalering is het van belang dat meer kennis wordt vergaard over dit specifieke probleem bij leden van minderheden, zowel vanuit het gezichtspunt van de dader als vanuit dat van het slachtoffer. Deze onderzoeken zullen (ook) informatie opleveren over problemen van degenen die slachtoffer zijn van delicten (vooral van seksuele delicten en huiselijk geweld) onder leden van minderheidsgroepen. Het ligt in het voornemen op basis van de onderzoeksresultaten projecten in gang te zetten die gericht zijn op het voorkomen van slachtofferschap, en om, in het geval van huiselijk geweld, tevens projecten te starten die gericht zijn op (preventieve) dader – c.q. plegeraanpak.

** Onderwijs en criminaliteit*

In april 1998 is het eindadvies van het Platform Uitvoering Leerplichtwet (PUL) aan de ministeries van OCW en Justitie aangeboden. Het advies bevat een aantal aanbevelingen voor de verbetering van de uitvoering van de Leerplichtwet. De staatssecretaris van OCW heeft toegezegd een interdepartementale werkgroep op te zullen zetten die de aanbevelingen van het PUL nader zal uitwerken.

In overeenstemming met de aanbevelingen van het PUL is het ministerie van Justitie reeds begonnen met onderzoek en experimenten inzake taakstraffen voor leerplichtzaken, zowel voor de jongeren als voor hun ouders. In Rotterdam wordt in een project geëxperimenteerd met leerstraffen voor jongeren die de Leerplichtwet hebben overtreden. Het project loopt tot 1 januari 1999. In september 1998 wordt de evaluatie van het project verwacht. Naar aanleiding van deze evaluatie zal besloten worden over het vervolg van het project. Verder is een leerstraf ontwikkeld voor ouders van kinderen die deze wet overtreden. Het is de bedoeling om experimentele projecten met deze nieuwe leerstraf te beginnen. Bij de ontwikkeling van de cursus is, voorzover mogelijk, rekening gehouden met jongeren en ouders afkomstig uit etnische minderheidsgroepen. In de evaluatie van de experimentele projecten zal met dit element specifiek rekening worden gehouden.

** Opvoedingsondersteuning*

Justitie heeft in het afgelopen jaar de aandacht gevraagd voor vroegtijdige preventie van crimineel gedrag. Onder andere op basis van de rapporten van professor Junger-Tas is geconcludeerd dat de opvoeding een belangrijke sleutel vormt bij het voorkomen van crimineel gedrag. Meer in het bijzonder kan worden gesteld dat bij een concentratie van problemen, zoals het geval is in bepaalde stadswijken, het risico op een criminele carrière toeneemt. In samenwerking met VWS, OCW en BiZa is onderzocht hoe een verbetering van ondersteuning en hulpverlening aan gezinnen en kinderen kan plaatsvinden.

Het interdepartementale advies «Een solide basis» aangaande opvoedingsondersteuning & ontwikkelingsstimulering(O&O) is in februari 1998 aangeboden aan de Tweede Kamer.

Gestreefd wordt naar een verbeterd aanbod van O&O in «risicowijken» via consultatiebureaus, peuterspeelzalen en scholen. De facto gaat het in deze wijken veelal om etnische minderheden. In dit verband kan dit beleid worden opgevat als een vorm van integratiebeleid.

Door de stichting Averroës en het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) is een implementatieplan gemaakt van wijkgerichte preventie op basis van het Amerikaanse preventiemodel «Communities that care» en het Nederlandse O&O-model. In de loop van 1998 zullen respectievelijk 3 en 5 pilotprojecten worden gestart.

** Harde kern*

Eind 1997 zijn twee onderzoeken naar preventieve programma's voor «harde kern jongeren» afgerond. Daarbij ging het enerzijds om een effectonderzoek naar de daarbij gehanteerde intensieve trajectbegeleiding en anderzijds om een procesbeschrijving van algemene preventieprojecten gericht op een integrale aanpak van (harde) jeugdcriminaliteit. Van zowel de intensieve trajectbegeleiding als de preventieprojecten verschijnt medio 1998 een handleiding, met daarin aandacht voor succes- en faalfactoren. De handboeken zullen breed verspreid worden. De «harde kern» programma's lenen zich voor een categoriale aanpak ofschoon zij niet specifiek bestemd zijn voor etnische minderheidsgroepen.

10.2. Justitiële Jeugdbescherming

Bij de instellingen voor de jeugdbescherming wordt al sinds enige jaren aandacht gevraagd voor een op etnische minderheden toegespitst beleid. Dit concentreert zich vooral rond de hoofddoelstelling: het toegankelijk maken van de algemene voorzieningen voor alle groepen uit de samenleving. Daarbij vroeg het voeren van een multicultureel personeelsbeleid en een gericht cliëntenbeleid door middel van deskundigheidsbevordering en methodiekontwikkeling de meeste aandacht. Er wordt op deze punten ook vooruitgang geboekt. Het doel is om eind van dit jaar een meerjarenbeleidsplan gereed te hebben met daarin een visie en aanpak voor de komende vier jaar, die wordt gedragen door de uitvoeringsorganisaties en tot stand is gekomen met «input» vanuit de zelforganisaties van minderheden.

Tevens zullen daar de in de CRIEM-nota gedane aanbevelingen bij moeten worden betrokken.

Betrekken van etnische minderheden en hun zelforganisaties bij het beleid

Er hebben vijf pilotprojecten plaatsgevonden bij de organisaties voor jeugdbescherming en reclassering, om invulling te geven aan de doelstelling hoe etnische minderheden en/of hun zelforganisaties betrokken kunnen worden bij de vorming en uitvoering van het beleid. Naar de resultaten en effecten van deze zogenoemde «netwerkprojecten» is onderzoek verricht. Niet in alle gevallen zijn reeds concrete resultaten geboekt. Wel blijkt dat met de aanzet tot deze projecten de contacten met de doelgroep zijn aangehaald en dat er een goede basis is gelegd voor een verder vorm te geven dialoog. Voor de meeste projecten geldt dat er naar een structurele voortzetting van de activiteiten is gezocht binnen de staande organisatie. Verwacht mag worden dat de effecten van netwerkontwikkeling over enkele jaren zichtbaar zullen worden.

Islam & Burgerschap

Het project «Islam en Burgerschap» is een initiatief analoog aan het project «Burgerschap, Levensbeschouwing en Criminaliteit» dat het ministerie van Justitie aan het begin van de jaren negentig heeft geïnitieerd. Het beoogt binnen de moslimgemeenschap een discussie tot stand te brengen over de invulling van begrippen als burgerzin en sociale controle in de Nederlandse samenleving. De activiteiten gericht op de organisatorische inrichting van het project en de ontwikkeling van het trajectplan op basis van de kadernotitie hebben inmiddels geresulteerd in de installatie van de stuurgroep Islam en Burgerschap in juli 1998 die het project zal uitvoeren.

Commissie Marokkaanse Jeugd

De minister van Justitie heeft in december de adviescommissie Marokkaanse Jeugd geïnstalleerd. Aanleiding was de steeds groter wordende problematiek onder Marokkaanse jongens. Het streven is om samen met

de Marokkaanse gemeenschap te komen tot een constructieve bijdrage aan de oplossing van de problemen van Marokkaanse jongens. De rapportage is inmiddels voltooid en op 25 mei 1998 aangeboden aan de minister. De commissie doet de volgende aanbevelingen:

- intensieve trajectbegeleiding van jongeren;
- verhoging van de eigen verantwoordelijkheid van de Marokkaanse gemeenschap;
- verhoging van de expertise van justitiële organisaties; en
- aanstelling van Marokkaans personeel.

Momenteel wordt gezien hoe en op welke wijze er gestalte gegeven kan worden aan de uitwerking van de aanbevelingen van de Commissie Marokkaanse Jeugd. Daarbij gaat het meer in het bijzonder om de afstemming met andere beleidstrajecten.

Andere aanpak Antilliaanse jongeren

Onder het motto «Andere aanpak Antilliaanse jongeren» is op 21 april 1998 een studiemiddag georganiseerd door de Directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid van het ministerie. Naast de justitiedeelnemers zijn hiervoor ook leden van de Antilliaanse gemeenschap en zelforganisaties uitgenodigd. De gegevens die door de verschillende deelnemers naar voren werden gebracht, zijn niet nieuw. Maar vanuit justitie werden op deze wijze de specifieke problemen waarmee Antilliaanse jongeren kampen nog weer eens onder de aandacht gebracht. De studiemiddag diende als eerste oriëntatie op de problematiek. In de loop van dit jaar zal naar aanleiding van de studiemiddag besloten worden of en op welke wijze er aandacht besteed dient te worden aan Antilliaanse jongeren. Het verslag van de middag zal op bredere schaal verspreid worden. Tevens zullen de daarin opgenomen aanbevelingen, zoals de instelling van een adviescommissie Antilliaanse Jeugd nader bekeken worden.

12-minners

Onder meer uit het rapport «Signalen voor toekomstig crimineel gedrag» blijkt dat jongeren voor hun twaalfde levensjaar signalen afgeven die van belang zijn voor hun verdere ontwikkeling. Herhaald normoverschrijdend gedrag op jonge leeftijd kan dienen als voorspellingsfactor van later crimineel gedrag.

Een definitief en betrouwbaar inzicht in de aard en omvang van delinquent gedrag van kinderen onder de strafrechtelijke leeftijd van 12 jaar is niet beschikbaar. Dit geldt dus ook voor het aandeel van kinderen uit etnische minderheden.

Op basis van het ambtelijk rapport heeft de staatssecretaris van Justitie aan de politie, de Raad voor de Kinderbescherming en HALT gevraagd bijzondere aandacht aan deze categorie jongeren te besteden. Hierbij wordt aangedrongen op goede registratie van aantal en soort delicten in deze leeftijdscategorie. Mede door opname in het Cliëntvolgsysteem van 12-minners die een delict begaan waarvoor de politie een proces verbaal zou hebben opgemaakt als de betrokkene 12 jaar zou zijn geweest, wordt inzicht in de werkelijke omvang bevorderd.

Er is een zogeheten STOP-reactie in voorbereiding, uit te voeren door de HALT-bureaus als aanbod aan ouders om op deze wijze hun verantwoordelijkheid voor de opvoeding van hun kind te ondersteunen. Het gaat dan om gevallen waarin een zogeheten «HALT-waardig» delict is gepleegd en er geen sprake is van (vermoedens van) ernstige achterliggende problematiek. In andere gevallen is het de bedoeling dat er een melding gaat naar de Raad voor de Kinderbescherming om de situatie nader te onderzoeken.

Samenwerking Jeugdzorg

Hoewel reeds veel in de jeugdzorg in gang is gezet om het aanbod ook op de veranderde vraag van de cliëntenpopulatie toegesneden te laten zijn, is specifieke aandacht op dit terrein toch nog noodzakelijk. In overleg met VWS wordt onderzocht hoe aan een tijdelijk op te richten ondersteuningspunt voor de organisaties in de jeugdzorg vorm gegeven kan worden, waarin de ervaringen gebundeld worden opdat tot een meer planmatige en samenhangende aanpak gekomen kan worden. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de ervaringen die in de zorgsector zijn opgedaan.

10.3. Aanpak jeugdcriminaliteit

In het advies «Met de neus op de feiten» concludeert de Commissie Van Montfrans dat de factoren die aan het plegen van criminaliteit door jongeren afkomstig uit etnische minderheidsgroepen ten grondslag liggen niet wezenlijk verschillen van de factoren die een rol spelen bij criminaliteit gepleegd door autochtone jongeren. Niettemin concludeert de commissie ook dat er een zekere mate van specifiek beleid geïndiceerd kan zijn, met name bij de preventieve aanpak van jeugdcriminaliteit. Dit moet onder meer bewerkstelligd worden door het betrekken van (organisaties van) etnische minderheden, enerzijds om de effectiviteit van voorgenomen maatregelen te toetsen, anderzijds om de acceptatie er van te bevorderen. In een aantal projecten is deze aanpak overgenomen.

In april 1998 heeft het kabinet de nota «Vier jaar Van Montfrans» aan de Tweede Kamer aangeboden. Hierin wordt weergegeven wat in de afgelopen kabinetsperiode ter uitvoering van het advies Van Montfrans is gebeurd. Tevens wordt vastgesteld dat voortzetting van een systematische samenhangende aanpak van de jeugdcriminaliteit ook in de komende kabinetsperiode noodzakelijk is. Eén van de prioriteiten daarbij is de aanpak van de criminaliteit onder etnische minderheden. Als basis voor deze aanpak zullen onder andere dienen de CRIEM-nota en het recente advies van de Commissie Marokkaanse Jeugd «Samen vol vertrouwen de toekomst tegemoet». Hiermee wordt een stap gezet naar een voor de aanpak belangrijk element, namelijk het betrekken van de doelgroep zelf bij de beleidsontwikkeling en uitvoering.

10.4. Slachtofferzorg en etnische minderheden

Slachtofferhulp

Het onderzoek van het Willem Pompe Instituut te Utrecht naar de aansluiting van het hulpaanbod van Slachtofferhulp Nederland (SHN) op de potentiële vraag onder slachtoffers uit etnische minderheidsgroepen, de omvang van de potentiële doelgroep, de naamsbekendheid van SHN en de kwaliteit van de verwijzing door de politie naar SHN is eind 1997 afgerond. In juni 1998 is het publieksverslag verschenen. Het verschaft het nodige inzicht in de factoren die bepalend zijn voor een goede eerste hulp. Het beleid is erop gericht dat SHN samen met de politie en met vertegenwoordigers van de etnische minderheidsgroepen in 1999 initiatieven ontplooit ter optimalisering van toegankelijkheid, bejegening en kwaliteit van de dienstverlening.

Opvang slachtoffers van seksueel geweld

Er heeft een onderzoek plaatsgevonden naar de opvang van slachtoffers van seksueel geweld. De onderzoekers komen tot de aanbeveling om specifieke methodieken te gaan ontwikkelen voor hulpverlening aan vrouwen uit etnische minderheidsgroepen. Ook op andere terreinen van seksueel geweld en prostitutie worden signalen afgegeven dat er sprake is van specifieke problematiek onder

doelgroepen van het integratiebeleid minderheden. Naast bovengenoemde onderwerpen valt te denken aan prostitutie door Marokkaanse jongeren, waarbij onderscheid gemaakt moet worden naar prostitutie door meisjes en jongens. Onderzocht zal worden hoe vaak dit voorkomt en welke gevolgen dit heeft voor betrokkenen. Er is aanleiding om de aard en de omvang van de problematiek rond seksueel geweld en slachtofferschap in kaart te brengen. Dit gebeurt momenteel al in het onderzoek naar slachtofferschap huiselijk geweld, dat naar verwachting ook inzicht zal geven in de situatie bij etnische minderheden. Vervolg geven aan dit onderzoek zal moeten gebeuren in samenwerking met andere departementen, waaronder VWS.

Schadefonds Geweldsmisdrijven

Intermediairs zoals politiebureaus en bureaus Slachtofferhulp wijzen slachtoffers van misdrijven en verkeersdelicten indien nodig op de mogelijkheid van schadevergoeding door het Schadefonds Geweldsmisdrijven (SGM). In het algemeen, dus ook als het gaat om slachtoffers afkomstig uit etnische minderheidsgroepen, is het Schadefonds afhankelijk van de wijze waarop deze intermediairs hun verwijstaak vervullen. Het SGM zal in 1999 nadrukkelijk aandacht besteden aan de deskundigheid die het Openbaar Ministerie behoeft om waar nodig slachtoffers – ook de slachtoffers uit etnische minderheidsgroepen – met succes met het Schadefonds te verwijzen.

Openbaar Ministerie

Op het O.M. rust in het algemeen de verplichting om slachtoffers op een correcte wijze te bejegen, hen alle nodige informatie te verschaffen over het verloop van de strafzaak en om met hen na te gaan of in het kader van de strafzaak een schadebemiddelingspoging kan/moet worden ondernomen. Het is bekend dat een correcte bejegening van slachtoffers uit etnische minderheidsgroepen door justitiële autoriteiten bijdraagt aan een toenemend vertrouwen in de Nederlandse samenleving en aldus bijdraagt aan het proces van inburgering en integratie. Het is daarom van groot belang dat de parketten hieraan de nodige aandacht besteden.

10.5. Rechtshulp en rechtspleging

Rechtshulp

Er heeft een aantal (tussen)evaluaties plaatsgevonden door het WODC van de in 1995 vernieuwde Wet op de Rechtsbijstand. Het laatste evaluatieverslag dateert van mei 1997. Het algemene uitgangspunt is dat de overheid binnen een verzorgingsstaat moet zorgen voor een goede toegankelijkheid van de rechtspraak.

In de genoemde onderzoeken is de toegankelijkheid van de gefinancierde rechtshulp voor burgers bestudeerd, met name vanuit de vraag in hoeverre andere middelen zijn aangewend om een beroep op rechtshulp te kunnen effectueren. Uit deze onderzoeken blijkt onder meer dat rechtsbijstand door velen als bijzonder duur wordt ervaren; of het nu gaat om gefinancierde rechtsbijstand of om een particulier aangezochte advocaat. Bij de beoordeling van de reikwijdte van de wet is slechts als specifieke doelgroep de categorie alleenstaanden expliciet meegenomen. Mogelijk dat bij eventuele (want thans nog niet voorziene) vervolgoedprachten ook aandacht kan uitgaan naar de vraag in hoeverre groeperingen uit etnische minderheden, veelal behorend tot de laagste inkomenscategorieën, op gelijke wijze toegang tot de rechtspraak kunnen krijgen.

Scheiding en omgang

De algemene conclusie naar aanleiding van het rapport van de Commissie herziening echtscheidingsprocedure «Anders Scheiden» is dat scheidings-

bemiddeling als zodanig als positief wordt ervaren, zij het dat het vormgeven van deze wijze van afdoening nog veel vragen oproept. Daarom is in de eerste helft van 1998 een aantal experimenten gestart. In oktober 1998 wordt de start verwacht van nog een aantal experimenten. Alle experimenten worden begeleid door onderzoek, waarin «al werkende weg» wordt getracht oplossingen te vinden.

Eén van de vragen die daarbij aan de orde is, betreft de wijze waarop ongelijkwaardigheden tussen de scheidenden adequaat kunnen worden gecompenseerd. Hierbij wordt onder meer gedacht aan financiële ongelijkwaardigheid, maar ook kan ongelijkwaardigheid vanuit culturele en etnische aspecten worden meegenomen. Voorts dient bij de experimenten aandacht te zijn voor het beschermen van de belangen van kinderen. Hierbij kunnen ook eventuele specifieke cultuurgebonden aspecten worden meegenomen.

Er zullen experimenten gericht op vroegtijdige bemiddeling bij scheidings- en omgangsconflicten en experimenten inzake bemiddeling bij omgangsregelingen gestart worden. Voor zover ook op andere terreinen bemiddeling gaandeweg een aanvulling of substituut voor rechtspraak wordt, zal de betekenis van bemiddelend optreden met oog voor culturele verscheidenheid toenemen. Voor het toekomstig beleid is dat een belangrijk punt van aandacht.

Strafbeleving jongeren uit etnische minderheden

Naar aanleiding van een signalering van de openstaande onderwerpen in het kader van de CRIEM-nota is er een onderzoek gestart naar de aansluiting van de rechtshandhaving en de daarbij betrokken organisaties als de reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming bij de strafbeleving van jongeren uit etnische minderheden.

In het onderzoek wordt gekeken naar de verschillen in strafbeleving tussen Marokkaanse, Turkse, Antilliaanse en Surinaamse jongeren. Tevens zal de aard en omvang van de straf worden meegenomen, teneinde de invloed van de straf op de jongere en diens omgeving in kaart te brengen. Naar aanleiding van de bevindingen wordt gezien of er specifieke aandacht voor dit aspect noodzakelijk is bij de uitoefening van de taken door de diverse Justitie-organisaties. Eventuele aanbevelingen zullen ook op uitvoerbaarheid moeten worden getoetst in overleg met de uitvoeringsorganisaties. Hiertoe zal in het najaar een conferentie worden georganiseerd.

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC) is voornemens in het najaar 1998 een onderzoek te starten naar het effect van strafrechtelijk ingrijpen bij jongeren uit etnische minderheidsgroepen.

Justitie in de buurt

Justitie experimenteert in het kader van het grotestedenbeleid met eigen vestigingen op wijkniveau. In de projecten ontwikkelt zich een geïntegreerd aanbod van Justitiediensten aan burgers en betrokken partners. Gezien de locatie van de projecten ligt een relatie met de minderhedenproblematiek voor de hand. Deze uit zich onder andere in een aanpassing van het voorlichtingsmateriaal (in verschillende talen). Tevens vindt bij enkele projecten overleg plaats met Marokkaanse buurtgroepen en organisaties. In het algemeen kan worden verwacht dat een directer optreden van Justitie bijdraagt aan het begrip en vertrouwen in de Nederlandse rechtsstaat.

Medio 1998 heeft er een tussentijdse evaluatie van de lopende Jib projecten plaatsgevonden door het WODC. Inmiddels is vast komen te staan dat naast de projecten in Amsterdam, Arnhem, Rotterdam en Maastricht, er in de loop van 1998 ook projecten in Haarlem, Rotterdam Feijenoord-Charlois, Groningen Oosterparkbuurt en Amsterdam Zuid-Oost gestart zullen worden.

10.6. HALT

In het recente verleden zijn twee onderzoeken uitgevoerd naar het functioneren van de HALT-afdoeningen. Gebleken is dat bij de HALT-procedure goede resultaten worden geboekt bij jongeren uit etnische minderheidsgroepen. HALT Nederland zal een plan van aanpak ontwikkelen ten aanzien van deze jongeren in de HALT afdoening. De mogelijkheden van HALT kunnen bij deze doelgroep verder ontwikkeld worden, terwijl tevens verdere deskundigheidsbevordering bij de HALT-bureaus moet plaatsvinden. Met het oog op de aanwijsbare problematiek onder jongeren uit etnische minderheidsgroepen aangaande criminaliteit in de fase na HALT, is het voor HALT zaak zich juist voor deze groep te bezinnen op optimaal gebruik van de inzet van de HALT-procedure en HALT-mogelijkheden.

Op het gebied van de methodiekontwikkeling wordt in augustus 1997 een onderzoek gestart ter toetsing van vormen van «reintegrative shaming» bij het effectiever maken van de HALT-afdoeningen. Kort samengevat duidt dit begrip op het proces waarin morele afkeuring op zodanige wijze wordt geuit dat de dader spijt krijgt van het delict. De effectiviteit van toepassing van het «reintegrative shaming» concept wordt onderzocht voor autochtone Nederlandse en voor Marokkaanse jongeren afzonderlijk. De resultaten van dit onderzoek worden eind 1998 of begin 1999 verwacht.

10.7. Justitiële Inrichtingen

Het aandeel van justitieel ingesloten (gedetineerden, jeugdigen en TBS-gestelden) uit etnische minderheidsgroepen is vrijwel ongewijzigd ten opzicht van vorige jaren.

Binnen het gevangeniswezen is ongeveer 50% van de ingesloten van niet-Nederlandse afkomst. Binnen de justitiële jeugd- en de TBS-sector zijn deze cijfers respectievelijk ongeveer 60% en 30%.

Geestelijke verzorging

In de afgelopen jaren is in het gevoerde beleid actief ingespeeld op de multiculturele samenstelling van de populatie van justitieel ingesloten. Vooral waar het gaat om het scheppen van voorwaarden, waarbinnen justitieel ingesloten uit minderheidsgroepen hun culturele gewoonten en religieuze verplichtingen kunnen nakomen, is een goede praktijk gegroeid. Zo wordt bij de voedselverstrekking in de inrichtingen meer en meer rekening gehouden met culturele voorkeuren en religieuze voorschriften en bieden de bibliotheken een internationaal aanbod. Het in 1998 van start gegane 2-jarige experiment geestelijke verzorging moslims in justitiële inrichtingen in de provincie Zuid-Holland zal in die regio bijdragen aan een betere beschikbaarheid en toerusting van geestelijk verzorgers voor de islamitische justitieel ingesloten en op termijn voor de andere regio's. In het experiment wordt ondermeer een cursus voor geestelijk verzorgers voor moslims ontwikkeld op het punt van werken in een justitiële inrichting.

De begeleidingscommissie van het experiment zal op grond van de ervaringen in Zuid-Holland voorstellen doen voor een betere beschikbaarheid en toerusting van geestelijk verzorgers voor moslim-gedetineerden.

Kwaliteit

In de komende jaren zal op voorstel van de interne coördinatiegroep minderhedenbeleid door de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) meer aandacht worden besteed aan de kwaliteit van de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen. In het bijzonder zal aandacht uitgaan naar een

zodanig vormgegeven tenuitvoerlegging dat deze ook voor justitieel ingeslotenen uit minderheidsgroepen leidt tot een menswaardige en doelmatige detentie. Ook dient een klimaat te worden geschapen dat optimaal motiveert tot een effectieve behandeling en maatschappelijke integratie.

Voorstellen ter verbetering van de kwaliteit van de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen zullen mede gebaseerd zijn op het volgende uitgangspunten en onderzoeken.

Het op initiatief van DJI verrichte onderzoek naar werkzame detentie zal antwoord geven op de vragen of het gedachtegoed «werkzame detentie» in de praktijk werkt en welke resultaten daarmee worden geboekt. Het gaat daarbij om zowel de bedoelde als de niet-bedoelde effecten. Daarnaast zal het onderzoek duidelijk maken welke factoren het bereiken van (meer) resultaten in de weg staan. In het onderzoek zal bij de beantwoording van deze vragen nadrukkelijk aandacht worden besteed aan de positie van gedetineerden uit etnische minderheidsgroepen en de toegankelijkheid van bijzondere regimes als Verslaafden Begeleidings Afdelingen (VBA's) en Maatschappelijke Integratie. In het kader van het penitentiaire verslavingsbeleid zal de komende tijd aandacht worden gegeven aan een betere toegankelijkheid van de VBA's voor leden van minderheidsgroepen.

Verder zal een onderzoek naar het verband tussen de multiculturele samenstelling van de inrichtingspopulatie, het personeelsbestand en de organisatie van de inrichtingen en de kwaliteit van de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen worden uitgevoerd.

Beoogd wordt daarmee uitsluitsel te krijgen over de vraag of een personeelsbestand dat in enige (en welke) mate een afspiegeling vormt van de multicultureel samengestelde populatie van ingeslotenen van invloed is op de kwaliteit van tenuitvoerlegging. Tevens wordt daarmee gestreefd naar het verkrijgen van inzicht in de organisatorische problemen en aanpassingen (en hoe daarmee om te gaan) die een gevolg zijn van het toenemend aantal leden van minderheden in het personeelsbestand.

Justitiële Jeugdinrichtingen

Binnen de justitiële jeugdinrichtingen wordt sinds enige jaren getracht om binnen het reguliere behandelaanbod een aanbod te ontwikkelen dat zo veel mogelijk is toegespitst op de bijzondere problematiek van jongeren uit etnische minderheidsgroepen. Daarbij moet gedacht worden aan een goede multiculturele probleemdiagnose, het wegwerken van tekorten die integratie in de weg staan (op het terrein van scholing, arbeid, taal, etc.) en versterking van de betrokkenheid van de inrichting met het milieu van jongeren uit etnische minderheidsgroepen.

Op basis van overleg met deskundigen uit het veld, onderzoeksliteratuur en de ervaringen met diverse projecten en experimenten zullen voorstellen worden gedaan om te komen tot een integrale, structurele en sluitende aanpak op basis van «best practices».

Personeelsbeleid

Het personeelsbeleid van DJI, dat gericht is op een evenwichtige verdeling van leden van minderheden in het personeelsbestand, zal ook in 1999 worden gecontinueerd.

In 1998 is het Integraal Psychologisch Onderzoek (InPO) geïmplementeerd. Het sluit apert ongeschikten voor executieve functies bij de DJI uit. Het instrument maakt geen onterecht onderscheid op grond van verschillen in etnische achtergrond, sekse en leeftijd voor sollicitanten. Dit traject vervangt de twee gescheiden selectie-trajecten: één voor leden van minderheden en één voor autochtonen, die een aantal jaren zijn toegepast teneinde niet te discrimineren. De verwachting is dat dit nieuwe instrument zal bijdragen aan de integratie van leden van minderheden op

de werkvloer. Een en ander wordt ondersteund door het Handboek Werving, Selectie en Integratie executieve functies DJI, dat geschreven is vanuit de diversiteitsgedachte.

Om een evenwichtige verdeling van leden van minderheden in het personeelsbestand te stimuleren is in de planning en control-cyclus ten aanzien van de diensten en inrichtingen opnieuw een tweetal kengetallen opgenomen. Het gaat om gegevens over leden van minderheden in schaal 6 en lager, en over leden van minderheden in schaal 7 en hoger.

Per 31 december 1997 bestond het personeelsbestand van DJI voor 7,7% uit leden van allochtonen dit is boven de norm zoals gesteld in het kader van de Wet Bevordering Evenredige Arbeidsdeelname Allochtonen (WBEAA). Het is het resultaat van de inspanningen van de inrichtingen en diensten en het werk van de consulenten etnische minderheden die als taak hebben deze inrichtingen en diensten te adviseren en te ondersteunen op het gebied van werving, selectie en integratie van leden van minderheden.

10.8. Reclassering

Hulpaanbod

De Reclassering heeft een hulpaanbod dat in principe geschikt is voor alle cliënten, waaronder cliënten afkomstig uit etnische minderheidsgroepen. De Reclassering stemt haar totale aanbod steeds zo goed mogelijk af op de problematiek die zij in de doorsnede van de Nederlandse samenleving aantreft. Anders gezegd: het aanbod aan etnische minderheden is een geïntegreerd onderdeel van het algemene reclasseringsbeleid. Prioriteitsgroepen voor de Reclassering zijn de «kansrijke kansarmen». Er wordt geïnvesteerd in versterking van het draagvlak voor het beleid binnen de etnische minderheidsgroepen in Nederland ten behoeve van hulpverlening, arbeid en scholing voor cliënten uit minderheidsgroepen. Daartoe werkt de Reclassering samen met zelforganisaties. Naast vergroting van de toegankelijkheid van de reclasseringsorganisaties voor leden van minderheidsgroepen is het aspect personeelsbeleid van belang. Hoewel de cliëntenpopulatie van de Reclassering voor een niet gering deel uit leden van minderheden bestaat, vertaalt dit gegeven zich onvoldoende in de samenstelling van de personele formatie. In 1998 zal de Reclassering daarom gericht werken aan het bevorderen van de instroom van medewerkers uit etnische minderheidsgroepen.

Verslavingszorg

In 1997 is binnen «Drang op Maat» op verschillende manieren aandacht besteed aan etnische minderheden. Zo is er een begin gemaakt met het voorbereiden van een specifiek aanbod Onderwijs Training en en Vaardigheden (OTV) voor etnische minderheden ten behoeve van uitvoerende medewerkers binnen de verslavingszorg. Daarnaast is in het kader van taakstraffen, in samenwerking met het platform multiculturele verslavingszorg een start gemaakt met het komen tot transculturaliteit in het taakstraffenaanbod van de verslavings-reclassering. Concreet wordt gewerkt aan het realiseren van een tweetal taakstraffen gericht op etnische minderheden die, onder andere vanwege gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal, niet in aanmerking komen voor «reguliere» taakstraffen.

Taakstraffen

Het aandeel taakgestraften uit etnische minderheidsgroepen neemt toe, vooral bij jongeren tot 25 jaar. Bij de volwassenen die een taakstraf opgelegd krijgen is echter nog steeds sprake van een onder-vertegenwoordiging van personen van buitenlandse afkomst, vergeleken

met het aantal leden uit etnische minderheidsgroepen dat een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf krijgt opgelegd. Een mogelijke verklaring is dat de verdachte zelf een aanbod moet doen voor een taakstraf. Onbekendheid met dit gegeven zou dan een oorzaak kunnen zijn. In de praktijk wordt dit aanbod echter ook vaak gedaan door de advocaat of de Reclassering. Het is ook mogelijk dat leden van etnische minderheidsgroepen vaker niet op de rechtszitting verschijnen en dan bij verstek worden veroordeeld. In dat geval kan er geen aanbod voor een taakstraf worden gedaan.

Jeugdreclassering

Een aantal jaren geleden is veel geïnvesteerd in de methodiek-ontwikkeling bij de hulp aan cliënten uit minderheidsgroepen in de jeugdreclassering. In het kader van de professionalisering van de jeugdreclassering zal worden nagegaan in hoeverre de methodiek die indertijd in Eindhoven is ontwikkeld in aanmerking komt voor verdere implementatie.

10.9. Nationaliteitsrecht

Op 14 februari 1998 is het nieuwe wetsvoorstel tot wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap bij de Tweede Kamer ingediend (TK 1997–1998, 25 891 (R 1609), nrs 1–2). Dit wetsvoorstel was noodzakelijk geworden omdat er in de Eerste Kamer bezwaren waren gerezen tegen een eerder voorstel tot wijziging. Deze bezwaren betroffen het bieden van een wettelijke basis aan het laten vallen van de eis bij naturalisatie afstand te doen van de oorspronkelijke nationaliteit. In het nieuwe voorstel blijft de eis tot het doen van afstand gehandhaafd.

Op verzoek van de Tweede Kamer is de circulaire ingetrokken die het vanaf 1992, vooruitlopend op de toen beoogde wetswijziging, mogelijk maakt bij naturalisatie tot Nederlander de oorspronkelijke nationaliteit te behouden (mits dit in overeenstemming was met het nationaliteitsrecht van het land van herkomst). Deze circulaire is op 1 oktober 1997 vervangen door een nieuwe circulaire. De hoofdregel van deze circulaire is dat men bij naturalisatie een verklaring dient te ondertekenen waarin men stelt bereid te zijn afstand te doen van de oorspronkelijke nationaliteit. Wel somt de circulaire die gevallen op waarin het doen van afstand niet kan of zal worden verlangd.

10.10. Racismebestrijding en antidiscriminatiewetgeving

Het WODC heeft op basis van gegevens uit 1994 onderzoek verricht naar «Racistisch geweld in Nederland». Er is geen ondersteuning van de stelling gevonden dat een steeds groter wordend aandeel van het racistisch geweld een extreem rechtse lading krijgt. Om inzicht te krijgen in de omvang van racistisch geweld worden de volgende aanbevelingen gedaan: het opzetten van een goed registratiesysteem in verband met repressie en maatschappelijke belangen; vervolging als regel; en preventieactiviteiten gericht op met name de groep sensatiezoekers. Het O.M. heeft gesignaleerd dat het probleem van registratie zich vooral voordoet bij incidenten met een racistisch motief. Het is van belang dat met name bij de politie meer inzicht wordt verkregen in de aard en omvang van deze incidenten. De problemen bij registratie vormen een aandachtspunt bij het O.M. en politie.

De start van het landelijk O.M. Expertisecentrum Discriminatie, dat is ondergebracht bij het arrondissementsparket te Amsterdam, staat gepland in de tweede helft van 1998. Het expertisecentrum zal fungeren als juridisch inhoudelijke vraagbaak en heeft voorts taken op het gebied van de coördinatie van en afstemming tussen de verschillende lopende

onderzoeken, deskundigheidsbevordering en netwerkvorming en verbetering van de registratie.

Bij de politie is inmiddels een landelijke portefeuillehouder voor discriminatiezaken aangewezen. De politie-portefeuillehouder fungeert als landelijk aanspreekpunt, ook voor het O.M. en heeft de registratie van incidenten met een racistisch motief als belangrijk aandachtspunt.

Bij de Amsterdamse politie is thans een registratiesysteem in ontwikkeling dat zich op dit punt toespitst en dat landelijk ingevoerd kan worden. Deze registratie zal onderling uitwisselbaar zijn met die van het Landelijk Expertisecentrum bij het O.M. De verwachting is dat hieruit een goed en betrouwbaar overzicht zal ontstaan van incidenten met een racistisch motief.

In de vernieuwde richtlijn Discriminatiezaken die per 1 september 1997 in werking is getreden, wordt nog eens als hoofdregel neergelegd dat er altijd een strafrechtelijke reactie volgt, indien een discriminatiezaak zich daarvoor redelijkerwijs technisch leent. In beginsel zal een dagvaarding worden uitgebracht en in lichtere gevallen kan eerst een transactie worden aangeboden. De hoogte van de ter zitting te eisen boetes is in de richtlijn geëxpliciteerd. Ook wordt hierin aangegeven dat een discriminatoire achtergrond als een strafverzwarende omstandigheid geldt bij commune delicten.

10.11. Personen- en familierecht

Justitie besteedt op diverse manieren aandacht aan het geven van informatie over de betekenis van het Islamitisch huwelijks- en vermogensrecht in het Nederlandse rechtstelsel. Zowel bij veel leden van minderheden die naar Islamitisch recht gehuwd zijn als bij Nederlandse hulpverleningsinstanties leven er vragen over de gevolgen hiervan bij echtscheiding en voogdij.

Zo was Justitie het afgelopen jaar vertegenwoordigd op twee Nederlands-Marokkaanse conferenties (in Casablanca en in Noordwijkerhout) die onder meer waren georganiseerd met steun van dit departement door de Stichting Allochtonen Overleg Amsterdam (SOAA). Rechters, rechtshulpverleners, wetenschappers, ambtenaren en hulpverleners uit beide landen spraken er met elkaar.

Justitie heeft op uitnodiging van de Vereniging van Marokkaanse Vrouwen in Nederland deelgenomen aan een forum over de positie van Marokkaanse vrouwen ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan van deze vereniging.

Zodra het wetsvoorstel met betrekking tot consulaire huwelijken in werking treedt zal een voorlichtingsfolder over de beide rechtssystemen in Nederland verschijnen.

HOOFDSTUK 11. ZWARTE, MIGRANTEN- EN VLUCHTELINGENVROUWEN IN HET EMANCIPATIEBELEID

11.1. Inleiding

In de afgelopen kabinetsperiode is een herijking van het emancipatiebeleid van de rijksoverheid in gang gezet. De herijking betrof vooral de benadering, aanpak en werkwijze van het emancipatiebeleid. Deze accentverschuiving wordt in de nieuwe kabinetsperiode voortgezet. De kabinetsnota Emancipatie in uitvoering en de Beleidsbrief Emancipatie 1997 introduceerden drie belangrijke uitgangspunten, die de basis vormen voor het emancipatiebeleid zoals dat nu wordt ontwikkeld en uitgevoerd. Daarbij gaat het om twee inhoudelijke uitgangspunten: de introductie van een benadering waarin maatschappelijke diversiteit wordt opgevat als bron van kwaliteit en de formulering van de doelstelling dat vrouwen en mannen activiteiten in verschillende levenssferen moeten kunnen combineren, met name arbeid en zorg. Het derde uitgangspunt behelst de strategie en aanpak van het beleid en richt zich op de verbreding van het draagvlak voor emancipatie en emancipatiebeleid. De Voortgangsbrief Emancipatiebeleid 1998/1999 gaf een overzicht van de voortgang.

In het regeerakkoord stelt het kabinet zich voor de komende periode tot doel om te komen tot een evenwichtige balans tussen zorg, arbeid, sociale participatie en vrije tijd voor vrouwen en mannen. Het beleid zal erop gericht zijn stereotype beeldvorming over mannen en vrouwen, alsmede over etniciteit, binnen en buiten de overheid tegen te gaan en positieve beeldvorming te stimuleren. Bijzondere aandacht zal worden geschonken aan de positie van meisjes uit etnische minderheidsgroepen. De rol van deze meisjes wordt van grote betekenis geacht in de vormgeving van sociale cohesie in een multiculturele samenleving.

11.2. Diversiteit als bron van kwaliteit

Vanuit de overtuiging dat een optimaal gebruikmaken van de huidige maatschappelijke diversiteit de kwaliteit van de samenleving verrijkt, vormt maatschappelijke diversiteit als bron van kwaliteit het uitgangspunt van het emancipatiebeleid. De Nederlandse samenleving is erbij gebaat wanneer mensen hun bijdragen kunnen leveren vanuit hun verschillende achtergronden (sekse, etniciteit, seksuele voorkeur, leeftijd, enzovoort). Dit behelst een fundamenteel andere invalshoek: *verschillen* tussen (groepen) mensen als zodanig dienen veeleer te worden gezien als «kwaliteitsbronnen» en niet zozeer te worden benaderd in termen van «problemen». Dit in tegenstelling tot systematische *ongelijkheden* tussen (groepen) mensen, in kansen en posities, die uiteraard bestrijding blijven behoeven. Een belangrijk potentieel aan kwaliteitsbronnen is gelegen in de etnische en culturele diversiteit die kenmerkend is voor de huidige bevolkings-samenstelling van Nederland. Voor alle projecten en activiteiten in het kader van het emancipatiebeleid geldt dan ook dat de visie, de belangen en de inbreng van zwarte, migranten- en vluchtelingenvrouwen (verder afgekort tot zmv-vrouwen) in de beleidsontwikkeling dienen te worden meegenomen. Daarnaast is er op onderdelen ook nog specifiek beleid mogelijk.

11.2.1 De «Denktank»

Om «maatschappelijke diversiteit als bron van kwaliteit» voor het beleid vorm en inhoud te kunnen geven, is het van belang nadere ideeën en inzichten te ontwikkelen omtrent de implicaties van dit uitgangspunt, zodanig dat deze bruikbaar zijn voor toepassing op uiteenlopende beleidsterreinen.

Tegen deze achtergrond werd najaar 1997 rondom een aantal relevante beleidsthema's een groep deskundigen – een zogeheten «Denktank» – geformeerd om na te gaan welke concrete, creatieve (beleids)stappen noodzakelijk zijn om de kwaliteiten van zmv-vrouwen beter en meer tot hun recht te laten komen. Gekozen is voor vier thema's:

- Vluchtelingenvrouwen en toegang tot de arbeidsmarkt;
- Diversiteit in de (buitenschoolse) kinderopvang;
- Kansen voor het ondernemerschap van vrouwen uit minderheidsgroepen;
- Kiezen voor technische opleidingen.

Deskundigen van de kant van zmv-vrouwen maakten deel uit van deze «Denktank» evenals vertegenwoordigers van SZW, VWS en (toen nog) BiZa.

De «Denktank» heeft inmiddels zijn werkzaamheden afgerond. Aan de resultaten van de «Denktank» kunnen een aantal conclusies van meer algemene aard worden verbonden en een aantal conclusies die meer specifiek betrekking hebben op de beleidsterreinen van vakdepartementen. Over de vervolgstappen die mogelijk aan de conclusies te verbinden zijn, zal nog worden overlegd met de vakdepartementen. Vervolgens zal de Tweede Kamer van de resultaten op de hoogte worden gesteld.

11.2.2. Diversiteit in de besluitvorming

BZK en SZW hebben de afgelopen jaren gezamenlijk een aantal activiteiten geïnitieerd met het oog op meer diversiteit in politiek en openbaar bestuur, met name op lokaal niveau. De nadruk in die activiteiten ligt voor een belangrijk deel op de notie dat het functioneren van de politiek en van politieke organisaties zelf juist zorgt voor een eenzijdige samenstelling van politieke organen (met in meerderheid mannelijke en autochtone leden). De rode draad in de activiteiten is daarom de gewenste diversiteit van de politiek en wat daarvoor in het functioneren (werving, selectie, werkwijze) van de politiek moet veranderen; niet de achterstand van nu ondervertegenwoordigde groepen.

Dat neemt niet weg dat er daarnaast aan de deelname van sommige groepen een extra stimulans moet worden gegeven. Dit geldt in het bijzonder voor zmv-vrouwen. Zodoende zijn er voor dit doel extra subsidiemiddelen ter beschikking gesteld, die onder meer zijn besteed aan kadertraining voor zmv-vrouwen met politieke ambities.

Concreet is het volgende ondernomen:

- De conferentie «Lokale democratie: vernieuwing en diversiteit» op 8 maart 1997. Deze werkconferentie was vooral bedoeld om lokaal kader van politieke partijen handreikingen te bieden bij werving, selectie en cultuurverandering gericht op meer diversiteit in de politiek.
- De uitgave van twee ideeënkranten, eveneens gericht op lokaal kader van politieke partijen.
- De subsidiëring van het samenwerkingsverband «Veelzijdigheid in de politiek» voor een aantal activiteiten gericht op meer diversiteit in de gemeentepolitiek.
- Het project «Monitor kandidaatselectie voor de gemeenteraden». Om meer inzicht te krijgen in de wijze waarop meer diversiteit in de politiek kan worden bereikt, is aan het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) opdracht verleend om het selectieproces van kandidaten voor de gemeenteraadsverkiezingen in 1998 nauwgezet te volgen. De nadruk ligt daarbij op partijafdelingen die investeren in een andere wijze van werven en selecteren, gericht op politieke vernieuwing en meer diversiteit (inclusief meer vrouwen en meer leden van minderheden). Het rapport «Vertrouwen in vernieuwing. Een onderzoek naar

vernieuwing en diversiteit in de werving en selectie van kandidaten voor de gemeenteraden, 1998» is in de tweede helft van mei aan de ministers van BiZa en SZW aangeboden. Bij de officiële verschijning in boekvorm zal het rapport aan de Tweede Kamer worden aangeboden en verder aan de buitenwereld worden gepresenteerd. Via de kanalen van BZK zullen vervolgens het rapport en de aanbevelingen hun weg naar de politieke partijen vinden. Er zal in ieder geval op basis van het materiaal een derde ideeëncrant worden gemaakt.

- Ontwikkeling beleid na de gemeenteraadsverkiezingen. Als eerst-verantwoordelijke voor dit terrein heeft BZK extra geld uitgetrokken voor beleid in 1998. In overleg met betrokkenen uit het veld (politieke partijen, samenwerkingsverband Veelzijdigheid, provinciale emancipatiebureaus, zmv-organisaties) en deskundigen (onderzoekers, IPP) is besloten om dit te besteden aan beleid na de verkiezingen, gericht op cultuurverandering en het vasthouden van diversiteit. Het zal gaan om pilotprojecten met betrekking tot verandering van politieke cultuur en werkwijze in een aantal gemeenten en om het ondersteunen van de netwerkvorming van zmv-vrouwen in politieke functies. Ook wordt het project «Kweekvijver 2002» van het Multicultureel Instituut voor Politieke Participatie (MIPP) ondersteund. Dit project heeft tot doel om zmv-vrouwen te kwalificeren voor een politieke functie in de toekomst.

Het ziet er naar uit dat het gerichte beleid om de politieke vertegenwoordiging van zmv-vrouwen te stimuleren, zijn vruchten afwerpt. Hoewel het percentage vrouwen in de gemeenteraden nog steeds stagneert, is het aantal zmv-vrouwen onder hen verdubbeld. In absolute aantallen zijn dit er nu 39 (exclusief deelraden). Ook in de Tweede Kamer is het aantal zmv-vrouwen gestegen.

11.3. Emancipatieondersteuning

Het emancipatieondersteuningsbeleid is in de loop van 1998 geactualiseerd in relatie tot maatschappelijke ontwikkelingen en de beleidskeuzes die gemaakt zijn in de nota Emancipatie in uitvoering en de Beleidsbrief Emancipatie 1997/98.

Daarbij wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de wisselwerking tussen maatschappelijke organisaties, in het bijzonder de (zmv)vrouwenbeweging, en het emancipatiebeleid. Subsidieaanvragen zullen mede getoetst worden aan de mate waarin zij zijn gericht op het wegnemen van structurele en culturele belemmeringen, «het ongezien en gezien onderscheid», zodat diversiteit als bron van kwaliteit voor de samenleving tot zijn recht kan komen. Bij de doelstelling van diversiteit krijgt met name de noodzaak tot versterking van de inbreng van zmv-vrouwen in het emancipatiebeleid veel aandacht.

De uitgangspunten van het emancipatieondersteuningsbeleid hebben hun beslag gekregen in een subsidieregeling.

11.3.1. «E-Quality»

Eind 1996 heeft de coördinerend minister voor het emancipatiebeleid de Tweede Kamer geïnformeerd over zijn voornemen tot oprichting per 1 augustus 1998 van «de Bundeling». Onder de naam «E-Quality – experts in gender en etniciteit» bouwt deze vernieuwde emancipatieondersteuningsstructuur voort op de activiteiten van AISA, Arachne, IVA en WEP-I.

E-Quality zal bijdragen aan de vernieuwing van het beleid en ze zal het emancipatieproces in de samenleving ondersteunen. Expliciet zal zij daarbij vanuit het sekse- en etniciteits-perspectief sectoroverstijgend te werk gaan op een aantal prioritaire terreinen van het algemeen emancipa-

tiebeleid zoals diversiteit, empowerment, burgerschap en democratie, herverdelen van macht en invloed, beeldvorming en machtswerking in de multi-culturele samenleving, arbeid, zorg en inkomen, kennis en informatie-technologie (ICT).

De internationale dimensies van alle werkterreinen dienen systematisch in de werkwijze en het activiteitenpakket van E-Quality te zijn opgenomen.

Klanten van E-Quality zijn, naast de overheden en de (zmv)vrouwenbeweging, de adviesraden, het bedrijfsleven en de lagere overheden. De Bundeling onderhoudt een nauwe relatie met (zmv)emancipatieorganisaties. Zoals ook uit de volledige naam van E-Quality blijkt – experts voor gender en etniciteit – betreft een belangrijk deel van het werk van het instituut de wisselwerking tussen gender en etniciteit. De zmv-vrouweninbreng zal dan ook uitdrukkelijk zichtbaar zijn in het werk en de organisatie van E-Quality.

11.4. Sekse en etniciteit in monitoring en mainstreaming

11.4.1. Jaarboek Emancipatie

In april 1998 is het tweede Jaarboek Emancipatie verschenen. Het Jaarboek is een gezamenlijke uitgave van SZW, het CBS en het SCP. Het thema van het Jaarboek is dit keer «de dagindeling van de samenleving», in lijn met de activiteiten van de Commissie Dagindeling. Etniciteit is een belangrijk aandachtspunt in het Jaarboek. Zowel in de statistische gegevens als in de illustrerende interviews is de inbreng van zmv-vrouwen én -mannen geïntegreerd verwerkt. Dat zal ook gelden voor de ontwikkeling van de emancipatie-monitor, waarmee – aan de hand van kengetallen – de ontwikkeling van het emancipatieproces op een aantal terreinen inzichtelijk zal worden gemaakt. De gegevens uit deze monitor zullen jaarlijks worden gepubliceerd in het Jaarboek Emancipatie.

11.4.2. Emancipatietoetsing

In de voorbereiding van het overheidsbeleid is toetsing op emancipatie-effecten een belangrijk aandachtspunt. Eén van de instrumenten die ter beschikking staan voor deze «mainstreaming» is de emancipatie-effectrapportage (EER). Momenteel wordt een evaluatieonderzoek verricht naar de resultaten van de EER op diverse beleidsterreinen en wordt nagegaan in hoeverre het instrument EER als methode vatbaar is voor verbetering, in het bijzonder waar het gaat om de verwevenheid van sekse en etniciteit.

11.4.3. Onderzoek

SZW heeft het initiatief genomen voor een onderzoek naar de sociaal-economische positie van zmv-vrouwen, dat wordt uitgevoerd door het SCP. Dit moet voorzien in de lacune aan kennis over deze groepen vrouwen, veroorzaakt door hun onzichtbaarheid in de algemene statistieken. Het onderzoek concentreert zich op de tweede generatie. Dit onderzoek zal veel, nu nog niet beschikbare, gegevens opleveren. Het verschijnen van dit onderzoek zal waarschijnlijk een goed moment zijn om de positie van deze groep op de agenda te zetten. De beschikbare gegevens zullen een basis vormen voor beleid gericht op zmv-vrouwen.

11.5. Het Overlegkader Vrouwen uit Minderheden

Begin jaren negentig is het Overlegkader Vrouwen uit Minderheden (OVM) van start gegaan. Naast vier departementen (BiZa, SZW, VWS en OCW), participeerden vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden van minderheidsgroepen en FORUM in het overleg. Het doel van dit periodiek overleg was om op regelmatige basis contact te houden over voorgenomen beleidsvoorstellen en -plannen en de inbreng van vrouwen uit minderheden daarin.

In 1997 heeft er een (interne) evaluatie plaatsgevonden naar het functioneren van het OVM. Op basis daarvan is gekozen voor een minder algemene en een meer strategische en themagerichte aanpak, met betrokkenheid van externe deskundigen. Zo heeft het OVM in 1998 als thema's behandeld de verkiezingsprogramma's van de verschillende politieke partijen en «meisjes».

HOOFDSTUK 12. OVERIGE RELEVANTE ONDERWERPEN

12.1. Inleiding

In deze paragraaf zullen achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan de orde komen: het Grotestedenbeleid, geestelijke bedienaren, remigratiebeleid, het Landelijk overleg minderheden en onderzoek.

12.2. Grotestedenbeleid

In 1995 en volgende jaren hebben het kabinet en uiteindelijk 25 gemeentebesturen met elkaar convenanten afgesloten om de sociale en economische problematiek in de steden te lijf te gaan. Er moest «een keer ten goede» bewerkstelligd worden. De steden moesten, via een gezamenlijke en geïntensiveerde inspanning en vanuit een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, weer hun «motorfunctie» als centrumgemeenten in regionaal, landelijk of internationaal opzicht terugkrijgen. Voor een aantal vitale beleidsterreinen zijn er, in het perspectief van een langdurige samenwerking en tegelijk gericht op concrete resultaten, afspraken gemaakt. Om die resultaten te bereiken zouden de bewoners van de steden zelf actief betrokken moeten worden bij de «revitalisering» van hun stad, zodat ze er zelf ook optimisme voor hun eigen toekomst uit konden putten.

In het convenant met de vier grootste steden werden deze uitgangspunten als volgt verwoord: «De bedrijvigheid in de steden moet toenemen. Tevens moet worden voorkomen dat in de steden en in het bijzonder in delen van de steden een tweedeling langs sociaal-economische, maatschappelijke en etnische lijnen realiteit wordt. Het moet dan ook duidelijk worden dat alle onderscheiden bevolkingsgroepen in gelijke mate in de effecten van onze gemeenschappelijke beleidsinspanningen delen» Alle betrokkenen, ook de Tweede Kamer, stelden vast dat deze nieuwe, gemeenschappelijke aanpak van het grotestedenbeleid een reëel uitzicht op die «keer ten goede» rechtvaardigt. De eerste signalen over de aanpak en resultaten na twee tot drie jaar, duiden op vooruitgang op belangrijke onderdelen van beleid: betrokkenheid van private partners en van bewoners begint op gang te komen en binnen de gemeenten is een nieuw elan vaardig geworden om werkelijk vooruitgang te boeken. Hoewel de evaluatie van de startperiode van het grotestedenbeleid over het algemeen positief stemde, werd als een van de grotere tekortkomingen toch gesignaleerd dat de beleidseffecten (nog) niet binnen het bereik kwamen van de economisch en sociaal meer gedepriveerde stadswijken. Het werd zelfs duidelijk dat de baten van het grotestedenbeleid zo ongelijk over de stad waren verdeeld dat de bewoners van die achterstandswijken per saldo een grotere achterstand dan voorheen hadden opgelopen. Dit gold en geldt met name voorzover het gaat om hun opleidings- en scholingsniveau en hun kansen op de arbeidsmarkt. En onder die bewoners zijn bovenproportioneel veel leden van etnische minderheidsgroepen, die immers veelal juist geconcentreerd in dit type stadswijken woonachtig zijn.

De Tweede Kamer heeft de regering terecht gevraagd om extra inspanningen om de oplossing van de grootstedelijke problemen ook te laten doordringen in de concentratiewijken. De regering heeft dat appèl begrepen en de eerste initiatieven aangekondigd om samen met de betrokken gemeenten de effectiviteit van het grote-stedenbeleid voor in het bijzonder de bewoners van concentratiewijken te vergroten. Daar zal het niet bij blijven. In de convenanten, die in 1999 tussen het kabinet en de gemeentebesturen zullen worden gesloten, zullen concrete en meetbare afspraken staan om bij de versterking van de economische en sociale infrastructuur in de steden een positieverbetering te bewerk-

stelligen van de achterstandswijken en -buurten, waar bovengemiddeld veel leden van etnische minderheden wonen.

12.3. Geestelijke bedienaren

Bij de totstandkoming van een samenleving waarin al haar ingezetenen in vrijheid en op voet van gelijkheid hun burgerrechten en burgerlijke verantwoordelijkheden kunnen doen gelden, spelen, zowel bij de traditionele meerderheid, als bij de etnische en andere minderheden, opvattingen en overwegingen van culturele aard een medebepalende rol. De wijze waarop een lid van de samenleving zijn eigen plaats en mogelijkheden percipieert en ruimte voor zelfontplooiing biedt aan medeburgers, hangt in niet geringe mate af van zijn wereldbeschouwing. Godsdienst en levensovertuiging zijn ook voor het integratiebeleid van de overheid derhalve belangrijke factoren. Daarbinnen spelen geestelijke bedienaren een belangrijke rol als raadgever en «opinion leader».

Vanuit de vaststelling dat veel imams slechts tijdelijk in Nederland werkzaam zijn en hun opleiding in het herkomstland hebben genoten, heeft de Tweede Kamer bij motie-Mulder-van Dam (II 1993/94, 23 409, nr. 8) de aandacht van de regering gevraagd voor de opleiding van deze geestelijke bedienaren.

Op 26 februari 1998 heeft de minister van Binnenlandse Zaken, te zamen met de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen de Tweede Kamer een nota aangeboden over het integratiebeleid betreffende etnische minderheden in relatie tot hun geestelijke bedienaren (II 1997–1998, 25 919, nr. 2). Daarin werd uiteengezet dat het beginsel van de scheiding van kerk en staat de burgerlijke overheden verplicht zich te onthouden van elke bemoeienis met de belijdenis en de inhoud van godsdienst en levensovertuiging en met de interne organisatie van kerkgenootschappen en genootschappen op geestelijke grondslag; daartoe behoort ook de opleiding en aanstelling van geestelijke bedienaren.

Met dit uitgangspunt is niet in strijd dat de regering op grond van overwegingen van algemeen maatschappelijke aard op alle kerkgenootschappen en genootschappen op geestelijke grondslag een beroep heeft gedaan naar wat in hun vermogen ligt bij te dragen aan de verwerkelijking van de doelstellingen van het integratiebeleid van de overheid. Het welslagen van het integratiebeleid is immers van groot belang voor onze samenleving als geheel, voor de ontplooiing van de eigen mogelijkheden van elk van haar leden en voor gezonde intermenselijke verhoudingen. De regering riep en roept in het bijzonder de organisaties op hindoeïstische en islamitische grondslag, die immers veel aanhang en respect genieten onder leden van etnische minderheidsgroepen, op om stappen te zetten om tot een Nederlandse opleiding van hun geestelijke bedienaren over te gaan. In dat kader wees zij op de mogelijkheden die de Nederlandse wetgeving inzake voortgezet en hoger onderwijs biedt bij de inrichting van zulke opleidingen.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen is bereid, middels toepassing van art. 75b WVO medewerking te verlenen aan de totstandkoming van een cursus Imam-opleiding onder het bevoegd gezag van een schoolbestuur van openbaar of bijzonder onderwijs.

De staatssecretaris kondigde voorts aan zelf initiatieven te nemen om, met medewerking van daartoe dienstige organisaties op hindoeïstische en/of islamitische grondslag, bestuurders en geestelijke bedienaren van moskeeën en mandirs te informeren over de Nederlandse samenleving en over het integratiebeleid. Ook ligt het in de bedoeling om imams, dedes, pandiets en andere geestelijke bedienaren die daarvoor in aanmerking komen in het eerste jaar van hun verblijf in Nederland een op hun functie toegesneden inburgeringstraject aan te bieden. De staatssecretaris is

voornemens, de WIN zo te wijzigen dat deze geestelijke bedienaren onder de werking van deze wet worden gebracht. Met betrekking tot in Nederland werkzame geestelijke bedienaren, afkomstig van buiten de Europese Economische Ruimte, zal de Arbeidsinspectie steekproefsgewijze nagaan of door werkgevers aan de wettelijke eisen van arbeidsvoorwaarden, arbeidsverhoudingen en arbeidsomstandigheden inzake geestelijke bedienaren wordt voldaan.

Voorts bevestigde de regering haar eerder genomen besluit om ten behoeve van de krijgsmacht en ten behoeve van penitentiaire inrichtingen een Dienst geestelijke verzorging op islamitische, respectievelijk hindoeïstische grondslag in te richten. De uitvoering van dat besluit blijft overigens afhankelijk van de totstandkoming van een representatief overlegorgaan van de kant van de desbetreffende geestelijke genootschappen. Voor de specifieke functies van geestelijk verzorger in krijgsmacht en penitentiaire inrichtingen, als ook in de zorgsector, zal de regering specifieke opleidingen, c.q. bijscholingstrajecten inrichten. Voorts is de regering bereid, voor voorlopig vijf jaren, tot de inrichting van een helpdesk ten behoeve van geestelijke verzorging in zorginstellingen bij te dragen.

12.4. Remigratiebeleid

Terwijl het integratiebeleid minderheden primair uitgaat van de verwachting dat de leden van minderheidsgroepen overwegend in Nederland zullen blijven, is de regering er zich gelijktijdig van bewust dat bij velen een latent verlangen bestaat om te remigreren.

Op 14 april 1998 is het wetsvoorstel Remigratiewet (TK, 1997–1998, 25 741, nrs. 1–2) door de Tweede Kamer aanvaard met een aantal amendementen. In het kader van het wetsvoorstel is voorzien in het merendeel van de gesignaleerde knelpunten uit de Hoofdpijnennotitie remigratiebeleid van juni 1996 (TK, 1995–1996, 24 401, nr. 19).

De verbeteringen betreffen met name de toevoeging van een ziektekostenverzekering, de individualisering van de uitkering naar man en vrouw, een financiële regeling voor wezen tot aan hun meerderjarigheid, een visumregeling voor familiebezoek en de indexering van de uitkering.

Voorts zijn bij amendement de volgende regels toegevoegd:

- De verlaging van de leeftijdsgrens voor de Remigratieregeling 1985, waardoor personen vanaf 45 jaar – in plaats van zoals thans geldt 50 jaar – voor deze regeling in aanmerking kunnen komen.
- De opname van een terugkeeroptie naar Nederland binnen één jaar na remigratie.
- De toevoeging van de doelgroepen Grieken, Italianen, Portugezen en Spanjaarden, die indertijd als arbeidsmigranten zijn geworven.
- De toevoeging dat afgeschatte WAO-ers, die in de bestemmingslanden verblijven en die bij vertrek uit Nederland geen aanvraag hadden ingediend voor de Remigratieregeling 1985 maar dat wel hadden kunnen doen, alsnog een aanvraag kunnen indienen.
- De toevoeging dat enkele algemene maatregelen van bestuur, die krachtens de Remigratiewet in het leven worden geroepen, eerst ter kennis worden gebracht van de Staten Generaal, zodat deze zich desgewenst terzake kan uitspreken.

Het wetsvoorstel (EK, 1997–1998, 25 741, nr. 322) is in behandeling genomen door de Eerste Kamer. Inmiddels is de Memorie van Antwoord al naar de Eerste Kamer gezonden als reactie op het Voorlopig Verslag. De nieuwe AMvB's voor de remigratieregelingen, die bij het van kracht worden van de Remigratiewet in werking moeten gaan treden, worden voorbereid.

Bij de behandeling van het wetsvoorstel is door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking een mede namens de minister van Binnenlandse Zaken ondertekend Werkplan voor de gefaciliteerde terugkeer van remigranten ter informatie aan de Tweede Kamer gepresenteerd (brief van 3 april 1998, nr. DPC/AM-149/98). Dit plan zal interdepartementaal en in overleg met betrokken uitvoerende organisaties nog nader worden uitgewerkt. Doel van het Werkplan is om de slagingskans van de reïntegratie van de remigrant in het bestemmingsland te vergroten. Het Werkplan voorziet in een gefaseerde aanpak, waarbij remigranten zich met overheidssteun in Nederland op hun vertrek kunnen voorbereiden (via voorlichting, training, etc.), waarna zij van de remigratieregelingen gebruik kunnen maken. Verder kunnen zij op projectmatige basis ondersteuning krijgen bij hun hervestiging in het bestemmingsland. Hiertoe zullen in belangrijke bestemmingslanden projectbureaus worden opgericht.

In het kader van de Projectgroep Bosniërs is in samenwerking tussen de ministeries van Binnenlandse Zaken, Justitie en Buitenlandse Zaken / Ontwikkelingssamenwerking een samenhangend pakket voorzieningen voor de remigratie en vrijwillige terugkeer van Bosniërs tot stand gekomen. Dit programma is in een brochure gepubliceerd en verspreid onder de betrokken organisaties. Medio maart 1998 is de termijn van de Basisremigratiesubsidieregeling 1985 van twee jaar naar 1 jaar en van de Remigratieregeling 1985 van vijf jaar naar drie jaar verkort, zodat erkende vluchtelingen en asielgerechtigden (waaronder ook Bosniërs) desgewenst spoediger een aanvraag voor deze regelingen kunnen indienen (zie KB van 23 februari 1998 Stb.1998, 145).

De uitvoering van de remigratieregelingen door de Sociale Verzekeringsbank en door het Nederlands Migratie Instituut (met name voor de voorlichting) is ongewijzigd voortgezet.

12.5. Landelijk overleg minderheden

In het afgelopen parlementaire jaar heeft het kabinet diverse keren overlegd met samenwerkingsverbanden van minderheidsgroepen.

De staatssecretaris van Justitie heeft op 6 oktober 1997 gesproken met de samenwerkingsverbanden over ondermeer de Rijkswet op het Nederlandschap.

Op 13 november 1997 heeft de minister van Binnenlandse Zaken samen met de staatssecretaris van VWS gesproken met de samenwerkingsverbanden over de subsidiëring van zelforganisaties en ouderenbeleid.

Op 15 juni 1998 heeft het eerste Landelijke Overleg Minderheden (LOM) plaatsgevonden. Het LOM is de opvolger van de LAO. Bij deze gelegenheid spraken de ministers van BiZa en SZW met de samenwerkingsverbanden over ondermeer de uitvoering van de Wet SAMEN.

Vanuit zowel West- als Oost-Europese landen is er een groeiende belangstelling te constateren voor de wijze waarop in Nederland de overlegstructuur met minderheden is georganiseerd. Nederland vervult op dit punt steeds meer een voorbeeldfunctie.

12.6. Onderzoek

In het kader van het rapportagesysteem Toegankelijkheid en Evenredigheid zijn studies afgerond naar de «harde kern» van de werkloosheid onder etnische minderheden en naar de instroom van leerlingen uit de

herkomstlanden, die de schoolloopbaan in het Nederlandse onderwijs voortzetten. Tevens is een stand-van-zaken-onderzoek afgerond naar de situatie rond inspraak van etnische minderheden op lokaal niveau, waarbij zowel is gekeken naar de door gemeenten hieromtrent getroffen voorzieningen als naar de ervaringen van de minderheden daarmee. Voorts is begonnen met de opzet van een monitor waarmee de positie van de kleine minderheidsgroepen en in het bijzonder vluchtelingen in beeld kan worden gebracht.

Samen met het ministerie van Economische Zaken is een onderzoek uitgevoerd naar de ontwikkeling van het ondernemerschap onder minderheden. Dit mede ten behoeve van het door de Sociaal Economische Raad uitgebrachte advies terzake.

Het Sociaal Cultureel Planbureau voorziet dit jaar in een evaluerende studie over de positie van ouderen onder de etnische minderheden en het ten aanzien van hen gevoerde beleid (zie bijlage 5). Ook het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft zijn jaarlijkse publicatie Allochtonen in Nederland uitgebracht.

In het kader van het in samenwerking met het Landelijk Bureau Racismebestrijding opgezette registratiesysteem van racistische incidenten heeft een eerste rapportage opgeleverd: «Eerste monitor racisme en extreem rechts».

In 1998 is het vierde survey Sociale Positie Voorzieningengebruik Allochtonen (SPVA) uitgevoerd, waarmee nieuwe gegevens zijn verzameld omtrent de sociaal-economische positie van de vier grootste minderheidsgroepen in Nederland. De verzamelde gegevens zijn een belangrijke bron voor analyses in het T&E-rapportagesysteem in de komende jaren. Op basis van deze gegevens zal onder meer een trendstudie worden verricht naar de ontwikkeling van de sociaal-economische positie van etnische minderheden. Tenslotte is begonnen met de opzet van een volgsysteem voor de uitvoering van het per 1 januari 1998 wettelijk verplichte inburgeringstraject.

HOOFDSTUK 13. FINANCIËN

Voor 1999 worden de volgende bedragen geraamd (bedragen x duizend)

Ministerie van	1998	1999
Justitie	5 400	1 400
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	257 760	231 195
OCW	916 854	1 121 429
VROM	34 600	32 300
EZ	75 000	PM
SZW	2 990	9 526
VWS	217 358	170 827
Totaal	1 509 962	1 566 677

De bedragen voor 1999 worden gespecificeerd in bijlage 3 van dit Jaaroverzicht.

Motie	Stand van zaken
De motie Noorman-den Uyl (TK 1996–1997, 25 001, nr. 12) verzoekt de regering een integraal plan van aanpak op te stellen voor ondermeer het voorkomen van schooluitval, de bestrijding van criminaliteit en het verbeteren van toeleiding naar werk	De motie is uitgevoerd met de op 4 november 1997 ingediende nota «Criminaliteit in relatie tot integratie van etnische minderheden» (CRIEM) (TK 1997–1998, 25 726, nr. 1).
De motie Noorman-Den Uyl (TK 1996–1997, 25 001, nr. 13) verzoekt de regering op het vlak van het personeelsbeleid een voorkeursbeleid te realiseren en een gedragscode en een klachtenreglement in te voeren.	De minister van Binnenlandse Zaken heeft hierover op 8 oktober 1997 een brief doen uitgaan naar zijn collega's.
De motie Dankers (TK 1996–1997, 25 001, nr. 16) nodigt de regering uit om te onderzoeken of het scheppen van specifieke voorzieningen en/of het oprichten van identiteitsgebonden instellingen voor ouderen uit de minderheidsgroepen nodig en wenselijk is.	De Islamitische ouderenorganisatie NISBO heeft in het voorjaar van 1998, na overleg met de Staatssecretaris van VWS, een rapport hierover uitgebracht. De algemene lijn die hieruit naar voren komt, is dat er niet zozeer behoefte aan landelijke categorale verzorgingshuizen is, maar dat er wel behoefte is aan kleinschalige voorzieningen voor allochtone ouderen. Het één en ander wordt in de komende periode door VWS uitgewerkt. Voorts mag verwezen worden naar het rapport van het SCP over dit onderwerp, waarvan een samenvatting gevoegd is bij dit jaar-overzicht. Het kabinet zal separaat zijn standpunt dienaangaande aan de Tweede Kamer aanbieden.
De motie Dittrich (TK 1996–1997, 25 001, nr. 19) nodigt de regering uit over te gaan tot de instelling van een Taskforce die door dialoog met publieke organisaties, instellingen en bedrijven de participatie van leden van etnische groepen aldaar probeert te verhogen.	De motie is uitgevoerd. De taskforce is op 29 april 1998 geïnstalleerd door de ministers van SZW en BiZa.
De motie Dittrich (TK 1996–1997, 25 001, nr. 20) nodigt de regering uit tot een landelijk onderzoek naar de houding van leden van etnische groepen ten opzichte van homosexualiteit.	Hierover heeft de Staatssecretaris van VWS overleg gevoerd met de Staatssecretaris van OC&W. Er loopt een project terzake bij FORUM, instituut voor multiculturele ontwikkeling. Ook is de houding in Nederland ten opzichte van homoseksualiteit onderwerp van één van de modules van maatschappelijke oriëntatie in de inburgeringsprogramma's voor nieuwkomers.
De motie Noorman-den Uyl c.s. (TK 1996–1997, 25 001, nr. 29) verzoekt de regering om gelden die overblijven bij nieuwkomers in te zetten voor het wegwerken van de wachtlijsten.	Deze motie is reeds uitgevoerd.
De motie van het lid Apostolou c.s (TK 1995–1996, 24 401, nr. 16) verzoekt de regering in het in te dienen wetsvoorstel inzake remigratiebeleid een regeling met betrekking tot de terugkeeroptie op te nemen.	De motie is uitgevoerd doordat de terugkeeroptie via een amendement in het wetsvoorstel Remigratie is opgenomen. Het wetsvoorstel is op 14 april 1998 in de Tweede Kamer aangenomen. De Eerste Kamer heeft op 22 juni 1998 het voorlopig verslag uitgebracht (EK 1997–1998, 25 741, nr. 322A). De minister van Binnenlandse Zaken heeft op 27 juli 1998 de memorie van antwoord naar de Eerste Kamer gezonden (EK 1997–1998, 25 741, nr. 322b).
De motie Wallage c.s.(TK 1997–1998, 25 600, nr. 11) verzoekt de regering een bedrag van fl. 30 mln. Beschikbaar te stellen voor het verbeteren van het resultaat van het inburgeringsprogramma d.m.v. verhoging van het gemiddeld aantal educatie-uren, omdat een goede inburgering van nieuwkomers door educatie tot werk, integratie en zelfredzaamheid van vitaal belang is voor het voorkomen van achterstandssituaties en werkloosheid.	Per brief van 29 september 1997 (TK 1997–1998, 25 600, nr 35) heeft de minister van Financiën de Tweede Kamer bericht dat het kabinet bereid is het genoemde bedrag structureel toe te voegen aan de middelen voor inburgering. Daarmee is het mogelijk geworden om het gemiddeld aantal educatie-uren per nieuwkomer te verhogen van 500 naar 600 uur. Een en ander is reeds verwerkt in de nota van wijziging bij de Wet Inburgering Nieuwkomers. De motie is afgehandeld.
De motie Noorman-den Uyl, Dittrich, Oedayraj Singh Varma, Bijleveld-Schouten (TK 1997–1998, 25 114, nr. 33) verzoekt de regering om in bestuurlijk overleg met arbeidsvoorzieningsorganisatie en de VNG te bezien op welke wijze een extra inspanning geleverd kan worden op weg naar een sluitende aanpak voor nieuwkomers	Het ambtelijk overleg tussen SZW, BiZa, VNG en Arbeidsvoorziening heeft geleid tot een notitie met afspraken die ter goedkeuring is voorgelegd aan de besturen van de VNG en Arbeidsvoorziening en aan de ministers van SZW en BiZa. Daarna zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd door de minister van SZW.
De motie-Noorman-den Uyl (TK 1997–1998, 25 601, nr. 10) verzoekt de regering aan te geven op welke wijze en in welke periode de wachtlijsten bij de verschillende vormen van jeugdhulpverlening kunnen worden opgeheven en daarover op zo kort mogelijke termijn de Kamer te berichten	De motie is uitgevoerd. De Tweede Kamer is per brief van 11 december 1997 hierover geïnformeerd.

Motie	Stand van zaken
De motie-Gabor (TK 1997–1998, 25 601, nr. 12) nodigt de regering uit om, in afwachting van de VWS-evaluatie, een noodverband te leggen, zodat de beschikbare middelen op een verantwoorde wijze alsnog ter beschikking kunnen komen aan de zelforganisaties die door de nieuwe subsidiesystematiek in hun bestaan worden bedreigd, en de Kamer hierover te berichten.	VWS heeft de motie uitgevoerd door de Kamer bij brief van 22 december 1997 te laten weten dat het gevraagde noodverband inmiddels is gelegd (TK 1997–1998, 25 600, nr. 51 XVI).
De motie-Van der Burg en Jeekel (TK 1997–1998, 25 601, nr. 25) verzoekt de regering uiterlijk voor 1 april 1998 met een voorstel naar de Kamer te komen tot het instellen van een landelijk signalerings-, ondersteunings- en stimuleringspunt woonwagengebouwen.	Per brief van 20 mei 1998 gaf de minister van BiZa de stand van zaken ter zake de motie weer.
De motie Dankers (TK 1996–1997, 25 001, nr. 18) nodigt de regering uit om «naar analogie van het project Toplink dat tot doel heeft hogere bestuurs- en managementfuncties door meer vrouwen te laten vervullen, een databank voor geïnteresseerde hoger opgeleide leden van minderheidsgroepen op te (doen) zetten».	De minister van SZW rapporteert na de zomer van 1998 aan de Tweede Kamer over de uitkomsten van een onderzoek naar de bemiddeling van hoger opgeleide minderheden. Op basis van deze bevindingen zullen mogelijke beleidsvoorstellen worden geformuleerd ten aanzien van de bemiddeling van hoger opgeleide minderheden.
De motie Bakker (TK 1997–1998, 25 369, nr. 19) verzoekt de regering te bevorderen dat de overheid in ruime zin ten minste de helft van haar vacatures aanmeldt bij de arbeidsvoorziening.	Per brief van 27 januari 1998 heeft de minister van Binnenlandse Zaken het Verbond van Sectorwerkgevers Overheid (VSO) verzocht hem te informeren of sectoren bereid en in staat zijn (ten minste de helft van) hun vacatures bij Arbeidsvoorziening te melden. Het VSO heeft de minister van Binnenlandse Zaken op 13 maart 1998 bericht 44% van de vacatures van de overheid te melden bij Arbeidsvoorziening. De resultaten met betrekking tot vervulling van overheidsvacatures, gevoegd bij de beleidsplannen van Arbeidsvoorziening, leiden bij het VSO tot de verwachting dat de overheid nog meer vacatures zal aanmelden, waardoor het percentage van 44% zal stijgen. De minister van SZW heeft toegezegd met Arbeidsvoorziening na te gaan hoe vanuit de overheid maximaal gebruik kan worden gemaakt van de mogelijkheden van Arbeidsvoorziening.
De motie Dittrich (TK 1996–1997, 25 001, nr. 22) stelt voor te komen met een nieuwe beleidsnotitie «Media en Minderheden».	De notitie «Media en Minderheden» wordt eind 1998, begin 1999 verwacht.
De motie-Kamp (TK 1997–1998, 25 114, nr. 29) verzoekt de regering gemeenten ruimte te bieden een klein deel van de inburgeringsprogramma's, onder dezelfde voorwaarden, aan te besteden bij particuliere taleninstituten, opdat bij de evaluatie na drie jaar een goede vergelijking van de resultaten mogelijk is.	Bij brief van 6 februari 1998 (CIM98/177) is aan de Tweede Kamer gemeld dat de betrokken ministers zich nog beraden over de uitvoering van de motie. In de memorie van antwoord aan de Eerste Kamer is dit ook gemeld. De minister van OCenW heeft tijdens de behandeling van de Win in de Eerste Kamer aangegeven dat de uitvoering van de motie-Kamp tot wetgeving zou moeten leiden. Daarom ligt het in het voorplan de uitvoering van de motie te bezien bij de evaluatie van de Wet educatie en beroepsonderwijs die ongeveer gelijktijdig met de evaluatie van de Win zal plaatsvinden.
De motie-Bijleveld-Schouten, Rouvoet, Noorman-den Uyl en Dittrich (TK 1997–1998, 25 114, nr. 35) verzoekt aan de regering te onderzoeken en de Kamer op korte termijn te rapporteren hoe de groep EU-onderdanen – eventueel op vrijwillige basis – eenzelfde programma aangeboden kan worden als aan andere nieuwkomers.	Brief d.d. 23 juli 1998 is aan de Tweede Kamer verzonden.
De motie-Noorman-den Uyl (TK 1997–1998, 25 601, nr.9) verzoekt de regering een onderzoek te laten plaatsvinden om sociale cohesie op lokaal niveau te verbeteren en daarvoor plannen te ontwikkelen en deze de Kamer binnen afzienbare tijd aan te bieden.	De motie is aan de VNG voorgelegd. De VNG heeft laten weten geen voorstander te zijn van een dergelijk onderzoek. Diverse onderzoeken met duidelijke raakvlakken en overlappingsen zijn onlangs afgerond. Hierin worden ook diverse aanbevelingen gedaan. Een brief aan de Kamer volgt.
De motie-Oedayraj Singh Varma (TK 1997–1998, 25 601, nr. 16) verzoekt de regering in de herijking van het Nationaal actieplan elektronische snelwegen expliciet aandacht te besteden aan de positie van etnische minderheden op de elektronische snelweg, alsmede toekomstig beleid te formuleren om deze positie te verbeteren.	Het beleid is erop gericht om elektronische informatie voor een breed publiek via openbare bibliotheken toegankelijk te maken. Aangezien op dit moment onduidelijk is wat de positie van etnische minderheden op de elektronische snelweg is, dient hierover eerst meer bekend te zijn. In het najaar wordt het onderzoek naar de maatschappelijke implicaties van ICT afgerond, waarna bekeken zal worden of er behoefte is aan aanvullend onderzoek.
De motie-Kamp c.s. (TK 1997–1998, 25 601, nr. 24) verzoekt de regering de mogelijkheden te onderzoeken al degenen, die in een achterstandssituatie verkeren en niet onder de Wet inburgering nieuwkomers vallen een inburgeringsprogramma aan te bieden en de Kamer daarover op korte termijn te berichten.	De minister van OCenW heeft in overleg met de minister van BiZa en de minister van SZW een ontwerp brief opgesteld. In het kader van het regeerakkoord is vervolgens een budget gereserveerd en is overeengekomen dat nadere gedachtevorming over de gewenste uitwerking van het beleidstraject moet plaatsvinden.

Motie	Stand van zaken
De motie-Gabor c.s. (TK 1997–1998, 25 726, nr. 2) nodigt in het kader van CRIEM de regering uit om alle beleidsniveaus en bij het ontwikkelen van nieuwe beleidsinstrumenten de zelforganisaties nadrukkelijk te betrekken, en verzoekt de regering de Kamer hierover te informeren.	Dit onderwerp wordt in het regulier overleg met de VNG aan de orde gesteld.
De motie-Noorman-Den Uyl c.s. (TK 1997–1998, nr. 25 726, nr. 3) van oordeel zijnde dat een plan van aanpak voor de preventie en repressie van sommige allochtone en andere jongeren alleen succesvol kan zijn indien werk en scholing volledig geïntegreerd zijn, verzoekt de regering om een aanvulling op drie beleidssporen van de CRIEM-nota op het terrein van werk, werkervaring en begeleiding en dit aan de Kamer op een zo kort mogelijke termijn aan te bieden.	De minister heeft dit onder de aandacht te gebracht van de minister van SZW en zal samen met hem bezien of een aanvullend instrumentarium voor deze specifieke groep nodig is.
De motie-Noorman-Den Uyl c.s. (TK 1997–1998, 25 726, nr. 4) verzoekt de regering de Kamer op korte termijn inzicht te geven in de kosten van een structurele financiering in de komende vier jaar (van programma's voor taal-, school- en ouderondersteuning) in al die gemeenten waarin achterstandssituaties zich voordoen.	De minister voor GSI zal te gelegener tijd de Kamer hieromtrent berichten.
De motie-Kamp c.s. (TK 1997–1998, 25 726, nr. 5) nodigt de regering uit de Kamer op de kortst mogelijke termijn te informeren over de hoogte van de uitvoeringskosten (van de nota) en daarbij aan te geven hoe deze gefinancierd kunnen worden.	De minister voor GSI zal te gelegener tijd de Kamer hieromtrent berichten.
De motie Jorritsma-van Oosten c.s. overwegende dat allochtone studenten die in hun land van herkomst al een hogere opleiding hebben genoten, nog steeds problemen ondervinden o.a. wat betreft aanpassing aan de Nederlandse onderwijscultuur, (...) verzoekt de regering te bevorderen dat er meer aandacht aan deze groep wordt besteed (TK 1997–1998, 25 600-VIII, nr. 46; Handelingen 13-11-1997, 24–1885).	Met het Expertise Centrum Allochtonen Hoger Onderwijs (ECHO) zijn afspraken gemaakt over de verbreding van haar taak zodat ook projecten die van belang zijn voor zij-instromers of vluchteling-studenten kunnen worden ondersteund. Naar aanleiding daarvan heeft het ECHO in 1997 11 projecten gesubsidieerd in het wetenschappelijk onderwijs. Het merendeel van de projectaanvragen is gericht op de aansluitingsproblematiek (instroom en begeleiding tijdens de propedeuse) van deze studenten. Ten tweede voert de Stichting voor Vluchteling Studenten UAF de SUS-regeling uit die het mogelijk maakt voor vluchteling-studenten na het 27e jaar een studie te starten in het hoger onderwijs met gemengde studiefinanciering. In het ontwerp-HOOP wordt vergroting van instroom en rendement van allochtone studenten genoemd. Hierover wordt momenteel overleg gevoerd met de instellingen voor hoger onderwijs en de studentenorganisaties. Over de resultaten van het gevoerde overleg over ontwerp-HOOP is de Tweede Kamer door de minister van OCenW bij brief van 12 december, kenmerk WO/B/1997/37 947 geïnformeerd. De uitwerking van de motie wordt vervolgens langs twee lijnen opgepakt: 1. Versterking makelaarsfunctie UAF Om richting gemeenten van inburgeringgericht advies uit te brengen over de specifieke scholingsbehoefte van hoogopgeleide vluchteling-studenten. 2. Bij brief aan de Tweede Kamer van 23 september jl. (kenmerk SFB/1997/20 252) is voorgesteld de wachtermijn voor vluchtelingen in de WSF en WTS van drie jaar te verkorten tot een jaar. Dit maakt het mogelijk dat hoog opgeleide vluchteling-studenten met de status vergunning tot verblijf op humanitaire gronden sneller kunnen instromen in het onderwijs, wat de integratie in de samenleving bevordert.

BIJLAGE 2**STAND VAN ZAKEN UITVOERING TOEZEGGINGEN****Minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid**

Omschrijving (vindplaats)	Stand van zaken
De minister heeft toegezegd dat het betrekken van etnische minderheden bij de beleidsontwikkeling en -uitvoering van het grote-stedenbeleid en in het algemeen van het wijk- en buurtbeheer geëigenderd zal worden voor het bestuurlijk overleg met de VNG (TK 1997–1998, 25 601, nr. 26, blz. 28).	Met de VNG wordt hier reeds op ambtelijk niveau over gesproken.
De minister zal de suggesties van mw. Noorman-den Uyl over fiscale verplichtingen in kansenzones bekijken en de Kamer een reactie daarop geven (TK 1997–1998, 25 601, nr. 26, blz. 30).	Dit aspect wordt betrokken bij de voorbereiding van een wetsontwerp inzake de kansenzones.
De ongewenstheid van in Nederland per schotelantenne te ontvangen programma's van Turkse zenders zal in het kader van de Raad van Europa aan de orde worden gesteld (TK 1997–1998 26 november 1997).	Er heeft een beknopt onderzoek plaatsgevonden naar mediagebruik bij enkele groepen. Het onderwerp zal in de Raad van Europa aan de orde worden gesteld.
Zodra de minister over relevante informatie beschikt met betrekking tot opvattingen/organisaties van «Grijze Wolven», zal hij die de gemeenten en ook de Tweede Kamer ter beschikking stellen (TK 26 november 1997).	Dit zal te gelegener tijd gebeuren.
Met betrekking tot de strafrechtelijke vervolging van daders van onlusten te Deventer zal de minister van Justitie de wens van de heer Gabor overgebracht worden dat op veroordeelde buitenlanders art. 8c Vreemdelingenwet zal worden toegepast (TK 26 november 1997).	De minister van Justitie is in kennis gesteld van het gevoel van de Tweede Kamer.
Na behandeling van het wetsvoorstel ter goedkeuring van het kaderverdrag bescherming van nationale minderheden door de Raad van State zal dit wetsvoorstel aan de Kamer worden gezonden (TK 1995–1996, 24 401, nr. 8, blz. 17).	De Raad van State heeft advies uitgebracht over dit wetsvoorstel. Het kaderrapport naar aanleiding van het advies wordt thans opgesteld.
De minister zal met verwijzing naar het onderzoeksvoorstel van het Belle van Zuylen-instituut bezien of een dergelijk onderzoek (Europees onderzoek naar de positie van de tweede generatie vrouwen uit minderheidsgroepen), maar dan in een aangepaste vorm, kan worden uitgevoerd. De minister zal de Tweede Kamer hiervan in kennis stellen (TK 1996–1997, 25 001, nr. 25, blz. 15).	Per brief van 17 september 1997 (TK 1997–1998, 25 601, nr. 3) is de Tweede Kamer gemeld dat gezien er al elders lopend onderzoek is, er geen aanleiding is om op dit terrein nieuw onderzoek te starten.
De minister zal het verzoek van mw. Noorman-den Uyl om een schriftelijke reactie op haar motie over allochtone leerlingbegeleiders (nr. 12) zoals zij deze in april van dit jaar heeft ingediend, overbrengen aan de bewindslieden van het ministerie van OCenW (TK 1997–1998, 25 601, nr. 26, blz. 29).	OCenW is op de hoogte gesteld van het verzoek van mw. Noorman-den Uyl. De desbetreffende motie is uitgevoerd met de op 4 november 1997 ingediende nota «Criminaliteit in relatie tot de integratie van etnische minderheden» (TK 1997–1998, 25 726, nr. 1).
De minister zal de vragen die door de Kamer gesteld zijn over Arbeidsvoorziening voorleggen aan de minister van SZW (TK 1997–1998, 25 601, nr. 26, blz. 30).	SZW is van deze toezegging op de hoogte gesteld. Een overzicht van bedoelde vragen is naar het ministerie van SZW gezonden.
De Kamer zal een dezer dagen de voortgangsnotitie Asielbeleid ontvangen met daarin speciale aandacht voor Irak en Afghanistan naar aanleiding van recente ontwikkelingen. Daarin zal tevens een standpunt worden gegeven inzake het vraagstuk van documentlozen (TK 1997–1998, 25 601, nr. 26, blz. 26).	De tweede halfjaarlijkse rapportage asielketen is op 20 november 1997 aan de Tweede Kamer aangeboden (TK 1997–1998, 19 637, nr. 289). Eveneens is op 20 november 1997 een notitie over de problematiek van de binnenkomst van ongedocumenteerde asielzoekers en de mogelijke maatregelen daartegen naar de Tweede Kamer gezonden (TK 1997–1998, 19 637, nr. 291).
Nagegaan wordt of een gecoördineerd financieel overzicht rijksbreed van het minderhedenbeleid mogelijk is (TK dd. 2 oktober 1997).	Een overzicht als bedoeld is reeds als bijlage bij het Jaaroverzicht Integratiebeleid 1998 aan de Kamer aangeboden.
De regering zal de opmerkingen analyseren die in Contrast van 6 november 1997 zijn gemaakt over de juistheid van de werkgelegenheidscijfers in het Jaaroverzicht (TK 1997–1998, 25 601, nr. 26, blz. 29).	Op 18 december 1997 is een brief aan de heer Kamp (VVD) verzonden met verklaring van de cijfers.
Na ommekomst van dit debat zal in het Jaaroverzicht 1998 uitgebreid worden ingegaan op de beleidsconsequenties die verbonden zullen worden aan de Ronde-Tafel-Gesprekken (TK 1996–1997, 25 001, nr. 25, blz. 36).	Hierover is in het jaaroverzicht Integratiebeleid minderheden 1998 bericht. Daarin werd een verdere uitwerking aangekondigd.

Omschrijving (vindplaats)	Stand van zaken
De minister ziet – sprekende over het subsidie-vraagstuk van moskeeën – mogelijkheden om bepaalde activiteiten te faciliteren. Faciliteren kan hier overigens variëren van aanpassingen in wet- en regelgeving tot en met financieel ondersteunen (TK 1996–1997, 25 001, nr. 25, blz. 41).	Op dit onderwerp is ingegaan in de op 26 februari 1998 aan de Tweede Kamer gezonden notitie «Het integratiebeleid betreffende etnische minderheden in relatie tot hun geestelijke bedienaren» (TK 1997–1998, 25 919, nr. 2).
De minister zal een notitie voor de Tweede Kamer opstellen inzake de ontwikkelingen en onderwerpen op het terrein van de lijkbezorging en daarbij betrekken de wensen en vragen die op dit terrein leven bij de minderheidsgroepen in Nederland (TK 1997–1998, 25 272).	De brief met notitie is op 28 januari 1998 naar de Tweede Kamer gezonden (TK 1997–1998, nr. 25 864).
Anti-discriminatie	
De minister zal een werkconferentie organiseren, eventueel met de VNG, over hoe het bestrijden van racisme en discriminatie op lokaal niveau kan worden gestimuleerd (TK 1997–1998, 25 601, nr. 23, blz. 11).	In het voorjaar van 1998 zal een werkconferentie met gemeenten worden georganiseerd. De opzet van deze werkconferentie wordt in het ADOR (Anti-Discriminatie Overleg Rijksoverheid) besproken.
De minister zal Inventariseren of alle ministeries een gedragscode over anti-discriminatie hebben (TK 1997–1998, 25 601, nr. 23, blz. 10).	In het Anti Discriminatie Overleg Rijksoverheid (ADOR) zal een inventarisatie worden gehouden. Tevens zal worden geïnformeerd of de code effectief is, hoe ermee wordt omgegaan en of er veel klachten zijn. De Kamer zal hierover worden geïnformeerd. Omdat de inventarisatie verschillende aspecten betreft zal de informatie eerst aan de Kamer kunnen worden gemeld nadat de nieuwe bewindspersonen zijn aangetreden.
Met het oog op het TK-debat van 25 juni 1997 zal de minister medio juni een antwoord sturen aan de Tweede Kamer op de vraag van het TK-lid Dittrich over het verbieden van racistische uitslatingen, zoals dat onlangs het geval was met de uitzending van het Vlaams Blok op 5 mei jl. (TK 1996–1997, 25 001, nr. 25, blz. 17)	De brief is op 16 oktober 1997 aan de Tweede Kamer aangeboden (TK 1997–1998, 25 601, nr. 5).
CRIEM	
De minister zal het vraagstuk van criminele illegalen, dat met name in Amsterdam zou spelen, onderzoeken en zo mogelijk betrekken bij de bespreking van de CRIEM-nota (TK 1997–1998, 25 601, nr. 26, blz. 30).	Is afgehandeld.
In het derde spoor van de CRIEM-nota (voorkomen van het ontstaan van taalachterstanden bij heel jonge kinderen) wordt aan de consultatiebureaus van de GG&GD een belangrijke signaleringsfunctie toegerekend. Mw. Noorman wees erop dat de recent ingevoerde verplichting om lid te zijn van een instelling voor kruiswerk voor veel ouders uit etnische minderheidsgroepen een belemmering vormt om gebruik te maken van een consultatiebureau. De minister heeft toegezegd dit probleem aan de orde te zullen stellen bij de minister van VWS (TK 1997–1998, 25 726, nr. 6, blz. 11).	Het consultatiebureau-werk (0–4 jarigen) wordt uitgevoerd door de thuiszorgorganisaties en niet door de GG&GD-en. In het regeerakkoord is opgenomen dat de toegangsbijdragen voor de preventieve zorg voor 0–4 jarigen in de AWBZ worden afgeschaft, waarmee evt. belemmeringen verdwijnen.
Mw. Noorman had verder signalen ontvangen dat de GG&GD-en thans bezuinigingen doorvoeren waardoor het voortbestaan van de consultatiebureaus in gevaar komt. Daarmee zou ook de signaleringsfunctie van deze bureaus verdwijnen. De minister heeft toegezegd ook dit te zullen doorgeven aan de minister van VWS (TK 1997–1998, 25 726, nr. 6, blz. 11).	De GG&GD-en richten zich krachtens de WCPV op de 4–19-jarigen. De thuiszorgorganisaties zijn verantwoordelijk voor het consultatiebureau-werk (0–4 jarigen). Eventuele bezuinigingen bij de GG&GD-en kunnen dus nooit gevolgen hebben voor het consultatiebureau-werk.
De minister heeft toegezegd dat over de voortgang van de pilotprojecten in het kader van CRIEM zal worden gerapporteerd in het Jaaroverzicht Integratiebeleid, dat elk jaar op Prinsjesdag aan de Tweede Kamer wordt aangeboden. (TK 1997–1998, 25 726, nr. 6, blz. 13).	Eerste rapportage is opgenomen in het Jaaroverzicht integratiebeleid etnische groepen 1999.
De minister kondigde aan dat de Kamer een stuk over de besteding van de Van Montfrans gelden zal bereiken (TK 1997–1998, 25 726, nr. 6, blz. 12).	De rapportage «Vier jaar van Montfrans» (uitvoering plan van aanpak jeugdcriminaliteit) is in april 1998 aan de Tweede Kamer aangeboden.
Inburgering	
De minister heeft toegezegd dat op het moment dat de inhoud van de wet inburgering nieuwkomers helder is in welke fase de wet kan worden ingevoerd, het overleg met de gemeenten over de gefaseerde invoering en andere punten zal plaatsvinden (TK 1997–1998, 25 114, nr. 15).	De wet treedt in werking per 30 september 1998. Overleg met gemeenten heeft plaatsgevonden.

Omschrijving (vindplaats)	Stand van zaken
De minister zal de flexibiliteit van de programma's ingeval van zwanerschap of psychische stoornis) onder de aandacht van de VNG brengen (TK 1997–1998, 25 114, nr. 15).	In ambtelijke voorbereiding met de VNG. Wordt meegenomen in voorlichting voor de invoering Win. Implementatie voorlichting start in de loop van mei 1998.
De minister zegt toe met de gemeenten het punt van de EU-onderdanen te bespreken, aangezien EU-onderdanen niet onder de wet vallen en er geen andere voorrangspositie bij wet of regelgeving geregeld kan worden (TK 1997–1998, 25 114).	Brief d.d. 23 juni 1998 (CIM98/202)aan de Tweede Kamer gezonden.
De minister zegt toe de jaarlijkse tussenrapportages die voorafgaan aan de evaluatie van de Win aan de Kamer te sturen. Bezien kan dan worden of er overleg met de Kamer moet plaatsvinden (TK 1997–1998, 25 114)).	Zal worden uitgevoerd in het kader van de evaluatie van de WIN die in 2001 plaatsvindt. Start eind 1998.
Nu via de motie-Bijleveld is bepaald dat de VVTV 'ers tot de doelgroep worden gerekend, moet de positie van VVTV'ers die een A-status hebben gekregen, nog worden geregeld. Bij de eerstvolgende gelegenheid die zich aandient om de nodige technische wijzigingen in de wet aan te brengen zal dat gebeuren (EK 1997–1998, 27 127).	Wordt meegenomen in Reparatiewet I van Justitie (TK 1997–1998, 25 836, nrs. 1–2).
De minister zegt toe de aanvullende suggesties van mw. Le Poole door te geven aan de minister van SZW. Dat geldt ook voor het zo vroeg mogelijk betrekken van arbeidsvoorziening (EK 1997–1998, 27 131).	De minister van BiZa heeft dit onderwerp in een brief van 20 juli 1998 onder de aandacht van de minister van SZW gebracht.
De minister zegt toe het korte en lange termijnprobleem, zoals mw. le Poole dat beschreven heeft onder de aandacht te brengen van de minister van SZW, evenals het inschakelen van gespecialiseerde instellingen (EK 1997- 1998, 27 150).	De minister van BiZa heeft dit onderwerp in een brief van 20 juli 1998 onder de aandacht van de minister van SZW gebracht.
Op dit moment heeft de minister geen reden, aan te nemen dat het bestaansrecht van Emplooi ter discussie staat, ook niet op het punt van de financiering. Niettemin zal hij de vraag van mw. Le Poole doorgeven aan de minister van SZW (EK 1997- 1998, 27 152).	De minister van BiZa heeft dit onderwerp in een brief van 20 juli 1998 onder de aandacht van de minister van SZW gebracht.
De minister zal nog praten met de collega's van de regeringen van de Nederlandse Antillen en Aruba over de taalbeheersing en het opleidingsniveau (EK 1997–1998, 7 april 1998, nr. 27)	Na overleg met de Nederlandse Antillen en Aruba zijn de aspecten taalbeheersing en opleidingsniveau opgenomen in de onderliggende regelgeving.
Het per 1 januari 1996 ingevoerde nieuwe inburgeringsbeleid wordt geëvalueerd conform de afspraken die daarover op 15 mei 1995 met de VNG zijn gemaakt. De evaluatie is in mei 1996 van start gegaan en zal in september 1997 worden afgerond met een eindrapportage (TK 1996-1997, 25 001, nrs. 1 en 2).	Eindrapportage is in december 1997 aan de Kamer aangeboden.
Ten aanzien van EU-onderdanen zal de minister, samen met de minister van OCenW en de gemeenten nagaan wat het aanbod onder deze groep is (TK 1996–1997, 25 114, nr. 15)	Brief d.d. 23 juli 1998 (CIM98/202) is aan de Tweede Kamer verzonden.
In de vorm van een nota van wijziging, met een begeleidende brief, zal worden aangegeven welke punten van de inbreng van de Tweede Kamer in het wetgevingoverleg door het kabinet worden overgenomen en welke niet, met redenen omkleed. Geprobeerd zal worden dit binnen twee weken te doen (TK 1996–1997, 25 114, nr. 15).	Brief is op 30 september 1997 aan de Tweede Kamer gezonden (TK 1997–1998, 25 114, nr. 16).
De minister zal in ieder geval over de problematiek van de vvtv'ers met een status nader overleg voeren met de VNG aangezien ook de gemeenten hier een belangrijke rol in kunnen spelen (TK 6 november 1997, nr. 21).	Via amendement Bijleveld zijn VVTV'ers die na 3 jaar een VTV-status krijgen onder de doelgroep van de Win gebracht (TK 1996–1997, 25 114, nr. 14)
De minister zegt toe dat hij de ontwikkelingen actief zal volgen met tussenrapportages en dergelijke, zodat in goed overleg met alle betrokkenen erop gewezen kan worden hoe belangrijk de sluitende aanpak is (TK 6 november 1997, nr. 21).	Er is in de wet een evaluatie voorzien binnen drie jaar na invoering van de wet. In de jaren daarvoor zullen tussenrapportages worden opgesteld, die ook aan de Tweede Kamer zullen worden aangeboden.
Met de gemeenten wordt nagegaan hoe de uitputting van de gelden voor inburgering verloopt (Monitor inburgering) (TK 1996–1997, 25 001, nr. 1 en 2)	De monitor is in 1996 uitgevoerd per kwartaal; in 1997 wordt deze halfjaarlijks gehouden. Deze halfjaarlijkse monitor is inmiddels in 1997 uitgevoerd.

Omschrijving (vindplaats)	Stand van zaken
Remigratie	
De Minister heeft toegezegd een wetsvoorstel in te dienen waarin faciliteiten beschikbaar worden gesteld ten behoeve van remigratie (TK 1995–1996, 24 401, nr. 19).	Het wetsvoorstel is op 14 april 1998 in de Tweede Kamer aangenomen. Op 22 juni 1998 is het voorlopig verslag door de Eerste Kamer uitgebracht. De minister van Binnenlandse Zaken heeft op 27 juli 1998 de memorie van antwoord naar de Eerste Kamer gezonden (EK 1997–1998, 25 741, nr. 322b).
De Minister is bereid te praten met de nieuwe regeringen van de Antillen en Aruba over remigratieprojecten voor Antillianen en Arubanen. Hij zal daarbij ook goed werkende bestaande projecten bezien (TK 8 april 1998, 71–5337).	Uitvoering van deze toezegging wordt nader bezien in relatie tot de bestaande projecten.
De Minister zal in overleg met de Minister van Justitie bezien of het nodig is om impulsen te geven aan de ontwikkeling van samenwerking tussen de organisaties van asielzoekers en van remigranten (TK 8 april 1998, 71–5339).	Over dit onderwerp is overleg gaande tussen de betrokken departementen. Betreffende organisaties bezien of er verdergaande samenwerking nodig is en hoe die samenwerking vorm gegeven zou kunnen worden.
Werkplan BiZa/OS gefaciliteerde terugkeer van remigranten. A – De Minister zal laten uitwerken welke organisaties onder te stellen voorwaarden de functie van aanloopadres kunnen vervullen. Hij zal daarbij ook het NMI betrekken. Hij zal de Kamer terzake informeren. B – De Minister zal laten uitwerken, hoe op een gestructureerde wijze met inzet van nog aan te wijzen instellingen en in relatie tot de op te zetten projectbureaus de nazorg kan plaatsvinden voor remigranten, waarbij ambassades een centrale afstemmingsrol zul vervullen (TK 8 april 1998, 71–5339).	Interdepartementaal overleg BiZa/BuZa/OS op ambtelijk niveau over de uitwerking van het Werkplan gefaciliteerde terugkeer remigranten is nog niet afgerond.
De Minister zal nagaan in hoeverre indexering ook voor de reeds geremigreerden kan gaan gelden en de Kamer daarover berichten (TK 8 april 1998, 71–5349).	In de uitvoeringsamvb op basis van de Remigratiewet zal de indexering worden geregeld. Daarbij zal worden bezien in hoeverre de indexering ook voor de reeds geremigreerden kan gaan gelden.
De Minister wil zich niet afsluiten voor specifieke problemen ten aanzien van reeds geremigreerde remigranten en bezien of in schrijnende individuele gevallen een oplossing is te vinden buiten de Remigratiewet (met name ziektekosten en individualisering) (TK 8 april 1998, 71–5350).	Aan de Sociale Verzekeringsbank is verzocht na te gaan of er individuele problematische gevallen bestaan. Deze informatie wordt afgewacht.
Vvtv	
In de door de Tweede Kamer gevraagde «monitor» op de uitvoering is reeds voorzien. Op dit moment wordt het wettelijk verplichte evaluatieonderzoek van de Zorgwet VVTV uitgevoerd. Daarin wordt ook dit aspect meegenomen. In 1999, vier jaar na de inwerkingtreding van de wet, zal hierover aan de Tweede Kamer worden gerapporteerd (TK 1996–1997, nr. 55, blz. 4075 e.v.).	Evaluatieonderzoek is thans in het tweede jaar. In april 1998 is een tussenrapportage ontvangen. Het eindrapport wordt begin april 1999 opgeleverd.
De minister heeft toegezegd een circulaire te sturen waarin de gemeente een handreiking zal worden geboden om de uitvoering van de arbeidsplicht voor VVTV'ers, waarbij nogal eens maatwerk zal worden vereist, vorm te geven (TK 1996–1997, nr. 55, blz. 4076).	Dit is opgenomen in de circulaire taakstellingen huisvesting verblijfs-gerechtigden en vergunninghouders 1e halfjaar 1998, die 24 oktober 1997 is verzonden (circulaire CIM97/1818).
In de circulaire aan de gemeenten zal ook de uitwerking van (het op 25 februari jl. gehouden asieldebat door staatssecretaris Schmitz toegezegde brief over) de in voorbereiding zijnde amvb, waarin voor asielzoekers en VVTV'ers de mogelijkheid wordt geopend om vrijwilligerswerk te verrichten, worden meegenomen (TK 1996–1997, nr. 55, blz. 4078).	Dit is opgenomen in de circulaire taakstellingen huisvesting verblijfs-gerechtigden en vergunninghouders 1e halfjaar 1998, die 24 oktober 1997 is verzonden (circulaire CIM97/1818).
In de circulaire aan de gemeenten zal worden gevraagd om m.b.t. de sancties het proportionaliteitsbeginsel (cf. Algemene Bijstandwet) toe te passen en oog te hebben voor de rechten van de (VVTV-er als) burger (TK 1996–1997, nr. 55, blz. 4079).	Dit is opgenomen in de circulaire taakstellingen huisvesting verblijfs-gerechtigden en vergunninghouders 1e halfjaar 1998, die 24 oktober 1997 is verzonden (circulaire CIM97/1818).
In de circulaire aan de gemeenten zal worden aangegeven welke rol het arbeidsbureau kan spelen zonder dat van daadwerkelijke bemiddeling sprake is (TK 1996–1997, nr. 55, blz. 4080).	Dit is opgenomen in de circulaire taakstellingen huisvesting verblijfs-gerechtigden en vergunninghouders 1e halfjaar 1998, die 24 oktober 1997 is verzonden (circulaire CIM97/1818).

Omschrijving (vindplaats)	Stand van zaken
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	
Basisonderwijs Het thema (van de herijking van de gewichtengelden) is inderdaad hoe wij de middelen het meest effectief kunnen richten. Daar moeten wij nog eens goed over praten, in combinatie met wat wij voor de basisscholen gaan doen. (TK 1996–1997, Handelingen 47–3705).	In januari 1998 heeft de Tweede Kamer een brief ontvangen, waarin is aangegeven welke onderzoeken ten behoeve van de herziening van de gewichtenregeling worden uitgevoerd. Deze onderzoeken zijn thans in uitvoering. In het najaar ontvangt de Kamer een notitie met de resultaten daarvan en een voorstel indien daar aanleiding voor is – voor wijziging van de gewichtenregeling.
Voortgezet onderwijs Namens het kabinet zullen de (...) voorstellen (over o.m. een imamopleiding) te zijner tijd aan uw Kamer worden aangeboden. (TK 1996–1997 25 001, nr. 6, p. 4) De verwachte groei van leerarbeidplaatsen in algemene zin kan in evenredige mate ten goede komen aan allochtonen. Aan dit punt zal ik overigens specifieke aandacht besteden bij het uit te zetten nader onderzoek en de evaluatie van het Convenant Versterking Leerlingwensen (Tweede Kamer, 1996–1997, Aanhangsel van de Handelingen, nr. 886, blz. 1814) De regering herhaalt zijn eerdere toezegging om bij de voorbereiding van de concessie-wetgeving voor de publieke omroep rekening te houden met de positie van minderheden. (TK 1997–1998, 25 600 VIII, nr. 11, blz. 7). De programma's (NL-tv en NL-radio) worden momenteel uitgezonden, zodat nog geen volledig beeld bestaat in de kijkdichtheid. Na beëindiging van het project zal een evaluatie worden uitgevoerd, waarbij het bereik onder de doelgroepen en de waardering van de doelgroepen betrokken zal worden (TK 1997–1998, 25 600 VIII, nr. 11, blz. 36).	Verwezen wordt naar de op 26 februari 1998 uitgebrachte nota «Het integratiebeleid betreffende etnische minderheden in relatie tot hun geestelijke bedienaren» (TK 1997–1998, 25 919, nr. 2). In de vernieuwingsmonitor BVE wordt de voortgang van het vernieuwingsproces BVE jaarlijks gemeten. Binnen het doelgroepenbeleid wordt ook de deelname van minderheden aan de beroepsbegeleidende leerweg gemeten. Bij het in het najaar 1998 af te ronden wetsvoorstel zal dit bij de taakopdracht van de publieke omroep tot uitdrukking worden gebracht. Hierop zal nader worden ingegaan in de beleidsnotitie «Media en Minderheden», die in het najaar wordt verwacht. Het evaluatie-onderzoek is inmiddels afgerond. De betreffende programma's worden in het najaar herhaald. NOT Teleac is in overleg met SOM Media en de Grote Steden over herhalingen via lokale migrantenzenders in het voorjaar van 1999.
Ministerie van Economische Zaken	
De mogelijkheden zullen worden bekeken om het project franchising en allochtonen voort te zetten op voorwaarde dat er een goed plan op tafel ligt en dat andere partijen nogmaals willen bijdragen (TK 1997–1998, 25 600 XIII, 21–1561). Het overzicht uitvoering aanbevelingen van het rapport Coopers & Lybrand (allochtoon ondernemerschap) zal naar de Kamer worden gestuurd (TK 1997–1998, 25 600 XIII, 21–1577).	Het project is met een jaar verlengd. Is gebeurd bij brief d.d. 26 februari 1998.
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid	
Over de resultaten van de «denktank» (geformeerd om na te gaan welke concrete, creatieve (beleids)stappen noodzakelijk zijn om de kwaliteiten van zwarte, migranten en vluchtelingenvrouwen beter en meer tot hun recht te laten komen) zal gerapporteerd worden (TK1997–1998, 25 606 en 25 631, nr. 4). De staatssecretaris van OCenW heeft toegezegd dat er een brief komt over de taalbeheersing van allochtone kinderen in de basisvorming (TK 1997–1998, 24–1890).	De denktank heeft zijn werkzaamheden afgerond. In de begroting van 1999 en in de meerjarennota emancipatiebeleid van 1999 wordt hierover gerapporteerd. Op 16 maart 1998 heeft de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een brief aan de Tweede Kamer gezonden over het taalbeleid (kenmerk VO/TAB/1998/2725). In de brief wordt ingegaan op de manier waarop aan het taalbeleid in de eerste jaren van het voortgezet onderwijs extra accent kan worden gegeven, onder meer met het oog op de schakeling tussen basisschool en voortgezet onderwijs.

BIJLAGE 3**SPECIFICATIES VAN DE RAMINGEN PER DEPARTEMENT
(bedragen x duizend gulden)****Ministerie van Justitie, hoofdstuk 6**

Begrotingsjaar 1997: Rechtshulp

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
06.03	1 400				1 400	

Begrotingsjaar 1998: Rechtshulp

06.03	1 600					
-------	-------	--	--	--	--	--

Begrotingsjaar 1999: Gefinancierde rechtsbijstand

06.03	1 400					
-------	-------	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			1 400	1 400	1 400	

Toelichting: De in dit kader opgenomen middelen worden ingezet voor de bijdrage aan het Landelijk Bureau Racismebestrijding.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, hoofdstuk 7

Begrotingsjaar 1997: Algemeen Minderhedenbeleid

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
03.01	5 992	+ 1 002	+ 2 062	9 056	8 841	- 251

Begrotingsjaar 1998: Algemeen Minderhedenbeleid

03.01	6 060	+ 7 814	+ 101	13 975		
-------	-------	---------	-------	--------	--	--

Begrotingsjaar 1999: Algemeen Minderhedenbeleid

03.01	12 995 ¹					
-------	---------------------	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			7 517	7 525	7 525	7 525

Toelichting: Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

a) Wetenschappelijk onderzoek minderhedenbeleid	1 596
b) Inspraak Minderheden	4 028
c) Specifiek Minderhedenbeleid	0 871
d) Inburgering nieuwkomers	1 000
e) CRIEM	5 500

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, hoofdstuk 7

Begrotingsjaar 1997: Wet Rietkerk-uitkering

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
03.03	7 100		– 400	6 700	6 624	– 76

Begrotingsjaar 1998: Wet Rietkerk-uitkering

03.03	6 700			6 700		
-------	-------	--	--	-------	--	--

Begrotingsjaar 1999: Wet Rietkerk-uitkering

03.03	6 300					
-------	-------	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			6 000	5 700	5 400	5 100

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, hoofdstuk 7

Begrotingsjaar 1997: Zorgwet VVTV

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
03.04	173 000	– 34 624	– 30 000	108 376	100 832	– 7 544

Begrotingsjaar 1998: Zorgwet VVTV

03.04	183 000	– 62 000	563	121 563	–	–
-------	---------	----------	-----	---------	---	---

begrotingsjaar 1999: Zorgwet VVTV

03.04	132 531					
-------	---------	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			111 382	97 320	88 320	88 320

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, hoofdstuk 7Begrotingsjaar 1997: Remigratie¹

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
15.03	61 780	4 000	– 8 000	57 780	54 893	– 2 887

Begrotingsjaar 1998: Remigratie

03.05	72 000	– 1 494	300	70 806		
-------	--------	---------	-----	--------	--	--

Begrotingsjaar 1999: Remigratie

03.05	79 369					
-------	--------	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			81 575	83 782	86 090	88 044

¹ Per 1 januari 1997 is het begrotingsartikel overgegaan van het ministerie van SZW naar het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Primair onderwijs: faciliteiten basisonderwijs

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
18.01	245 112				251 021	

Begrotingsjaar 1998: Primair onderwijs: faciliteiten basisonderwijs

18.01	250 387			254 523		
-------	---------	--	--	---------	--	--

Begrotingsjaar 1999: Primair onderwijs: faciliteiten basisonderwijs

18.01	254 564					
-------	---------	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen		2000	2001	2002	2003
		261 721	267 597	273 775	279 726

Toelichting:

Bovenvermelde bedragen zijn gebaseerd op de formatie die afhankelijk is van het aantal leerlingen met een gewicht van 1.9.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Primair onderwijs: faciliteiten speciaal onderwijs

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
18.01	43 505				44 887	

Begrotingsjaar 1998: Primair onderwijs: faciliteiten speciaal onderwijs

18.01	45 228			47 552		
-------	--------	--	--	--------	--	--

Begrotingsjaar 1999: Primair onderwijs: faciliteiten speciaal onderwijs

18.01	49 701					
-------	--------	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen		2000	2001	2002	2003
		52 194	54 688	57 181	59 758

Toelichting:

Faciliteiten t.b.v. minderheden in het (voortgezet) speciaal onderwijs.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Primair onderwijs: onderwijs in eigen taal

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
18.01	77 501				77 972	

Begrotingsjaar 1998: Primair onderwijs: onderwijs in allochtone levende talen

18.01	97 415			98 413		
-------	--------	--	--	--------	--	--

Begrotingsjaar 1999: Primair onderwijs: onderwijs in allochtone levende talen

18.01	126 202					
-------	---------	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen		2000	2001	2002	2003
		126 202	126 292	125 156	119 002

Toelichting:

Voor 1997 zijn hier de OETC middelen voor onderwijs in eigen taal in basis- en speciaal onderwijs weergegeven. Per 1 augustus 1998 worden de middelen voor allochtone levende talen (OALT) via de gemeenten ingezet. Vanaf 1998 wordt daarom het bedrag weergegeven dat gereserveerd is voor OALT. Dit bedrag bestaat uit het OETC-budget plus enkele aanvullende componenten (zoals nascholing in het kader van OALT). Om het bedrag in 1998 te berekenen is 7/12 van het OETC-budget genomen en 5/12 van het OALT-budget, omdat OETC per 1-8-98 overgegaan is in OALT.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Primair onderwijs: Onderwijsvoorrankingsgebiedenbeleid

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
18.01/18.05	72 726				95 255	

Begrotingsjaar 1998: Primair onderwijs: gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid

18.01/18.05	109 174			111 543		
-------------	---------	--	--	---------	--	--

Begrotingsjaar 1999: Primair onderwijs: gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid

18.01/18.05	122 494					
Meerjarenramingen		2000	2001	2002	2003	
		122 562	122 637	122 674	122 674	

Toelichting:

Tot 1 augustus 1998 zijn middelen ingezet voor het bestrijden van achterstanden, waarbij een groot deel van de doelgroep werd gevormd door minderheden. Het betreft de middelen voor het gebiedenbeleid, de verzorgingsstructuur van het onderwijsvoorrankingsbeleid, de zogenoemde WRR-middelen, middelen uit het budget «herbesteding aanscherping gewicht 1,25» voor onderwijsachterstandenbestrijding en middelen voor speciale niet-wettelijke uitgaven. Na 1 augustus 1998 maken de middelen deel uit van het budget dat naar gemeenten gaat ter bestrijding van onderwijsachterstanden (GOA). Vanaf 1 augustus 1998 is ook het budget voor eerste opvang voor asielzoekers in het GOA-budget opgenomen. De bedragen zijn exclusief het deel dat het beleidsterrein Voortgezet Onderwijs bijdraagt aan het GOA-budget.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8Begrotingsjaar 1997: Voortgezet onderwijs: Faciliteitenregeling culturele minderheden, en onderwijs eigen taal¹

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
19.01/19.06	102 066		- 9 000	93 066	92 518	

Begrotingsjaar 1998: Voortgezet onderwijs: Faciliteitenregeling culturele minderheden, en onderwijs eigen taal

19.06	103 783					
-------	---------	--	--	--	--	--

Begrotingsjaar 1999: Voortgezet onderwijs: Faciliteitenregeling culturele minderheden, en onderwijs eigen taal

19.06	104 679					
Meerjarenramingen		2000	2001	2002	2003	
		106 462	107 739	107 739	107 739	

Toelichting:

¹ Ruim driekwart van dit bedrag is bestemd voor de faciliteitenregeling van etnische minderheden (incl. asielzoekers).

De overige middelen zijn gereserveerd voor de regeling onderwijs in eigen taal. Vanaf 1 augustus 1998 wordt een deel van de middelen (art. 5, 6 en 7 van de CUMI-regeling in het kader van de wet GOA via een specifieke uitkering aan de gemeenten beschikbaar gesteld (1998: 7,0 mln.; 1999 e.v. jaren 21,3 mln.).

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8Begrotingsjaar 1997: Projecten Voortgezet Onderwijs¹

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
19.05	9 611	1 448	500	11 559	12 285	

Begrotingsjaar 1998: Projecten Voortgezet Onderwijs

19.05	9 972
-------	-------

Begrotingsjaar 1999: Projecten Voortgezet Onderwijs

19.05	7 589
-------	-------

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	7 837	7 764	7 764	7 764

Toelichting:

¹ Deze middelen zijn bestemd voor nascholing van docenten, ontwikkeling van leermiddelen, voor het onderwijs in de eigen taal, het Nederlands als tweede taal, WRR 1e opvang (tot 1 augustus 1998, daarna via wet GOA) en het intercultureel onderwijs.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Voortgezet Onderwijs Onderwijsvoorangsgebiedenbeleid

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
19.01/19.06	21 586				21 518	

Begrotingsjaar 1998: Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid

19.06	24 741
-------	--------

Begrotingsjaar 1999: Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid

19.06	24 882
-------	--------

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	24 882	24 882	24 882	24 882

Toelichting:

Deze middelen (inclusief de middelen voor bestrijding schoolverzuim) zijn gericht op leerlingen in een achterstandssituatie en dus op een bredere doelgroep dan etnische minderheden alleen. Vanaf 1 augustus 1998 worden deze middelen (volledig) in het kader van GOA via een specifieke uitkering aan de gemeenten beschikbaar gesteld.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: educatie

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
20.01 vavo basiseducatie	73 125 168 762	- 2 862 5 194	- 2 115 - 5 483	68 148 168 474		
(totaal) educatie	241 888	2 332	(7 598)	236 622	241 548	4 926

Begrotingsjaar 1998: educatie

20.01	250 143
-------	---------

Begrotingsjaar 1999: educatie

20.01	233 952
-------	---------

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	236 387	238 307	239 850	241 914

Toelichting: Met ingang van het uitvoeringsjaar 1997 zijn de middelen voor voortgezet volwassenenonderwijs (VAVO) en basiseducatie in het kader van de Web (Wet educatie en beroepsonderwijs) als een «educatiebedrag» aan de gemeenten ter beschikking gesteld. Het is derhalve niet mogelijk het realisatiebedrag educatie voor 1997 te splitsen in een VAVO- en een basiseducatiecomponent. De gemelde bedragen zijn gebaseerd op 33% deelname door etnische minderheden in VAVO. De deelname van etnische minderheden aan de basiseducatie bedraagt 80%. Uitgedrukt in een percentage van de totale educatie bedraagt de deelname 58%.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Inburgering

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
20.01	133 808	16 264	2 019	152 091	152 164	73

Begrotingsjaar 1998: Inburgering

20.01	143 399
-------	---------

Begrotingsjaar 1999: Inburgering

20.01	188 990
-------	---------

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	190 531	191 725	192 691	194 244

Toelichting:

In het kader van de WEB zijn de middelen voor inburgering met ingang van 1997 apart aan de gemeenten ter beschikking gesteld.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Faciliteiten etnische minderheden en randgroepjongeren¹

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
20.01	13 800	0	0	13 800	13 800	0

Begrotingsjaar 1998: Faciliteiten etnische minderheden en randgroepjongeren¹

	20.01	pm				
--	-------	----	--	--	--	--

Begrotingsjaar 1999: Faciliteiten etnische minderheden en randgroepjongeren¹

20.01	pm					
Meerjarenramingen		2000	2001	2002	2003	
		pm	pm	pm	pm	

Toelichting:

¹ De faciliteiten voor etnische minderheden en randgroepjongeren maken vanaf 1998 deel uit van de beleidsagenda. Deze agenda kent een indeling op (hoofd)thema's en doelstellingen. Met betrekking tot de aanwending van de gelden van de beleidsagenda bestaat overeenkomstig de Web bestedingsvrijheid voor de instellingen. Het is derhalve niet meer mogelijk aan te geven wat aan specifieke faciliteiten wordt besteed.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Kunstuitingen Migranten

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
17.09.02	1 000 ¹	–	–		1 000	

Begrotingsjaar 1998: Kunstuitingen Migranten

	850 ²	–	–	–	–	
--	------------------	---	---	---	---	--

Begrotingsjaar 1999: Kunstuitingen migranten

	850	–	–	–	–	–
Meerjarenramingen		2000	2001	2002	2003	
		850	850 ³	850 ³	850 ³	

Toelichting:

¹ Het betreft hier een specifiek budget. Daarnaast gaat er via het thema «intercultureel» uit de Cultuurnota 1997–2000 ook indirect nog geld naar minderheden.

² 150 000 is gerealloceerd in het kader van de Cultuurnota 1997–2000.

³ De definitieve bedragen voor de jaren 2001 t/m 2003 zijn afhankelijk van de nieuwe Cultuurnota.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Omroep en pers

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
27.04	4 500 ¹	–	0 021	4 521	4 521	

Begrotingsjaar 1998: Omroep en pers

27.04	3 021	–	–	–	–	
-------	-------	---	---	---	---	--

Begrotingsjaar 1999: Omroep en pers

27.04	3 021	–	–	–	–	–
-------	-------	---	---	---	---	---

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	3 021	3 021 ²	3 021 ²	3 021 ²

Toelichting:

¹ Het betreft de instellingssubsidies voor SOM-Media en de STOA en projectsubsidies op het terrein van media en migranten. In 1996 en 1997 is daarnaast per jaar 1 500 000,- beschikbaar gesteld voor Nederlands taalonderwijs op televisie door Teleac/NOT.

² De definitieve bedragen voor de jaren 2001 t/m 2003 zijn afhankelijk van de nieuwe Cultuurnota.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Letteren en bibliotheken

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
27.02	1 300 ¹	–	5	1 305	1 305	

Begrotingsjaar 1998: Letteren en bibliotheken

27.02	1 555 ²	–	–	–	–	
-------	--------------------	---	---	---	---	--

Begrotingsjaar 1999: Letteren en bibliotheken

27.02	1 305	–	–	–	–	–
-------	-------	---	---	---	---	---

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	1 305	1 305 ³	1 305 ³	1 305 ³

Toelichting:

¹ Het betreft onder meer subsidies voor SMAU, El Hizra en Stichting NANA, en een geoormerkt budget binnen het leesbevorderingsbeleid.

² Bij de toedeling van de extra middelen voor Cultuur n.a.v. de motie Wolffensperger c.s. is voor 1998 eenmalig een bedrag van f 250 000 gereserveerd voor het bevorderen van de dialoog tussen de Nederlandse literatuur en schrijvers die van elders komen.

³ De definitieve bedragen voor de jaren 2001 t/m 2003 zijn afhankelijk van de nieuwe Cultuurnota.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Hoger Beroepsonderwijs

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
21.04	4 300	–	–	–	4 300	

Begrotingsjaar 1998: Hoger Beroepsonderwijs

21.04	4 300	–				
-------	-------	---	--	--	--	--

Begrotingsjaar 1999: Hoger Beroepsonderwijs

21.04	3 000					
-------	-------	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			2 984	2 984	2 984	2 984

Toelichting:

Het betreft hier de subsidie aan het Expertise Centrum Allochtonen Hoger Onderwijs (ECHO).

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, hoofdstuk 8

Begrotingsjaar 1997: Wetenschappelijk Onderwijs

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
22.01	0 200					

Begrotingsjaar 1998: Wetenschappelijk Onderwijs

22.01	0 200					
-------	-------	--	--	--	--	--

Begrotingsjaar 1999: Wetenschappelijk Onderwijs

22.01	0 200					
-------	-------	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			0 200	0 200	0 200	0 200

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, hoofdstuk 11Begrotingsjaar 1997 Bijzondere aandachtsgroepen Woonwagens¹

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
03.15.02	37 500	–	–	–	38 775	– 0 525

Begrotingsjaar 1998: Bijzondere aandachtsgroepen Woonwagens

03.15.02	34 600	–	–	–		
----------	--------	---	---	---	--	--

Begrotingsjaar 1999: Bijzondere aandachtsgroepen Woonwagens

03.15.02	32 300					
----------	--------	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			26 700	20 500	20 500	20 500

Toelichting: Op artikelonderdeel 03.15.02 worden de uitgaven geraamd die voortvloeien uit: leningen voor huurwagens, objectsubsidieering voor woonwagenstandplaatsen en huurwoonwagens, premieering van koopwagens, opheffing van de regionale woonwagencentra. De uitgaven op dit artikelonderdeel zijn gebaseerd op een aantal regelingen, waarvan het Besluit inrichting en financiering van standplaatsen voor woonwagens en de beschikking geldelijke steun woonwagens de belangrijkste zijn. Met ingang van het programmajaar 1993 worden de woonwagens gesubsidieerd via de BWS-artikel en 3.37 en 3.76.

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, hoofdstuk 11Begrotingsjaar 1997: Aanvullende maatregelen domeinwoningen¹

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
03.77	–	0 850 ²	–		0 000	– 0 850

Begrotingsjaar 1998: Aanvullende maatregelen domeinwoningen

03.77	–	0 850		0 850		
-------	---	-------	--	-------	--	--

Begrotingsjaar 1999: Aanvullende maatregelen domeinwoningen

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	–	–	–	–

Toelichting:

¹ Op artikel 03.77 worden ondermeer uitgaven geraamd voor aanvullende maatregelen domeinwoningen te verstrekken in samenhang met subsidiëring van verbetering van domeinwoningen zoals voor contactpersonen, verbetering woonomgeving, tijdelijke huisvesting-, verhuis- en herinrichtingskosten.

² De mutatie is het gevolg van het uitstellen van uitgaven i.v.m. nog niet gereedgemelde plannen.

Ministerie van Economische Zaken, hoofdstuk 13

Begrotingsjaar 1997: projecten markten en ondernemerschap

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
02.12 010	600 ¹					

Begrotingsjaar 1998: projecten markten en ondernemerschap

02.12 010	75 ²					
-----------	-----------------	--	--	--	--	--

Begrotingsjaar 1999: projecten markten en ondernemerschap

	p.m.					
Meerjarenramingen	2000	2001	2002			
	p.m.	p.m.	p.m.			

Toelichting:

Het betreft vier projecten met een doorlooptijd van twee jaar, gericht op het stimuleren van uitkeringsgerechtigden om een eigen bedrijf te beginnen. Startdatum is juni/juli 1997.

Het betreft hier de bijdrage aan het derde en laatste jaar van het project «Franchising en allochtonen».

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, hoofdstuk 15

Begrotingsjaar 1997: Emancipatiebeleid

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
08.06	0 450 ¹			0 600	0 600	

Begrotingsjaar 1998: Emancipatiebeleid

15.02 pm¹

Begrotingsjaar 1999: Emancipatiebeleid

15.2 pm¹

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	–	–	–	–

Toelichting:

Het bedrag over 1997 heeft betrekking op de uitgaven voor het project AISA en voor het bureau Vrouwen en Minderheden, die inmiddels beide hebben opgehouden te bestaan. AISA is opgegaan in het nieuwe grootschalige emancipatie-instituut «E-Quality-experts in gender en etniciteit». Voor dit nieuwe instituut is de positie van zmv-vrouwen, en in brede zin diversiteit en emancipatie in een multiculturele samenleving, een belangrijk aandachtsgebied. Het instituut heeft jaarlijks een budget van 4,6 miljoen gulden. Juist in verband met de integrale benadering van E-Quality is het niet mogelijk om de aandacht voor etniciteit in een vast bedrag te vangen. Ook voor de toekenning van eenmalige subsidies door DCE geldt dat de emancipatie van vrouwen en mannen wordt gezien tegen de achtergrond van het streven diversiteit in brede zin in de samenleving tot zijn recht te laten komen. Concreet betekent dit dat er in de subsidiëring ruim aandacht is voor zmv-vrouwen en/of voor projecten die een koppeling maken tussen gender en etniciteit, hoewel hiervoor niet gewerkt wordt met vooraf geoordeelde bedragen.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, hoofdstuk 15

Begrotingsjaar 1997: WBEAA

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
15.1	2000					

Begrotingsjaar 1998: WBEAA

15.1 2 990

Begrotingsjaar 1999: Wet SAMEN en flankerend beleid

15.1 776

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	pm	pm	pm	pm

Toelichting: de uitvoeringskosten van Arbeidsvoorziening voor de wet SAMEN worden in 1999 gefinancierd uit de oplopende rijksbijdrage voor Arbeidsvoorziening.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, hoofdstuk 15

Begrotingsjaar 1999: Wet inburgering nieuwkomers

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
15.1	300	pm				
Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			pm	pm	pm	pm

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, hoofdstuk 15

Begrotingsjaar 1999: Stimuleringsprojecten allochtone jongeren

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
15.1	8 000	pm				
Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			8 000	pm	pm	pm

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, hoofdstuk 16

Begrotingsjaar 1997: Ouderenbeleid

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
24.02.04	1 000	–	–	–	977	23

Begrotingsjaar 1998: Ouderenbeleid

24.02.04	1 300	–	–	–	–	
----------	-------	---	---	---	---	--

Begrotingsjaar 1999: Ouderenbeleid

24.02.04	P.M. ¹					
Meerjarenramingen			2000	2001	2001	2003
			P.M.	P.M.	P.M.	P.M.

Toelichting:

Per jaar vindt door middel van een bestedingsplan de besluitvorming over de beschikbare middelen ten behoeve van projecten voor specifieke groepen plaats.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, hoofdstuk 16

Begrotingsjaar 1997: Stimulering Sportdeelneming

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
24.07.02	750	–	–	–	645	105

Begrotingsjaar 1998: Stimulering Sportdeelneming

24.07.02	750	–	–	–	–	–
----------	-----	---	---	---	---	---

Begrotingsjaar 1999: Stimulering Sportdeelneming

24.07.02	750	–	–	–	–	–
Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			750	750	750	750

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, hoofdstuk 16

Begrotingsjaar 1997: Gehandicaptenbeleid

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
24.03	111	–	–	111	77	34

Begrotingsjaar 1998: Gehandicaptenbeleid

24.03	191					
-------	-----	--	--	--	--	--

Begrotingsjaar 1999: Gehandicaptenbeleid

24.03	150					
-------	-----	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	150	150	150	150

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, hoofdstuk 16

Begrotingsjaar 1997: Herstructurering en ontwikkeling voorz. gezondheidszorg

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
25.02.01	1 000	–	–	–	1 000	–

Begrotingsjaar 1998: Projecten, experimenten en onderzoek

25.02.13	1 000 ¹	–	–	–	–	
----------	--------------------	---	---	---	---	--

Begrotingsjaar 1999: Projecten, experimenten en onderzoek

25.02.13	1 000	–	–	–	–	–
----------	-------	---	---	---	---	---

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	1 000	–	–	–

Toelichting:

Vijfjarig programma (1996/2000) met als doel vergroting effectiviteit van interventies gericht op terugdringen van sociaal-economische gezondheidsverschillen.

¹ Uitvoering berust met ingang van eind 1996 bij ZorgOnderzoek Nederland (Praeventiefonds).

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, hoofdstuk 16

Begrotingsjaar 1997: Gezondheidszorg Multi-culturele samenleving

Art. nr.	Ontwerp-begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
25.02.04	1 034 ¹	–	–	–	1 034	–

Begrotingsjaar 1998: Projecten, experimenten en onderzoek

25.02.13	1 434 ²	–	–	–	–	
----------	--------------------	---	---	---	---	--

Begrotingsjaar 1999: Projecten, experimenten en onderzoek

25.02.13	1 434	–	–	–	–	–
----------	-------	---	---	---	---	---

Meerjarenramingen	2000	2001	2002	2003
	1 434	1 434	1 434	1 434

Toelichting:

¹ Verlagings als gevolg van een structurele ombuigingsaankondiging 1995 evj.

² Is ondergebracht bij Zorgonderzoek Nederland (ZON).

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, hoofdstuk 16

Begrotingsjaar 1997: Onderzoeken, experimenten en overige subsidies

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
25.02.07	600	–	–	–	600	–

Begrotingsjaar 1998: Alcohol-, drugs-, en tabaksbeleid

25.02.07	600	–	–	–	–	–
----------	-----	---	---	---	---	---

Begrotingsjaar 1999: Alcohol-, drugs-, en tabaksbeleid

25.02.07	600					
----------	-----	--	--	--	--	--

Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			600	600	600	600

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, hoofdstuk 16

Begrotingsjaar 1997: Vluchtelingen en Minderheden

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
24.09.02	164 846	12 540	–	153 658	151 440	2 218

Begrotingsjaar 1998: Sociaal Beleid

24.09.02	47 012	–	–	–	–	–
----------	--------	---	---	---	---	---

Begrotingsjaar 1999: Sociaal Beleid

24.09.02	47 046 ¹	–	–	–	–	
----------	---------------------	---	---	---	---	--

Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			46 165	46 165	46 165	46 165

Toelichting

Met ingang van 1998 wordt het budget voor de regeling inburgering nieuwkomers en het uitvoerend werk opgenomen onder 24.09.03

¹ Met ingang van 1999 worden de activiteiten van het Landstelijk Steunpunt Educatie Molukkers (STEM) aan OCW overgedragen.**Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Cultuur, hoofdstuk 16**

Begrotingsjaar 1997: Inburgering nieuwkomers

Art. nr.	Ontwerp- begroting	1e suppl. begroting	2e suppl. begroting	Nieuwe stand	Realisatie	Slotmutaties
----------	-----------------------	------------------------	------------------------	--------------	------------	--------------

Begrotingsjaar 1998: Inburgering nieuwkomers

24.09.03	119 850	11 255	–	108 595	–	–
----------	---------	--------	---	---------	---	---

Begrotingsjaar 1999: Inburgering nieuwkomers

24.09.03	119 847	–	–	–	–	–
----------	---------	---	---	---	---	---

Meerjarenramingen			2000	2001	2002	2003
			119 845	119 846	119 846	119 846

**DE GEDURENDE DE KABINETSPERIODE 1994–1998 BIJ DE
STATEN-GENERAAL INGEDIENDE WETSVOORSTELLEN,
VOORZOVER VAN BELANG VOOR HET INTEGRATIEBELEID
MINDERHEDEN.**

BZK

Zorgwet vvtv, Stb. 1995, 158

met tot doel: het voorzien in een wettelijke regeling in de verdeling van verantwoordelijkheden tussen het rijk, de provincies en de gemeenten voor het huisvesten van en de zorgverlening aan houders van een voorwaardelijke vergunning tot verblijf (vvtv).

Wijziging Zorgwet vvtv, Stb. 1996, 287

met tot doel: het voorzien in een aanpassing van het bedrag voor persoonlijke uitgaven van vergunninghouders van jonger dan 18 jaar en het eenmalig verstrekken van een bedrag voor inrichtingskosten voor woonruimte bij algemene maatregel van bestuur.

Wijziging Zorgwet vvtv, Stb. 1997, 202

met tot doel: het toekennen van de bevoegdheid aan gemeenten om vergunninghouders tijdens de looptijd van de vvtv-vergunning (beperkt) in te schakelen in het arbeidsproces.

Besluit van 12 juni 1996 tot vaststelling van bedragen ingevolge de
Zorgwet vvtv, Stb. 1996, 347

met tot doel: de vaststelling rijksvergoeding voor de gemeente en bedrag voor persoonlijke uitgaven voor vergunninghouders van 18 jaar en ouder, resp. jonger dan 18 jaar.

Besluit van 12 september 1996 tot wijziging van het besluit van 12 juni 1996 tot vaststelling van bedragen ingevolge de Zorgwet vvtv, Stb. 1996, 475

met tot doel: de vaststelling van het bedrag ter dekking van het gebruiksklaar maken en inrichten van woningen voor vergunninghouders.

Besluit Adviesorganen Minderhedenbeleid, Stb. 1994, 684

met tot doel regels betreffende samenstelling, inrichting en werkwijze van de adviesorganen ten behoeve van het minderhedenbeleid.

Wet overleg minderhedenbeleid, Stb. 1997, 335

met tot doel: het geven van een wettelijke grondslag aan het overleg tussen de regering en de samenwerkingsverbanden van minderheidsgroepen over het voorgenomen regeringsbeleid.

Wet inburgering nieuwkomers, Stb. 1998, 261

met tot doel: via een wettelijke basis nieuwkomers een eerste opstap bieden om zo snel mogelijk een zelfstandig bestaan in Nederland op te bouwen.

Boetebesluit inburgering nieuwkomers, Stb. 1998, 330

met tot doel: het bepalen van de hoogte van de bestuurlijke boete, indien verplichtingen van de Wet inburgering nieuwkomers niet worden nagekomen.

Besluit opleidingseisen Nederlandse nieuwkomers, Stb. 1998, 408

met tot doel: het stellen van nadere regels over opleidingseisen ter verkrijging van een ontheffing voor de meldingsplicht inburgering.

Uitvoeringsbesluit inburgering nieuwkomers, Stb. 1998, 409

met tot doel: het stellen van nadere regels over criteria inburgerings-

onderzoek, over verhuizing naar een andere gemeente, over voortgangsregistratie.

Bekostigingsbesluit inburgering nieuwkomers, Stb. 1998, 441
met tot doel: het stellen van nadere regels over de financiële aspecten van inburgering.

Voorstel van wet Regels inzake het treffen van voorzieningen ten behoeve van remigratie (Remigratiewet), Kamerstukken I 1997–98, 25 741, nr. 322, met tot doel: het geven van een wettelijke basis van de bestaande mogelijkheden voor remigratie en waar nodig deze te verbeteren.

Wetsvoorstel Wet subsidiering politieke partijen, Kamerstukken II 1997–98, 25 704, nrs. 1 t/m 6,
met tot doel: het geven van een wettelijke basis aan de subsidiering van politieke partijen. Tevens bevat het voorstel bepalingen over intrekking van subsidies en zendtijd, indien politieke partijen onherroepelijk veroordeeld zijn voor discriminatie.

SZW

Wet Stimulering arbeidsdeelname minderheden, Stb. 1998, 241 met tot doel: de bevordering van de arbeidsdeelname van leden van minderheidsgroepen in ondernemingen (bedrijven, organisaties en instellingen), met meer dan 35 werknemers door registratie van de herkomst van werknemers en het vervaardigen van jaarlijkse verslagen door ondernemers.

Justitie

Wet tot wijziging van de Vreemdelingenwet en enige andere wetten teneinde de aanspraak van vreemdelingen jegens bestuursorganen op verstrekkingen, voorzieningen, uitkeringen, ontheffingen en vergunningen te koppelen aan rechtmatig verblijf van de vreemdeling in Nederland, Stb. 1998, 203,
met het in de titel vermelde doel.

VROM

Wet van 30 maart 1995 tot wijziging van de Huisvestingswet, Stb. 1995, 159 met tot doel: het verankeren van een systematiek voor de huisvestingstaakstellingen voor bepaalde categorieën verblijfs-gerechtigden, te weten houders van een A- en een VTV-status, voor de gemeenten.

Wijziging van de Huisvestingswet, de Woningwet en enige andere wetten, in verband met de integratie van woonwagen- en woonschepen-regelgeving, Stb. 1998, 459
met tot doel: de bevordering van gelijke behandeling van woonwagen- en woonschepbewoners op het vlak van de huisvesting.

OCW

Wijziging van de onder meer de Wet op het basisonderwijs, de Interimwet op het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs en de Wet op het voortgezet onderwijs inzake het gemeentelijk onderwijs-achterstandenbeleid (Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid), Stb. 1997, 237
met als doel: het voor schoolbesturen mogelijk maken om achterstanden in het onderwijs van ondermeer leerlingen uit minderheidsgroepen effectiever aan te pakken.

Wijziging van de Wet op het basisonderwijs en de Interimwet op het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs in verband met het onderwijs in allochtone levende talen. Wijziging van enkele onderwijswetten in verband met het onderwijs in allochtone levende talen en enkele technische aanpassingen, Stb. 1998, 148
met tot doel: de decentralisatie van het onderwijs in allochtone levende talen van het rijk naar de gemeenten.

Ministeriële regeling tegemoetkoming voor gemeenten bij exceptionele toename van het aantal schoolgaande asielzoekers in het basis- en voortgezet onderwijs.